STATE CENTRAL LIBRARY

కిరాతీ నృసింహ నాటకము

(యక్షగానము)

రచయిత:

జగదవాడి ముడుంబ నరసింహాచార్యస్వామి.

([illegible]సంబులో రచించబడెను.)

మొదటి కూర్పు 200 ప్రతులు.

విజయనగరము.

శ్రీ వేదవ్యాస ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించబడినది.

1912.

పీఠిక

ఈనాటి పత్రము 1895 సం వత్సరమున ఆరంభిం
బడి, ప్రకటితమైన వ్యాసములు ముద్రణాలయమున
ముద్రింపబడెను. కొన్ని సంపుటములు తరువాత చిరిగి
బడి విధిగా పత్రములుగా నుండెను. అవి పుస్తక
లుగా తిరిగింపబడెను. ఇందలి వ్యాసము
లెవియు పునః ముద్రితమై, అన్నిటి భాగములు
తెలుగులో ఆంగ్లానువాదము
చేసి అనువదించు ఆధారముగా
నిలుచును. ఈనాడు ఆంగ్లము
విద్యార్థి పత్రికలు చదువుకొనుటకు
సౌకర్యమైన పుస్తకము. ఇందలి
రచనా విధానము ఉత్తమ పత్రికలలో
పత్రికలను సరిపోల్చు నట్టిది.
మద్రాసు కూడ, ఆనాటి ప్రాంతములైన
వి, గ్రంథములు పత్రికలలో
సరిగాను. మద్రాసు నగరముల
కానవచ్చును. ఉపాధ్యాయులు
నాటకీయముగా ఇది ఉపయోగపడును.

సీ॥ ఈ నాటకమునకు రా- తిన్నసింహాంబను పేరొందియులరా
రు- పెంపుమీరఁ। కవినృసింహార్యుండు- [illegible]నృసిం
హార్య- పౌత్రుండు శ్రీవత్స- గోత్రభవుఁడు। ఆదిమోహ
నకీర్తి- యజుశ్శాఖనబరఁగె- పొందనినృసింహాంబని-
బొందినకథ। నెలవు దేవునకు హెూ- బళ[illegible]
చెంచుకన్నియఁ జూచి మోహించెనతఁడు। సంస్కృతంబున నా
టక- సరణిగలదు। గాన తత్తుల్యకీర్తిసంగములనిందు- ఘ
టనపర చెన్నసింహార్యక విపరుండు। తెలుగని యనాదనే
యుగవలదు బుధులు॥

క॥ కాముకులగు యువజనులకు।
కామోల్లాసకరమగుచు- గానందగుని।
హా[illegible]ములకున్నమాటిభక్తి।
న్యాయమోహక్రీడ జూపి- భక్తింబెంచుచున్॥

పారిపార్శ్వకుడు.

సభవారు ఎంతో వంశవిద్యాప్రభావ మాహాత్మ్యాదులు
మరికొంత వినఁగోరుచున్నారు.

సూత్రధారుడు.

సీ॥ నారాయణునినాభి- నాళపద్మంబునఁబరమేష్ఠి బొడమెఁ।
వంశానచిరా। మనమునఁ బ్రహ్మ [illegible] యులబడయుగా
నందగ భృగుడనుముని। భార్గవచ్యవనాప్న
వానౌర్వజమదగ్ని- పంచపిరమహర్షి ప్రవరాంచితంబు-
శ్రీవత్సగోత్రంబు- [illegible] భృగు। గోత్రగణంబు
లోగురుతెంబు। [illegible] గోత్రములకుము- శ్రీవత్సముఖ
నఆర్ష్యమతి [illegible]। రంగనాథ బకుజని
యుం చిరమ్యఘనీతి। కల్పకుండు నృసింహార్యక విపరుండు॥

మరియును

సీ॥ వంశపరంపరా- శాస్త్రపురాణ- వేదవేదాంతవివేక
ఘనుడు। స్వపితామహా నృసింహా [illegible] జృంభి

తపోహితేక్షణుండు। సింహాద్రిహరికృపా-బృంహితాపార
ప్రతిభానగా ధ్రువశస్తాగముండు। స్వప్నలబ్ధవ్యాసపం
దర్శనోత్తర- జనితదివ్యజ్ఞానసంభృతుండు। స్వప్నధీదృ
ష్టనరసింహ-హానవిధదివ్య। కన్యకాలిప్తచందన ధన్యగళు
డు। తత్ప్రీతిక్షిప్తపీటీకృతాధర ముఖుడు। భువనమాన
న్యుండు నరసింహాకవివరుండు॥

ఇతండు.

సీ॥ యోగంబునకుటీక-వొనరించెనాంధ్రోక్తి- సదర్భన్యా
యొనరించె సాంఖ్యమునకు। తత్వ్రతంత్రం బా తత్త్వ-తంత్రం
బును రచియించె భాషించె భృగుసూత్రభాష్య మొకటి
పాణినీయాదులబట్టి వ్యాకరణశాస్త్రానుశాసనము సొంపార
గూర్చె। సమతదశోపని-షద్భాష్య మొనరించె-విరచిం
చె మరి న్యాయ-విస్తరంబు। దివ్యలీలావతారస్తు- తిప్రసూ
ఖము। లెన్నొరచియించి హరిగిరి వెన్నుబొగడె-పుంసవన్య
తియనదగు పుణ్యఘనుడు। ఘనయశుండు బస్వ సింహార్యక
వివరుండు

గీ॥ ఇతడు సంస్కృతలవణాబ్ధి- నీదియాటి।
గవసి పాషండమతలంకి- గాల్చి వచ్చి।
ముక్తిజానకి వార్తకు- మూలమగుచు।
హరికి రెండవహనుమంతుడనగ వెలసి॥

సంస్కృతంబున నితండొనరించిన నాటకంబులు రాజహంసీయంబు
ను, ఉజ్జ్వలానందంబును, జయసింహాశ్వమేధీయంబును చంద్రశా
భి మంత్రణంబును నాటకపరిశోధనంబును మరియుం గలవు.
ఇతండు విజయనగరాధిపతియగు ఆనందగజపతి మహారాజా సంస
స్కృత విద్యాగురుండౌ కవిత్వ ప్రియుండగు ...
ద్వారాను లంకాగ్రమర్యాద నొందించబడియుండె ... నం
తరంబునం గూడ ఇతరపరిగ్రహమునుండైన జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్ను
ండై మరి మొద్దినమంగోరకయు చటనెనిపసంపియుండి సంస్కృ
తంబున గ్రంథనిర్మాణము చేయుచు శ్రీహరిగిరి హరిపాదపద్మస్వ

స్థగిళిలభారుండై నిత్యసంతుష్టుండై దేవునియాజ్ఞ ప్రతీక్షించుచున్న మహాభక్తుండు? కొంతకాలమునకు దేవుండు స్వప్నంబున మరల దర్శనమిచ్చి- భగవత్కథావ్యాఖ్యాయికలను పురాణగ్రంథంబొనరింపించి యొసంగెదవు- రామాయణమనుసరించి- రామచంద్రకథామృతంబును పురాణంబొనరింపించె||

క|| హరిభక్తి పారవశ్యము|
నరులందర కెరుకపరచిన స్నేలనిలో|
నరసి తెలుంగున చంచల|
నరసింహుడుగొనుటనుడివె- నాటకసరణిన్||

పారిపార్శ్వకుడు?

ఇక నాటకాభినయంబారంభించుటకు సభవారాజ్ఞ యిచ్చుచున్నారు.

సూ|| నటులారా నటీమణులారా నాటకప్రారంభమున ప్రస్తుతి సేయవలెను బుగా నటీమణులారా గమపాడు పిదప నటి మహాలక్ష్మిస్తవము పాడవలయును

బెహాగ్ రూపకం*

లక్ష్మీ బ్రోచుగా వ్రతమునలా- కృపజూచిదుహా- లక్ష్మీ బ్రోచుగావ్రతమునల లక్ష్మీబ్రోచుగావ్రతమ- లప్రబోధసాకుమార్యా- లక్ష్మీరుచిరమందహాస- లలితపదనలక్ష్మీసుహా|| లక్ష్మీ!

హరిహృదయుదయానువాహినీ- యుగపద్మకసితసరసీరుహాగహాసగాహిని- పరమాదరపరిగ్రహీతపరివర్తితపదసంశ్రిత- నారీగణగౌరీ- సరస్వతీసమీరాడితగుణ ||లక్ష్మీ బ్రోచు||

నాట్యము జరుపవలె?

పిదప విదూషకుడు?

సీ॥ పలుమాఱ్లు నెమ్మొంటిగం- బపుమేడలమెలంగి- జలదగర్జము
లనుంచు- చంచలాక్షి। తమ్ములసిరి ముంచ్చు- తనముసగా
నిశ్శేక్షి- మిన్నెక్కు నన్నపై- మెలగుమెలత। ఉన్మత్తకరి
కపో- లోద్భిన్నమదనదీప్త- వనకేళుల జేలు- పద్మగంధి।
అగ్నితాపమునకు- వలసుత్తె పెట్టులకగుల- నిలోపా
మం- దలరు లేమ। అక్కపై చాలపగబట్టు- సట్టిచెల్లె- ల
పనికుపభర్తలను గూర్చు- సట్టిసవతి- కోడలిని పేరుబెట్టి
గై- కొనని యత్త- నిచులనుసాకు దేవతభాంచుగాత!

మరల నటి.

కళ్యాణి- చాపు*

అంబమమ్ము బ్రోవరాగదే జగ- దంబమమ్మునేలుకోగదే।
అంబుజాక్షు హృదయాంబుజవాసిని। =మ= శంబరాంతకజననిక
మని-యాంబుజాతవనవిహారిణి॥ అంబ॥

దేవదేవదివ్య మహిషీలోకేశ త్రిగుణమాహాత్మ్యైకతనుష్షీ
భావైకపావనిపరమకళ్యాణిశ్రీ- =మ= దేవిభూనీళాదమాసితది
వ్యశీలమనోజ్ఞచారిణి॥ అంబమమ్ము॥

సూత్రధారుడు.

ఓ మోహనకంఠి నీగానము నృత్యముతో గూడి యతిమనోహరంబై మన్మథునన్నత్యుం గావించుచున్నది. ఆటులైనచో తత్త్వరితులగుయువ్వలు స్థానాస్థానవివేకశూన్యులై యువతులపై జాలము సేయగలరని శంకబొడముచున్నది. ఇంతతో చాలించి నటులను నీవునుంగూడ వేషరచనాగారం బేగిరండు. (ప్రోహం అనివారు దొలగుట.)

[illegible] ప్రథమాంకము

(పిదప తెరయెత్తగా హేమచంద్రుని న్యాయసభ అచటికి చెర బట్టినకేసు పట్టి భటులు తప్పుచేసిన దుర్గానిని కన్యకనున్న తెచ్చియొప్పజెప్పుట- ఇట్లు ప్రవేశము.)

కాంతాస్త్రాసంహా నాటకము.

(భటుడు కేసుపత్రము దాఖలు సేయుట!

ద్విభాషి చదువుట?)

శ్రీశ్రీ విక్రమదేవమహారాజన్యాయసభాప్రాడ్వివాకులవారిసముఖమునకు:—

ఛాంగలాది ఖండరక్షానియుక్తులగు చపరాసులు వ్రాసుకున్న గృహీతనేరస్థుని వేదనపత్రము.

ఒందిగ్రామములో తరలాక్షియనె బ్రాహ్మణకన్యను గుడిశాలూరు నందనవనములో దుర్గనాథనే బ్రాహ్మడు బలిమిని చెరబట్టగా దానిరోదన్వని విని లోనికి పోయిచూడగా దానిని తిరుగద్రోసి యీదుర్గనాథుడు పయినుండియున్నాడు. మేముహుంకరించగా లేచిపోయెను, వెంటనే వానినిబట్టితిమి అచటనొకకత్తి పడియుండెను ఈకత్తి యేమనియడుగగా ఆకన్య తననంగీకరించకున్న ఈకత్తితో నరకెదనని కత్తి యెత్తినాడు. నరికినాపోని నేనంగీకరించనంటి. అప్పుడు కత్తి యచటనిడి నన్ను బట్టిపడవేసి చెరబట్టినాడని చెప్పినది వీడు ప్రతిజెప్పక జడిసి మౌనముగా వున్నాడు. సుబ్బరాయుని ఒప్పనిచో నరికివేయనిశ్చయించినట్లు విశదమైనది కాని వాడు ... ఆసామీల నిరువురను ఒప్పజెప్పనైనది ఈకేసులో దోషియగు దుర్గనాథునికి తగుదండనవిధించుటకు ప్రార్థనజేయుచున్నారము,

అని ప్రాడ్వివాకుడు:—

కన్యను హాజరుపెట్టుడు?

కన్య ఎదుట నిలచుట.

ప్రా॥ ఏమమ్మా ఈదుర్గనాథుడు నిన్ను చెరబట్టినాడా?

క॥ పట్టినాడు.

ప్రా॥ నిన్ను నరుకవచ్చెనా?

క॥ నరుకవచ్చినాడు.

ప్రా॥ అంతబలిమిని జేయుటకేమి కారణము?

క|| వ|| చిత్రంకారణమున్నది. ఈకన్య వానికి మేనమామకూతురట దీని తండ్రిదీనిని వానికి పెళ్లిచేయనిశ్చయించియుండగా ఇది తనకు కలలో ప్రత్యక్షదే వుండుగానవచ్చి నన్ను పెళ్లాడుగాని యొకరిపెళ్లాడవలదని చెప్పి యంతర్ధానమయ్యేనట. అదితండ్రితో చెప్పి నేపెళ్లిచిల్లనని భీష్మించియుండెనట. అంతట వయస్సుకూడావచ్చెనట, అప్పుడువృద్ధస్త్రీలు దుగ్గణాన వుపాయము చెప్పిరట బలిమినైనస్వాధీనపరచికొనుము పిదప అదేసమ్మతించును అలాగు నపలుచోట్లకలదు అని. అందుకతడాలాగుచేసినాడు.

ప్రా|| కత్తితోయేలజడిపించవలె,

వ|| అదియేగట్టితప్పుచేసినాడు"

ప్రా|| అంతయేకాదు లాలించవలెగాక పోతువలెబలిమిని పైబడుటా? మంచిది ముద్దాయినిహాజరు పెట్టుడు.

(దు|| ఎదుటనిలచుట.)

ప్రా|| ఈపిల్లనునీవుచెరపట్టితివనిన్ని కత్తితోనరుకవచ్చితివనిన్ని నీపైకే సుస్థిరపడిన్నై. ఇందుకుఏమిచెప్పెదవు!

దు|| మహాప్రభో ఇదినామేనమామకూతురండి.

ప్రా|| అదియేల అడిగినవానికిజవాబుజెప్పు.

దు|| జడిపించినానుగాని నరుకబోలేదు. చెక్కుపట్టుకుంటేగోజుగాలాడి అది యేకిరించబడినది.

క|| వ|| మంచిది అదికిందబడితే నీవుదానిమీదపడినావా!

దు|| అగునండి!

దు|| వ|| అలాగులాటలో ఇతడున్ను తూలిపడ్డాడు గాని దానిపైబడవలెనని పడలేదని వానిభావము. యెరుక తప్పుమాటచెప్పలేదు.

ప్రా|| ఎటులైననేమి కత్తిదెత్తుట పైబడుట రెండుతప్పులకు ఎకరరుపడ్డాడు మంచిది కీలు వే. నీవువానిభావముచెప్పితివి ప్రాశ్చ్యముకూడాపనిలే

మ. మంచిది పీళ్లను పైన పెట్టు.

(తెరవ్రాలుట)

పిడుగుధ్వని మెరుత్తి భయపరచి, స్త్రీని సంగమించవలెబడెగాన నొకత త్వరము సంకెళ్లులవరకము చేయించబడవలసినది. (ఆదిదుగుణ నిలిచి చదువుట చెటులువానివరకమువను గొంపోవుట. తెరలాక్షి ఇలు చేరుట, యుగుణంపు మధ్య మాగణము నభటులనడిగినంతనీ నదిలో స్నానము చేసి సూర్యార్ఘ్య ముఖుండయి ఆ ఘర్మ్య మెత్తి (నమస్కరించినంటే) నాకు మాకు గుకన్యను సేవ సాధ్యనపరము కొనుచుండెగా, నా ప్రవృత్తి తప్పగా గైకొని యీ అధికారి ఇటు నడచనట్టించె గాన ఓ. సూర్యసాక్షి వసు దేవా? నా యెడ ఇంతకతినకి జూపినవారలాక్షి, ఈ జగంబుముంగినంపుగాక! ఈ హోమచంద్రుని పామగరచి చంపుగాక. ఇటువుడుం గూడ కిరాతజన్మ మొందుదురుగాక, (అని శపించి తారా గారు ముందుపోవుట.)

~~[illegible]~~

Act I. Sc 2 ద్వితీయ [illegible]

పిదప సంస్కృతేశ రాత్రిపూజకై పుష్పములకొరకై కన్య దేవ పూతోటలో నొంటరిగానున్న సమయము. కన్య అత్యాగ్రహంబున పాపా మా, అహో బలదేవ నన్ను నీవు నా యందు నిగా చేసికొనుట కింక యుండవలెంబు మున్న పోయు మంగళస్వప్నంబులందైతే గానన్ను లాలించుచు నీవు తోలి స్వప్నంబున లక్ష్మితో గూడ గానన్ను, దేవ హో బల దేవుండవు నీవె నా భాగ్య మహాలక్ష్మి నాని చెప్పి, కన్యనీ చెందుచు మోహంబు నిలిచినది. మహాలక్ష్మి నినుము కొను చేకొంటిని. నీవు నన్ను పెళ్లాడుము - నను నీ పెళ్లాడుమని చెప్పినా మన స్పనమాదించితివి - ఆ దినములు అస్పష్టస్వప్నము అంతలో నే దర్శనమిచ్చి నా లాలించుచుంటివి - నాకు నీ దర్శనంబు నియ్యగ్రదవస్య - వివాహకే దవడ హోమము వగుటచే - వరకు పాయం బైయున్నది దేవా అతిశీఘ్రముగాన న్ననుగ్రహించవలయు - నీ సన్నిధికే చేకొనుము. ఫలంబు మయినకొలంది ఆజ్ఞాను భాగ్యముల చేతోద్గలు గలుగుచున్నవి.

(అంతట పాదిశ్రీ తాపసర్షి వచ్చుట)

తెరలాక్షి

పత్ని పావిత్రి నీకోసరము జూచితిని నీజాడ తెలియదాయెను దాన వెత కించుచని ఒంటరిగా నిప్పతి ఇక తోలిని పుష్పములు గోయనారంభింతము. అ

నియమవృదను మల్లెపొదలలోప్రవేశించుట పూలుగోయుచు =సావిత్రి= సఖి తరలాక్షీ మీతండ్రి మీ మేనత్తయు నీవలననగు జ్ఞానసంకెళ్లు బడెనని వి రొందుకోపముగానున్నారు. =తరలాక్షి=అది న్యాయమే గాని దుర్జ్ఞానియగు జ్ఞా నమువలననే సంకెళ్లుపడ్డవి గాని నావలన కాదు=సావిత్రి=అమ్మా వానిని స్నే మిచేసినాడే?

తరలాక్షి ఏమిచెప్పనే?

శాస్త్రములందుకూడా దేవునకుబసవరాలుగా ఉంచిన కన్యను నరుడు పెళ్లాడ నెట్టుకొనడు. అట్టిస్థితిలో నాకు భగవంతుండు స్వప్నమున ప్రత్యక్షమైనీవునను పెళ్లాడుమనరుని పెళ్లాడకుమని చెప్పి నాటనుండి తరుచుగా స్వప్నములందు లాలనజేయుచుండగా ఈస్థితి నాతండ్రితో చెప్పి నేను పెళ్లిమానుపించమని ఇతరముమాని యిట్లు దేవునిపరిచర్య సేయుచు వానియనుగ్రహమునకెదురుచూచుచున్న నన్ను కనికరములేక పాపమునక యీనందనవనములో నేఒంటిగా పూవులు గోయుచుండగా నాకడకు వచ్చి కత్తి యొకటి యెత్తి నాకునిన్ను నీతండ్రిప్రదానము చేసినాడు. నా హస్తమువు నీవు నాకు పెండ్లివేని ఇదుగో కత్తికసన్ఖమని పించెదను. ప్రాణంమీ దాశంటే ఒప్పుకో, అని పశువువలె పైనబడి తిరుగద్రోసి బలిమిని చెరబట్టనారంభించినాడు. అప్పుడు దైవాత్తు చపరాసులు ఈపొంత జనుచుండి, నా మొరవిని లోనికి వచ్చి నాపైన వీడుండగా జూచుటచే ఆగ్రహించి రెండుతగలనిచ్చి, వానిబట్టి నన్ను కూడా నడపించి ఏమో విమర్శించు పిదప శాసనాధికారి వద్దికి తీసుకొని పోయిరి. అతడు విమర్శించి దుర్జ్ఞానకు ఏడాది సంకెళ్లతో వరకం వేయునటే ప్పినాడు. వానిదండనవానిదుశ్చేష్టచే నైనది గాని నావల్లనైనది కాదు నాకు శాసనసభకులాగడమే పిశు. తనవల్ల నాకుమాన ప్రాణములకు రండిటికిన్ని ఈవుద్రవము కలిగినది మాతండ్రి తత్వమెరుగును గాన నాపైయాలుగడు మేనత్త అజరాలగుటచే కోపించును?

సావిత్రి!

అమ్మా తొలినీకు దేవుడెట్లు గానవచ్చెనూ ఏమి చేసెనూ అదియెట్లు టకుకోర్కగలదు సమగ్రంబుగా చెప్పుదువు గాక?

తరలాక్షి = వినుము చెల్వెడ;

ఒకయేడు నాతలిదండ్రులు నన్ను తోడ్కొని ప్రార్థన చెల్లించుటకై యహోబలంబునకు యాత్రపోయిరి అందు ఒక బోయవారికుఱ్ఱవానిని బహుకరాలంచేసి దేవునకిచ్చి పెళ్లిచేయుచో దగ్గిర ఆపిల్ల దైవకళతో చెరయుచున్నది. దేవునిహస్తములోనుండి అర్చకుడు మంగళసూత్రములు కొనివచ్చి ఆపిల్ల మెడలోకట్టెను. కట్టి, దేవుని భార్యయిదియని అందరకును బొట్టుబెట్టి చెప్పెను. నాకు ఆరు సంవత్సరముల వయస్సు అప్పటికి మిగిలియుండెను. ఉత్సవము బాగా జరిగెను. అదిజూచి నాకు ఇటులనే దేవునికి నన్ను పెళ్లిజేసిన బాగా నుండునను కోర్కె బొడమినది. పిదప యాత్రచేసుకుని నన్ను దీసికొని నాతలిదండ్రులింటికి వచ్చిరి అంతట నొకనాటి రాత్రి?

చ॥ సి॥ యెదనంటె నిల్వ నలుచే- తులుజానువులంటనింద్రనీ।
లరుచిమనోజ్ఞదేహవిభ- లన్ కనులస్ఫురిమిట్లుగ్రమ్మపి।
స్ఫురితకిరీటహారముఖ- భూషణముల్ మృదుమందహాస
మున్। మెరయగదివ్యసుందరుడు- మేయకృపం దరినిల్చె
నాకలన్॥

అంతట నేను దేవుండని యెఱింగి ప్రణమిల్లి లేచి నమ్రముఖినై, చేతులు జోడించి నిలిచియుంటిన్!

ఓ సఖీ అప్పటి యానందమేమని చెప్పగలను? అతడొనరించిన చెప్పిదెల్పెర వినుము!

ఉ॥ ఈసుకుచిన్నవాడనని- యెందును జూచినలేని వాడనా।
త్రోడనుముచ్చటించెనద- తొయ్యలి నవ్వగనవ్వి మో
ముతో- చేడియ నిన్ను నేవలచి- చేరగవచ్చితి నీదు ప్రోలికి
న్। పేడెద నన్ను గైకొనుము- వేగమె పెండిలియాడుము
నంచు నోగిన్॥

అంతలో నా దివ్యసుందరుని ఉభయపార్శ్వంబులంగూడ యిరువురు దేవులావిర్భవించిరి. ఎదుటనిలచిన దేవితో గలసి యామువ్వురు దేవులుం గూడ ముసిముసి నవ్వుకొనుచు నన్ను జేరింది!

చ॥ నిజమిది మాకు సమ్మతము - నిశ్చితమీ విభు చెట్ట బట్టుమీ । యజభవ ముఖ్య వందితుని - యాలగు బెట్టు నిషంధించుము వే! యజనిశాంబులం గొలచి - యుంచావు దేవుని లేక యున్న యీ । యజరుడమేయుడ ప్రతిము - డాద్భృతి వేడు నెనిన్ను కన్యకా ।

గీ॥ ఎచటదగిన కన్య - లెదిగిన గని పెల్పు ।
చారవగణము న్న - సరసుడితడు ।
రూపమాత్రమున నె - రూఢిగా కామించు ।
గొల్లతురుకయు నెరుగొంకు లేను ।

ఇట్లు సుందరులు బలుపుటకు నవ్వ్రోశుచు చేప్పుండు?

క॥ ముప్పూరుగలరని గొంకకు ।
నప్పలుకు గాదు నిజము - నాతి రోసివీ ।
ముప్పరికి వాల్గనదియయు ।
నిప్పటిలంగలవు నిత్య - నిజరూపగుచున్

క॥ మును నను గోరితివదిసి ।
మనమున నున్నదియె లేదో - మరువక నెరుగన్
జను దెంచితి సత్యమునిన్
వసితగ్గ గైకొందు పోయి - వత్తు వసతికిన్ ।

ఇట్లు బలికి దేవుంతో గూడ సంతధానంబయ్యె అంత నెవాకర్ం । బోధంబయ్యె పిదపనీస్వప్నంబు తలిదండ్రులకెరిగించితె మాయమ్మ సంతసించితల్లీ అంతకన్న నేము భాగ్యంబుగలదు? నిన్ను బసి బాలుగా పెంచి చేసి అహోబల దేవునకె పెండ్లి జేసెదము గదా. అంతకొ వ్వాళ్లైంగ నాక నాటికేయి మాయమ్మలేది, పెరటిలోని కేగ, పైన వాత్తి మాల్యంబు వసపంబు పాదంబున బోవె చె. అప్పుడు తెలిసి మాయయ్య మాంత్రికుల కెజని వారినిగొని తెచ్చి మంత్రసాధనంబు జేయించెగాని విషంబు దిగక ఒక యామంబు

వసుకాలంబుచేనె పిదపదుఃఖితుండను మాతండ్రియుత్తరక్రియలునడపి తన
చెలియలిని నాసంరక్షణకై యుంచనిడికొనియె అదితనకొడుకగు దుర్గునకును
న్నిమ్మనియడిగెఅందుకేమనక మాతండ్రియూరకున్న సమ్మతముబుద్ధితో
మమ్మ్రసంరక్షణజేయుచుండి పెళ్లిసేయుమని నిబంధించగామాయయ్యకును
దుర్గునిపెళ్లాడుమని నన్ను బోధించె అందుకునేనియ్యకొనకుండగనే రజస్వ
లగూపె నయితి, మనలోనిదిమగులదోసంబట్టి, అందుకు నన్ను వెలిపెట్టిపయి
నఅన్నముపెట్టుచున్నారు. ఇట్టివో చూచితివిగదా దుర్గుని దుర్మార్గము
నపరాసులుచెరకేసు తెచ్చి అప్పగించినఅధికారియొక్క ఏను కారాబంధమువిధిం
చెనది నేజేసినది గాదుగదా! వానిదుష్టకర్తనము యీపండసదెచ్చె. నేనేమిజే
యుదు! వేరిప్రుడింటికి వెళ్లుటమానితి కోవిలలో నేదేవునిప్రసాదముచే జీవించు
చున్నాను. సర్వము నాకుదేవుడు గాక వేరె శరణము లేదు. ఎవరుకోపించిన నేను
చేజేసినతప్పేమియును లేదు. ఓహో ఆమ్మా చూచితివా పాపపుమట సూర్యుండె
ట్లుగ్రహించుచున్నాడో?

ఉ॥ ఇంచుకనిన్నుగాంచియిరు- లేద్వైరబ్యేడియుబ్భిడాగెగ।
న్పించదెచాయనీవరుగపెల్లుగ- లేచిజగంబుమ్రింగుబో।
కంచుకగాలివేడవిని- యాగ్రహమైనవియోగిలోనెమా।
యించెదనంచుముగ్గునిరు- లెంతయెరుంగవుచక్కచిక్కు-
లన్।

సావిత్రి!

ఏమి చక్కచిక్కులు సేయునమ్మా చీకటులు.

తరలాక్షి!

తెంటనే పడుటకి ఎగసిపోయిగదా తముగాపాడుకొనుచున్నవి. మ
గలవరదుదయమునకురాగా పారిసముద్రిము జొచ్చుచున్నవి ఇట్లులనే చక్క
చిక్కులు.

సావిత్రి ఆగను!

అమ్మా చూచితివా పాపపుమటసంధ్యారంగు ఎంతరమ్యాగనున్నదో?

తరలాక్షి!

క॥ చంద్రోదయోత్సవమునకు।
సాంద్రముగా ఖచరయాత్రి- సాగుననుచుని।
స్త్రీంద్రదతనిడుంకత్పటీ।
యింద్రాపణాభంగిసంజ- రూపుగనవగెన్॥

సావిత్రి!

ఎర్రబట్టలువ్రేలాడవేసినట్టున్నదే అమ్మా చుక్కలొక్కటొక్కటి గా బొడచూచున్నవి, పక్షులుకీరు కారుమని గుంపులు గూడియరచుచున్నవి

తరలాక్షి!

గీ॥ దూరమునను సూర్యు- తొంగిచూచు భంగి।
చుక్కలొక్కటొకటి- నిక్కిమింట।
గ్రుంకురవినిజూచి- గోలబెట్టెడునట్లు।
పక్షులరచుగుమిగ-వృక్షములను।

అమ్మా మనమాటలచే జాగయి పూలకోతముగియదు పుటికలు నిండలేదు అయిననీ వేళకింతియెచాలు ఇకనిటజాగు సేయుదగదు,

వినుము-

ఉ॥ చీకటి చిల్వకీసయిని చేకురునైజబలంబుతోల్త దా।
నాకలిదీరలోకనయ- హావలిభేకములంగ్రసించుచో।
గాక జగంబుద్రింగునటు- గావుననిందిక।
నుండగూడదా-లోకముమందమయ్యెమది- లోభయము
య్యెను పోదమీయెడన్॥

అనియిరువురుంబున్పపుటికలంగొనినడువసాగ కొండచిలువతెరలా క్షింబట్టిమట్టిపడద్రైచిన, సావిత్రి అయ్యో అయ్యో నాకేమిబుద్ధోయి నా,

కేమిబుద్ధోయి, అనియేడ్చుచు పయికిపరుగునవచ్చి అవటివారల కౌగిలించుట అంతయు ఆశ్చర్యమాని!

తరలాక్షీ!

ఉ॥ లోకులచేన వాధనయి- లోకవిభుండగు నిన్ను వాధుగా।
జేకొనియున్న నన్ను వెను- చిల్వగ్రసించెగ జెందు నీనే
లుసు- శ్లోకముకన్న నెక్కుడగు- జుష్టుననుం బ్రోకించి తే
సిర- తేజకరమైన చక్రమును- సయ్యన బంపగ దేవయానిధీ

అంతట ఆంతరిక్షమునుండి చక్రము రాగా మూడు శిరంబులుగల రాక్షసుడు చక్రమునట కాయించుట. కోపించి సుదర్శన దేవుండు వాని తలలు నరుకుట, తలలు వెంటనే మొలచిరా సుండనట్టుట, పలుమారు తలలు నరకుట పలుమారు మొలచుట జాగగుటకు గొంకి సుదర్శన దేవుండు. నీవెవ్వండవురా దుర్జయుండవె దైత్యకర్తృకరుకష్టపడితివి.

రాక్షసుండు?

సేనుడను గణుండను విప్రుని శాపమూర్ఖుడ నేనే అజగరంబున్ బ్రేరేచి ఈకన్యం బట్టించితి ఆకన్యకనోందె. ఇకనిన్ను అడ్డపనిలేదు జనము. వినిను దర్శన దేవుండ ఖిన్నుండై ఆ కన్యకలనే నేమని దేవుని మ్రోలి కిబోగలను? ఈతను పుచ్చాలించెదను అనియోగము చే ప్రాణముల్ త్యజింపజేయ యత్నించుట. అంతలో స్త్రీవాని విక్షణించి సుదర్శన పురుషుం గాంగలించికొని యేమని యాజ్ఞ యిచ్చుచున్నారు.

చ॥ వలదు సుదర్శనేంద్ర యిది- వారణ సేయగ రానిమా
టకో- జ్వాలతిరస్కారయువా నుదిటు- సాహసమీ లలితాం
గికిపయిం- గలదొక జన్మదానికయి- గ్రౌను హీనుడు శా
పముంబునన్- చిలువగ్రసించె నీపయిని- జెందె సుజన్మము
నందు మేలగున్॥

అని దేవుండు వేగపాతి ఆనునంతనే మూడసన్న హింసుండగు దేవుండు నీవు మ్రొక్కగ కన్యయాత్మంగాని, గయుడాప్రిస్థంభమాలమాలతీ

మూలంబుననునిచి ఈత్రిశిరునిత్రదక్కకై యచటబంధించియుంచుము

వేగపోతి మొఱ్ఱకైయటుః జేయుటకునిష్క్రమించుట దేవుండం
తోహీ తుండగుట.

Act I – Sc 3.

తృతీయప్రేక్షిక*

పిదపఖర్వటుడను శిష్యునితో గూడపింగజటునిప్రవేశము

పింగజటుడు.

హా పుత్రీ! యెంతాయనమ్మా? వెళ్లిమానినిగొలచిన దేవుడైననిన్ను కాపాడడాయె. చేతులతో పెంచి ఆచేతులతో నేనిన్ను చితిపాలు జేసితిని. ఇక నే నెందుకు బ్రతుకవలెనమ్మా నన్ను మింగగూడదా ఆహా, హా హా హా అని మూర్ఛిల్లుట శిష్యుడు సేదదీర్చుట మరలతెలివొంది

పింగ

నేనికబ్రతుకజాలనియేమ్పటు?

శిష్యుడు అత్యంగమంబున అయ్యో బహూతపస్వి అష్టశ్వాశా తృశాఖితాంత్రికాదివివిధప్రయోగదక్షుండు పుత్రికైప్రేమచే మరణమొందునట్లుతోచుచున్నది అట్లుగాకుండజేయుటకు యేనియుపాయము దోపింపుము దైవమా అనిచేతులుజోడించి గురువుతో నేమివిన్నవించుచున్నాడు

శిష్యుడు.

చ॥ బలిమినివిప్రప్రాణములు – బాపుట గా – గనబ్రహ్మహా
త్యయ। కలుషమొవచ్చువిప్రుడయి – గానకబల్మిని
జచ్చెనేనియ। వ్వలగలదాత్మహత్యయుధ్రు – వంబుగరెం
డునునిత్యదుర్గతిం। గలుగగజేయును న్నిప్పుడిక్కైన
జ్ఞాత్తురెపండితోత్తముల్।

క॥ కలవంటి బ్రతుకు నిజమని।
తలచిన బాయింతె దుఃఖ- తాపము బొడమెన్।
తెలివిగొను మేలగుం దెసు।
కలలో కల దెలిసికొందు- గనరు మహాత్ముల్।

మనకొకప్పుడు స్వప్నంబయి యది స్వప్నంబని తెలియుచుండియుం గలదు తెలియు నెడ నా స్వప్నంబు సరకుసేయక సుఖదుఃఖ హేతువులం గల్పించుచో, మోహకల్పనంబులు జెందక చిత్తంబు నిర్మలంబై దియ్యని దలంచుచు తటస్థదృష్టిం జూచుచు చమత్కృతులకెల్ల యొండుట యనుభవసిద్ధంబు. అట్లనే జన్మస్వప్నంబిదియని యెరింగిన, విపద్దుఃఖంబు పీడించజాలదు. ఐన నంతటి నిశ్చయధారణంబశక్యంబై శోకంబు మాలమాటిల వచ్చుటయుం గలదు, అందుకొకటి విన్నవించెద. తాము సర్పప్రయోగసమర్థులు. సర్పజాతిచే నపకారంబు గలిగెగావున నజ్జాతిపై క్రోధంబు దెచ్చికొని తన్మారణ ప్రయోగం బారంభించిన పగదీరుటయె గాక లోకోపకారంబగు. అగ్నిహంబు దప్ప శోకోపద్రవంబు నడంచు నుపాయంబు లేదు. తద్వ్యాపారంబున శోకంబు మఱపైపోవునింతె గాక తొల్లి జనమేజయుని ప్రయోగంబు దేవపరుల ప్రతిఫలంబుగా వరంబిచ్చి నిలిపిరని వింటిమి అటులె మీ సర్పయాగంబు నిలుపవచ్చిరేని వరంబీయగలరు అప్పుడు మీ పుత్త్రుని మన్నించి వేడవచ్చు. నిలుపకున్న సర్వసర్పమారణంబై శాశ్వతలోకోపకారంబు నిష్పసిద్ధించు అటులారంభింపుడు.

పింగజటుఁడు.

మంగంబెత్తి ఖర్వటాబాగా చెప్పితివి గా. ఇప్పుడైనను మరియొకప్పుడైనను నాపు సిద్ధమే అథర్వణప్రయోగ విధులోనన్ను బోలువారు మున్నెన్నడు లేరని యెఱుంగుము. ఈ పాపజాతి నిరపరాధులను హింసించుచున్నది తొలిని నా శౌర్యంబంపె, యిప్పుడు పుత్త్రుని మ్రింగె, యీజాతి నిర్మూలన విధిచే నిర్మూలించుట లోకహితంబగుటచే పరమధర్మంబని తలంచెద. చూడుము నా ప్రయోగ వైచిత్ర్యము. మంత్రబలంబున దశదిశలందు సర్పప్రాణంబుల నాకర్షించి వేల్చెద ఎక్కడనున్న సర్పంబులక్కడనే మృతినొందు, ఈ ప్రయోగంబు కశక్య పొందిన ఉపసంహారాపాంతంబై ఓషధి సిద్ధుండను మునీంద్రవలన నాకబ్బె దీని, నిదర్శనంబు జూపెదగొరిలి ఆచార్యుని గూడ నిదుకొని యహరోబలమాగణదూషకము పశ్చిసర్పంబు నుద్దేశించి తత్ప్రాణంబు దర్భాసనాధారయందాకర్షించి విధిసంస్కృతాగ్నియందు వేల్చితి. అమ్మారు నాడు ప్రోషనారికేళ్ల కాండస్థూలదీర్ఘ

పరిపూర్ణంబగు మహోగ్రగిరి నాగేంద్రంబు మార్గమధ్యంబునబచ్చి పడియున్నది. అప్పుడప్ప దేవయాత్రాయులు మనుజులచే నిప్పుడు సర్వ సర్పమారణంబునకు దీక్షవహించెద పనసు తప్పింపయత్నంబొనరింతము అని గురుశిష్యులు నిష్క్రమించుట.

(ప్రథమాంకము సమాప్తము)

ద్వితీయాంకము.

స్థ॥ (పిదప పాతాళంబున వాసుకియను సర్పరాజు సభ కల్పించి తెరయెత్తవలయును. సర్పచారుండొకడు సర్పరాజు కర్ణోపాంతమున న(మ్రుడయి కేల్మోడ్చి విన్నవించుట. రాజునకును భృత్యులకునుగూడ శిరంబున ఫణంబులును తక్కినంతయు పురుషరూపంబుగా కల్పింపవలయును.)

చారుడు!

మహాప్రభూ భూలోకంబునుండివచ్చితి. అందిపుడు సర్పజాతికొకయుపద్రవంబు బొడమియున్నది. ఆవశ్యకింపుము పింగజటుండను విప్రుండొకండు తనకూతుంబాముజంపెనను కినుకచే, సర్పాభిచారహోమంబాచరించుచున్నాడు.

గీ॥ ఎచటనున్న పాము-లచబనేమ్మతినొంచె। సర్పజాతియె
ల్ల-సమసిపోవు। మహినిపాములిట్లు- మడిసికుల్లినకంపు,
జెప్పతరముగాదుచిలువరాజా॥

వాసుకి

ఒకబీదబ్రాహ్మణుండు ఋత్విక్దక్షిణాది బహుధనసాధ్యంబగు నీక్రూరకర్మంబెట్లుసేయదొడంగెనో యెరుంగుదువా!

చారుడు?

దేవా యెరుంగుదు హేమచంద్రుండను ప్రాడ్వివాకునిక్షృష్ణసర్పంబుగరచి చంపెనట వానికొమరుండగు వీరసేనుండను విక్రమదేవుండను భూవ

ల్లభునకుదండనాథుండై యుండె అతనికడకు పింగళుటుండేగి సర్పమారణయాగంబొనర్చెదనని సహాయంబొసర్చుమని వేడె. ఆతండామోదించి ఇందుకెంత బడినసంతద్ధనంబిచ్చెద వారంభింపుమని చెప్పి, మనుష్యసహాయంబుగూడనొసంగి కోరిన ధనంబొసంగుచున్నాడు.

వాసుకి!

ఆయితే నీవుతప్పించుకొని యెట్లువచ్చితివి!

చారుండు.

దేవా భూభువనంబు నంచలిసర్పంబులను తొలుతసంకల్పించి నడపించె- పిదపపాతాళసర్ప మారణము సంకల్పించెనని వింటి దానవేషానంబు నభియంబు బోడమియిది యెరింగించుటకై శ్రీశైలవల్మీక ద్వారంబు జొచ్చి యతిశీఘ్రంబుగా దేవరపాదనికటంబు జేరితి ఈయుపద్రవంబణగిన గాక భూభువనంబు జొరజాలము, అనివాడునిష్క్రమించుట

వాసుకి యాత్మగతంబున.

గీ॥ ఏమి సేయువచ్చు- నిందుకుపాయంబు।
మరలవచ్చెసర్ప- మారణంబు।
ఆస్తికుండువాడె- నలనాటికీడునే।
డెవ్వడుతోడుపడునో- యెరుగరాదు॥

అంతటనారదమహాముని వారిప్రవేశము. వాసుకిలేచిసాష్టాంగముచేసి- తోడ్కొనివచ్చి ఉన్నతాసనమునగూర్చుండబెట్టి- ఆయన ఆజ్ఞపైని తాను కూర్చుండుట॥

నారదులవారు!

ఓ భోగిరాజా క్షేమముగానుంటివా!

తపస్వి- మీవారును మీభృత్యులును మీపరిజనులును- మీసుంతఃపురములును- ఐశ్వర్యమున్ను సర్వాంగములును క్షేమముగానున్నవా,

వాసుకి?

మునీంద్రా దేవరయనుగ్రహంబున నిప్పటికి సర్వముకుశలంబెగాని ప్రకృతంబుననొక భయనిమిత్తము చాలనివలననని చింతించుచుంటి అంత లోకభాగ్యంబుననతికిత్వరితంబుగా దేవరదర్శనంబనుగ్రహించితిరి!

శ్లో॥ సర్వాఘశోధనంపుంసాంసర్వశ్రేయోభివర్ధనం।
సర్వశోకప్రశమనంసాధుసత్సమదర్శనం॥*

కారుణికోత్తమా భూభువనంబున ఒకపాముతనకూతుంగరచిచంపెనని కినుకచేపింగజటుండనువిప్రుండు సర్పమారణయాగంబొనర్పదొడగెనట, వేలకొలంది యచటిసర్పంబులచటనేనుడియుచున్నవట పాతాళసర్పంబులంగూడనుద్దేశించియభిచారం బారంభించునవసరం బీపయినివచ్చునట, యీయుపప్లవంబడచుట యెట్లుకోయని చింతించుచుంటి దేవరదర్శనంబయ్యె ఈభయంబుతొలంగనాశీర్వాదంబువేడెద. శ్రీ శారదభగవానులవారు వినిశిరంబూచిబొమలుమోడ్చి ఒకయింత కనులుమూసి, లోనగొంతిపరిశోధానగతి నాలోకించి కనులుతెరచి తొలినిబలిమోహిలికివచ్చితి నతడుమీకగు భీతిదెల్పి పిదపనిటవచ్చితి.

క॥ అగునగును భుజగమాగణ!
మగుచున్న దివిప్రువలన- నవస్థలిలో॥
వగువకుమే సేగివడిన్।
దగునటుబోధించిమాస్తు- తత్రూకారవిధన్॥

వాసుకి?

కారుణికోత్తమా నిరభిసంధి పరోద్ధరణంబుపరమపురుషా నవతారంబవగుదేవరకు నిసర్గంబు కంత్రోక్తిగవేడకమున్నె శ్రీనజ్ఞాంపమైయనుగ్రహించితిరి మాజాతికి రెండవమారు గలుగునీయుపప్లవంబు దేవరలనని వర్తించుభాగ్యం బతర్కితంబుగాగలిగె నాచింతాజ్వరంబు చల్లారె. దేవరకునిత్యకృతజ్ఞులమైయుండెద. అనిప్రదక్షిణనమస్కారంబులొనర్చి సాంజలియైనిల్చుట?

నారదులవారు!

మంచిదినాగరాజా తక్షణకృత్యనిర్వాహంబునకైపోయివచ్చెద

తెరబడుట

ద్వితీయాంకమున విష్కంభప్రవేశిక*

లోకపావనగ్ని హరోత్రములంబు స్నిక్కులు సమస్తశేషులూవిస్సం శారకములు వ్యాఘ్రాసనంబున పింగజటుండును విప్పడియుండవలెను అం తలోపల కలకలమువినినటులు పొటుజాలించగా లానఖర్వటుడు - భయమే మియులేదు. తొందరపడవలదు వెండు విసిరెద మొన్న నాగులాకర్మ చాలించు నెనుకనిటులరమ్యోగు. మీరుపయికిపోవుటచేమాడలేదు. ఉపవాసములచేకొం చెము మొగము తిరిగిమూర్ఛవచ్చినది మొగమునసీరుజల్లికొద ఇప్పు డె తెలివివచ్చు. పాతాళసంకల్పమునకు ఆచమనము సేయుచుండగా నిదివచ్చె గాన ఇదియేమితోలిగామీరుచూచి తొందరపడుచున్నారు యీయనను తొ లినుండియుకొంచెము మూర్ఛయున్నది . అది యెంతో సేపుండదు . పయికి వ చ్చుడు . ఒకపావుగడియలోతెలివివచ్చును. లోనికి లకలమాగుట ఇట్లు పావుగడియకాగా తెరదీయుట, అందు ఖర్వటుడు విసరుచుండగా వ్యా ఘ్రచర్మమున పింగజటుడు ఒత్తిగిలబడియుండుట. అంతపింగజటుడు తెలి విగొనితేటిబిరాచోఉని గందరాపముచేసి కనులు గడగికొని తడిగుడ్డయందించి కొని విసరిన ముఖుండై ఖర్వటాఏమి అద్భుతముగా ఎంతధన్యుండనైతిరా చె ప్పవలెనన్నను నాయనుబుత్వికులను ఒకమాటమును చాలింతము అదిగోని బుత్వి క్కులువచ్చి జరిగినదాని గూర్చి పింగజటుడు, ఓబుత్విక్కులారా వినుడు. నన ముహూర్తాతసపనమూరణసంకల్పము సేయగోరి ఆచమనమాచరించుచునంతలో నాకుమూర్ఛవలె మోహముగ్రమ్మె, అందునాకు నారదులవారుదర్శనమి చ్చిరి . తేజోవిశేషముచే వీణాచిహ్నముచే నేను పోల్చుకొని నమస్కరించి యధాసనంబునగూర్చుండ బెట్టితి బద్ధాంజలినైయాయునిలిచితి అనుగ్రహించి ఆశీ ర్వదించిరి పింగజటానిద్రయోపరాక్రమంబు నాగలోకంబుంగూడ జడి యించేసినది నామాహాత్మ్యంబునకు మెచ్చితిమి త్రైలోక్యమునకు లోకశాస్త్రం బులోటి విప్రునకుఅఖిలాదిశాస్త్రంబునకునిరసనసామర్థ్యంబు నిర్మింపబడియేయు న్నది సర్వస్వాతీమూలకంబులగు సహకారంబుసంహరింపుటయుచితంబెగాని మైత్రో బ్రాహ్మణ్యమువలెనే యానియు సహింపనోర్వనా ధూర్తొని యానియు బ్రా హ్మణునకు నిరాక్రోశాలనైసహింపించనడు పుత్రిప్రశోకమూలంబునకోగ్రం బునకునపైన స్వాసులగహింపంబగు పర్యవసింపించితిని .శాస్త్రకల్పంబగుటచే

ప్రత్యవాయంబుగాదనునది మిథ్యావిశ్వాసంబు స్వార్థంబు వదలి లోకా
ర్థంబుగా నక్రోధుండవై జేయుదేని ప్రత్యవాయంబంటునంతవమ్ము నీక్రో
ధంబునెర వేర్చికొనుటకు శాస్త్రంబు శస్త్రంబు జేసికొంటివి గావున నీసంశ
యంబున బడక తీరదు. అదియటులుండనిమ్ము. ఏదియో ఒకపాముగదా నీపుత్రుం
జంపె. ఏదపనది యపుడే జంపబడియుండు. ఇట్టిపో నిరపరాధులగు నిఖిల
సర్పంబులంజంపుటయెట్టిన్యాయంబు. లోకపాలనాధికారంబు నీప్రభువు లేమి
చే లోకార్థంబైనను నీవు శిక్షింపదగవు. అదిరాజులు సేయవలయు. మిగు
ల పాపంబొనర్చితివి. నీజన్మరహస్యంబును నెరుగవు. నేనెరింగించెదవినుము.
వెనుక భవంబున నీవహోబలారణ్యంబున మృగయ సేయునొక శూద్రుడవు.
నీవు గోబ్రాహ్మణభక్తుండవైయుంటివి. అంతనొకరోజు, ఆ యరణ్యంబున కల్లి
తో గూడ తృణంబు మేయునర్ణ్య మేష మిథునంబు గాంచి, గవలు పట్టించియు
న్న నాశాయుధంబున నేసితివి. తగిలి, తొలుతల్లియు, పిలింపిల్లయుంగూలెత్తు
రుచు మేషంబు వేటువడ్డిపారె. నిరపరాధులగు సాధుమృగంబుల జంపిన
పాపంబూరకపోక, వెనుకనడచిన పుణ్యపాకంబున నీకుగలిగిన యీవిప్రజ
న్మంబున నీ శరాయుధతుల్యరూపంబులగు సర్పంబులచే గరువంబడి నీకళత్రం
బు బుపుత్రికయు మృతినొందిరి. ఆనాటి నీదురితంబే నాడు సర్పరూపంబయి
నీకళత్రపుత్రికలంజంపెగాని వేరేక్రూరప్రాణులు జంపలేదు. ఇటుగావునను
పశమించి క్రూరకర్మ ఇక విరమింపుము. క్రోధంబున మతిజెడి చేసినయీదురితం
బు బాపికొనుటకై యహోబలంబునకేగి, భవనాశనీతీరమునింగి దురితహరుండౌ
గు నృసింహు సేవించుచు, తపంబు సేయుచు నచటే నివసింపుము. దేవుండు నీపా
పంబు దొలగు నుపాయంబు గల్పించగలడు. ఇట్లానతిచ్చిరి. నేనత్యంతభక్తి
వినతుండనై దేవరయాజ్ఞ శిరసావహించితి, తక్షణంబె మారణకర్మ విరమించె
దనని యొప్పుకొంటి. పిదప నామంత్రణంబొనరించి యంతర్ధానమాయిరి. ఇక
కర్మ సమాప్తి సేయుదు. ఆత్మశుద్ధికై యహోబలంబునకు నడచెద. (ఇనియుం
దరు నానందించి విరమించి నిష్క్రమించుట.)

Act II. Sc 3.

తృతీయప్రేక్షిక *

(పిదప గరుడాచలారణ్యంబు)

శంపాకి? శాకోటియను వనదేవతల ప్రవేశము)

శంపాకి?

సఖి శాకోటీ! ఎటుబోతివమ్మా, నిన్నటనుండి గానరాకుంటివి. గిరిరాజాంతఃపురంబున భవానీదేవి మౌళిపరిచర్య నిన్న మన వంతగుటమరచితివా. నీపనిగూడ నేనే సరిపుచ్చికొనగా, శాకోటి వేళకేల రాదాయెనని దేవి యడిగె, అందుకు నాకేమి యుందెల్ప పాలుపోకయుంటిని. అంతలో గిరిరాజు దయచేసిరి. దేవిలేచి యెదురుగబోయి మ్రొక్కి లేచి, తద్గృహీతహస్తయై పతితోగూడ అంతఃగృహంబు జొచ్చె. పిదప నీతలంపు లేకపోయి పనిదీరుపు దపమున వకాశంబునకు వచ్చి నిన్నచట గానక, యీగహనంబెల్ల వెతకుచుంటిని. నన్ను విడచి యెందుబోయితివి?

శాకోటి!

ఏమి చెప్పుదు సఖీ!

నిన్న నొక మత్తమయూరంబు సమ్యక్ప్రవిభూత పుష్పకలాప మనోహరంబుగా కో కో కో కోయని యరచి కొనుచు, నీవిశాలసాలంబున వాలితే. అదిజూచి నాకు దానిపై నెక్కవలెనని యాసజనియించి వనశోభ జూడ వేడుకబోయితిమి, పనస మామిళ్ళను చెట్లనైనను ... గడపితి, అంతదూతలిరువురు మింట దమకదవనన్ను శక్తిమయపాశంబునిసరి యాకర్షించి, యెవతె వీవని యడిగిరి. నరమనుజానికి రాజకన్న దేవతనని చెప్పితి. నీవు శాకోటివాయనిరి. ఆగునంటి. ఆయన నృసింహ కిరాతు భార్యను ... [illegible] ... [illegible] ... అందుకువారు సమ్మతించి మేము ప్రజాపత్య దేవదూతలము. ప్రజాపతిశాసనంబున భూలోకంబునకు వచ్చితిమి (ప్రజాపతి నిదానాగం ... [illegible] ... [illegible] ... కిరాతునిభార్యగ ... [illegible] ... [illegible] ... స్త్రీజన్మ ... [illegible] ... [illegible].

సఖీ! సంప్రతి కలంచివి కంటినల్ల గుడ్డుగా నవచ్చు మానవ ప్రతిబింబాలం బోలి యతిసూక్ష్మాకార్యావయవ విశిష్టంబులైయున్న పిపీలికపరాలంబనముగా వచ్చి కొనిపోయి, ఉభయ కిరాతాంగనా గర్భంబుల యందు నియోగంబుగా నాని చిరకుపాశబంధంబు దోగించి, ఇక బొమ్మని సెలవిచ్చి యంతర్ధానంబయిరి. అత్యద్భుతంబుగ గంటినని మనంబున మిగుల నుల్లాసంబు గంటి గాని యందు నఖియుం గూడ లేదర్యోనను గుండు బొడము దానిమందము సేయుచున్నది.

శంపాకీ!

ఓహో! యెంత దద్భుతము జూచితివే సఖీ?

నీ చెప్పుటచే నాకును ప్రత్యక్షముగా జూచినట్లుల్లాసముగు మున్నదే కాని పాపము మన దేవునికడ్డ తపము జేయు నా సాధుబ్రాహ్మణుని పులిజంపిన దేమి ఎరుగనేరము గదము. వానికా డజన్మము వచ్చునేమొ ఈ మహావనములోని నృసింహ భక్తులుగా నుండిపతియగు నఘోరకుండను నీమార్తి వాడు గ్రామముల బందిపోటు చేసి ధనము దోచుకొను వాడు. వానికిది యొకటే తీరదు కూతురు మన చెంచురాజగు నృసింహకిచ్చె. సంతానము లేదని మిగుల గుందుచున్నది. సంతానము గోరి యీ మన నృసింహదేవుని కన్న భోగ ఫలోపహారంబులు సమర్పించుటతో గూడ వనదేవతలమగు మనకుం గిరి రాజునకుం గూడ మహామాంసోపహారంబులు నమర్పించుచున్నది. బాలు వేటకత్తె వెలిని మనిదాని పేరు దానికి గర్భంబైన గర్భరక్షణ మహిమాన్వితంచి మనలపలుల లోకంగు జామున్నె సమృద్ధిగా భుజింతము పదము. వేళయ్యె పరిచర్యకేగుదము. దేవినిన్న రాత్రే దిమి యనితత్కాంచిన యీ జరిగిన దేవరహస్యంబు చెప్పవలసి యుండును లేకున్న సేమియు లేదు. పదము. (అనిలప్కామించుట.)

చతుర్థ ప్రేక్షిక *

పిదప నృసింహుడను చెంచుదొర కొలువు కూటమున ప్రధానియును సరదారులును గొలువ రాజలక్షణములతో కొలువు కూర్చుని యున్న సమయము.

నృకరాజా, ప్రధాని సరదారులారా చిరకాలమునుండి గరుడాద్రి మొదలు శ్రీశైలము గడపికొని బుక్కపట్టణము వరకును గలుగు గిరులందు అరణ్యంబులందు నివసించియుండు చెంచులకేమి తక్కిన కిరాతులకేమి దొరలై మా పూర్వులు పాలించుచుండిరి. మాతండ్రి దొరతనంబున కొందరు మిత్రు

రాజులు మనజాతివారింగలగుంపుచేత మనరాష్ట్రంబులోనికొన్ని గ్రామంబులుదోపిడిపడుచుకలిగి మాచంద్రకైవండెత్తివచ్చి, భంగపెట్టుంకి రాజీజేసికొని, దోపుడుకత్తులక్షమపరిజిట సెంముంచె బాధగలిగినను వెంటనేమాయయ్యగారుతెలియపరచుటయు మాయయ్యగారే దొంగలబట్టిదండించి చోరబాధనివారించుటకున్న నిర్ణయమునొందిపోయిరిగాని, మాయయ్యను గెలువజాలరైరి. మాదొరలారులుపల్లోబడి దొంగతనముసేయలేదు. నాడుపదివీనూతనయేటపట్టముగట్టి మాయయ్యకాలముచేసె. అదిమొదలు నేను విూసహాయముచే తక్కుగారాజులకు లీలుగానుండ మనయరణ్యరాష్ట్రంబేలుకొనుచుంటి. పొల్లపంటలు, వెదురుముత్తియంబులు, వెదురుధాన్యంబులు, కందమూలంబులు, కాయగూరలు, చింత, వెలగ, మామిడి, యనటి, కొబ్బరిమొదలగు వానిఫలంబులు నానామృగమాంసంబులు, వ్యాఘ్రభల్లూకతరక్షుచిత్రకాది చర్మంబులు, గజపోతంబులు, గజదంతంబులు, తత్కుంభమౌక్తికంబులు, సపక్షఘనమాణిక్యంబులు, గైరికాదిధాతుపుంజంబులు, గోరోచన కస్తూరీ సంకుమదంబులు, నానామహత్తరస్ఫుటదారునికాయంబులు శిలాఫలకంబులు మొదలగు లోకాపేక్షితవస్తువులవ్యాపారంబులు బలుచోట్లంగల్పించి ఐకరియంబుసాగించుచు చెంచులక్ష్మీమంత్రుల గాపించుచుత్తల్లాసంబున నాదవపాలంపన్నగొనుచుంటి. నానలుసమృద్ధిగసరియుటచే మనయుగణ్యంబులు సర్వవిఘ్నంబులఫలియించుచున్నవి. మానదైశ్వర్యంబునకిందుకేనియు లోపంబులేదు.

(ప్రధాని సరదారులుంగూడచేతులుజోడించి) సత్యముప్రభూ సత్యము?

రాజు!

తొలినుండియు మావంశమునకొకవెలితియున్నది. ఎద్దియన్నమనజాతికి చదువుసనిలేకున్నను, దొరతనముసేయదగువారలకు చదువుచెప్పగలసినది. అదిపూర్వులుసేయలేదు. అందువలననే నాకును చదువులేకపోయెచదువెంతకుండునో, చదువరులగు పరరాజులతోగూడ అప్పుడప్పుడుగలుగుచుండునుగాదా! అప్పుడా రాజులు చదువెరుగనిచెంచుదొరను శుద్ధమూర్ఖుండని వ్యాగ్రాయముడనిమనంబునదలంచి, కొంచెమైనగురిసేయరు. అందువలన మనలోవారబిడ్డలుకొంచెమైన చదువునేర్చుకొనవలయును.

ప్రధాని సరదారులు?

సత్యప్రభా సత్యము తాము చిన్నదొరగారికి నీరటినుండిచదువు చెప్పించుచుంటిరి. నేటికి ఆలోపము తీరెను అయ్యా, వారు చెప్పినారు. బాగా వచ్చుచున్నదట, వ్రాయగలరట, చదువగలరట,?

రాజా?

పలుదేవబ్రాహ్మణముక్కగా పలుధర్మములు సేయగా కొనను తామం భట్లయ్యగారు సంతానమునకు నోచి మేర్పరచి ఒక్కొక్క గమ్మత్తు పదును వాద హోమక్షేత్ర ఒకమాలున్న అన్నసన్ను జాతో గూడాకొంప్పించి పెట్టి మా రాణి చేతపడిపోయిన గోదానములు మంచిబ్రాహ్మణులు పదహారుగురికి ఇప్పించినారు. తప్పక రాణికి మూడు నెలలు గర్భము వాగును. తప్పక సుపుత్రుండు బోడెమును. అట్లుగాకున్న మీ దేవిడీకి రానన్ని ఈ అయిన ఖర్చులు ద్విగుణముగా జరిమానె ఇచ్చుకొనియెదనన్ని ముక్కైన వ్రాసి దస్తు కట్టుకొనిచుండెగా రాణికిచ్చినారు. రాణీవద్ద ఇప్పటికిన్ని ఆముక్క ఉన్నది. నాకునిద్రయాము దోచక ఉపేక్షించియూరకుంటిని. ఒక్కొక్క బ్రాహ్మణుడు సంయ దేవుండు అంటూను సాధియము లేదు. ఆయన చెప్పినట్లెమూడుమాసములకైన నొప్పు సమానము రాణీనెలదప్పె. ఆపిదప ఆడుపిల్ల బోడమునా మొగపిల్ల బోడెమునాయని నాకుసంశయమాయె తొమ్మిదిమాసములపయిని మా చిక్కరాజు పుట్టెను. అది మొదలు ఆయయ్యగారియందు నాకు భక్తిబుద్ధియేగాని నరుడనే బుద్ధిలేదు. ఆయన చేతనే చిక్కరాజను నామము ఉంచబడె. పిదప నయిదవ యేట అయ్యనరసోం అక్షరాభ్యాసము చేయించినారు. నేటివరకును ఏమేమో చదువుచున్నాడు. పండ్రెండుసంవత్సరములు వెళ్ళిసిదప విలువిద్య, కత్తి, పటా, బాణా, నాములు, బొకసట్లు, పులుగుపేట, పులిపేట, పందిపేట, పాముపేట మొదలగు వేటలు నేర్చి ఘనకన్న దిట్టరియైనాడు. ఇప్పుడు పదిహేను వెళ్ళి పదహారో యేడు. మరియేమిన్ని చెరుపును పదులు లేవు. వేటయందుమాత్రం సరదా ఉన్నది. ప్రధానీ సరదారులార ఇకపట్టముగడుదుమా?

ప్రధాని తప్పకున్న!

చిత్రప్రభా తగియున్నారు కట్టుకలసినచో తమకుమరంద్రిగారు ఈయాయాడున నేపట్టముగట్టిరి. అవశ్యము చిక్కరాజుగారికి పట్టము గట్టవలయును. కాని వివాహముచేసి భార్యతో కూడపట్టముజరుగవలయును.

వృకరాజా?

కిరాతి నృసింహ నాటకము.

అగనగును మనచికిరాజుకుసరియైన పిల్లమనచెంచు దొరయింట్లలో నెవటనున్నదో కనుక్కొనవలయును.

ఇంతలో నొకకిరాతచారుడు వృకరాజు పాళెమ్మునకు వచ్చునట్లు ఆతేడు చెవిబట్టు. వాడొ ~~[illegible]~~ చెవిలో గుసగుస దెల్పిపోలగుట!

వృకరాజు ఉల్లాసముతో చూచి ఏమిసంచివ్రలారా ఇదితలంచుకొనని మేలు వినుడు. మనచికిరాజు వేటకు బోయెదనని నావద్ద పొద్దున్న సెలవు పుచ్చుకొని గంటుచెంచు, ముంటిచెంచు: మోటుచెంచు, బేటిచెంచు ఈ నలుగురు చెలికాళ్లం దీసికొని కుక్కలు, వేటకాళ్లు, ఉరులు, విల్లులు, అమ్ములు అడవిని దారిచేసే పనిముట్లు మరికొందరు చెంచులను తీసికొని నందికనములకు బోయి ఆజీబుటడవిలో వేటజేయుచుండెనట. అపుడు కాటంచెంచుదొరకూతురు పంచివయసులోనున్నది. నలుగురైదుగురు సమవయస్సుగల చెంచితలతో గూడ వేటకు ముస్తాబయి విల్లమ్ములుబట్టి పరుగిడిపోవు పందిని వెంబడించి వచ్చెనట. ఆపందిని మాచికిరాజు తుపాకితో నేసెనట. అదిపడె. అపుడు ఆపడుచు చికిరాజును చూచి లజ్జచే నేమనక నిలువగా, దానితోటి చెంచెతలు దొరకొడుకై తడని తెమలోతాముకూడ బలికికొనిరి. అయ్యా మా చేటజేవమిది తాపేల చేసితిరి. అనగా మనచికిరాజు నీకద్దతిలకంచి నిలచియున్న పడుచు ఎవరిపిల్లో చెప్పితిరా జవాబు జెప్పినసెనట. ఇది కాటంచెంచుదొరకూతురని చెప్పిరట. అయితే ఆపడుచు మనసు నేను నీ వలెచలిమి చెందినవానిగా నెరుంగుడు, ఆమె కైయేసితి జీవమును నీరెతీసికొనుడు.

అని దానిని డాయబోయెనట!

ఆ చెంచెతలు వారందము గా బోయిరట అపుడా పడుచుమలో నితని కెనా మాటలు జరిగి స్నేహమయిపోయి, పొదరిళ్లలో విహరించిరట. దానిని తోడ్చుకొని జోరికొండపడుచు ఈ దినిపికనిచ్చెనట మనస్త్రమతేమంత భాగ్యమసంపాదించుకొన్నాము. మీరాగ తెరచేగి ఉన్నవటంలో పరువుంచెదో తెచ్చుకొనిరండు. మనవేలములో నిట్టివి నాటాలుం చేసేప్పటిము.

(ఇదివిని సదివ్వులందరును తమ్ము గారును గూడ ఆనందమును తైచ చప్పటులు గొట్టుచు రాజుతో గూడ లేచిపోవుదు.)

[illegible]

పిదప తెర అందు చికిరాజానకును కాటంచెందుహూకుర శంబు కకును వివాహము వృకషైలిపులు కిరాతబంధుపరివారములు. ఉత్సవము, కామంబట్టు, వివాహముచేయించుట ఫలదానములు మొదలయిన క్రియాసన్నాహము తెరతీసి సభకుచూపవలెను. అందువృకరాజు, రేపుమనచికి రాజాకుపట్టము అనిచెప్పవలెను.

మరల తెరలో గద్దీ వేసిచికిరాజును గద్దీపైనకూర్చుండబెట్టి సరదారులు నజరులుపట్టవలెను.

ద్వితీయాంకము సమాప్తము

ఇదికిరాతీనృసింహములో ప్రథమఖండము
సమాప్తము*

శ్రీ

శుభమస్తు

కిరాతీనృసింహనాటకము *

PART II.

రెండవభాగము *

ప్రదర్శనం కాలం. (ఏడు నిమిషాలు.)

ఉ॥ యాచకప్రముఖార్థులకు - వాంఛితసంపదలిచ్చునట్టి సిం
హాచలనాథుడైన హరి - యాదరదృష్టి నిజాశ్రితమ్ములన్
బ్రోచును కేంద్రమౌళిమణి - పుంజసముంజన కాంతిమం
జరీ। వ్యాచిత పాదపద్మునన - ఘానములారదమైకస
ద్మునన్॥

తోడి అట చాపు

తల్లి మిమ్ము బ్రోచుగావుతె। సింహా। తల్లికరుణ జూచుగావుతె। ఎల్లలోకముల నేలు వాసి రాణి। పల్లవమృదుపాణి పద్మకల్యాణి మా॥ తల్లిమిమ్ము॥ దేవదేవపత్నీ వాసిని। శ్రీమా। దేవజననీ పద్మవాసిని। కేవల కారుణ్యరూపిణీ। బుద్ధి। కీర్తి తుష్టి పుష్టి ప్రాపిణీ। జీవమాత్ర సర్వసిద్ధిప్రదాయిని। =స్తై। మ=భావపావని! సేవకావళి సేవనోచితశక్తిదాయినీ। తల్లిమిమ్ము॥

సూత్రధారుడు?

కేల్మోడ్చి రసికులయిన ఓ సభికులారా! శబరీనృసింహనాటకమున ప్రస్తుతము ఉత్తరభాగము అభినయించబడును. సూచ్యస్పష్టాస్పష్టాంశములు తొలుతకన్నమనోహరంబులు. తామిపుడు సావధానముగా చిత్తగించ ప్రార్థించెద!

ప్రథమాంకము

ప్రవేశము చికిరాజు, శంబుకరాణి!

ఒకచేతిబిడ్డను నౌకరులున్ను తెరలోకివచ్చుట తెరతీయగా చికిరాజు రాణితో?

క॥ కాటదొరనిన్ను బిలువగ।
నేటికివచ్చునని తెలసె- నీవేగుదువా।
బోటీ చెప్పుమటులయిన।
వేటలకేగెదను దూర- విపినమ్ములన్॥
రాణి?

క॥ నాతండ్రిబిలువవచ్చిన।
నాతో రావలయుమీరు- నాతల్లితమిన్।
కూతురినల్లునిమనమల।
జూతమనెడు పెద్దదొర సెచూడగబంపెన్॥

మనప్రక్కలేవ్వరిలో నార్యరచట సేయుచున్నారు. పదిదినములక్రిందట నేగదా మాతల్లివచ్చి మననందరినిరమ్మని బిలిచినది. అందుకుమీరుకొన్ని పనులతొందరదెలిపి ప్రస్తుతరాజాలము ముందుమీరుసేయుపండుగకును తప్పకుండావచ్చెదనని చెప్పి పంపించియున్నారు. మాతల్లివెళ్లనారంభించగా మనకుర్రివాళ్లు దానితో వెంబడించి వదలక కూడావెళ్లియున్నారు. వాళ్లనువదలి యేమిన్నిత్తో చకుండనున్నది. ఈచేతికుర్రిడు అన్నలు అన్నలుఅని పలువరించుచున్నాడు. ఇప్పుడు గడియకో గడియకో మాతండ్రివచ్చును. గనుక తాము న్నరెండు పోదము పిల్లలనుకళ్లజూచుకొని మనస్సు ఊరడించుకొని! కొంచెము రోజులుండివచ్చిన నానందము గావత్తము.

చికిరాజా?

నీవు తండ్రితో వెళ్లు నామాటకేమి, రెండు మూడు దినములలో మరల్రి లనుతోడ్చుకొనిరా!

రాణీ!

అయ్యో ఏమియీలాగంటిరి. వెనుక మాతల్లితో మీరు వచ్చుటకు ఖరారుచేస్తిర కాగూడదా!

చికిరాజా!

నేనిపుడు రాజాలను!

రాణీ!

ఇంతమాటనిలుకడలేదేమి! (అని చిరునవ్వు నవ్వుటకు)

(అంతలో కాటుదొర వచ్చుట వానికి దంపతులు మొక్కుట వాడు దీవించుట మనుమని నెత్తికొనుట కూర్చుండుట)

కాటుదొర చికిరాజుతో!

రేపు పౌర్ణమి త్యోహారి పండుగ నాకూతురినీ సుతుని సపరివారముగా తమరు రావలెను, మీ తల్లిదండ్రులనుకూడా పిలువనేగాదను. తాము మాయచేయక తప్పక రావలయును. (అని వాని తల్లిదండ్రులకు చెప్పుమనుట.)

అంతట పెంచువాడు రిపోర్టు చీటీ చికిరాజునకు మొక్కి దాఖలు చేయుట చికిరాజు చదువుట!

శ్రీ శ్రీ మహారాజా గరుడాచలస్థానాధిరాజ వృకందొర మహారాజ పుత్రి చికినాథ్ యువరాజా గారి దివ్యసముఖానకు అహోబలం అడవి ఉద్దార్ చిక్కన్ దొర వ్రాసుకున్న విన్నపం పదిరోజులనుండి భయంకరమైన ఒక పెద్ద మెకము, అహోబల దేవళం సమీపపు పేటులందు నివాసము చేసి

అడవిపొలం చే సేమనుష్యులలోనొకగొల్లవాణ్ణిపట్టి చంపితినివేసినది. ఇంతేకాక మేకలను, గొఱ్ఱెలను, యెనుములనున్నూ, చాలగాగొనిపోయినది. దేవళంవద్దపారేభరవాళనినీరునిండియుండె. భైరవగుండముళోనీరుత్రాగవచ్చిపకలురెండుజాములవేళనుగర్జించినది. అందుకుదేవళంపూజార్లున్ను గ్రామాలు చాలాజడిసితలుపులు బిగించుకునిపైకిరావెరచియున్నారు. దేవళముసకుక్రిందినుండివచ్చే నిత్యభోగమునిసురావడంలేదు. నిన్నటికి దేవళంధర్మకర్త చెంచులతో డప్పులు గొట్టుచుతుపాకులుపేల్చుచుదినుసుపట్టించుకువచ్చి పూజజరిగించిరిపరిస్తుతంతలుపులు~~ముయా~~వేసిఅందరున్ను ఉండలేక దిగువదేవళమునకుపోయినారు. ఇదిగాకమరియొక ఉపద్రవముకలిగినది. ఏమంటే ప్రహ్లాదుబండపైనిఒకగొప్పస్థలం డనాశ్రయించి తాటిమానంతనిడివిగల ఒకగిరినాగు అప్పటికి మాదెవచ్చినతీర్థాప్రజలలో నొకరెడ్డివానినెత్తిమీదపొడిచినది. వానితలముక్కలయి పోయి వానిశరీరమంతా నుసివలె యూడిపోయినది. రాత్రిపూట వెనకచెప్పినపులిని వెంటతగులుమన్నది. దీనిబుస్సున్ను, పులిబొబ్బున్ను అతిభయంకరముగా వినవచ్చును. ఇట్లుకాగా నేను ఒకపేస్రమానిపై మచానాకట్టి పులిని కొట్టుటకు రాత్రికాస్తిని. అపుడు ఆపాము ఈపులినివెంటతగలగా నామచెట్టుసమీపముగావచ్చినది. అప్పుడుపులినివేస్తుయుతుపాకీగురిచేసితిని. గాని వేసితి నాపులిపడునుగాని పాముచెట్టుకెక్కునని శంకబొడమి వేయమానితిని. ఈరెండిటినిన్ని వేయుపాటిశౌర్యముతమకుదక్క యితరులకుండదు. ఇంతగొప్పచిక్కుగలవేటలతమకు తెలియపరచుట అవశ్యకముగనుక మనవిచేసుకున్నాను. తాముఅవశ్యమున్ను దయచేయప్రార్థించెదను. దయ చేయుటకుఅటంకముఉన్నట్టయితె సెలవుచేయించితె నేనే పాటులుపడెదను. ఆయుధముతో కొట్టకత్తముగాను. మోదుపెట్టించిచంపించెదను. ఏమిశెలవో ఆలాగునడుచుకుంటున్నాము'

చిక్కందొరవారిలు,

(ఇట్లు చదివి చికరాజుమిగుల నుబలాటపడుట) ~~నాముకున్నారు~~

రాణి!

ఉబలాటపడి నేనున్నూవచ్చెదను మీరుపులినికొట్టండి నేనుపామునుకొట్టెదను?

చికరాజు!

అయి తేమన చిగిరివాడో!

రాణి!

శ ం ఖా స్య సం హా నా ట క ము.

అమ్మా క్షీణీః ఈ దినరాత్రము కాదు గదా? కను సొగసయిన వేటయిది. ఎరుక యీలాగంటి వేటయొకటి మాయయ్యగారు నేనున్ను జరిగించితిమి.

చికి రాజా!

అది యెట్టి వేటయో చెప్పుము!

రాణీ!

వినుము చెప్పెదను. వెనుక నేను వేటకు పోయినప్పుడు ఒకనాడు మాయయ్యతో గూడ వేటకు బోయితిని. నది కొండ మధ్య వేళను నల్లమద్ది గాడవిలో వారెలు పెద్ద గడ్డలో దుప్పినీరు త్రాగుచుండగా వెనుకగా దాటిపడి పెద్ద మొకము దానిని పట్టినది. పట్టి పీకనొక్కి విసరగా దాని కొమ్ము ఊడిపోతూ లి అ వటదుంపలు ముట్టెతో త్రవ్వుకొని తినుచున్న యొక ఒంటరిపంది పైబడినది. ఆ కొమ్ము చాలా పెద్దది చాల జంటలు కలది ఇట్టి ఆ దుప్పి కొమ్ము కొవ్వి బలిసియున్న ఆ పంద పక్క డొక్కలో రింగున తాకి గుచ్చుకున్నది. అందుకదినొచ్చి గిరుక్కున తిరిగి చూడగా వెనుక నా పులి కానవచ్చినది. కానరాగా నా పులి వలననే తనకీ నొప్పి కలిగెనని యోచి యాతిరోపముతో, ఘుర్ ఘుర్ పెట్టుమంటిలాగను వముగా పులిపై కలబడి తన కొమ్ములతో మిగుల నత్తువగా పులిని కొట్టినది ఆ దెబ్బచే పులికి పట్టుదిరిగి క్రింద పడి లేచబడినది అటులైనను క్రోధముచే బొంగ్రు పెట్టుము పంది పైనరికి కవవనాగెను. పంది విదలించి పవత్త్రో ప్రిసికొట్టసాగెను. రెండింటికి దేహములు రక్తము చేల్లపై ఘోర యుద్ధము జరుగసాగెను. అప్పుడు నేను మద్ది చెట్టెక్కి యుంటిని. మా తండ్రి గారొక వనబందు నెక్కి యున్నారు. నేను మద్ది చెట్టు పైనుండి వారై యుండి రెంటిటి పోరు చూచుచుంటిని. ఇంతలో రక్తమాంసములకై ఒక వరడునున్న నక్కలునున్న ఆకలు బగలున కాచియున్నవి. మింటినుండి గ్రద్దలు చెట్టుపైదిగి పొంచి చావును ఎత్తగపడుచున్నవి. ఇంతటి పులి పందులు అలసి ఒకటికొకటి దూరముగా నిలిచియున్నవి. అప్పుడు పులి వెనుక కుదంటి కుప్పగా పైనది. ఆపంది అప్పవై పుర్రిగి ముట్టె మెత్తి జార్రిలి గాని లంఘనముతో కాచియున్నది నా పంది ముట్టె మేడ్చినది, ఎదురుగా గా నేను దానిమిక్కి గంధములోనికి గురిగా దారుకోలు బడచిని. ఆ దెబ్బ మీద బలిసిన పందిమాంసము గూలినది. కూలిన వెంటనే తుప్పగా నుంటి పులి పెంగుర దాని పీకి నాటి పీకనొక్కి రక్తము పీల్చసాగెను. అంతలో మా తండ్రి పులిని పెద్దగా వాకి కొట్టిసెను. గ్రేయ గాగుండు దాని ఊపిరి చెవిలోనుండి ఆవ

లిచెవి ఛేదించి వెడలి నక్కని కాచియున్న వరదుడు కుప్పగిలి చంపెను. నక్కలు పా
రిపోయినవి రామ తెగనిపోయెను. అప్పుడు రాయుడిగి వచ్చి మాతండ్రియైనసో
సౌఖిలజాను బిలువగా వారున్ను వచ్చిరి నేనున్ను మచానాదిగి వచ్చితిని. అంతట
వేటచేసిన ఆజీవముల మోయించుకొని యింటికి వచ్చునప్పుడు ఆ వేట విశేషము చెప్పు
కుంటూ నవ్వుకొనుచూ వచ్చితిమి. అప్పుడు నాకు ఒక శంక పుట్టి మాతండ్రిని అడి
గితిని. అయ్యా నీవు తుపాకీ వేయగా ధ్వని కాగానే నక్కలున్ను రామాలు
న్ను తక్షణం పారిపోయినవి వరదు కదలక నేయున్నది. అందువలన నే వచ్చినది.
కదలకుండుటకు కారణమేమంటేని అందుకు మాతండ్రి [illegible] అయ్యా
వరదుడు కుచెవుడు అనెను. అంతట నవ్వుకొంటూ యింటికి ప్రవేశించితిమి. నాడు
చూచిన వేటవలెనే నేనున్ను తలస్థించినది. ఓ చెంచురాజా నేనున్ను నీ
తో గూడ వచ్చితే బాగుండును. ఈ టగిరి వానిచే రావల్లకాదు. ఇంతలో [illegible] కావా
ర వచ్చి చికిరాజా నీ తలిదండ్రులు రాలేమన్నారు. గనుక నీవు ప్రయాణము కమ్ము.

రాజు?

మామా నేను వత్తును గాని యిదిగో వేటకి పోస్తు ఒక గిరిశాగు పులిన్ని అహోబలం దేవళంవద్ద వారడిపడి బహు బాధ చేయుచున్నవట వాటి పెయుల యితరుల వల్లకాదు. నేను ప్రస్తుతము అచ్చటికి వెళ్లి వాటిని చంపి, రెండురోజుల లో వచ్చెదను. మీకో మార్తె నుతీసుకుపదండి.

కాటదొర!

పోనీ ఆలాగున నేకానీ దైవకార్యము జయం చేసుకుని రా, (అని, కూతురిని తీసుకొని పోవుట)

~~ప్రథమ ప్రేక్షిక *~~

—*—

Act I. Sc 2.

ద్వితీయ ప్రేక్షిక

పిదప తెరపడుట తెరలో వేటస్థలం, చికిరాజు, వేటకాళ్లు, నక్కలు వగైరాలున్ను తెరతీసేది?

చికిరాజు?

ఓ ఉద్దార్, చిక్కందొర?

హాజరు!

ఉద్దార్ కాళ్లకుమొక్కి చేతులుజోడించుట?

చికిరాజా?

ఏమిఉద్దార్? పులిహాముం గడబిడయేలాగున్నది!

ఉద్దారు?

ఏమిచెప్పను గడబిడచిత్తగించసేఅగును!

చికిరాజా?

ఉద్దార్ అంతసన్నాహమున్న సిద్ధపరచితివా!

ఉద్దారు!

చిత్తము అంతా సిద్ధపరచినాను.

చికిరాజా?

ఉద్దార్! ఇప్పుడుఆపులిఎక్కడఉన్నది. నిన్న మొన్న నేమేమిగడబిడచేసినది.

ఉద్దారు?

చిత్తం ఇప్పుడు ఉక్కుస్తంభంవేటుకు దక్షిణపుకొండవండనా*శ్రయించియున్నది. నిన్ననొకచమత్కారముజరిగినది. చిత్తగించవలెను.

మంచిదిచెప్పు?

ఉద్దారు!

నిన్నను నేను మచానాపై నుండిఆపులినిబాగాచూచినాను. మం

చిపించవేళ అయియున్నది. ఉక్కు కంబపు శిఖరమునకు దక్షిణపు పెద్ద పేటు
ననున్న పెద్దబండ వానితానకము ఎండవేళప్పుడు దానికి చాల ప్రీతిచే దప్పిగ
లిగి, జ్వాలవంకకు మెల్లగా దిగి జాకొట్టుము నాలుక తెరచి కలిగి, నీరుత్రాగి అడ్డ
విమలై మాలతీ మొదలగు లతలు మిగుల పెద్ద బద్దులుగా పెరిగి నలుగడలను
న్న టేకు, గుగ్గిలము, మద్ది మొదలగు చెట్ల కెక్కి పందిరివలె నల్లుకొనియుండ పొ
డలు లేని చోటకనులు మూయుము తెరచుము వగర్చుచున్నది. దాని చారలు మి
గుల పెద్దవి పొగగలసిన యగ్గిమంటలబోలియున్నవి. అవలించునప్పుడు దాని
నాల్కయొక్క రంగు వారి యెర్రగా గానవచ్చుటచే దానికోరలు స్వ
తః వజ్రములరంగుగలిగినప్పటికిని మృగములను గరచి సేల్చిన రక్త కాంతియు
న్నట్లు కోచ ఎర్రకప్పువేయునట్లు గానరాగా తోక నిలువుటుకొట్టుము
తలకు మీదనున్న పొదరింటితీగెలందు దాటు పువ్వులనుకొన్ను
లెత్తి చూచుమ కనుల కెదుగగు నల్పజంతువుల పై కనాలెర్రజేయుచుమంటి
మాటికి కనులు మూసి ధ్యానించు యోగివలె యుండ వల్లబను నాక నదట
నేనివసించుయున్నది. సుఖారు నాల్గుగజముల పొడవు గలిగియున్నది. ఇంత
పులిని మున్ను జూడలేదు. అపుడు నేను తామువయచేసిన పెద్ద తుపాకీని గుండు
దట్టించి సిద్ధముగానుంటిని గిరి నాగు వెంబతగలగా కొండను
ల్లాత్రికిగి ప్రాణము అదక్కించుకొని మొన్న నీవైపు పారిపోవచ్చినది. సరిగా
దానిగుండె కాయకుగురిగొని వేయ సిద్ధపడితిని అప్పుడు నాకుయేమియో చెనంటే
తమకు సేయదగు వేటయిది ఇంతగొప్ప పులిఎన్నడున్నూ వేటకుజతపడలేదు
ఇదితమ వేటకుగా నుంచవలె గానిదొరకెనని వేచినారాము. ఇట్లు పలుచుయూ
రకుంటి - అంతటఒకకణుసు పడమరనుండి వచ్చుచున్నది. అప్పుడు ఆకాశము
యువడగాలి పులియొక్క కంపును తూర్పుగానొనిపోయెను. అందువలనపసి
బట్టజాలక ఆకణుసు పులికి సమీపముగావచ్చి పులినెదురుగ మేయుచున్నది. అ
ప్పుడు కోతులు చెట్లపై కెక్కి బెట్టుజొచ్చెను. అప్పుడాకణుసు పులియున్న తావు
ను మేతతృప్తిచే చెరువగా చేరెను. అప్పుడు పులి కణుసుపై దాటి నొక్కిపెసి చం
పి తానున్న తావున బెట్టి రక్తముబీల్చి కండకండలుగా పీక్కుతిని గమ్మిన తేల్చె
ను. తినునప్పటి దాని ఝూంకారమేమి చెప్పవచ్చు. తమకొరకే పులిని వేయ
కిడితిని గాని నిన్న నా వేటునచచ్చిపోయినదే అంతవనము దొరకినది. ఇక నా
ము సంగతి చెప్పెదవినుడు మంచి పెద్ద వాగరంతసప్పాయున్న పలకని డొంకా
యంత మూత్రిన్ని పుష్టిగా పొగగా పెరిగిన బూరుగగున్న బోలిన దేహామున్ను
గలిగి రెండు నిలువుల పొడవుగా పడగయెత్తుకొని బుసకొట్టుచు ప్రహ్లాదము బంచ
దరియొంద నెలువడి వచ్చియున్నటగు నంటెందలిసేరు కనుపడున్న పులిని గనిపి

ద్దగాలి వానవిరుచలె బుస్సుకొట్టుచు పొదుకనుకొను అతిభయంకరమయిన ఆపాము ధాటికి ప్రాణభయ మొంది యాపులి మిగుల దాటుకొనుచు పారిపో జొచ్చెను. పాము వెంబడగిలెను. ఈ రెంటి సంగర ఘోషమునకు బెదరికొండనున్న జంతుజాలములు చెల్లాచెదురై పరువసాగెను.

చికిరాజా!

ఉద్దార్! ఇది యంతయును నీవు విలాగున కానవచ్చినది!

ఉద్దార్?

చిత్రం అప్పుడు నేను చెంచుల మిట్టపై చేసుమాని మచానా పైనుంటిని. అప్పుడు నాకు ఆ రెంటిని వేయుటకు వనగలిగెను గాని తమకొరకై వేయకుంటిని పరిభూ! ఇప్పుడు ఉక్కుగంబపు వేటు వత్తియపు బాణపుల్లోవలో ప్రతిమై నట్టయితే పులి పడమరగా ప్రహ్లాదుబండవైపున వచ్చును అచ్చటి మచానాల పైతాము వేటకాళ్ళున్న సిద్ధముగానుండవలెను. పులిరాగానే దానివాసన తగిలి ఆపాము తప్పకుండా వెలువడి పులిని వెంబతగులును. అపుడు తామొకొంత పామును వేయవలయును, వెంటనే పులిని వేయవలెను.

చికిరాజా?

ఉద్దార్ నీమనవి బాగా నేయున్నది తొందరగా పులిని కొట్టిపేరి దును మచానాలనపోవుదము. మా వేటిలాఘవము ఒక్క వేటున రెండిటిని చ్చి వేసెదము.

తెరబడును!

ఉద్దార్!

కొండచరియలతో గొప్పింమట పడమర చెంచు మిట్ట మచానాలపై రాజుండుట, పులివచ్చుట, పాము దానిని వెంబడగలుట అనర్ప్ తెరతీసేది. దివ్వెలు గొట్టుచుండ పులి పాముల పోరాటము చేయించెది

మచానాపైన? చికిరాజా?

గీ॥ క్రూరశైలసర్ప? ఘోరవిషాభీల।
దంష్ట్రికాగ్రవజ్ర- తాడనమున!
భిన్నశిరస్కమగుచు- పెనుమెకంబిలవ్రాలె।
వేరెవలదుదీని- వేటసేయు।

క॥ వాలా(స్త్ర)ఘోరగులికా।
ఖీలాఘాతమునపడగ- పెనువ్రక్కలుగా।
గూలుచుసివిషధరమును।
జాలముజేసినను బరచి- జనునొండజోరన్॥

అనిచికిరాజా? తుపాకిని (వేయుట గుండు తాకిసాముగూలిగింజాలా డివృతిసెందుట, చికిరాజా మచానానుండిదిగిపరివారముతోగూడ పడినచో కొండటిదరికి వచ్చిచూచుట

చికిరాజా, ఉద్ధారుమొదలగువారినిచూచి!

క॥ గిరినాగుపొడుచుపోటున।
దొరుగువిషజ్వాలికలకు- తోడ్తోపులికిన్।
శిరమింతలింతలగుచుం।
ధరపైనింగాలభంగ- తతివలె వ్రాలెన్॥

కే॥ పులిమనముగొట్టపనిలే-
కిలపైబడిచచ్చెగనమ- కింజంపితిమా।
పులినింబాముసుగొనిచని।
యులివేణికిజూపపలయు- నబ్బురమునకై॥

భృత్యులు బుద్ధి బుద్ధి- అరెంటినిమోయించుకొని చనుటకు!

చికిరాజా! నందిగిరికి ఇచటనుండిపల్లకీనముగా బోవలయు పులిపా

ములనుత్వరగా నందిగిరికి పట్టించుకొని కొందరు చెంచులు ముందుపొయ్యేది?

ఉద్ధాన్? చిత్తము (అని ఆలాగున చేయించుట!)

(చికిరాజు, ఉద్ధాన్ వేటకాళ్లతో గూడ నందిగిరికి బోవడచుట తెరపడును.)

(అహోబల దేవునర్చకులు పుష్పఫలప్రసాదహస్తులై చికిరాజునొద్దకు వచ్చినట్లు చేసి తెరతీసేది.)

ఆ అర్చకులు చికిరాజును జూచి అంజలిబట్టి, శుభీభవ చికిరాజా?

చికిరాజు మ్రొక్కుట

అర్చకులు?

సీ॥ అతిభయంకరములై - నట్టి వ్యాఘ్రాదులు। పోరాట
మిని జేవ - ప్రాజనిలచే। దవ్వానకనుగొని - తల్లడిల్లిరిగా
ని। పోవు శ్రీశైలరింగా - వేటకాండ్రు। భవనాశనిజలం
బు - పొషు ప్రవహించునుంట। గుండంబులను జేరె - ఘో
రవిషము। ఆసిరుచవి జూచి - నంతమాత్రముననే। చా
వంగదోడగెను - జంతుసమితి। ఇట్టికి జెల్లతోలగించి - తి
ప్పరాజ। దేవునిర్మాల్యమిడిగోని - శేజరిలుము। పాయు
సంబప్పములు నడల్ - భక్తి దినుము। దేవుడావేశగ
తిన్నాను - దెలిపిబంపె। సకలభాగ్యంబులును నీకు -
సంఘటించు॥

చికిరాజు! నగి పూలనూలు మెడ వేయించుకొని ప్రసాదము పుచ్చుకొని భృత్యులకు గూడ నిప్పించి కళ్లనద్దుకొని తినుట.

[illegible]?

సీ॥ ఆయువెక్కుడు సౌఖ్యమారోగ్యమును శేకి- ధనము
ధాన్యముగ్గదనరుగాత। అభినవయౌవనం- బధికసం
తోషంబు। వస్త్రభూషణములు- వనరుగాత। ఇష్టా౦
తాసంగ- మెలమియౌదార్యంబు ఘనతయు ధైర్యంబు
గలుగుగాత। బంధుసంపదయును- బంగారుమి
త్రబలమును, శత్రునాశంబును- జరుగుగాత। భృ
త్యానురాగంబు- వీడలపోవకా। సిరియుసంపదయు
ను- జెలగుగాత। పుత్రులకు దేవ్రుపేరిడి- పుత్రికలకు।
లక్ష్మిపేరిడి భక్తి జె- లంగవయ్య। మమ్మునీవారమనుచు
నె- మ్మదిదలంచి, చెంచుదికిరాజ- యభిమాన- ముంచ
వయ్య॥

చికిరాజు వారికి మొక్కి దక్షిణలిచ్చి అంపుటలో ఒక దాసు
ని ప్రస్తావతుతలున్న పరిసాదమున్న పట్టించుకోనిమాలో గూడారింటి
ని చెప్పుట? అదక్షపుడున్న ఉద్దార్ వగైరాలున్న కూడారాగారింటిలో
తోర్కలో రాజునడచుట'

చికిరాజు ఏమి ఉద్దార్ ము వపటివలెకాకుండా, బాగానవ్వుతున్నది.

ఉద్దారు!

ప్రభూ తాము ఈ క్షేత్రోవను దిగుదురని తోచి బాగుచేయించినాను?

చికిరాజు!

తనమంత్రిలను జూచి! ఉద్దార్ చాలా తెలివిగలవాడు కదన్న గొప్ప
రామంత్రిలు? చిత్తం అగును ప్రభూ!

ఉద్దారు!
ప్రభూ అడవికొట్టకుండా అపుచేసినాను చేరినవృగముల మరియే వే

టక్కాళ్లున్ను కొట్టకుండా బాయిదా పెట్టినాను. కేటకాళ్లవినాలుగుతుపాకీలు వాకద్దనున్నవి. ఆడపిపోలంవాళ్లకత్తులుముప్పదిపెట్టించినాను. ఇప్పుడు ఈయుద్ధ పిరంగీఏప్పలుముందుకొలది పెరిగినవి. పంమలుగుంపులుగానున్నవి.

రాజా! మంచిది ఉద్దార్ నీకుమరిపది కొండలపైని అధికారమియ్యబోవుచున్నాను!

ఉద్దారు! మొక్కెన్కట అంతలో ప్రక్కగా నొకమ్రానిపైన పిట్టపోరాకొడకాపోరా అని అరచుట

రాజా! ఉద్దార్! ఏమిటిది,

ఉద్దారు! ప్రభూ యిదిఒకజాతిపిట్ట గువ్వంతగద్దు అల్లమగోచిత్తగించవలెరాజాజాది గువ్వవలెనేయున్నది. దీనిపేరేమి!

ఉద్దారు! ప్రభూ పోరాకొడక అనే దీనిపేరు.

రాజా! మనిషిపలుకువలెనే !పోరాకొడకాపోరా! అనిపలుకుచున్నది. అక్షరములుగూడా కనబడును. ఇదియేమిచిత్రము. అంతట కూడానున్న అచలపుడు ఉద్దారుతోగుసగుసలాడుట. ఉద్దార్ ఏమిటంటారు అయ్యగారు.

ఉద్దారు అయ్యగారికి ఈపిట్టపూర్వోత్తరం తెలిసియున్నదట. సెలవైతేమనవిచేస్తారు.

రాజా! మంచిదిచెప్పవచ్చును.

అచలపుడు! ప్రభో ఈపిట్టయీలాగునపేరునకు ఒకవాడు అరువగా శ్రీ ఆపరోబలస్వామివారి దర్శనమునకువచ్చిన ఒకమహాయోగి వివరవ్వి మాతోకథగా దీనివృత్తాంతము సెలవిచ్చినారు. అదిమనవిచేస్తాను.

శిరాజా మంచిదిసెలవియ్యండి!

అచలపుడు ప్రభూవెనుక సృష్ట్యాదినియోగనిద్రాసదృతుండగు పరమాత్మసర్వాయముచే తెలివిగొని తొలినుదకమును సృజించియందుకు

యనించి యున్నతనమూర్తి యొక్క నాభికమలములో చతుర్ముఖబ్రహ్మను
పుట్టించి యతడు ఉదకములప్పు నిండియుండ గానరాక నీటిలోతుల
తపయనిశ్శబ్దవినరాగా తపంబుసేయుమని పరమాత్మ యాజ్ఞ యనిరెరింగి చిం
తించగా నారాయణమంత్రము అతనికి చెవిలో ఉపదేశమాయెను అతడా మం
త్రముజపముచేయుచు బహుకాలము తపస్సుచేసెను. అంతటకలవతెనతనికి ఓం
కదివ్యవనములో అతిసుందరరూపముతో లక్ష్మీదేవితో అనేకపరిచారక
లతో పూపాదపములో విహరించుచు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి దర్శన
మిచ్చెను. బ్రహ్మసాష్టాంగము చేసెను. అప్పుడా దేవుడా బ్రహ్మను లేవ
నెత్తి నీవునాపుత్రుడవు నీకునామహిమలో కొంతయొసంగితి గొమ్ము
నీవుసృష్టిచేయుమని ఆజ్ఞయిచ్చెను. అంతలో బ్రహ్మను వెలివచ్చి [illegible]
పడెను. పిదపనొక్కడైనియుండక తనవంటి తోడుకులు కావలెనని కో
రెను. కోరినతోడనే మరీచి అత్రి అంగీరస పులస్త్యుడు పులహుడు క్రతు
వు వసిష్ఠుడు నారదుడు దక్షుడు మొదలుగానసేకులు బ్రహ్మలుత్పన్నుల
యిరి. అందుమరీచికి కశ్యపుడు పుట్టెను. అతనికిదక్షుపుత్రికలు దితి, అదితి, అ
నువారలు భార్యలయిరి. అదితికి దేవతలుపుట్టిరి. దితికిదైత్యులుపుట్టిరి అం
దుహిరణ్యాక్షు హిరణ్యకశిపులనికవలవారుదితికితొలుతపుట్టిరి. వారుమహాబ
లులయి స్వర్గమాక్రమించిరి అందుహిరణ్యకశిపునకు కయాధు అనేభార్య
యందు మహాభాగవతుండగు ప్రహ్లాదుండుపుట్టె. ఆకుమారుండు తండ్రియనను
చదువుచెప్పించగా ఆచదువునిర్లక్ష్యపెట్టి హరినామకీర్తనలచేయుచు హరి
భక్తి చేయదొడగెను. అదియెరింగి తండ్రివిష్ణుద్వేషముచే హరికీర్తన మానమని
పలుమారు శిక్షించి మానకున్న వధమునద్యోగించెను. కష్టులచేనరకించిన వి
షము త్రాగించిన పాముగరపించిన పులుకకందిచ్చిన అగ్నిలో త్రోయించినను
ఏమిచేయించినను ఏమిచేసినను చావడాయెను. అదైత్యరాజా ఎంతయిన్ను
చంపుటకైయత్నముల మానడాయెను. అప్పుడు అబాలుని తల్లి [illegible]
విభర్తనడిగికొని కుమారునికిహరిభక్తి మాన్పించెదను. అనుమానములు [illegible]
ష్యనికోరినదాయెను. వాడాపుత్రునిచ్చెను. అప్పుడుతనకు సఖులగు రాక్ష
సస్త్రీలచే ఆసురరాత్రినియోగరుడాద్రిలో దాచి కానరాకుండా రక్షించ
మనియొప్పగించి పంపునపుడు ఆపుత్రుని ? హోరాహోడకా హోరా? అనికన్నలను
గుగాచెను. ఆకన్నెటబిందువులు [illegible] పిట్టలయి పుట్టి [illegible]
నిఆహోగి దెల్పియున్నారు.

చికిరాజా?

భక్తిశ్రేష్ఠముక్కో ఓసరా రొంతకథ తమకల్లనేడుయీవిశేషము దెలసెను' అనికొంగపడచి కొంతదూరముగా అడవినిజూచి! ఉద్దాక్? ఏమి విస్తారముగాకోతులు ఆచెట్లపైనాటుచున్నవి.

ఉద్దాకు? చిత్రము పులిగానీవున్నదేమొ?

రాజా!

పులియుండెకెక్కడగొట్టును. అదికాదు. బాధగలిగినట్లు క్షోభపడుచున్నవి. కనుగొనుడి.

ఉద్దాకున్న చేటగాడ్లున్న కోతులపై పునహ జట్టుగాపోవుట? రాజా నిలచిచూచుచుండుట.

ఉద్దాకు! తిరుగావచ్చి నవ్వుచు ప్రభూ కదిలీగలుపాడుచుచున్నవి ... అక్కడనేనా ... చూచుచుండిన తీగలనుతోలుపటంటూవచ్చి ప్రభూ ... ఒక చెట్టున ... తీగలకట్టుదాగదం ... అట వీటిని బ్రతుకనీయుక ... కనుము దున్న ... మనుష్యులునున్నా కదచినవి. నలిపివేసితిమి యిదుగో ... చూడుడు!

రాజా?

ఈయిగాగలుదెబ్బినపట్టున మైనమువుండదు. అంతాకేసేయుందును ... సుగంధముండును జేగముకొని పెందు రాణికియిత్తును!

ఉద్దాకు, చేటగాడ్లున్న ... చెప్పి చూడుడు!

రాజా! మందినిజాగ్రత్తగా పట్టించుమదా?

అని ... రాజానదినారముగా ఆ ...

ములనున్ను తనకొడుకులతోతనరాణినిన్ని కలుసుకొని అత్తమామలకుమ్రొక్క-
టవారుదీవించుట!

అత్తమామలు!

ఏమిచికిరాజా వేటజరిగినదా!

చికిరాజు?

బాగానేజరిగినది. గిరినాగనుపులినిన్నీ పట్టించుకువచ్చితిని. ఇంత లోపోతకాళ్లుతెచ్చి ఎదుటనుంచుట రాణీచూచి తండ్రితో గొప్పపాము గొప్పపులి వీటినివేయుట అసాధ్యమేను. మీఅల్లుడుగనుక వేసెను. అంతసం తోషించి తోలంగుట! అంతట చికిరాజు రాణీచెయిపట్టుకొనిలోపలికిపోవు ట ఆతేనెపట్టుతెచ్చువారు వెనకనుండిఅనుసరించగా చూచి ఆతేనెపట్టుపు చ్చుకొనిరాణికిచ్చుట, అంతట అహోబలంఅర్చకుడు రాగా అయనతెచ్చి నస్వామిప్రసాదము మాల్యములున్ను రాణికిప్పించగా రాణీఆయనకుమ్రొ క్కుట పిదప అర్చకునకురాణీపదివరహాలు దక్షిణయిచ్చిమ్రొక్కిపంపుట? పిదపచికిరాజునుజూచి!

రాణి!

పండుగునిన్నటికి సరిపోయెను నిన్నటివిందుబాగాఅయెను. మీ రు రారయిరి?

చికిరాజు?

నీమొగముచూచుటకే విందు ఇంతకన్న విందుఏమి! దానికేమిగా ని ఈతేనెపట్టు మిగుల పసందైనది. నీవున్ను నీసఖులుగూడనానందముగా ననుభవించండి.

రాణి!

తనకొడుకున్నను చేరముద్దుగొనుట!

చికీరాజా.

ఏమిటిపుడికన్నదేరవా తెలియచేసినచో నేనేముద్దిడిపెట్టుదునే నీ కేలుగీతను!

రాణీవచ్చెన్న, అంగరుడ కిం అనిఅరచును =రాణీ= ఇవి శకునము లని మున్ను బ్రాహ్మణులు చెప్పియున్నారు.

చికీరాజా!

ఈ శకునము నీవు ఇప్పుడే పుష్పమాలికను - శకునములనుబట్టి నీకో ఱ్ఱ ఫలించును =రాజు= వెలువడును అంతట రాణీగారు చెలులుపూరా తానును అతిసేవా స్వాదించును. అంతట తెరలో చికిరాజా రాణీకిట్లు చెప్పెను.

చికీరాజా?

ఉ॥ వేసవి వేడిగాలిగిరుము - వేటలదిర్పుమ చల్లగోరియా।
యూసముదీరకోసిగరు - ద్రాదిముమంగులగుర్రిగిమేలి
పూ। నాసనగాలిపొక్కుచుఁ - బల్లవిడికపర్పనంటెగం
బముల్। డాసికప్రంగలించిత్తను - టూరికపొంగిలిపానిగె
ల్పిరిన్॥

ఇట్లు తెరలో చికీరాజా పద్యము చదువవలెను. తెరపయిని?

ఉ॥ తో ప్పిడియూడంబు మ్రొదలు - తోరపుపమ్మిచితేనెయానిజ్జం
జామ్ని మొంత వల్లభుల - సాంప్రదలిప్పగగూడియున్నవం।
ర్రిమ్మగధర యోగములు - తెల్లముగాగ నెరింగిచంద్ర
నాగమ్మలనూతి కాగ్మహాని - కాయముజేసెశిలీముఖాం
బుజన్॥

క॥ అతనుపరికరిమపల్లవాపళులనో - య్యారంబుగాగూ
డిఁవి। స్మృతకోర్ఘంగనిరాధప్రొద్దిగలసత్ - శ్రీగ
ఘనతన్ జెరిన సమ్మతనస్యక్రపవంబులన్ బడసెనే.మా

బాష్పసంభ్రమదృష్టిపై। లసత్కల్ ప్రేమసహాయాబలేశ్వరుడు
లీ- లంగైకొనున్ భాగ్యతన్॥

తృతీయాంకము *

ప్రథమప్రవేశిక

పిదపప్రవేశముఎట్లున్న!

భార్గవముని ఆశ్రమములో అనేక శిష్యులతోగూడి పద్మాసనా
సీనుడైయోగసమాధినుండునటుల తెరతీయుట?

భార్గవముని!

శ్లో॥ అహోభాగ్యమహోభాగ్యంమందభాగ్యస్యచా
పిమే। యదృచ్ఛయాద్యసంద్రుష్టస్సవిభూతిర్నృకేసరీ॥
ఇంద్రనీలశిలాకేవకేయంస్యాత్ప్రభచూళికా। దేవేన
చుంబ్యతేసాహోన్మత్తా శక్తిరివాపరా॥
విహారోపవనీరమ్యానానాపుష్పమనోహరా। దివ్యావాపీ
సహస్రాఢ్యామందమారుతకంపితా॥
మణిస్వర్ణలసద్వర్ణైర్గ్రహైర్గ్రస్పిపతత్రిభిః। యుక్తాకుం
జగృహాశోభితాఘుంకుర్వద్భ్రమరాంచితా॥
నిమీలితేచక్షుషిమేమాయయాదర్శితంమహత్।
కిన్వియంయువతిర్లక్ష్మీరాహోస్విన్మోహినీనువా॥
సమాధేరవశంహ్యేషజగదీశస్యచేష్టితం। ఆనందసాగరే
మగ్నస్స్యహోమయాపరాత్మనః॥

ఆనందబాష్పములుకారగా ఈలాగున పలుకుచుకనులు తెరచుట అంతటనారదమహామునివచ్చుట? భార్గవముని త్వరగాలేచినమస్కరించుట పిదపనారదులవారిని కూర్చుండబెట్టి అర్ఘ్యపాద్యాదులపూజించి ఆయన అనుమతినిచేతులుజోడించుకుని కూమర్చునిపలుకుట.

భార్గవముని!

శ్లో॥ నారాయణావతారోసి సర్వజ్ఞోసి మహామునే। పావితో
స్మి జగత్పూజ్య త్వత్పదకమలాంఘ్రితః

నారదముని!

శ్లో॥ వత్స భార్గవ ధన్యోసి నారసింహప్రసాదతః। చిరేణాత్ర
ప్రవాసత తపఃపరమదుశ్చరం॥

భార్గవముని!

ఓ మహానుభావా సర్వపూజ్య ఇప్పుడే నాకు సమాధిలో ఒక దివ్యమయిన భగవల్లీల కానవచ్చినది. అందు గలిగిన సందేహము దేవర తీర్ప ప్రార్థించెదను

నారదముని!

అదియేమో చెప్పుము.

భార్గవముని!

మహానుభావా! దేవర కటాక్షముచే నొకనాడు నృసింహుండు గరుడారూఢుండై శ్రీ భూనీలా సహితుండై శంకచక్రాదులతో అనంత విష్వక్సేనాది పరివారముతో అనేక దివ్యభూషణములతో దర్శనమిచ్చెను. పిదప ఓ వత్సా నీవు మాలతీ పుష్పములచే మాసపూజించితివి. అందువలన నీకు దర్శనమిచ్చితిమి. ఇప్పుడు వరము కోరుమని సెలవిచ్చిరి. నేను సాష్టాంగము చేసి లేచి ఆనందముచే నోరు రాక యుంటిని. వరమడుగుమని మరల సెలవిచ్చిరి. నేను! ఓ మహాప్రభూ దేవరవారు తరుచుగా నాకు దర్శనము అనుగ్రహించవలెను. అని ప్రార్థించితిని మంచిదని అంతర్ధానమయిరి. నాటనుండి నాకు అప్పుడప్పుడు అనేక విధములుగా దర్శనమిచ్చుచున్నారు. నేడు ఇప్పుడే దర్శనమిచ్చినారు. ఎట్లంటె? ఇంద్రనీలపుబొమ్మవంటి యొకశ్యామ స్త్రీని కౌగిలించుకొని ముద్దిడుచుండిరి. ఆ స్త్రీ ఎవతెయో కోయని నాకు సంశయము కలిగినది. దేవరవారు దివ్యజ్ఞానము కలవారు. ఆ సంశయము తీర్ప ప్రార్థించెదను.

నారదముని!

నాయనా ఓ వత్సా అది నాకు తెలుసును వినుము. వెనుక నేటనందు బ్రహ్మసభ జరిగెను. అందు తుంగభద్రయు, దీనిభాగ్య భవనాశనియును వచ్చిరి.

గరుడాద్రి లేచి చేతులు జోడించి బ్రహ్మకు నమస్కరించెను. మహాప్రభూ శ్రీ నృసింహమూర్తి వారు నాపైన నావిర్భవించినారు. వారి యుగ్రముచే నా శిలలు పగులుచు భవనాశని జలంబులింకుచున్నవి. ఇదికాక మీదనుండి పోవు దేవవిమానములు తిరుగబడుచున్నవి. దేవయోగులు నా గుహలయందు నివాసము మానిరి. వేడిచే వృక్షములు కూడా దహించినవి. కనుక దేవునికి శాంతి కలిగెడు నుపాయము నాలోచించి రక్షింప ప్రార్థించెదను. బ్రహ్మ చింతించుచు మహాశక్తి చేతులు మోడ్చి ఎదుట నిలచెను. బ్రహ్మ: ఓ మోహినీ గరుడాద్రికి నీవు పోయి యం చెంచులకు రాజు శంఖుకర్ణుడను వానియందు లక్ష్మీకళ గర్భముగా నున్నది. ఆగర్భమున నీవు ప్రవేశించి ఆ లక్ష్మీకళా సహితవై దివ్యరూపమున బుట్టుము, పిదప నిన్ను అహోబల శ్రీహరి వివాహము చేసికొనును. అందువలన శాంతి దేవునికి కలుగును. అని ఆజ్ఞాపించి గరుడాద్రికి పొమ్మని శెలవిచ్చెను. ఈచిన్నది చెంచు కులములో పుట్టును. ఆ భవ్యమూర్తి రూపమును దేవుండు నీకు ఎట్టి వనములో కానబరచెనో! ఈవనమంతా కొద్దిరోజులలో అట్టి దివ్యరూపమును పొందగలదు. అది ఎందు విహరించగలదు. మాలతీ. పసుమప్పూ జపసంతుష్టుండై వరమునిచ్చినది యేమో తెలుసునా!

భార్గవుడు!

శెలవియ్యాలెను!

వారదులవారు!

మహాలక్ష్మి తల్లి వేదవతి యని శ్రీహరిని భర్తగా పొందుటకు తపంబు సేయగా రావణుండు తనను చేకొనుమని బలిమి చేపట్టి లాగిన వానిని తన యోగశక్తిచే మూర్ఛితుని చేసి వానిని స్పృశించిన దేహంబు యోగాగ్నిచే దగ్ధంబు చేసి సీతయై పొడమి మాయాసీత రావణహృతయై తన భర్త యగు రామునిచే వానిని జంపించి కొంతకాలంబా దేవునితో నానందించుచు అపవాద కారణంబున రాముండు విడువ వనమునకు పోయి కవలగు కుశలవులను కని వారివలన రాముని దర్శించి భర్తయగు రాముని ప్రమాణము గోరి భూమిని ప్రార్థించి వైకుంఠము పొందెను. ఆపిదప కృష్ణావతారంబున రుక్మిణియై కృష్ణు నొందెను, కృష్ణనిర్యాణంబగు పిదప కలియుగంబున వేంకటేశ్వరుండై ... తన శాపము పోవుటకై పద్మావతియై ... ఒకనాడు దేవుండు కలలో గానవచ్చి నన్ను పెళ్ళి యాడుమని చెప్పి యంతర్ధానుండయ్యెను. అది మొదలాకన్యక తన భర్త్యైయుండెను. రావణాంశచే పింగళుడను మల్లుండై పుట్టిన దుర్జనుండు బ్రాహ్మణరూపంబున దీనిని పెళ్ళియాడ యత్నించిన ఈకన్య ఒల్లకుండె. అంతట ఆచిన్న దానికి వయసు వచ్చెను. పెళ్ళియాడ నియోగించెను ఈ కాన్యను ... గా గుణంబులు బట్టెను. ఆకన్యక ...

లువిడిపించిరి. అపుడాకన్యకచే ప్రాడ్వివాకుడైన హేమచంద్రుని మోహిలపి ర్యాయము జరిగినది. ఆహేమచంద్రుడు దగ్గరనను నిగళబంధశిక్షచెప్పెను అందుకాదుగాణ్ణాండెలిగి నందినీందిరిమునిగి అసూర్యమెత్తి హేమచంద్రుడుచ చ్చి కిరాతుడై పుట్టుమునియుతరలాక్షీ, ఆజగరభక్షితయ్యై వచ్చి అతనికి కూతురు కమ్మనియుశపించెను. అందువలన హేమచంద్రుడుచికిరాజయ్యెను. ఆకన్య తండ్రి పింగజటుడు సకలమారణదోషమునకు రాతత్వమొందుచో కూతురిపై అనురాగమున స్త్రీజన్మమెత్తి శంబుకవామనుగని చికిరాజభార్యయయ్యెదా వికడుపునకన్య పుట్టగలదు. అంతదాకయీకన్య ఆత్మ మాలతీకుంజములో దేవునాజ్ఞచే లీనమైయున్నది. అందువలననే ఆపువ్వులు దేవునికిప్రీతికరము లగుచున్నవి. భగవంతుడీకిరాతిని వివాహము గాగల డు. ఇదిదీనిరహస్యము. అనిచెప్పివారలుఅంతర్ధానమగుట అంతలో చికి రాజు భార్గవదర్శనమునకువచ్చుట, శిష్యులుమునివారితో దె బ్బ..., భార్గవపులురమ్మనుట చికిరాజువచ్చిమ్రొక్కి చూపినచో ముండీగా కూ చుండుట!

భార్గవపులు!

ఏమిచికిరాజా! మీతండ్రితల్లిన్నిబాగానున్నారా? నీభార్యాబా గా ఎందరుసంతానము!

చికిరాజు!

మహాగురువా అంతాబాగు, తమఆశీర్వాదముచేనాకు ఏడుగురుకొ డుకులు వారందరి అడపిల్లకావలెనని కోరుచున్నది. ఇప్పుడువల్లతప్పియున్నది తాముచెప్పవలె ఆడుపిల్లకలుగునోలేదో!

భార్గవముని!

నేనుయీసారి ఆడుపిల్లనేకలుగును. నీవుసామాన్యుడవుకావు. మీ పూర్వజన్మరహస్యముజెప్పెదవినుము.

చికిరాజు!

బుద్ధి. బుద్ధి అనిచేతులుజోడించియుండు!

భార్గవముని!

నీవుపూర్వము హేమచంద్రుడనే బ్రాహ్మణుండవు. నీభార్య పింగ జటువసలక్ష్మికళచే పుట్టినతరలాక్షియనుకన్యక కొండచిలువమ్రింగగా-చచ్చి పోయి నీకుకూతురు కాగలదుగాన ఆపింగ జటుడు

దానికితల్లికాగలందులకు కిరాతియైపుట్టియున్నదెండె. ఇప్పుడునీ భార్య గర్భములో మహాలక్ష్మికళయున్నది. అదిపుట్టిన పిదప మహాబలవంతుడవు మామవు కాగలవు. పొమ్ము!

చికిరాజు!

మొక్కి వెడలుట! అంతలో చెలులు లోపలనుండివచ్చి చికిరాజునకు మ్రొక్కి ప్రభూ రాణీకినొప్పులుగానున్నవి. చాలాచిన్నగానున్నదని తడవాళ్లుజడియుచున్నారు.

చికిరాజు!

మరలభార్గవునొద్దకితిరిగివచ్చి మహాగురూ రాణీకిగర్భవేదనగానున్నదట తామయేదైనాయుపాయంచవలయును.

భార్గవముని!

భస్మమంత్రించియిచ్చుట? అదిగోనివనుట!

తెరతీయుట! అందులో చికిరాజుయొక్క అంతఃపురము పయిని చికిరాజు? లోపలస్త్రీజనముసున్నావుంచేది?

చికిరాజు!

దాసీలనుజూచి ఏమిఎప్పటినుండి!

దాసీలు!

తాముపైకి సవారువెళ్లకముందటనే ఆరంభము!

చికిరాజు!

ఇంతజాగుమునుపులేదే!

దాసీలు!

ఏదోఅంకిలివున్నది?

చికిరాజు! తల్లివద్దకుపోయిమ్రొక్కి ఏమిఅంకిలి!
తల్లి? రాత్రి రాణీకికలవచ్చినది. అప్పటినుండియిట్లుగానున్నది.

చికిరాజా!

ఏమిటికల!

తల్లి?

వాల్గు మొగములతో ఒకపురుషుడు, చాలాకన్నులతో మరియొకపురుషుడు, రెప్పపాటులులేనిమరికొందరు తేజోరూపులు అంతరాళమున నిలచి ఓతల్లీ వేగము ఈరాణిగర్భము వెలువడి దేవుని చెట్టబట్టి లోకము నేలుము అని మొక్కి మరి కానరారైరట పిపప మేలుసన్నది. అదిమొదలు గర్భవేదన తెలిపికాలేదు.

చికిరాజు!

మునివారుయిచ్చిన భస్మయున్నది. అదినీటిలోకలిపిపట్టండి తెరిపియగును. అనియిచ్చుట, వాళ్లుపట్టుట! తెరలోగర్భవేదనఅభినయించేది. ఆమ్మో నేనేలాభరింతునో అబ్బ బ్బ బ్బ బ్రతుకలేనోయి?

తల్లి! ఊరుకో అమ్మా, ఓర్చుకో అమ్మా ఓర్చుకో! నీముత్యాలహారం దేవునసుముడు పుగట్టినాము పుట్టాలమ్మకు మొక్కినాము పోల్లమ్మకు పండుగ మొక్కినాము సాయపడిమంచిచెస్తారు. అంతట పిల్లపుట్టుట, శిశు వేద్చుట.

దాసీ?

లోనుండివచ్చి చికిరాజుతో పరిభూ తమకుకూతురుపుట్టినది.

చికిరాజు ఆనందించుట, పుష్పవర్షము దివ్యదుందుభులు మోగుట కిరాతవాద్యములు పాటలు ఉత్సవము జరుపవలెను. అంతట చికిరాజునకు కన్యకజన్మించెనని తెలపి భార్గవముని శిష్యులతో కూడావచ్చుట.

చికిరాజు?

ఎదురుగాపోయి మ్రొక్కి తీసుకవచ్చి జల్లసై గూర్చుండబెట్టి బద్ధాంజలియై నిలచుట?

భార్గవముని!

ఏమిచికిరాజా ఆడశిశువుకలిగినదా!

చికిరాజు!

మహాగురూ దేవరదయచేసిన భస్మ మంత్రము లోపలికిచ్చిన వెంటనే ప్రసవమయినది మహాత్మా అంతా తమ అనుగ్రహము.

భార్గవముని!

మరియేమైనా చెప్పవలసియున్నదా?

చికిరాజు!

మహాగురూ నేప్రసవసమయమున రాత్రి సుమారు జాముకు ఒక స్వప్నము ఐనది. అదియేమో తామే సెలవియ్యవలెను. పెద్దగా తేజస్సు వెలుగగా అందులో నాల్గు మొగములుగల పురుషుడు ఒకడు, అనేక నేత్రములుగలవాడొక పురుషుడు రెప్పపాటు లేనివారు కొందరు ఈలాగున తేజోరూపులగు పురుషులు కొందరు వచ్చి మా రాణీని దీవించిరి. అందు నాల్గు మొగములుగల పురుషుడు చేతులు జోడించి వేదములు ఈలాగున చదివి ఓ తల్లీ జగదంబా వేగము గా తల్లి గర్భము వెలువడి లోకములు ఏలుము అమ్మా దేవుని చెట్టబట్టుము అమ్మా యని ప్రార్థించెనట అంతట మేల్కొని వచ్చినదట అది మొదలు గర్భవేదన కలిగినది. తమసన్నిధి నుండి నేను జటావంది ఇయలు చేరగా వారు కబురువచ్చి మరల తమ దర్శించి మహిమ చేసిన భస్మ అనుగ్రహించినారు దానిచేత నేసుఖముగా ప్రసూతి అయినది. మహాగురూ తమంత తామే నా పుణ్యము చేత వచ్చినారు. ఈపిల్లకు ఏమి పేరు పెట్టవలెనో సెల విప్పించవలెను.

భార్గవముని!

ఓ చికిరాజా ఈపుట్టినపిల్ల సాక్షాత్తు గా మహాలక్ష్మి నాల్గు మొగములు గలవాడు బ్రహ్మదేవుడు. అనేక నేత్రములుగలవాడు దేవేంద్రుడు రెప్పపాటు లేనివారు దేవతలు వీరు నీరాణీకి కలలో గానవచ్చిరి. జన్మించుమని యీ దేవిని ప్రార్థించిపోయిరి. నీ అదృష్టము గొప్పది ఈపిల్లయొక్కయు నీయొక్కయు నీభార్యయొక్కయు పూర్వచరిత్ర నేను యోగదృష్టిచే తెలుసుకొన్నాను. వినుము శ్రీశైలసమీపమున నొకయూర అన్నావేదయాగు పింగజటుండను నొక బ్రహ్మఋషి గలడు. అతనికి శీలవతియను భార్యకలదు. పుత్రసంతానము మహాలక్ష్మికై తపస్సుచేయగా నమ్మగ్రహించి మహాలక్ష్మి ఆదంపతులకు కొమార్తెయై పుట్టినది. ఆమెతల్లి లక్ష్మియను పేరుపెంచి పెరిగెను ఆమెకు శ్రీమహావిష్ణువు ప్రత్యక్షము గాక కలలో గానవచ్చి వివాహము గమ్మని చెప్పి అంతర్ధానమాయెను. పిదప పింగజటుండు వేరేవివాహము చేయుదునన్నంచగా ఆపిల్ల యీ సంగతి చెప్పి వివాహము మానినది. మానిసంప్రాప్త యౌవనయై విష్ణుపూజకై ఒక పూదోటలో పూవులు గోయగా వెనుక తండ్రిమాటచే నీచిన్న దానిని శిక్షించి మో

హించియున్న దుర్గుణుడను బ్రాహ్మణకుమారుడు బలిమినిబట్టెను. అంగీకరించక మేడ్చినది. చపరాసులుపరువునవచ్చి ఆదుర్గుణునిబట్టి కొట్టి హేమచంద్రుడనుదండాధికారికి అప్పగించిరి వాడువిమర్శించి ఏడాదిదుర్గుణునకు కఠినపువరకము శిక్షచెప్పెను ఆదుర్గుణుడు బయలుకుబోవుచు భటులనడిగి కొనినదిలో స్నానమాడి శాపమంత్రములతో సూర్యునకర్ఘ్యమెత్తి హేమచంద్రుని పాముకరచి చచ్చికిరాతుడైపుట్టమనిన్ని ఈతరలాక్షినిన్ని కొండచలువచే మ్రింగబడి కిరాతియై పుట్టమనిన్ని శపించెను తాను జైలులోనుండి బెంగటిల్లి కొంతకాలమునకు మృతుడైయిప్పుడు శ్రీశైలమందు కిరాతుడైపుట్టియున్నాడు ఆహేమచంద్రుడవునీవు ఆతరళాక్షి యిపుడు నీకూతురయ్యెను ఇకనీ భార్యజన్మము చెప్పెదను వినుము పింగజటుండు తనకూతురిని కొండచలువమ్రింగగా వెదకి గాంచి ఆపామును చంపి పొట్టచీరగా అంతట నకూతురు చనిపోగా దుఃఖించి కూతురిని దహనపుచ్చి పాములపైపగపట్టి సర్పమారణకర్మ ఆరంభించి చాలాజాతులసర్పములను నాశనము చేసెను అంతట నారదులవారు సుతలములోనికి పోగానందుబలియు తక్షకవాసుకిధృతరాష్ట్రప్రముఖనాగరాజులను ప్రార్థించగా భూలోకమునకు వచ్చి పింగజటునకు దర్శనమిచ్చి యిది బ్రాహ్మణునికి కూడదని జ్ఞానోపదేశమిచ్చి తత్క్షణము అహోబలమునకు తపస్సునకు బంపివారు ఆపింగజటునొకనాడు సర్పమారణపాపమును యీజన్మమునందే తొలగించుటకై భగవత్ప్రేరితమై ఒకవ్యాఘ్రము భక్షించెను పిదప ఆపింగజటుండు నీభార్యాశంబుకయైపుట్టెను ఈపుట్టిన నీకూతురిని నీవు అహోబలేశ్వరునకిమ్ము స్వయంవరము చేయుము అందు దేవుండువచ్చి గొంపోవును. మరీమృజుండనువాడు నీకూతునపహరించుటకై యత్నించగలడు. వానిని దేవుండే సంహరించును మహాలక్ష్మియుదయించెగాన నీకుశీఘ్రముగా మిగుల మేలుకలుగును. పుట్టినపిల్లను చూచి వెళ్లుటకుగావచ్చితిని

చికిరాజా!

బుద్ధి బుద్ధి. దయచేయండి అనిలోనికి తీసుకొని పోవును (పిల్లమంచము తల్లి నగయుండు స్నానము) అప్పుడు భాగవతమునికి నిజస్వరూపముతో అమ్మవారుదర్శనమిచ్చిరి

భా: దర్శనముని?

శ్లో॥ అవతీర్ణాసి దేవిత్వం శ్రేయసే జగతామిహ। వర్ధస్వ
ఝుసితి శాని నృసింహం ప్రాప్స్యసి హీశ్వరి॥
మాయెలక్ష్మీకిలామిశ్రింజన్మ తజగదీశ్వరి। నివర్త్యయా
త్రిశిష్టాగ్య్రం నృసింహస్యసరాకృతేః।
ప్రాజక్త్యస్మిత వేసపతీ సీరధ్వజసుతాతతః ద్వాపరె

భీష్మకసుతాకలౌపింగజటాత్మజా॥
అధేదానీంపుళిందస్యసుతాజాతాసిపాపహే। భవిష్య
సినృసింహస్యప్రేయసీసర్వపావని॥
రజస్సత్వతమోరూపైస్సృష్టిస్థిత్యంతకారిణీ। బ్రహ్మ
విద్యాస్వరూపాత్వంవాక్ స్వబద్ధాన్ విముంచసి॥
స్వయంస్వార్థవిహీనాసిపుంసామర్థేప్రవర్తసే।
అచేతనాపిపుంయుక్తావర్తసేచేతనాన్వితా॥
అనతీవాత్వినూత్నాసిత్వమాద్యాజగదీశ్వరి। బ్రహ్మైకశే

షేజగతిక్వాపిత్వంనప్రతీయ్యసే॥
అసత్యపిచసద్రూపాప్రకృతిర్వికృతిరపి। సగుణీకృత్య
తద్బ్రహ్మఘుడీత్యేవసృజస్యహో॥
అతస్త్వాంబ్రహ్మణోమాయామాహుర్వేదాంతవేది
నః। ఇంద్రః పరాత్మాతజ్జాలమింద్రజాలంత్వదాత్మకం॥
తాంత్వాంవాపిచనాప్యైషి కస్త్వాంస్తోతుంపటుర్బుధః
మందబుద్ధిరహంకింవాత్వాంస్తుయాంజగదీశ్వరి॥

ఇట్లుస్తుతిసేయగా అనుగ్రహమువచ్చి

దేవి!

ఓభార్గవా!నీస్తోత్రమునకుసంతోషమాయెను.వరమునుకోరుము.

భార్గవముని?

ఓజగన్మాతా నాతల్లినీకటాక్షముకన్న వరమెద్ది అయినను ఆజ్ఞ ఆయెగాన కోరెదను. నాపేర నొకక్షేత్రముపుట్టి అందునీవున్నునృసింహుడు న్ను నిత్యసన్నిధానముగానుండి భక్తులకుకోర్కెలిచ్చుచుండవలెను.

దేవి!

మంచిది ఆలాగుననే అగును. అపుడు చికిరాజా శిశువుమా టలాడుట కాశ్చర్యపడి ఓమహాగురూ దేవరవారు దేవునితో సమానులు. లేకుం డే శిశువు మాటలాడునా?

భార్గవముని?

ఇక మేము పోయెదము?

చికిరాజు!

చిత్తము అని మొక్కి సాగనంపుము! ఓ మహాగురూ పేరు యేమని పెట్టవలెను.

భార్గవముని!

వ్రాసి మూడు పేరులు యిచ్చి పేరు పెట్టేటప్పుడు మీ పురోహితు చేతికిచ్చి ఈ పేరులు పెట్టించుము!

చికిరాజు?

చిత్తం అని పుచ్చుకొనుట, భార్గవముని వెళ్లుట, తెరపడుట పయిని చికిరాజు, సత్యాషా, ముక్తుడు, అఖేటుడు మొదలగు కిరాతులతో కూర్చుండగా ముసలిది వచ్చి రాజా రాణీగారి ఎనమండ్రు సేస్తురాళ్లున్న ఇప్పుడే ఈ పేరివారు. అంతా ఆడపిల్లలేను. రాజా నవ్వుచు ఏమి సత్యవాన్ని చూచితిరా కాని మన పిల్ల పెరిగితే సేస్తురాళ్లుగా నుందురు. మంచిదే!

ముసలిది!

బాబూ నా బహుమానము!

చికిరాజు!

కోక యిప్పించుట!

అంత కామశర్మ పురోహితుడు శిష్యులతో కూడా వచ్చుట! రాజు మ్రొక్కి కూర్చుండబెట్టుట

రాజు?

గురూ ఏమి శెలవు!

కామశర్మ!

ఈరోజు నపిల్లకు నామకరణము కావలెను. మీరు స్నానమాడి లోపల స్నానమాడించి అలంకరించి, ఒక ముహూర్తములోగా తెమలవలెను, కన్యాలగ్నము తప్పిపోకుండా కావలెను.

చికిరాజు!

చిత్తం అనిలేచుట, తెరలోఉత్సవసన్నాహముతో దంపతులుశిశు వున్న పీటపైకూర్చుండవలెను. మంగళవాద్యములు, సభ, ~~[illegible]~~ మొదలయినశోభతో తెరతీయవలెను. అందుపురోహితుడుచికిరాజునకు ఆచమనం పోసి అచ్యుతాయనమః శుభేశోభనముహూర్తె ఇత్యాదిగా॥ సంకల్పముచెప్పి అందువిభవనామసంవత్సరే ఉత్తరాయణె శిశిరఋతౌ మాఘమాసెశుక్లపక్షె త్రియోదశ్యాంశుభతిథౌ ఇందువాసరె శుభనక్షత్రె శుభయోగె శుభకరణె ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ వృషింపగోత్రః చికిరాజునామధేయః పత్నీసమేతోహం శ్రీనృసింహభగవదాజ్ఞ యాత్ర్యర్థం జాతాయాః మత్పుత్రికాయాః శుద్ధ్యర్థం అభ్యుదయార్థంచ జననమారభ్యఅస్మిన్నేకాదశేఅహని అతీత జాతకర్మణా సహనామకరణం బ్రాహ్మణముఖేన కారయిష్యే (కీల్గుముట్టి) గణపతిపూజచేసి కలశలలో పుణ్యాహమస్తు కుశలంకర్మాస్తు సౌమనస్యమస్తు సర్వేసమాహితమనసస్సంతు శుద్ధయేభగవాన్ విష్ణుర్లోకైకవందితః శుద్ధయేస్తుమహాలక్ష్మీర్యోగనిద్రాసుసద్రయె శుద్ధయేస్తుమహాదేవో బ్రహ్మలోకపితామహః ఇంద్రః పునాతుయమో ధనాధ్యవహిమవాన్‌యుధనదోనైఋతిశ్చ మనవఋద్యాస్సుప్తాచదేవాః పితరోగంధర్వామరుత స్త్వాపునంతు స్వస్తినొదదాతు వృద్ధశ్రవాః స్వస్తిః ప్రజాపతిః స్వస్తినః పూషాఅవిా వహాశర్మణ్య మసంప్రతితిన్యాం బ్రాహ్మమిందోద్రిదురితంమార్జయతు ప్రతీచ్యాంవరుణ నోసౌమదీచ్యాం ధనదత్తం స్యాం విరాడూర్ధ్వాం దురితం మార్జయతాత్ గుప్తవాదిశక్తౌ దీపునామన్వాయుర్దీర్ఘంశర్మ శర్మణ్యాఋషయః పునంతు పునత్వాపః ప్రథమామోతిశుక్లాః పునంతు సప్తాపిచసింధవోమా శంపర్వతస్స్వస్తిపృథ్వీతినూతు సర్వాఓషధయః పర్వతాః పావయంతు శుభమస్తు ఋభిఋభుం శుభమస్తు పత్యాహం శుభమవ్యాహతం సర్వతశ్శుభ శుభం॥ ఇతిపుణ్యాహం

కామశర్మ.

చికిరాజా ఏమిపేరుఉంచవలెను!

చికిరాజు?

భార్గవమునివారు వ్రాసియిచ్చిన పత్రిక ఇచ్చును!

కామశర్మ

ఇదిగోచి పళ్లెములో తండులములునెరిపి బంగారు ఉంగరముతో పేరులువ్రాసి చికిరాజుచే పలికించుట? చికిరాజా పలుకుము!

శ్లో॥ జాతాసిమమపుత్రిత్వంజన్మనా పాపమిశ్రితా। శుద్ధా
స్వనామలాభేన దీర్ఘమాయురవాప్నుహి। జాతే
ప్రథమంమధుమాలత్యసి। ద్వితీయంమాధుచంచత్యసి
తృతీయంశ్రీమోహిన్యసి। స్వస్తి తేజాతేసదాప్యారో
గావర్ధస్వ దీర్ఘమాయురవాప్నుహి। సాభ్యుద
యంధీర్ఘమాయుష్యమస్తు॥

ఇట్లుపలికించి అక్షతలువేయుట, బ్రాహ్మణాశీర్వాదము!

శ్లో॥ దీర్ఘాయురారోగ్యసమృద్ధిరస్తు। పుత్రాశ్చపౌత్రా
శ్చధనానిసంతు, అఖండమైశ్వర్యమతీవదానంభోగా
శ్చభాగ్యానిచసంతుసత్యం॥

రామశర్మ! అక్షతలుపట్టి?

దీర్ఘాయుష్యమస్తు (తథాస్తు) మహాభాగ్యమస్తు (త
థాస్తు) ఈశ్వరప్రసాదోస్తు (తథాస్తు) మాతాపిత్రోశ్శిశోశ్చ
ఆరోగ్యతాయుష్యమస్తు తథాస్తు॥

ఇట్లాశీర్వాదముకాగా బ్రాహ్మణులకు భూరిదక్షిణయిచ్చుట
~~(కార్యముకుతూహలమిచ్చుట)~~

~~రాజా! రాణి! శుభమస్తు~~

~~పంచమీజన్మమహోత్సవ అంకము~~*

కిరాతినృసింహనాటకము

Act IV - Sc 2. ద్వితీయప్రేక్షిత

(పిదప తెరలోచికిరాజున్ను సత్యపాత్రుడున్ను ప్రవేశము)

అంతటఒకవృద్ధచెంచితవచ్చి రాజుతో పరిభూ బిడ్డస్తన్యముత్రాగదు నేటికిమూడురోజులాయె, బలిమినిపట్టినను కక్కి వేయుచున్నది.

చికిరాజు!

ఏమిసత్యపాత్రి ఏమియుపాయము?

సత్యపాత్రుడు!

ప్రభూ లోకములో ఈలాగున ఆపశిశువులుపాలుత్రాగకుండుటకలదు. అహోబలదేవునిమహాత్మ్యమిది. ఇట్టిశిశువులను తలిదండ్రులు దేవునియభిప్రాయమెరిగి శిశువుబ్రతుకుటకై దేవునికిబసవరాలును సేయ మ్రొక్కుకొందురు. మ్రొక్కినవెంటనే పాలుత్రాగిబాగావృద్ధిపొందును.

చికిరాజు!

కావచ్చును, మనమున్ను అట్లామ్రొక్కుదము. భాగజ్ఞానమునివారుచెప్పియున్నారు ఈపిల్లను దేవుడుపెళ్లియాడునని ఇట్లుని మ్రొక్కుటకులోనికిపోయి దేవునకుతనభార్యయుతానున్ను మ్రొక్కుకొని తిరుగావచ్చికూర్చొనుట, మరలవృద్ధచెంచితవచ్చి ఓ,పరిభూ బిడ్డచక్కగాపాలుకుడుచుకొనుచున్నది. చికిరాజున్ను మంత్రిన్ని సంతోషించుట!

చికిరాజు!

సత్యపాత్రి బసవరాలుగా మ్రొక్కితిమే। ఈబిడ్డను దేవునిదగ్గిరికెప్పుడుగొంపోయి ఏమిచేయవలసియుండును.

సత్యపాత్రుడు!

పరిభూ రజస్వలఅగుపిదప దేవునిదగ్గిరికివివాహసన్నాహముగాగొనిపోయివివాహము చేసికొని మరలతీసుకొనిరావలసినది. ఆపైనయీచిన్నది దేవునిగొలచికొనుచునుండవలయును.

[illegible]

నాగలమర్రిలో నొక గొల్లవారి చిన్నది బసవరాలమ్మోయదిమిగుల సొం
పైనది దానిని అప్పటిరాజు బలిమిని తెప్పించి అది నల్లపశువని చెప్పినను చాలా
బ్రతిమాలి పట్టినాడు. పట్టినంత సేవాడు ప్రజ్ఞ చెడి నేలపడి మూర్ఛిల్లి కొంతసే
పటికి లేచి చెప్పినమాట (ఏమంటే) ఓహో ఏమి మాహాత్మ్యము? ఒకమాత్ర ఆజా
ను బాహువుడు నాముసు పెట్టినాడు చేసులో బెత్తముతో నన్ను మూడు దెబ్బలు
కొట్టి ఎన్నడున్ను యిట్టి సన్నాహము చేయకుము. ఈమారు చేసెవాని న్ని సం
హారం చేసెదనన్నాడు. ఇంతగా దేవుని మాహాత్మ్యముండునని యెరుగను. ఓచి
న్నదానా నా తప్పు సహించుము. నిను సంతోషపెట్టిన నా నీవిన్న నగా పంపించితే
వి అది మొదలు యిట్టి సుగుణాముములుమాని దైవభక్తుడుయియున్నాడు.

చికి రాజా?

ఇప్పుడే ఉన్నాడా?

సత్యశాస్త్రము?

ఉన్నాడండి, ఇప్పుడు వృద్ధుగానున్నాడు. తమతండ్రిగారెరుగుదు
రు. అయన పేరు బలరెడ్డి మనుమన్నే హిందు దేశ రాజు.

చికి రాజా!

మంచిది ఆయనను చూడవలెను?

సత్యశాస్త్రము!

ముందు చూడవచ్చును.

ఈలాగున సల్లాపము కుచుండగా వెంచు పౌనాదినను ముక్కు గ్రహా
ఇల్లికట్టేశల్పి యుద్దిమా ఒక దేశమునుండి ఇక్కడికి వచ్చినాడు ద్వారమందు
న్నాడు తమదర్శనమును కోరుచున్నాడు.

చికిరాజా!

సత్యపాత్రా! మంచిశిల్పియైతే మనమున్నాతక్కరాజులవలెరా జగృహాయులు కట్టించుకోవలసియున్నది. నీవువెళ్లికనుక్కొనితగియుంటేకూడాతీసుగురా!

సత్యపాత్రుడు?

చిత్తంఅనిపయికివెళ్లిశిల్పినిమాచినలో ఓహో అతితేజస్సుగానున్నాడు అని ఓ శిల్పీనీవుఎక్కడినుండివచ్చితివి ఏమిపనియున్నది.

శిల్పి?

రాజానుచూపించితే అంతాఅచ్చటనే తెలియచేస్తాను .ఇక్కడనేశే తెలుపనేల,

సత్యపాత్రుడు?

అయితేరండి అనితీసుకుపోవుట!

శిల్పి!

జయ? జయ! అనితూణీరములు, ధనుస్సు, ఒకఖడ్గముడాలుపూన్న చికిరాజునకు నజరుగానిచ్చుట!

చికిరాజు?

వాటినిఆదరముగాపుచ్చుకొనుట!

శిల్పి!

ఓకిరాతరాజా దేవాజ్ఞచేవచ్చినదేవశిల్పినినేను ఈధనుస్సుపట్టినవానికి అపజయములేదు. ఈఖడ్గమునట్టిచే ఈతూణముల తుయాసాయకములు ఈవునిపనుపిది ముందునీకన్యకను గురించి ప్రబలశత్రువులతో యుద్ధముకాగలదు. అందునీకు జయముకలుగుటకై యీయాయుధములునీకియ్యనైనది. ఇంకొవినుము నీకుపట్టణమొకటి సృజించి యిమ్మనిదేవునాజ్ఞఅయినది. స్థలంబుతక్షణంబచూపుము లెమ్ము?

చికిరాజా!

మంత్రులందరును ఆశ్చర్యపడుచు, ఆశిల్పినికూడా తీసుకొని ఆ యడవిలో నొకసమప్రదేశమునకు పోవు తామంతా వైని ఆగుట!

శిల్పి?

పురసృష్టిమంత్రము నుచ్చరించుట!

ఓం నమో భగవతే హిరణ్యగర్భాయ స్వయంభువే భువనైకబీజాయ అనిర్బీజాయ నిజసంకల్పకల్పితాశేషవస్తవే సృష్టిప్రవర్తనలీలామయ ప్రబోధాయ ప్రబోధక్రమాక్రమాభాస సంగృహీతయోగనిద్రాయ యుగపన్నిఖిలభూతప్రతీయమానమంత్రనే జ్ఞానాత్మనే పరానుగ్రహైకనిసర్గాయ ప్రాణినః స్వస్వగర్భపవర్గమార్గోపదేష్ట్రే నారాయణనాభినలినడింభకాయ నిఖిలప్రజాపతిపవిత్రే సుపవిత్రే హితాయ తుభ్యం నమో భగవన్ ప్రహ్వేహి ప్రసీద ప్రసీద సకృదభిధ్యానా న్నగరసృష్టిగ్రథయాథాస్యాత్ తదానుగ్రహానుగృహీణస్యాహ॥

ఇట్లు తెరలో పడిన తెంతీయగా సంపూర్ణముగా పట్టణము ఉత్పన్నమై కానవచ్చుట! అంతట శిల్పియు, చికిరాజును, మంత్రులును, కలుసుకొనగా చికిరాజుతో శిల్పి చెప్పుట!

శిల్పి!

సీ॥ ఇవిగో నీవు వసియింప నిర్మైన సౌధమ్ము లివిగో నీ భృత్యుల
భవనతతులు! ఇవిగో జలక్రీడ కిర్మైన వాపికల్ బావు
లివిగో సర్వ వర్ణములకు! ఇవియుత్సవమ్ముల కిర్మైన భవన
మ్ము లివి నాట్యరంగము తెలుసుకొనుము! ఇవి సాములో
సలించు నిలువు రాలకై కట్టు కోటసల్గడ జూడుము గోపుర
ములు! గనుగొనుము చుట్టు ఫలపుష్ప గహనవితతి కొ
దువలేదేమియు నుభృత్యకోటితోడ నిందును ఖము నవ
సియింపు మింపుమీర చెంచు చికిరాజ శేరుని స్మ్రంచు
దోటి॥

చికిరాజు?

ఆశ్చర్యానందముతో! చేతులు జోడించి మహాత్మా నీవేరమో ఇట్టి అనుగ్రహంబు సేయుట కెద్ది కారణంబో యెఱిగించి నా సంశయంబు దొలగింప వేడెద!

శిల్పి!

ఓ రాజా వినుము!

గీ॥ బ్రహ్మ చెప్పననుపు బట్టి మోహినిసితు।
పుత్రియై గుచు బుట్టి పోలుపుమీర।
వయసునిండునవుడు వచ్చిమరీమృజుం।
డసెడునసుర దాని సపహరించు॥

క॥ వాడు కిరాత బలంబుల।
తోడను నిను గెలచి కన్య తోడ్కొని పోవున్।
క్రీడించియునుచు జగములు।
కేడునమున్ బిలచిని నుగు రించిమంటుల నెన్॥

ఓ త్వష్టా నీవు గరుడాద్రికి పోయి చెంచుచికి రాజాపతరియాయుధము లిచ్చి పురంబు నిర్మించినమ్ము అతని మాతు జేవుతు వెళ్లి మాడగలదు. అదియును నా పేరు అంతర్దానము.

~~ఇది పంచవటీజన్యమను ద్వితీయాంకము*~~

Act III. Sc. 1. [illegible]

తెరలో అష్టసఖులతో గూడ చెంచెతి ప్రవేశము. (అడవి, కొండ వేటకుతగిన పరికరములున్నూ,

చెంచెతి!

ఓ సఖీమణులారా! ఈవనము మిగుల రమ్యముగానున్నది. చూచితిరా?

గీ॥ చూతపల్లవ రసమాని।
సొంపుబూని- కోయిలలు కోయనుచు కాన।
మాయజొచ్చె- ప్రసవలాభంబు చేమాపక మెసగమిగుల।
చిలుక గుంపులు మూకుల బలుక జొచ్చె॥

పాట రూపకము*

గరుడాచల కాననమిదిగన సొగసైయలరె। పరిమళకుసుమములకు నిదివట్టిగడునమరె। పొన్నలు పొగడలు మావిడి గున్నలుగడు విరిసె। క్రొన్నవిలతుని యేసుగు గున్నలవలె మెరసె। చెన్నుగచిగురెత్తి మట్టు లెన్నన్నో గాలిగదలి। మిన్నునాల్క—

లను నాకు చూచుచున్న వివిష్ణు పదమనుచు। గరుడా॥ పలు తెరగుల వన్నెలుగల పులుగులోకము సుఖింగ। పలుకులు మ్రోతలు గూతలుపలు మరుసేయగను॥ జలజల బారెను ఝరములజలకణముల బూనిసిసి సలయూ చలసూరుతములు। బలితపుపూతా పులోలసె గరుడా॥

ఇట్లు పక్షిగణముతో గూడపాడుచు కానలో విహరించు మృగములబా గ ములు బట్టి కొంతవేట చేయుట!

చెంచతి

సీ॥ ఒక వేటునను గూలెను గర్వ రాహంబు చేగి వేగము
యుటకీడ్చి తెండు। తెరచిననోటబల్ శరమేయలోగు
డె। తెగిగూలె వ్యాఘ్రంబు। తెండు దాని। ఖల్లూకము
లజంప నెల్లక నిట్టు వేసి। మొరలు వెట్టించితి మదితలా
ర। సాధుజీవములను। సమయించ చెయిరాదు। మీకే
లదయలేదు మొలతలార॥ సింహమెదురైన వెర్రి సద సి
ద్ధమి పురుషు। దుష్టసత్వంబులను జూచి దునిమినైతే।బల
సింహంబులగు మృగ పక్షిసితతి। వేటమీవంతునిజమిం
త వెలదులార॥

సఖులు?

సఖి వేటమనసులకృత్తిగనుక శనికరముతో బనిలేదు. సాధు అసాధు అనే భేదము జూడక మేము వేడుకగా వేటచేసెదము. ఈవనములో బుట్టి నీప్రకారకనికర మేలబుట్టెనో తెలియదు. అనినప్పుడానుట (అంతట) అరణ్య విహారార్థరంబుగా గ్రోలాచి మొదలగు నప్సరసలు మింటనుండి అప్పటికి దిగి యూచెంచితను జూచి ఆశ్చర్యపడియేమనుచున్నారు!

రూపకము॥

ఎవ్వతెయీముద్దుగుమ్మ।జవ్వనులార।ఇవ్వనమునకిది రాబని యేమీ యిటనుండి వచ్చె।ఎవ్వతె!!

సఖులు!

చికిరాజను పేరునొక చెంచులదొరగలడు। ప్రకటబలుండా తడి చటిపర్వతముల నేలు। ఒకతియిదికూతురతసిపత్తముగుణ కలిత।మెకముల వేటాడవచ్చె మీరెవరో దెలుపుడిక ను॥

ఇట్లు కాగా ఘృతాచీ!

ఉ॥ బంగరురేకులోనసిడి పైనగదా పిసికిలరత్నపుర్।
రంగుననొప్పచెంచుజవ రాలియొడల్ గనుపింతదేవసా।
ఒంగవిలోచనాంగముల రాజిలుసోయగముల్ గనంగని।
బ్బంగినిలేవయారెకచ భారముపూర్వమునోహారంబికన్।

అని మరిరోమమనుచున్నది. (ముద్దియాలారా) దాగుడుమూతలీము
ద్దియతోనాడుట నిష్ఫలంబని తలంచెద! (ఎటులన్న).

ఉ॥ చేరలమీరుకన్నుగవ చెవలమూయగనెట్లు చెల్లెడిన్॥
చేరలకళ్లుమూయుకెటు జెల్లెడి దాగుడుమూతలాట।
మీచేరలుచిన్నలేజిగురు చెల్వముజూపెడుగోనమూ
యుచో!
నోరలజూచిగెల్పుగొనియొక్కటదొంగలజేయునెల్లరన్

అనిఘృతాచి తక్కటనయచ్చరచెలికత్తియలంజూచి!

ఉ॥ హంసలరెక్కలందగుమహాసురుమారతమీరుమాధవ
నా। శంసనరమ్యమీనెలత చారుశరీరముభవ్యమాల
తీ। మాంసలగంధబంధురముమానవకామినులందెకాదు
ప్రాశంసికగోష్ఠిసత్సరల చాలునసైననుముస్నవింటిమే॥

తక్కటనచ్చరలు అగునగును అచ్చెరువచ్చెదువు!

సీ॥ ఆదరిపాటునమించు లంబుడంబులదూరు। కలికిమోనే
మివంకరఘటించె। గండుమీనులునీటగడుసుల్కపడు
చుండు సఖియవాల్గనులేమిజళుకొనచెం వలమురి
నుడిబడి వడిగోల్లపెట్టెడు నీలేమకంఠమె గ్ధమిజేసె
మోముమాద్పకచంద మామమాటికిదూరు వసిత
మొగంబేమివంకలాడె॥ దెసలపరుగిడి యమగంటితెల్ల
పోయి మిగులగృశియించియక్కటా డిగులుగాంచు
చంచలలు మీలు శంఖంబు చందమామ వసితతను
దృగ్గళాస్యముల్ గనిభయమున॥

సీ॥ వి: సితమాలతీ । విపులగంధము మెనసీ లేమ కనుబొట కేమి
కతము కీన కెందమ్మిసిలముల్ । గలసినట్లు మెరుంగు । లీలే
మ మైనుంట కేమికతము । పట్టిన మగరాల పగిది పల్వరుస
డా । లీలేమ కమరుట కేమికతము । బంగరుమారెడు
పళ్లు కోయునగుబ్బ । లీలేమ కొప్పుట కేమికతము । ఇంత
గడు పొంకమగు రూపమెంచ గలము । మోహినికిత్తొల్లి గం
టిమి ముడితలాంచి । యంతకును మెరుగ వచ్చునరసిచూ
డ॥ నసురి మొహానకపుడయ్యె నట్టిరూపు॥

గావున నట్టిదే యొద్దనియొక కార్యంబుద్దేశించి విధిచే నీరూపు నిర్మించబడి యుండవచ్చునని దలంచెద?

అచ్చరలు!

నిజము? నిజము!

మేనక!

మనమింద్రునకు చామరంబులు వీచునపుడు త్వష్టచిత్రపటంబున నొకరూపంబు జూపె నదిస్మరింపుడు!

ఘృతాచి?

అగునగును!

మేనక!

ఈరూపంబె యది సందియంబు లేదు అపుడిందుందెవ్వతె యిది యని యడిగి అడిగిన త్వష్టయు గూఢంబుగా నెద్దియో దెలిపె నదిమన ము తెలిసికొనజాలమైతిమి! ఇపుడు తెలసె! అపుడు మోహనున్న నారదుండో కవృత్తాంతంబు దెల్ప అంతముఖ్యాంశంబు తెలసికొనియుంట నదియుద్దియన వినుడు. పింగజటుండను తపస్వికి లక్ష్మికరాంఘనయగు నొకసూతుండె నది పెళ్లియొల్లక విష్ణుని గురించి తపంబు సేయుచుండెననియు దుర్గాండను పిశాచముయుండగా కన్యకను మోహంబున నొకచో బలిమిబట్టెననియు ఆకన్యకయొల్లకేడ్వ విని భటులు చని విడిపించి వాని బట్టి ప్రాడ్వివాకున కొప్పగించెననియు ప్రాడ్వివాకుండు వానికి కవత్సరంబు బంధపండంబు విధించెననియు బందికి బోవుచు దుర్గాండుమాగమాస్త్రంబున భటాను మతిచేనొక నదిగ్రుంగి యాకన్యకఅజగరమై తిర్గి వచ్చికొంటిర్గుపు ట్టునట్లును ప్రాడ్వివాకుండు సహస్రాహంబులలో సహోదరుండై వృతినొంది కి రాతుడై పుట్టునట్లును శపియించెననియు పిదప నాకన్య అజగరమ్ము యయ్యెన నియు ప్రాడ్వివాకుండు నరజాతిష్ఠుండై పెచ్చెననియు ప్రత్యేకంబు తన

తపంబుసేయు నాకన్యకను గరుడాద్రియందొక మాలతీ మూలంబుననుంపించె ననియు ప్రాడ్వివాకుండు ఒకకిరాతుండై పుట్టగా వానికీకన్య కూతురై పుట్టెన నియు దీనివశ్యంబుగా నహోబలదేవుండు భార్యగాగైకొనుననియుం జెప్పె మరియును పింగజటుండుతనకూతు పాముజంపెనను వైరంబున సర్వసర్ప మారణకర్మచేయగామాన్పించితిననియుపింగజటుండును మృతుడైతత్పాపంబు నకిరాతియైపుట్టి కిరాతుడైనయాప్రాడ్వివాకునకు భార్యయై యీకన్యంగనియె ననియుం జెప్పెగాన దీనిజన్మంబుకారణజన్మంబు ముని జెప్పినటుల దీని కిదేవుండెపతి కాగలడు. కిరాతులందిట్టి కన్యబొడముట యద్భుతంబుగదా! దీనిసఖులం జూడుడు ఇంచుమించుగా దీనివన్నెనెయున్నవారు. దీనికెద్ది యేనిమనముపకారంబుసేయవలసియున్నది. (అందరున్ను యుక్తము యుక్తము) అటులనేకావలయును.

ధృతాచి!

గీ॥ అమ్మరమ్ముకౌగి- లిమ్మునీసోయగం।
బెల్లమూకుమిగుల- నెలమిజేసె।
లోపమింతలేదు- లోలాక్షియైనను।
పరమువిత్తుమాత్ర- వాంఛితమున॥

గీ॥ కలదుమాలతీలతావియం- గమునకేకు।
మరియుపాటలమల్లికా- పరిమళములు।
కేతకీకేసరాదిసు- జాతకుసుమ।
నిభరారామోనములుగూడ- నీకుబోడమ॥

సీ॥ ఎన్నటికినిమాయ కెప్పటియట్లనె। సీవుకట్టినబట్ట నెగడు
గాత। పోడవయిదట్టమై పొలుచునుంగపుకొప్పు మె
తకబట్టకశుద్ధిమించుగాత। గప్పూరతిమాత్రనిష్ప్రాప్తిని
గాత్రింబుమంచితావులనోలయుంచుగాత। అడవులనీబా
పు నట్టిత్రోవలముళ్లు శిలలుమోపునుమాయజెందుగా
త। కలికిగొనుమివెపాదుకల్ కాపగములుతొడిగిమిం
టనుజనవచ్చుతోయజాక్షి యుంటివనుచాలు నెను
లైనవెంటవత్తు రింటికేగదెయువుడువా ల్గంటిసీవు॥
అనియనేకదివ్యభూషణంబులొసంగి॥

చంచలి నలంకరించుట!

పాట తోడి జుల్వా*

తెల్లకలువ రేకు వేసి- తేటకన్నులు ఓ పల్లవాధరి నీదు
కౌనుపట్టపిడికెడు నిబ్బరంపుదబ్బపల్లె నీదుగుబ్బలు।
లేమ। యబ్బరాని హావ రేఖలబ్బె నెనీకు। నిన్ను చెట్టబట్టునతడు।
నిఖిలమేలు నే మా కన్నదోయి సఫలమాయె కలికినినుగని॥

ఇటులవరంబులిచ్చి దివ్యభూషణంబులలంకరించి దివ్యాంబరంబులగాచీ రేలాసంగి కౌగలించుకొని ముద్దుగొని విడచి చనలేక కన్నీరొలుక ఘృతాచి మొదలగు వచ్చరలుండ?

చెంచతి!

ఓ అరవ్యలాతా! మూషజాతిలో బొడమిన నాకేమియును యోగ్యత లేదు. అల్పబుద్ధినగు నాకు మీరాయున్న యూపుచోల్ప నలవిగాదు అనుగ్రహించవలయును.

అచ్చరలు?

సీ॥ దేవాసురులు మున్ను దేవదేవుంగూర్చిన సాగిసహాయంబు
సనబ్ధిదరువ అందమృతముబుట్ట నటకుముందుగకొన్ని
యైశ్వర్యవస్తువులంనుబొడమె! సురగజసురమణి సుర
వాజి మొదలుగా సురవేశ్యలము పుట్టుసుందరాంగి। దేవ
నికాయముల్ దివిజిమమ్ములగొల్చి కామసుఖంబులగం
దు రెలమి। ఇదిఘృతాచినరో బాలికీ యుద్ధిరంభ। యీనెలం
తుకమేనక యింకగలరు। దేవుతోడబుట్టెనొక లేమదివ్య
రూపమరలివత్తుమునిసుజూడ మందయాన॥

అనగావిని చెంచతివారికిసగౌరవంబుగా మొక్కి తనసఖులనుకూ
డా మ్రొక్కించుట!

చెంచతి!

క॥ తల్లులవ లెనిప్పాకారణ।
మ్మల్లంబుల శేమబూని- యొసగితిరిగదా।
యెల్లమనోరథవరములు।
పల్లవకరలార యేమి- ప్రతి సేయగలన్॥

అచ్చరలు?

అమ్మా చెంచతీ? ఊర్వశినితసుకొని మరలివత్తుమి పృహను మతిమున్!
అని: అంత ధ్యానమగుట! చెంచతియింటికేగును!

ఇది తృతీయాంకములో ప్రథమ వేష్టిక

—— * * ——

అహో! బలనృసింహదేవుని దివ్యదృష్టి వేస్యంబగు రాజసదంబు అందు అంతఃపురంబు అనేక దివ్యపరిచారికలు దివ్యపరిచ్ఛందంబులున్న తెరలో ప్రవేశము ఉన్మాదిని, హంసిక అనియిద్దరు.

ఉన్మాదిని?

ఏమి హంసిక ఇంత జాగేమె నీపనియు నేనే చేయవలసివచ్చినది. మంచిది ఎదుటమనవిచేసి నీపని సదిచెప్పదమాడు!

హంసిక?

క్షమియింపుము మొరికొరకు ఈజాగునకుచిన్న కారణము పాసగను

ఉన్మాదిని?

ఆకారణము నేనెరుగుదు నీవెవనినో మరిగి యున్నావు వానితోన వ్వాలాడుకొనుచు వక్లుమరచియుందువు ~~[illegible]~~. ఇప్పటికైనా వచ్చినావునయమె,

హంసిక!

~~మరి మరి వేళాలాగుగ~~ంటిపను లెరుగను. ఈలాగంటి హాస్యములు చేయబోకుము.

ఉన్మాదిని?

దేవుని పాదములు పట్టే శృంఖలునితో నీవు నవ్వుచుండుట నేనెన్నో మారులు చూచియున్నాను. నావద్ద నీబొంకులు చెల్లవు.

హంసిక!

నవ్వినంతమాత్రమున నిటుతప్పు కట్టెదవా! యనియేడ్చుట!

ఉన్మాదిని!

కౌగలించుకొని ఏడ్వకు. ~~గంటా~~ హాస్యమునకంటిని జాగెందుకాయెనో నిజము చెప్పుము.

హంసిక!

అక్కా ఒక వింత వినుము. ఆహ్లాదోద్యానములో నేను పుష్పాలు గోయుచున్నాను. అప్పుడొక కల్పవృక్షమూలమునకు [illegible]

త్కుమారసనత్సుజాతులనలుగురునుంగూడుకొండిరి అందుసనకుండు తక్కువారలతో నేకసంశయము దెలుపసాగెను, ఆదివిన వేడుకకై నేనొకపక్షిరూపమొంది క్రిందికొమ్మపై మిన్నకనిలచియంతయువింటిని. అదిబహుదుర్గ్రాహంబుగానున్నది. ఆవాక్యములన్నియు ధారణచేసియుంచితి అవినీతో దెల్పెదవినుము.

ఊన్నాదిని?

మంచిది ఆదియెటులో దెల్పుము హంసిక! సనకుండనియె! ఓసనందనా సనత్కుమారా ఈదినమున నాసమాధియందు పరమాత్మయగువాసుదేవుండు జీవుండుబోలె ప్రకృతిగ్రస్తుండైగానవచ్చె, ఇది యెందుకయ్యెనోయనితర్కించితి, స్ఫురించదాయె, మీరును విచారించవలయు, ఇటులన్నగా వారును వేరు వేరుగా ధ్యానించి ధ్యానంబుచాలించి సనకుతోననిరి!

తాము దెలుపునది మాకుంగానవచ్చెను?

దేవునకువిద్యయు నవిద్యయు రెండుశక్తులునుంగలవు అందువిద్య అంతరంగశక్తి అవిద్య బహిరంగశక్తి విద్యచేత్రిపాద్విభూతికల్పించినిత్యముక్త దేవ్యాదులతో నిత్యానందభోగంబనుభవించు. ఇట్టుకించిద్భేదంబుగా విభూతింకల్పించుటకుదూరస్థంబగునవిద్యాశక్తియె మూలంబుగాని ఐక్యానుభవంబునాచ్ఛాదించకే భేదంబుకల్పించు. విద్యత్రిపాదాధికబలంబుగాన నిజకార్యంబగు ఐక్యస్ఫురణంబును నిరంతరంబుగా బాధించుచుండె, ఆత్మవిస్మరణంబుబాధమునీదు అవిద్య విద్యయెదుటపూర్తిగా తనకార్యంబగు రాగద్వేషాదులనుబాధమించజాలకున్నను అనుకారమాత్రంబుగా బాధమించుగాన దేవునకుత్రిపాద్విభూతిలో రాగాద్యనుకారంబు నాట్యంబునంబోలె చెల్లి వినోదంబునకగును గాని బంధంబునంబోలె రాగాదులచేదుఃఖంబునొకదు. ఇదియె దేవునకు భవశేత్వంబు!

ఇటులుండనిపుడు?

అట్టిపరవాసుదేవుండగు నీకుసింహునందు జీవునందుబోలెవిద్యవదలి యవిద్యగ్రసించెదానని ప్రకృతి నిఖిలవికారగర్భిణియైయావేశించియున్నది. విద్యయడంగియుండెనో తొలంగియెటకైననేగెనో తెలియనలవిగాదు. రవికిరాహువుబట్టునట్లుప్రకృతియాత్మంగవసియున్నది. ఏమిగావలసియున్నదో తెలియదు విద్య దేవునకుసత్యసన్నిహితముగదా అవిద్యఎటుజేరె దానంప్రకృతిఎటుగ్రసించె ఇదియునసమాధికి అలవికాదు. విద్యందొలంగించుటకునిమిత్తము దేవునిచ్ఛదప్ప ఇతరమొన్నటికింగానేరదు. ఇచ్ఛచే దేవుండువిద్యనేల దొలగును. సనందుండిట్లనియె. ఒకకాలంబున ప్రసన్నుండై అస్మద్గురుండు నాకొకరహస్యంబును గ్రహించెవినుండు. దేవుని ఇచ్ఛస్వతంత్రముగా లీలారసము బాధమించుటకై ప్రకృతిని దేవునిసన్నిధికి రమ్మనట అవిద్యను బాధమించినగాని ప్రకృతిస్పర్శకానుగాన తొలుత తావిద్యను కొంతదడవుపైకి వెడలించునట అట్టిచోన విద్యబాధము దానప్రకృతిస్పర్శంబుగలుగును. దానిచే రాగక్రోధాదిచిత్రంబుగా దేవీపరిణయకబహువిధలీలలు సాగునట గావున దేవుడీయెడ ఎద్ది

యోలీలారస మాస్వాదించుటకు ఇచ్ఛచేతవిద్యను తొలగించుకొనియుండు. ఆపైఅవిద్యయు దానప్రకృతిసంబంధమును గలిగియున్నదనినిశ్చయింతము. ప్రకృతంబుననీగరుడాద్రియందెద్దియో పామరలీలసంకల్పించియున్నాడు. ముందు తెలియబోవును. సనత్సుజాతుడిట్లనియె. బాగానేయున్నదీయూహ వెనుక వైకుంఠమునందొక సమయంబున లక్ష్మి బంగరు శిబికపైననేకస్త్రీపరివారముజుట్టిరాగా దేవుమోలికిజనుచుండ మరకతగోపురమునకీవల నారదుండును తుంబురుండును కొందరు దివ్యగంధర్వులుంగూడ నిలచియుండిరి. శిబికతోగూడబంగరుబెత్తులెత్తి లేలేలేయనుచు వేత్రహస్తికలుఅచ్చటిపురుషులను వెడలగొట్టిరి. తుంబురుండు మొదలగు వందరుండొలంగిరి. నారదుండు పరిచయధైర్యంబున తొలగండై అందు కలిగియొకతరుణి బెత్తుతోనతనిశిరంబునవేసె వేసిపోపోయని మెడబట్టి గెంటివేసెఅదిజూచికొందరుమహాలక్ష్మి పరిచయఫలముదొరికెనని హేళనజేయుచునవ్విరి. అందుకలిగి నారదుండు గినిసి శపియించెను. దేవీమత్తతచేనన్ను జూడక నీచస్త్రీచే ఇట్టియపమానమునకునిమిత్తమైతివి గాన నీకు నీచస్త్రీసవతిగా నేర్పడిదానిచేనవమానదుఃఖముకలుగుగాక ॥అని॥ ఆపిదపనారదుండుపశ్చాత్తప్తుండైతాచేసినతప్పునకు చాలా చింతపడుచు దేవునిసన్నిధికిచిరకాలంబుదూరుండైగుండుచుండె. దేవుండీ శాప ప్రకారం బెరింగి నారదశాపంబుమనములీలాంగమ్మగామన్నింతమనిలక్ష్మితో జెప్పి, నారదుశిరంబున వేత్రంబుతో వేసినచెలతను ధిక్కరించుచెలంతెలనుహుంకరించు నబలలంగూడకోపించి గరుడాద్రియందుసన్నిధాన మొనరించి ఇందు పరిచారికలుగా వారల వనదేవతాజన్మంబులెత్తించె.ఇంతవట్టునే నెరుంగుదు. ఈశాపపరిపాలనంబులో నెద్దియేని పామరచరిత్రానుకారంబునకిదిగావచ్చునపుడుసమయమయ్యె దేవునిదర్శింపబోదమనిలేచిరి.

ఓయప్పా?

ఇంతవట్టువినుట నీయాలస్యంబయ్యె?

ఉన్మాదిని! నవ్వీఓవాంసికా వారియోగరహస్యప్రమాటలేమో బోధపడవుగాని సనత్సుజాతుడుజెప్పిన నారదుని నెత్తిపైనకొట్టి నదానను నేనేను -అందువలననే దేవుండు నన్ను భూలోకమునకు వనదేవతాజన్మంబిచ్చి పంపినారు ఆనారదుని నేమిచేసెదనో చూడు, వాడు తంటాలకోరు మరల సిగ్గులేక దేవికడకువచ్చుచున్నాడు. లోకములెల్లదిరుగుచున్నాడు. వీడుశపించుటచేత నేమహాలక్ష్మికి అట్టిఅవమానము ఘటించునని శంకకలిగియున్నది. ఎట్లయినమనకేమి మనపనుల మనము చేసుకుందము రా, అని వెడలుట.

~~ఇతి చతుర్థ ప్రేక్షిక~~*

—**—

Act III. Sc 3.

పిదప సింహాచలగంగాఝరీ, భవనాశనీ, యీయుభయుల ప్రవేశము

భవనాశనీ!

ఓ చెల్లీ? గంగాఝరీ యెందుండి వచ్చెదవమ్మా? గంగాఝరీ! నమస్కారమప్పా నాభర్తయు నేనును గూడ సింహాద్రినాథునాజ్ఞచే నిన్నయినమేరునందలి బ్రహ్మసభకు పోయితిమి. గరుడాద్రియును నీవుం గూడ వత్తురనుకొంటిమి ఎందువలనో మీరు రాలేదు.

భవనాశని?

అగును వెనుకటి యొక సభకు పోయియుంటిమి!

చెల్లీ!

అయితే నీభర్త యేడీ?

గంగాఝరీ!

అప్పా నేను నిన్ను చూచివత్తునని యాయనవద్ద సెలవుపుచ్చుకొని నీకడకు వచ్చితిని ఆయన సింహాద్రినాథుడిచ్చినయవధి దాటగూడదని దేవుని సన్నిధి కరిగెను.

భవనాశని!

సంతోషము చెల్లీ! ఆసభలోని విశేషమేమి?

గంగాఝరి!

వినుమప్పా! మీకార్యమును గురించే విశేషము జరిగినది. అప్పుడు మోహినీశ బ్రహ్మదేవుని యెదుటికి వచ్చి మ్రొక్కి చేతులు జోడించి, విన్నవించినది మహాప్రభూ వెనుక దేవరయాజ్ఞ ప్రకారము గరుడాద్రికి బోయి నృసింహదేవుని సోకబోయిన, నాదేవునందలి దివ్యవిద్యాశక్తి నాచ్ఛాదించిగాఢ డాయనవకాశము కాదాయెం తదాచ్ఛాదనకు దగు నుపాయంబాలోలించి అందుకుదగు సహాయంబొసంగవేడెద. నాకించుకనవకాశంబబ్బుచో పిదపటి మోహాకార్యంబు నెరవేర్చెద. విని బ్రహ్మ ప్రకృతిదేవిం బిలచి నీవు గరుడగిరికి బోయి దేవుని స్వేచ్ఛచేతన దివ్యవిద్యాశక్తి నుపేక్షించి రాగంబారోపించుకొని దివ్యదేవులతో గూడి క్రీడించుమనసరంబుదోయుచు వెంటనే నిర్భయంబుగా దేవునందు తెగబోలె గ్రమ్ముము గ్రమ్ము వెంటనే యీమోహశక్తియును దేవునిబట్టును. మీరిరువురునా శేసించు పైనవిద్యాశక్తి పురివిజృంభించక అణగియుండును ఆపిమ్మట గరుడాద్రి ప్రార్థించిన దేవునకు గ్రీశాశాంతిరూపకార్యంబు మోహిని సాధించుపొమ్మని సెలవిచ్చెను. ప్రకృతి మ్రొక్కి వెడలె దానితో గలసి మేమును గూడ వచ్చితిమి!

భవనాశని!

చెల్లీ? శుభవార్త దెలిపితివి ఈగిరివనమున చికిరాజను చెంచురాజు గలడు. వానికిముఖచెంచలియను నొకకూతురున్నది. దానిజన్మవృత్తాంతము న లుపసభలో దెలిపి దేవునియుగ్రముశమింపుటకుగదా నీవావేశించిమన్మథా దులతోగూడి దేవుకడ కాకన్యనుతోడితెచ్చి మాపియాతండు మోహపరవశు న్లోనర్చుమని వెనుకటి సభయందలువ మోహినికాజ్ఞాపించియున్నాడు. ప్రస్తు తము మోహినికి ప్రకృతిసహాయమిచ్చుట నీవలనపింటే ఇక నెవరువలనం దియంబులేదు. రమ్ము ఆచెంచుకన్నియనుజూపెద అనియిద్దరునువెడలుట!

~~పంచమప్రేక్షిక ఇదితృతీయాంకము~~ *

—**—

చతుర్థప్రేక్షిక

Act III. Sc 4.

పిదప మహాలక్ష్మిదర్బారు, కాంతి, తుష్టి మొదలగు చెలులతోగూడ పద్మమయశయ్యాగతయైనఅహోబలమహాలక్ష్మిప్రవేశముగనబడెడి.

మహాలక్ష్మి!

ఓచెలులారా! మీరెరుగుదురు గదా నేనుఅసమ్మతికనపరచినను లక్ష్యముచేయక దేవుండు వేటకరుగుట!

చెలులు?

అవునుమహారాజ్ఞీ!

లక్ష్మి!!

నాకుడిబొమ అదురజొచ్చె, ఏమికీడో గదా!

చెలులు!

జగత్తునకగు కీడు దొలగించు మీకేమికీడు?

లక్ష్మి!

తొల్లివైకుంఠంబున నారదశాపంబుజరిగియున్నది. దానినీయవతా రంబున ననుభవించుటకయి దేవుండుశాసించియున్నాడు. అందువలననిట్లుశం కించెద!

చెలియలు?

జగన్మాతా యెట్టిదా శాపంబు నారదుండేలశపియించె అనతియ్య వేడెదము!

లక్ష్మి!

ఓచెలులార వినుడు? వైకుంఠంబునవొకసమయంబున సనక నార దభృగ్వాదులు దేవునిసమయంబునకై ద్వారబహిర్దేశంబున కాచియుండిరి

అపుడు దేవునుత్తరవుచే నేనుసఖీపరివారనై స్వర్ణమయశిబికారూఢనైలోని కేగుచుంటి. అంతట ద్వారసమీపంబుననున్న తునుులను వేత్రహస్తికలుబె త్తులెత్తి తే తే పో పో అనికేకలువేయుచు దూరముగా వెడలగొట్టిరి. అందు నారదుండు వెడలక నిలవియుండె. అందుకుఅలిగియీయున్నాదిని ధూర్తగాపు నశిరంబున బెత్తముతో వ్రేసిదూరముగాత్రోసివేసెనట పిదప నేను లోనికి బోయి దేవుని దర్శించి తదాజ్ఞచే దేవుని పర్యంకంబున కూచునియుంటి అంతట దేవుండు తుంబురుని వెలుపటినుండి లోనికిబిలపించ నతడుమ్రొక్కి దేవునాజ్ఞచే [illegible] వీణవాయించుచుండె పిదపమరికొంచెము సేపునకు నారదుంగూడ బిలపించ అతండునువచ్చి మ్రొక్కినిలువగా దేవుండతని మోముజూచి యేమినారదా యే మిదిమహాపాతకునికిబోలెనీముఖంబుని స్తేజస్కంబైయున్నది. ఇంతేగాక మనంబున అతిభయంబునుసంతాపంబును మోముదెలుపుచున్నది. అదివిని నారదుండు వణకుచు చేతులుజోడించివిన్నవించె. ఓమహాప్రభూ నేను మహాపరాధంబొనరిం చితినాకికనెటులశుద్ధికలుగు. బహుపాపిని ఆసురుండనన్ను శ్రీకముచే తల ద్రుంచిశుద్ధినొటించిరక్షింపవలయును. అని యేడ్వదొడంగ అంత దేవుండు నారదాయేడ్వకుము యేమితప్పుచేసితివో చెప్పుము. నాప్రేమలచేసినపాపము చెప్పకున్న పోవును నీకుభయముతేదు చెప్పుమనిరదు నారదుండు[illegible] రడిల్లి ఓమహాప్రభూ యిందాక ద్వారముకద్దదర్శనాగతులమై ఆసేవలము నిలిచియుంటిమి. అంతలో నీజగన్మాత శిబికతో విజయంచెసె అప్పుడు వేత్రహ స్తలగు స్త్రీలు పో పొమ్మని వేత్రచాలనంబులనందరిని వెడలగొట్టిరి. అందు నేను చనువుచే జగన్మాతకొరకు కపను [illegible] నిలిచితి. అంతటగిరిసి యొక వేత్ర హస్త నన్ను శిరంబున వేత్రతాడనంబొనరించి [illegible]. ఇట్టి అవమానము జెంది లజ్జయు రోషంబును బొడమి [illegible] చుచుండి. అంతలో నా[illegible] నితుంబారునకు లోనికాజ్ఞయయ్యె. అందుకుమతియును రోషంబు[illegible] నిర్వేదపడినై కినుక వారించజాలక పరప్రాయుండనై [illegible] జగన్మాతను శపియించితి శపించినవెంటనే మహాప్రభూ [illegible] యెన్ని, ఇంతతప్పుచేసితి మీనాప్రభువు అనిరేడ్చిన [illegible] దేవుండును నారదా అయినపని యేమిసేయవచ్చు ఎడ్వకుము. దాని [illegible] [illegible] వో దెల్పుము (నారదుండు మోముదించి) [illegible] శ్రీ జగన్మాతను నవతిర్యక [illegible] అపుడు దేవుండునను జూచి నవ్వుచు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అనియానతిచ్చి [illegible] వేత్రహస్తి కలనందరినింగూడ నాగికయందు నవతరంతు [illegible] [illegible] గ్రోయించివేసి వారు [illegible] అందు [illegible] [illegible] [illegible] అందియున్నదని [illegible] అం

సువలనసే యిప్రకుజంకెద

చెలులు

చిత్తము అప్పుడింతమట్టుజరిగెనా ఈ విషయము మేమెఱుఁగము ఆయినను ఇప్పుడేమియు అట్టిప్రసక్తి కలుగలేదే ఎలజంతు ! లక్ష్మి? సేవకువచ్చిన భవనాశనివలనవింటిని ఆనేకజన్మములనుండి దేవుండుతనకుమగండుకావలయు ననుకోర్కెతో తపంబుచేసిన యొకజీవము ఈగిరినున్న యొకకిరాతునకు కూతురైపుట్టెననియు దానిరూప శోభాసౌకుమార్య సుగంధాదులు అత్యద్భుతంబులనియు. ఇపుడు వాడుకడికన్నదురుమున్నది గాన అదివేటకై అడవిం దిరుగుచున్నచో దేవుండు వేటకేగ గాననది కన్నులబడెనేని యేమగునోయనిశంకబొడమి ఆటులంటి.

చెలులు?

ఓ మహామాతా! దేవునుప్రకృతికివశుండు గాడు అటులేల గుశంకింపబనిలేదు.

లక్ష్మి?

చెలులారా! అయినను చారికలలో గుప్తికను దేవుడెఱుఁగకుండ మూరుకాపులతో వెంటజనికనివెంటవెంట ఆచటిచర్య దెలుపమనిపంపితి త్వరితయు డయినియుంగూడ గువ్వలిజనియున్నారు. ఇంకనెవ్వరయినరాలేదు. వార్త తెలియదాయె ఈలాగునమాటలుజరుగగా త్వరితవచ్చి మొ్రొక్కి ఓమహామాతా గుప్తిక చెప్పుమన్నది.

దేవుడు చెంచుకొడుకుబోలె గానవచ్చుచు పుండరీక వామనశంఖక నుకలుచెంచులైకూడరాగా వనమునదిరుగుచున్నాడు. అచటనొకచెంచుదొరగనులత్రివ్వించుచున్నాడు. వానివద్దికి వానికూతురుకూడా చెలికత్తెలతోవచ్చుచున్నది. దానిసొగసును వయస్సును దానియుత్సాహమును చెప్పనలవిగాదు ఎక్కడివో అచ్చరలకున్నట్టి నగలును కట్టినబట్టయున్నుకలదు దేవుడుదరిదాపులమృగములతోయుమతిరుగుచున్నాడు?

(ఇదివృత్తాంతము) (లక్ష్మి) (మనసున) (అన్నా ఆరంభమయినది చిక్కు) పయికి! త్వరితా ఆయితేఫలితమేమి చెయుమంటుంది?

త్వరిత!

తల్లియేమిచెప్పుదు దేవుడు దానిజూచిననె మోయనిశంకించుకొని,, న్న పంపినది పయిన తమచిత్తం ఈలాగునకాగా డయినివచ్చి ప్రొమొక్కి మహామాతాగుప్తికవిన్నవించమన్నది దేవుడు ఆచెంచుదానిని జూచినివ్వెరగంది ఒకపూపొదలోబడిపొరలుచు హా, హా, కారములుచేయుచున్నాడు నాకేమియాజ్ఞ అని (లక్ష్మి) (డయినీచెయికాలినది మరియాపబట్టనేలా) వెళ్లి పోరమ్మను అనివిచారగృహములోనికి బోవుట?

సభమరతపు!

తృతీయాంకము సమాప్తము*

——**——

Act IV Sc. 1.

తెరలో పూబొదలో పువ్వులశయ్యపై దేవుండు హో హో యనుచు పొరలుచో పుండరీక, వామన, శంకుకనులాలు కాళ్లుబట్టుట!

దేవుండు!

వామనా, శంకు కర్నా అచ్చటగనులా త్రవ్వుచున్న చోటనెవ్వ డురా వాడు గొప్పఉన్నతము గానున్న వాడు.

వామనుడు!

మహాప్రభూ ఎవ్వడో ఒక చెంచుదొర!

పుండరీకుడు!

మహాప్రభూ ఎమివానిఅదృష్టము దేవరతలంపునకువచ్చినాడు.

దేవుడు

శంకుకర్ణా! వానివద్ద నగలుబెట్టి సొగసుగా చెలులతో నవ్వుచు గట్లు, గట్లునడచేదియెవరురా?

శంకు!

మహాప్రభూ నేచూడలేదు.

వామనుడు!

చూడలేదంటివేమిరా పరధ్యానపుచెమిటికొయ్యా ఒకచెంచుకన్యక కాదటరా.

శంకుకర్ణుడు!

చెంచుకన్యయెరుగను ~~గిరిచుకన్యాయెరుగను దేవునిపాదుకలు~~ తెత్తు, ఓసీ, ఇవిజాగ్రతగాచూచుచేనాపని

దెవుడు!

పుండరీకా! వామనా! శంకుకర్ణా! చెంచులైహూడారంటు [అనితా నొకచెంచుకుమారుండై కన్యయున్నచోటికినడచుట చికినాయమందుగనుల సందడినుండగా కన్యకుఒకపొదచాటున దెవునిమోహనరూపంబుగానవచ్చుట కన్యకఆనందంబుత్కటంబయిమెరుపువలె నెగయగామూర్ఛిలుట చెలికత్తెలు నేలబడకుండపట్టిపల్లవశయ్యనుంచుట (చెలులతొందరపాటుచూచి)

దెవుండు?

(పుండరీకుడు, వామన, శంకుకర్ణులును వెనుకరాగాపొదలకరుగును) [illegible]

లోచెంచితి తెలివినొంది తేరిచూచిన నాదేవుండేతనకుగానవచ్చుట చూచియా త్యానందముతో చెలులనానిశేచి దెవునిజూచుచునిశ్చేష్టయైయుండుట దెవుండునవ్వుచుదానిచెలులతో ఇదియెవతెయని యడుగుట అందుకుచెంచెతిచెలులు చెవిలో ఏకాంతముసేయుట (పిదపచెలులు) అయ్యాచెంచుకొమరుడా తోలుత నీపేరేమో నీవెవరోచెప్పితేని పిదప మాచెలివృత్తాంతముదెలిపెదము

దేవుడు?

నవ్వుచు) నాకుపేరులుచాలగలవుఅవియన్నియు జెప్పుటకుకాలము చాలదు (చెంచెతి)!

ఉ॥ ఎవ్వడువీడయారెసొగ-సింతగనుండునె యెందుననైబల్
జవ్వనపున్నెరుంగుమెయి- చల్లనికన్గవతళ్కు-చూపులే।
నవ్వునుసన్నవుంగవును- నాగరికంబగుఠీవిజూపిహా।
నెవ్వగనేసెపూనిమద-నుండుబిరానమొగమ్ముజుమ్మనన్

ఉ॥ ఎక్కడిచెంచుకుఱ్ఱడిత- డింతటిసోయగమెందుజూతున
మ్మక్కగనంగనన్నిగుల-నందముమోహమునహెచ్చినేమది
న్।గక్కునమూడ్చినైకొనిన కైవడిగన్న డెనోబళేసు
నిం। దక్కమరెండుబోనిమది- తల్లడమొందెనునేమొ
వీనికై

క॥ వీనిగనుమాత్రముసమది।
లోననగయుబాళినిలుప- లోబడకనోడల్॥
గానకొఱిగిమూర్ఛిలిరిగ।
దేనాకికవీడుదక్క- తీరెటులగునో॥

పాట అదిదాళం*

ఓబళదేవుడువీడనిదలచెద- నొసలకిట్టిసొగసేడ। శాబర రూపమునను ననుకరుణింప। చగవచ్చెనుధృవమిఁడ॥ ఒరుగు ననుగనుచునుల్లములోపల- కరుణబూడమిదావచ్చె। పరమమనోహరుడీతడవహోబల- పరమాత్ముడుచనువిచ్చె॥

అనిచంచతి పులకరెత్తునోడలతో పలుకనీరొలుకనులతో సిగ్గుతనమోముండిగలాగ నెదుటచెలుల నానుకొని నిలుచంబడిపల్లవికయనుచెలి చెవిలోఏకాంతంబుదెలుపుట!

పల్లవిక దేవునితో?

గీ॥ ఎవరునీవుదెల్పుమించుకనినుజూచి।
ముదితబుద్ధిచెదిరి- మూర్ఛజెందె।
మందుచీటకములు- మాయలెరుంగుదో।
గానవయ్యెమహిమ- కరుణగనుము॥

చెంచతి?

పోనీ పేరుదెలుపకున్నమానె ఏ కులపుచిన్నవాడో తెలుసుకొనుడు నవ్వుచు దేవుండు తొలుత మీరు దెలుపకున్నమానె నేనెరింగియేమిమ్మడిగితి చికిరాజుకూతురుగాదా నేనునుంచెంచువారిపుత్రడనే మణిగ్రీవునికొమరుండ ఈకన్నియచక్కదనంబు వినియుంటిని అందువలనదీనిం జూడగోరియిటు వచ్చితి ఇటులని సిగ్గున మోమువంచి యున్న చెంచతిని పలుకుచున్నాడు.

ఉ॥ భృత్యునిమ్రోలసిగ్గుగొనపెంపుదొలంగదెబేలచూడునీ
కత్యనుకూలకింకరుడ-నయ్యెద వేటలదోటలందమిన్।
నిత్యముదిప్పకొమ్మువరణీయమునీపరిచర్యనాకునే।
సత్యముబల్కువాడనిను-చాలవలంచితిచంచలేక్షణా॥

చెంచతి!— మనంబున ఓహో అహో ఈదివ్యపురుషుండెవరో బలదేవుండు కావచ్చును. నేబుట్టినపుడు పాలుద్రాగకున్న తలిదండ్రులు దేవునకు నన్ను సమర్పించ మ్రొక్కియున్నారు. నాకును మానవులందు అరుచియు దేవుమ్రోలతద్దాసినైయుండు కోర్కియుంగలిగియున్నది. ఇపుడీదివ్యతేజంబుతో గానవచ్చె ఇదిని హేతుకానుగ్రహంబు చెంచువేషంబుండుగాక ఇట్టిదివ్యతేజంబుమర్త్యులకెటులుండు నాపూర్వతపంబుపండె నాజన్మసఫలంబయ్యె? అనిమోమెత్తి దేవునుద్దేశించి దేవా ఎవనికెద్దిదులక్షంబో అదివాడు కోరుగదా నీవు నీవడిగిన యంశంబుదులక్షంబుగాన నావలన నదిగోరితివి న్యాయంబెగాని నేనునీకదిదీర్చసమర్థురాలంగాననితలంచెద ఎందుకైన స్వతంత్రుడవీవయనివిన్నవించెద అనినసంతసించిచెలులంజూచి

దేవుండు!— చెలియలారా మేము చికిరాజునకుదగ్గిర చుట్టములము మాల్యవంతము మానెలవు ఇపుడీలేమతోగలసి వేటాడుకోర్కియున్నది. మీరుచెప్పియొప్పించవేడెద (ప్రవాళిక మొదలయిన చెలులు) వారికిరువురికిగలిగిన మోహమెరింగి తాము నాపురుషుచే మోహితులయి చెంచతింజూచి మణిగ్రీవుకొడుకంట మిగులదగ్గిరచుట్టమేగదా మనతోగలసివేటకువచ్చుటకువగోరుచున్నాడు. ఏమిసెలవు!

చెంచతి!— వేటకేమి కొంతవనంబున విహరింతము. రమ్మనుడువినిదే

వృంహును చెంచతిడాయవచ్చుట, చెలులును, దేవుంహును, చెంచతియు, వెంటనడచుట!

దేవుంహు?— పుండరీక, వామన, శంఖ కర్ణాలంజూచి మనము వేటాడినజీవంబుల నొకచోనిడియుందుండుడు నేనిపుడేవచ్చెదనువారు జనుట చెంచతి దేవునిపలుమారు కొనజూపులజూచుచు ప్రేమచేవడకుబాడమి యొడలుకరగి నడువజాలక ఒకపక్షినానుకొని యొకపూపొదప్రోలమూచుచు నిలచుట!

దేవుడు!

సీ॥ వేటలలోనీకు వెనుక కాపుగనున్న।
 గైకొనవేడెద కంజనయన।
 ఎదిరివ్యాఘ్రంబుల నెగసితున్కలు సేతు।
 భల్లుకంబులభీతి బరువజేతు।
 పందులుకడుపులై పడకోలలేసెద।
 గండకంబులనైన చెండివైతు।
 సింగంబులెదురైన భంగంబుజెందింతు।
 ఏడ్పింతు వేటున నేన్గునైన।
 ఎన్ని వేటలుగలవానే నన్ని నేతు।
 మూలికలుమంత్రములు నాకు చాలగలవు।
 నాదువిలువిద్యజూడుము నళినసేత్ర।
 త్రిప్పుకొనుమాత్మభృత్యుగా తెగనిప్రేమ॥

చెలులు?— ఉభయులమోహమెరింగి పూవులకై ఫలములకై మిష బెట్టిచాటగుట.

దేవుడు?

పాట చాపు*

చెంచతిభరియింపజాలనె- నినువీడు ఇకను॥ చెంచతి॥
చంచతి భరియింపజాల సిగ్గుకొంతవిడిప్రేమ మించజూచిడాయనాద రించకున్న చంచలాక్షి॥ చెంచతి॥

ప్రియుసి?— నావైపొక సారిచూచియంగీకారంబుదెల్పుము నినుగాగలించివిరహవ్యాధంబుబాపికొనియెద అనినసిగ్గుపడిచంచతియూరకొన

గా దేవుండు కౌగలించి ముద్దుగొనుట!

చెంచతి!— అబ్బా వద్దు వద్దు చెలియలు ఇక్కడనే యున్నారు. విడువుము దరినిలువుము ముందాలోచింతము!

దేవుండు ~~[illegible]~~ వదలి దరినిలుచుట. (అంతట చెంచువాడు) రాజపుత్రి రాజుగారు వేగము రమ్మనుచున్నారు. ~~[illegible]~~?

చెంచతి!— నీవుపో (వాడుపోయెను)

చెంచతి!

గీ॥ ఏమి సేతును వీని - నెటు బాసి యేగెద।
ఎటుల తాళుదాన - నేమి తెరవు।
ఎంత చులకనైతి - నేమియుపాయంబు।
జనక తీరదిపుడు - జనకుకడకు॥

అని చింతించి చెలులం బిలచి దేవునింజూచి కన్నుల చేననుమతింగోర దేవుండు!

గీ॥ కొంతదాక నేను - కోమలి దిగబెట్ట।
వత్తు పదుము చింత - వలదు నీకు।
నిన్ను విడచి నేను - నన్ను వీడ్వ నీవు।
జెందవలయు వెతలు - ముందు గలవు॥

దాని యనుమతి నొంది కొంతదాక వచ్చుచు దేవుండు చెలికత్తెలం జూచి?

గీ॥ చెలియలార నేను - చెంచు కుమారుండ।
నాకు మామయగును - నాతి తండ్రి।
ఏల వేరె దెలుప నెరిగి - యుండుదురు కొక్కి।
పడతులార - సాయపడుడు నాకు॥

చెలులు?— ఒకరినొకరు జూచి నవ్వుకొనుచు ఎంతచక్కని వాడమ్మా యీ చెంచు వయసుకాడు మిగుల గడుసు మనచెలితో నింతదాక యేమేమో యూసులాడి యాడి చనువు చేసుకొనియున్నాడు మన ముందు కేమందుమో యని మనను గూడలో బరచుకొనుటకీ యెత్తు యెత్తినాడు అని యేమనుచున్నారు?

క॥ టక్కరి విమానసహాయం।
బక్కరనీ కేళ్లయు బుసలాడితి విగదా।

మొక్కతిగ జూచి చెలితో।
మక్కువబొడమించి తేలమర్మపుమాటల్॥

దేవుండు!— నవ్వుచు?

ఉ॥ కూర్మిమనంబులో బొడమి కోమలితోను బుసాడి తిందులో
మర్మమొకింత లేదుమరి మాయయు లేదలి వేణిజంకుచో।
నర్మిలి నన్ను గైకొనుమ టంచు వచించగలేక మిమ్ము నే।
పేర్మిగ వేడుకొంటిమది పెంపువహించి ఘటింపు డప్పనిన్॥

చెలులు! తమలో!

చ॥ మనముల బల్మిలాగికొను- మంచిమొయారపు కుర్రవీడు పీ
నినిగని మోహముంగనక- నిల్చెడు జవ్వనులుంట కల్లవె।
న్కనుచెలి పీనిరూపుగని- గాదెవి మూర్ఛితయయ్యెజూ
డుడీ। మనకెటులున్నదో మనసు- మాయపు చెంచిత డెం
చి చూడగన్॥

మనచెంచతికిని ఈతనికిని తగునీడు జోడుగానున్నది. మనచికి రాజా జ్ఞావలయును అనిమాయచెంచుతో!

ఉ॥ చెంచువె నీవు నిక్కముగ- జెప్పుము బొంకకు నీదు తేజముం
గాంచిన దేవుడీగరుడ- కాననముల్ విహరించు మాయ చే।
నంచిటమున్న వింటిమది- యాదికి వచ్చె నిజంబు జెప్పనీ।
వంచిన దాని జేసెదము- పద్మదళాతి మనోజ్ఞలోచనా॥

దేవుండు!— చెలులారా మీపోలిక యునిక్కంబుగాని, నేనిపుడు చెంచును గాక మరియెవ్వండ? సర్వంబును నేనయ్యియున్నప్పుడు చెంచును గాకపోయెదనా? మిమ్ములం గూడ ననుగ్రహించెద. నా కార్యంబునకు తోడ్ప డుండు.

అనిన చెలులు?— ఓ చెలులారా అహోబల దేవుండే యీతడు సందియంబు లేదు. అని దేవుతో!

గీ॥ చెంచువన్నెకాడ- సిద్ధపూపనికేల।
సాధసప్రియాసరసలీల।
చూట్కెపలను విసరి సుందరితో మము।
గూడ జిక్క బెట్టుకొనగ లేదో॥

అయినను నీ ప్రార్థనను అంగీకరించితిమి కానిమ్ము చెలియందాయ

బాము!

మాయచెంచ్వెలిందాని!

ఉ॥ లేమరొ బిగ్గనంగవుగ- లించెనుమల్లికమావిగున్న నా।
భూమిజపుంగసంగసుఖ-భుగ్నతజూడుమరందలాలలన్।
వేమరుగార్చుచున్ పవన-వీచికలన్ గదులాడుకంపమున్
కాముకుడొందునట్లుశశి- కాంతముఖీసునఖీమనస్సఖీ॥

ఉ॥ పారువమూడుపారువముపైవలపైయెదురన్ భ్రమించు
చున్। చారుతరేందిరాచాపరుచిచాకచకీలసితాత్మకం
ఠము। త్రారవముల్ రచింపుచువిహారమొనచేడుబల్మిసే
యకీ। తీరున లేమలన్వరులు దేచరవలెన్ ప్రియచేష్టజూ
పుచున్॥

చెంచతి నవ్వుచుచూచుట మరియు దేవుండు!

సీ॥ పడతినీగుబ్బని బ్బరవుపెక్కుకువింత గొనిచెంతతిరుగా
డు గువ్వజోడు। కలికినీమెరుగుటుం గరవుపుంగుపల
డా లడరదేటులకుజుమ్మనియెమోము। కాంతనీకాటుక
కనులుచుట్టములని యెంట్రింతలిటుడాసియెరుకకరచు
కులుకుమిటారినీపలుకులువినివచ్చి యులికిదిక్కులబా
రుచిలుకబారు। విప్పనెడనొప్పనీపెనుకొప్పబోలు
పింఛమునవొప్పనెవలిబ్బ బెడగుగంటె। వింతవింతగఖ
లుకుశకుంతవితతి పలుకులనువింటెపరిణతపద్మగంధి॥

చెంచతి!— మోహమెక్కువై యోరగాజూచుచున్నట్లూహ్యప్రలి
చ్చుచునడుమ జాలకుంటు!

దేవుండు?

క॥ పిడికెడయిన లేదుగదా?
నడుమిదెకొండంతబరువు న్యాయముమెమోయన్?
నడతడబడెపడకెనుడల్?
జడుడవ్విధియిట్టిసృష్టిసలుపందగునే॥

క॥ పాదమునీవిడుచోటుల?
పాదపములుజూచి కరుణపాండురదళముల్?

మోదమున నిడగ జొచ్చెనా?
పాదములందిడుచు జనుము పంకజనయనా॥

క॥ భృత్యుండ వాహనమెయ్యది?
సత్యంబిది గేళిగాదు స్కంధముపైనీ?
వత్యాదరమున నెక్కుము?
ప్రత్యయముంచుమిక పుష్పపరిమళగాత్రీ॥

అని డాసిన నవ్వుచు ప్రీతింజూచి! చెంచతి వలదు నలదు ఇక మరలి పోము న్మామ తండ్రియున్న చోటు డగ్గరించెను.

దేవుండు?

ఉ॥ భృత్యుని చోట నేటిమెర- పీనపయోధరయున్న తానత।
క్షిత్యనుకూలమీ కరము- చేకొనినైన జనంగనొప్పు హృ
న్నృత్యదనంగ పార్ష్ణిహతి- నిర్మథితంబకటక్కటాయె
డల్। సత్యముగప్పనేలగన- జాలవిశాలవిలోలలోచనా॥

అని చేయందిచ్చుట! చంచతి సంకోచించుట!

దేవుండు!— తానే గొనినడిపించుట! వెంటనే చెలులా వలి చేయి గొని నడిపించుచు నడచుట!

చెలులు!— ఓ చెలియా చెంచతీ నీవు దగ్గిర చుట్టమీ కొమరుడు మేము తెలుసుకొంటిమి ఇతనినిక్కడ దిగవిడచిమనము బోయి మీయయ్యకు ఇతనిని ఈయడవిలో మనము జూచినట్లు చెప్పినచో రాజు ఈతని బిలపించును. కొంచెము రోజులు వీనితో మనకు సంతసంబు గలుగును. యితను మిగుల దొడ్డవాడు.

చెంచలి!— మంచిది ఉండిపో చెంచుకొమరుడా అంత చెంచుకొమరుండు మంచి వాక తేనెపట్టు దెచ్చి చెంచతికిచ్చి;

ఉ॥ తేనెకు తేనెమారొసగి- తీవ్రమనోభవతిక్తమాంచినసం
గాసి మదీయ జీవితము గాచుటగాదు లతాంగి యేగెదం।
గానిమనంబులో మరవుగల్గదు కేలను నిద్రరాదు నీ। పై
నెమనంబు ప్రాణమును పల్కను బెట్టుక తల్లడించెదన్

అని బిరాలున బుగ్గ ముద్దుగొని (మెరుపుబోలె) సంతర్ధానము గుట!

చెలులను ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము ఏమి నీ పుణ్యమే చెలీ దేవుండీలీల వచ్చి చెంచుబోలి మాటలాడి ప్రీతి జూపి మాయమయ్యె నీ జన్మంబు సఫలంబయ్యె నిను బట్టి మా జన్మంబును సఫలంబయ్యె అహో బలదేవుని దెంత మాహాత్మ్యము మ్మ

లారా తోలిసి చెంచతినిబసవరాలని దేవునికొప్పజెప్పుకొన్నారట దే వుండుతానేవచ్చి అనుగ్రహంబు జూపిమాయంబయ్యె!

అంతట చెంచత?— ఓ చెలియలార నేనేమిసేతు నాకుఏడ్పు వచ్చుచున్నది. అయ్యొ మొగిలయేడ్పుతో నెట్లునిలతు?

చెలులు!— నీకేకాదు మాకును ఆయాయ చెంచుజూడక దుఃఖము వచ్చుచున్నది. అయినను యేలాగునసూ ఆచుకొనిపోదము పోయిమనలావున ఏకాంతంబుగా దుఃఖము వెళ్లబుచ్చుకొందము పద అనియందరుమతులుబోయిచికిరాజు మ్రోలకుపోవుట?

చికిరాజు— కన్నెలారా పదుడిళ్లకు ప్రొద్దుపోయెఅని యిళ్లకువెడలుట ఇటులంతధాగానమై దేవుండు పుండరీకవామన శంపుకనుగలున్నతావునవొకపూపాదలు వారుపాదములుబట్టగా పూసెజ్జపైనిట్టూర్పులిచ్చుచు పొరలుచు విరహతాపమనుభవించుచుండుట?

వామనశంపుకనుగలు— మహాప్రభూ శ్రీమహాలక్ష్మివారుకలస్యమయితేవిచారింతురు వేశమించె లెండుపోదము.

దేవుడు.

ఉ॥ వామన చెంకుకన్నియన- వారణజూచినకన్నుదోయికీ।
భూమినభంబుదిక్కులును- బోల్పగతన్మయమైగనంబ
డెన్। ప్రేమయవార్యమయ్యెనిధిపేదకునబ్బినరుంగుప
డ్డయ। గ్లామదిరాక్షియబ్బజన- నాయెనికేట్లుభరింతు
ప్రాణముల్ ॥

పుండరీకుండచ్చెరుపడియూరకొనుట

వామనుడు— మహాప్రభూ నిర్మోహులగు దేవరకిమోహంబుగ లుగుటవింత ఈపలుకుమాయ ఇది నేనమ్మజాలను నిత్యనిర్మలవివేకంబిట్టిమోహంబుజొరనిచ్చునా ఇదికహాస్యంబు లెండు.

దేవుండు— ఆహా పుండరీకా, వామనా, శంకుకర్ణా వినుము!

చ॥ చెంచు నెలంతముంగురులు- జిమ్మనచీకటిగ్రమ్ముదానలో
మించినకన్ను పైకనులు- మిన్నకచీకటిగాంచుగానిదా
మించుకయేనియుంచెరుగ- వేమనిజెప్పుదుకన్నులానస
యా। చెంచుమిటారికౌగిటను- జేచనకనిల్పగజాలప్రా
ణమున్ ॥

ఉ॥ నవ్వులునోరచూపులునునల్లని యుంగ్రపుముంగురున్
గుర్వారవ్వకురట్టుకున్నజడువు- రానిధదాదిచెంచుప

ఝక్కలుక్ నివ్వటిలంగ నన్నుగని- నేరనియాదర మెంతొ
జూపిహ జవ్వనినామనంబుగొని- చక్కగనింటికి నేగె
వామనా॥

వామనుడు!— మహాప్రభూ నీచ స్త్రీ పై మోహము బాగానుండదు. మోహాముతో లంగించుకొనుటను వేడెద అనివాదముల పైబడుట.

దేవుడు!— వామనా నీవు నా పాదముల పైబడినట్లు అలుకదీర్చుటకై నేను దానిపాదములంబడుట సిద్ధించినధన్యుండనయ్యెదరా!

పుండరీకుడు!— శ్రీహరీ, శ్రీహరీ అయ్యో యిదియేమి ఉత్పాతము ఎద్ది మోహాశాపముగా బోలును.

వామనుడు!

మహాప్రభూ దేవరవారు పరమాత్ములుగాని జీవులుకారు స్మరింపుడు

దేవుడు!— ఓ పుండరీకా, ఓ వామనా, ఓ శంకుకర్ణా వినుడు?

సీ॥ తెలసు నే దేవుడ- గలజగంబుల కెల్ల- మదిలోన నించుక
మరుపు లేదు। అదినీచజాతీయ- యనియు నే నెరుగుదు
నైన నసమ్మద్ధియయందు నాకు। మాన్పగారాని బల్- మ
మతలోనుదయించె- శౌలిజన్మములయందు జలజగంధి॥
నిరుపమభక్తిచే- నిఖిలేశు ననుగొల్చె- గాన ప్రత్యనురా
గ- మూని తేను॥ నాకవిచ్ఛిన్న సుఖజన- నైకహేతు॥
వాలతాంగి మనోహర- మైనరూపు। నారదుడు లక్ష్మి శపి
యించె- నాడు దాన। నిట్టిమోహాసుఖాస్వాద- మొన
రెనాకు॥

పుండరీక, వామన, కంటుకర్ణులు?— చేతులుజోడించి చిత్తము మహాప్రభూ సర్వజ్ఞా రహస్య మెరుంగము ప్రతివాదాపరాధము క్షమించవలయును. దేవర పరిగ్రహంబెందుగలుగునో అది యేయుత్కృష్టధర్మంబని పెద్దలు చెలువుచురు ఆదిమాచియపరాధులమయితిమి క్షమించి రక్షించవలయు!

దేవుడు ?— మీరు తెలిపినది యపరాధంబుగాదు అట్టని నేను జగంబు సృజించునపుడు బ్రాహ్మణక్షత్రియాదివర్ణచతుష్టయంబు క్రమాపకృష్టంబుగా సృజించితి అందుకారణదోషంబున సంకరవర్ణంబులు అనులోమంబులు విలోమంబులుగా బొడమె అందు విలోమంబులు అపభ్రంశంబులు అందుమ్లేచ్ఛకిరాత పుల్కసాదులు అస్పృశ్యనీచంబులు అతినీచంబులు. నేను బ్రహ్మణ్యదేవుండనాట నీచసంపర్కంబు నిందావహంబుగాన మీరు శంకింగించితి రదితెల్పెదను

ఆయితే నేనిపుడు శాపపరిపాలనంబునకై వాత్స్యాయంబు జెంది అనేకజన్మ ములననుగొలచుచు నేటికికిరాతిగా బొడమినయీ ప్రాణినిభోగ్యగా గైకొనియు డ ఆహారనియమంబగ్నికి లేనట్లు నాకును విహారనియమంబు లేమి నేనుస ర్వారాధ్యుండనై నాకీలేమంగొనుట హానిసేయజాలదు ననుజూచియితరులిట్టునటుల వరాదు. నేసర్వసమర్థుండగాన దోషంబుజేనిండుకొనియెద ఇందునవిరాదు చింతిలకుడు ఈరహస్యంబు లక్ష్మికి తెలియనీయకుడు దానికొద్దిదినములలో గైకొనియెద అంతదాక విరహశృంగారంబనుభవించెద. ఇకపదుండుమన నెలవు నకుబోవుదము అని నిష్క్రమించుట!

చతుర్థాంకమున ప్రథమరంగము ప్రేక్షిక *

Act IV. Sc.

పిదప తెరలో చికిరాజు శంబుక చెంచతియు ప్రవేశము.

చెంచతి!— (తలిదండ్రులకు కేల్మోడ్చి) ఓయయ్యా అమ్మా ఈదినము నగసుబవైపు అయ్యజనగా సఖులతో నేనుంగూడ చూడబోయియాకానలో నయ్యయున్న చోటపడచి దక్షిణంబుగా గొంతదూరంబుగా కానసంపు శోభ జూచుచు నేగితి అచటనొక చెంచుకొమరుండు గానవచ్చె మిగులసొగసుకా డు వాడు నావద్దికివచ్చి నీవుదగ్గరచుట్టమునని చెప్పికొంతదడవు స్నేహంబుగా మాటలాడుచుండె అంతట చెంచుపిలువరాగా నేనును సఖులును అన్యత్రకేగుచు మరలిరాదొడగ తానునుంగూడదూరంబుగావచ్చె అతనిరూపు మిగులనబ్బు రంబునన్నమంచి మాటలాడుచు పువ్వులిచ్చుచు పళ్లుసంగుచు ప్రేమగా పు చుగనులండాయ వచ్చునంతలో తేనెపట్టొకటి నాకొసంగిదాని సేవింపుచు చూచుటకై మొగంబుడంచునంతలో ననుముద్దుగొని మెరుపుమెరిపించికనులు మిరిమిట్లుగొనమాయమయ్యెనీయబ్బురంబేమకో తెలియదు.

తలిదండ్రులు (చెలులంజూచి) ఏమికన్యలారా! మీకుంటెలుసునా!

కన్యలు!— అందరముంగూడ నేయున్నారము ఈతేమునుచాల గామన్నించినాడు. మేము చెప్పజాలమాయానసొగసు నామదువాడకెవుడిమను రును. అతనిజూచునది మొదలు మనిషి కాడు దైవంబని మాకేతోచె. చెంచ తికిజెప్ప నేల అపిమ్మట మాయమయ్యె. దీనిచే యొవరో దైవంబనవలసియున్నది. గావున నే తమతో మనివిచేయవలసివచ్చినది.

చికిరాజు— (భార్యతో!) భాగవతమునివారు చెప్పియున్నారు. మనకన్యకకు దేవుడుదర్శనమిచ్చునని అహోబలదేవునికర్పణము చేసి గాదిం నుంచియున్నాము. (ఈలాగున ననగా అంతరిక్షమునుండి అశరీరవాణి)

గీ॥ ఓయిచికిరాజ! సీనూతు? సుచితభంగి।
ప్రియుడు హోబలదేవుండు. పెండ్లియాడు।

పెండ్లిసన్నాహ మొనరింపు పిలువనంపు
బంధువులనందు నాపచ్చి- పరిణయించు॥

(విని చికిరాజాశ్చర్యంబుకొ ఆశ్చర్యపడుట అంతలోనే భార్గవముని యొయ్యంగూహపచ్చుచు గగనవాణిని విని సంభ్రమంబుగా జేరుట చికిరాజు మొక్కి) వింటిర మహాగురూ

భార్గవముని!— వింటివి నీకన్నె యెవరనుకొంటివి జగన్మాతసుమ్ము గగనవాణి చెప్పినట్లు వివాహసన్నాహంబు సేయుము. దేవునికర్పణంజేయు కన్యక నహోబలంబు తీసుకొనిపోయి దేవునిచేతి మంగళసూత్రంబు కట్టించుట లోకంబునం గలదు. ఇప్పుడది గాదు. సన్నాహంబు చేసి సిద్ధంబుగానుండుము. వేళకు దేవుండు దానే వచ్చి చేకొనును.

చికిరాజు!— మహాత్మా మాపిల్లను దేవుడు నిన్న కానసంబున చెంచుకొమరుండుబోలె దర్శనమిచ్చి మాయమయ్యె నది దేవరతో దెలుపరానున్నాడ!

భార్గవముని!— అది నేపరోక్షంబుగా వినియే మీకడకు వచ్చితి

చికిరాజు!— మహాత్మా శల్యశూలుండను పదిదినముల క్రిందట నాకడకు వచ్చి తనకొడుకు మరీమ్మ్ఫజునకు చెంచలినిమ్మని యడిగె. అందుకు నేను చీదరించుకొని యీచిన్నది అహోబలదేవునకర్పణము చేయబడినది. బసవరాలు. అటులనియెడు పోండపెంటని అంతకతడలిగిపోయె చారులవలన వింటిని మరీమ్మ్ఫజుండను బహుదుష్టుండట తనతండ్రియుం దానుం గూడి మాకలంగూర్చి [illegible] నియూ సైనిడిచిటలిమి మాకన్యంగొని పోవనున్నాడట. అందుకునాకిదియొ గలంబిలుకనంబితి. వానిపొగరడంచెద. జయంబుగలుగుటకు శోము దీవనసేయవలయును,

భార్గవముని?— ఓ చికిరాజా ఈచిన్నదానిని బ్రహ్మాదులయినను ముట్టజాలరు. మరీమ్మ్ఫజుడనెంత? దేవుండె వానిజంపు. మీకుజయంబుకలుగుటకుగా ఆశ్రమంబులో విజయహోమంబుజరిగించెద. చింతింపకుము మరల వచ్చెద ననుమతిమ్ము!

(చికిరాజు!— నమస్కరించుట అప్పటి పాత్రములు నిష్క్రమించుట)

~~ఈ అంకమున ద్వితీయ ప్రేక్షిక*~~

Act III- Sc 3 తృతీయ ప్రేక్షిక

(విరహ చెంచలి విరహతాపమొందుచు చెలులతో గూడ పుష్పవనములో నొక పూపొదలో పూశయ్యపై పడియుండు నటుల ప్రవేశము)

చెంచలి!— ఓ చెలులారా మీరా రెచ్చటనున్నారె!

చెలులు?— అరెరెర్రా సఖీ ఎన్నడెరుగని మనస్తాపము చెందియున్నావమ్మా నీవద్దనెకనిపెట్టియున్న మము నెరుగకున్నావు!

చెంచలి!— సఖియలారా నాకన్నుల కేమియుం గానరాదు. మన

సునకు ఆమాయ చెందుగాన వచ్చుచు మాయముగుచున్న బ్రతిమాలుచు తొలగు చుకనాలు దెరచిన నేమియు లేకపుగల దుఃఖమును జేయుచున్నా డేమి సేతునరా (అని యేడ్చుట)

చెలులు?— మాతల్లి ఊరకుండుము ఏడ్వకుము మరలఁ గను గ్రహించును?

చెంచతి!— అయ్యో చెలులారా!

గీ॥ అతఁడొసంగెనె నెడి- యాదరంబున తేనె।
కొంతయా నిమాకు కొదువ యొసగి
తెంత మాత్రమున నెయద్భుత జ్ఞానంబు।
బొడమెజెడు నాకు పొలతులార ॥

చెలులు!— సఖీ సత్యము నీ కొసంగిన యా శేషంబు మేము స్వాదించితిమి దానిపుడు మాకు మున్ను గల మోహత్వంబు దొలగి ఎద్ది తెలియఁ జింతించి ననది యెల్ల సులభంబుగా దెలియుచున్నది. సహజ సూక్ష్మబుద్ధి వగు నీకు తనగుట్టుగ నదగు జ్ఞానంబు బోధమించుటకు దలంచి దేవుండొసంగిన తేనియనీ చెల్పినయద్భుత జ్ఞానంబొసంగుటకేమి సందియంబు? మేమిపుడు ఎట్టి రహస్యంబడిగినను దెల్పజాలియున్నారము అతడు మహాబల దేవుండని నిశ్చయంబుగ తె మాకన్న నధిక జ్ఞానము నీకు బోధమియుండును. కాని జ్ఞానంబున వానియెడ వ్యామోహంబు తగ్గ నేమో

చెంచతి— అట్లు కాదు

క॥ ఏమడిగిన నది దెల్పెద।
నామహాసీయు నిసి నగ మాత్మం దెలసెన్।
వ్యామోహ మధికమయ్యెను।
శ్రీమహితుని పాద సేవ- చేసుఖ యింతున్ ॥

పాట ఆదితాళం*

తేనియగాదది తనపైమక్కువ దెచ్చుమందు చెలులార ॥
మేను జగమును స్మరచి వాసిపై మెలగుసునసు సఖులార ॥
సత్యము పలికెద నిమిషము యుగమై చాల పెరిగె చెలులార ॥
నిత్యము తత్పదసేవ జేయుచును నేబ్రతికెద చెలులార ॥
తనపై మక్కువ హెచ్చించుటకై దలచి వీడె చెలులార ॥

ననుగుందించుచున్నాకై గుందుచు గనురనంబుసఖులార॥
కనులుమూసినను గనవచ్చునుమరి కనులుదెరవలెడేలో॥
మనసుబాయదోకనిమిషంబైనను మాయయోబళుండేలో॥

అని వేడినిట్టూర్పువిడచి! చెంచతి—

ఉ॥ ఎక్కడితేనెపట్టిది- శ్రీగేందగిరింపున్నకెట్టులబ్బెనా॥
చక్కనిబాయకే-నడువసాగెమనంబునబాళిదెల్పుచున్
పక్కనునైనతాతోలగు- భంగిగనంబడలేదుకేలికిన్॥
జిక్కెనయారెతేనియసృ- జించగబోలునచింత్యశక్తి
చేన్॥

ఉ॥ తేనియచేతబెట్టిమరితేనియకన్నమతీయపల్కులన్।
వీనులబెట్టినామనసు- వేగముముచ్చిలిపోయెనక్కటా।
గానగరాడునేడువగ- కాడిటగుందగనేలమీకునా।
ప్రాణములారపోయివెతు- కాడుడుకానలగహ్వరంబు
లన్॥

చెలియలు!— అయ్యో ఆయ్యోదుఃఖం బడంచుకోనుమమ్మా ఓచె
లీ నీకింతవలపుగలిగినచో ప్రియుడబ్బినయప్పుడేలపోనిచ్చితివే నీమ్రోలవాడు
మోహంబుగనపర్చెగదా!

చెంచతి?— ఏమనిచెప్పుదునమ్మా?

క॥ ఛీఛీపెనుసిగ్గనియెడు।
నీచపువయ్యంబుబట్టి- నెనరడచమదిం।
దోచక నేనప్పటివలపా।
చిజెరచికొంటిసేయు- నదియేమింకన్॥

ఉ॥ దేవునిపైమరుల్ మిగులదెప్పరమైనిలువంగనీదునే।
నేవిధివానితోమరల- నిందుముఖీమణులారగూడియా।
భావభవజ్వరార్తినెడ- బాపగగందుభరింపజాలహా।
దావలమయ్యెతాపముని- ధ్యానముచేపడిమాయమ
య్యెహా॥

సీ॥ చెంచువేషముబూని శ్రీనారసింహుండు - నాకేలగనవ
చ్చెనాతులార। ఎంతొచక్కనికన్నులెంతొసొంపగు
మోము - పొడవైనబాహువుల్ పడతులార। పిడికెడునన
డుమును - బెడిదంపుటురమును - మేనెల్లతళతళల్ మెల
తలార। చిగురురంగులుగ్రమ్ము - చేతులుపవడంపు।
డాల్ గ్రమ్ము పెదవిమిటారులార। సింహశార్దూలము
లకీవి - జెప్పనిడల। రమణవెంటాడిగంభీర - రవముతో
డ। మనసుగఅగించెచక్కని - మాటలాడి। మరపురా
దించుకేనియు - మగువలార॥

కాంభోజీ రాగము ॥తా॥ రూపకము*

ఎంతసొంపువా డెంతమాయవాడేమిసేతుచెలులార। ఎంత
నిభరియింతునెటువలెసహియింతు యేమిబుద్ధిసఖులారా। అంత
రమగసివాడంతరంగధనమింతలోనెహరి। యించిమాయమయ్యె।
ఎంత॥ ఏమిదోచకున్నదెట్టులభరియింతు నేమింతొ ౹న చెలులార।
ఎమాయెనువాడెచటికినేగెనో రామలార వానిరమ్మనిపిలువరె।
ఎంత॥ వానికన్నులజూడవలెననిమదిగోరు। కానరాడు చెలులా
ర। మానుషైనవానిమాయదొలగలేరు। వానిలోబరచగవశమా
నాబోటికి ॥ఎంత॥ కనులుమూయులోనగానవచ్చువాడు కనులు
తెరువగానరాడు॥ కనులవెల్లువలయి గారెడుకన్నీరు చనుగట్టుల
ద్దగఘనమైయెదసునిండె॥ ఎంత॥

ఉ॥ కోకిలకంఠనాదములు - కోమలకీరవిహంగరావముల్
భీకరపుష్పగంధసుర - భీకృతగంధవహప్రచారముల్
ప్రాకులదీవెలంబొదలమాటికిదిమ్మరుతేట్లరొప్పు క్రియల్
కేకులకేకలుందొడరి - ఖేదముజేసెనికేమిసేయుదున్॥

ఎంతకోప్రియుడమ్మా! నరసింహుడు.

క॥ తనుజూచినవిష్ణుమొక్కడు॥
ఘనదుష్టఫణాధరంబుగానముజగతిన్।

తనుగను మాత్రనె మోహం।
బహువిధ మెక్కనితడహా - యహిపై యాడెన్॥

చ॥ జ్వాలితము మేనుకన్నుగవ జాల్కొనిగుబ్బలదట్టినభువం
తరమున చింతధూమమయి - దట్టముగా వెడలంగసాగెను,
ద్ధురతర కామకీలికలు - తోరములై మది ప్రజ్వలించెడు
మ్కరమిక ప్రాణరక్షణము కాంతునకీ వెతదెల్ప నట్లగున్॥

ఉ॥ వా డదయాళుడంచు బుధ - వర్గము దెల్పుటకల్లజుండు
మా! టాడిన రీతి మంత్రముల - నంతర మెల్లగలంచెన
మ్మడీ। చేడెల బాళిగొల్పిగడు చింతలవంతలమున్గ జేయు
టల్ల వేనుక వానికిన్ వలచు వేతలగాంచ దెవీడి క్రూరుడై॥

చెలికత్తెలు!— (తమలోతాము) చెల్లులారా మనచెంచతి కీదేవుపై మోహము మిగుల హెచ్చి కీడు సేయుచుండగియున్నది. మున్ను అచ్చరలబ్బిరకానట దీనితీసుకొనిపోవుచు దైవానుకూల్యంబున మరలనచ్చరలబ్బిరచో నెట్లయిన మేలౌనగుచుండు. అందుకు మంచిదీయుపాయంబు అని (చెంచతితో) అమ్మా చెంచతి అచ్చరల గుహ పైపునవి నోదంబునకై పోదము రమ్మా వెనుక ఋష్యాది మునులజూడవత్తుమని చెప్పియున్నది. దేవతలు అభిమానమున్నచోట లంచకొని వచ్చో సాక్షాత్కరింతురని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఆచటికిపోయి అచ్చరలందల చికొనియెదము కరుణించి గానవత్తురు, వారివలన నే నీకార్యంబు నెరవేరగియున్నది. దేవకార్యంబు దేవుల చేతనే కావలయు అందుకు చెంచతిసమ్మతించుట (తెరలోపనము) (తెరదొలగగా చెంచతి, వనవిహారము.)
చెలియలతో చెంచతి —

సీ॥ గలయంగబూచిన - నెలమావిగున్నలు మదనురథంబుల
మాట్కిమెరసె। శబ్దమయంబులౌ శస్త్రంబులో యన -
పికకుహూరవములు - పిక్కటిల్లె। పిల్లలతో గూడి ప్రే
మతో బ్రారల చిలుకలుదూరి మే - తలిడజొచ్చె। నేల ప్రా
లకమున్నె - గాలులు సుడులెత్తి తృణపత్రరజమాల ద్రిప్ప
జొచ్చె॥ తెమ్మెరలు జిమ్ము పుప్పొడుల్ గమ్మితేట్లు! మరుని
యపరంజబంతుల మాట్కిదూలె। పువ్వుజుమ్మలు తూ
మ్మెదల్। పోటులాడె। వనము మధులక్ష్మినెంతశోభనమొ
గనుడు॥

ఉక్కుగంబము వైపునజూచి?

క॥ ఇక్కంబము వెలువడిమును?
రక్కసుదునిమిహరిగాచెరక్షోబాలున్?
మిక్కిలికృపతోఁగావుం?
మ్రొక్కుడు చెలులారదీనిముదమెసలారన్॥

అందరును మ్రొక్కుట చెంచతి

పాట రూపకం తోడి।

ఉక్కుగంబమా యోబళునుక్కుగంబమా॥

ఉక్కుగంబమా యోబళునొక్కసుతునిగనినకతన॥ మి॥ అక్కనగొనివాని ప్రేమ నొక్కనిమిషమైనడించ। వుక్కుగంబ
మ్రొక్కెకొనెదమందరమిదె మిక్కిలినమ్మికనీదరి కె
క్కె ప్రదక్షిణమొనర్చి ఏకభక్తితో। చక్కెరపాలుమపళ్లును
పెక్కుగనీకొనగి యచట జిక్కుప్రజకుబంచియూక సెలవుజే
తుము ॥మి॥ చక్కెరవిలుకానిగన్న చక్కెరవిలుకానికన్న
చక్కనియోబళుని వేగమిక్కన్నెకుగూర్చుమమ్మ। ఉక్కుగం॥

(తప్పక వేగంబెగూర్చెద? అనువాక్కువినవచ్చుట) చెలులు?—

పాట ఆది శుద్ధసారంగం

వింటివెకంబముపలికినపలుకెటు వినవచ్చెను నిక్కమ్ము
జంటకాడగుచునోబళుడికనినుతు.ణముపీడడిదినమ్ము। ఏంతనోచి
తిమొనీకుచెలులమై చెంతమెలగగాగలిగె. చింతమానుమోబ
ళుడువచ్చునిది సిద్ధము నమ్మికగలిగె॥

చెంచతి కేలోడ్చి

సీ॥ ఉక్కుకంబములోనున్నాడ వ్రాదేవకఠినతవిడువగాగల
వెనీవు। బ్రహ్మాదులనుమాయభ్రమియజేసెడునీకు వ్రా
పలేమలమోస పుచ్చుటెంత। సింహంబవైగిరుల చెలగి
దానెడునీకుమాషాద్రిఘనల దాటునూటెంత-దృశ్యం

బ్రమింగియదృశ్యుండవౌనీకు ముదితనేడ్పించక న్మొరగు చెంత। ఇంతమాయావివనుచునిన్నెరిగియెరిగి। మొదలమదిగట్టిసేయక మోసపోతి।ఏమిలాభంబునీకునన్నింతగాసిచ। దర్శనంబియ్యరాదెనిర్దయుడవహహా॥

పాట కమాంచి ఆది॥

ఇంతకతినుడసి యెరిగియు మరలగ యేలవాసివలచేవే మనసా యేలవానిదలచేవే॥ ఎంతోనిలిపిన, నింతయునిలువక, కాంతునిదెసకే- గంతులువేసేవు॥ ఇంత॥

కొంచెమైనమది కూర్మిగణించక వంచనచేసే చంచల చిత్తుడు॥ ఇంత

జాతియురూపును ఖ్యాతియువయసును పాతకినవతుల పాల్సేయుసతడు॥ ఇంత

గరుడశైలమున ఘనతమెరయుచును మెరయుడునన్నిటు మోసపుచ్చెహరి॥ ఇంత

పాట కమాంచి రూపకము

ఎటులతాళుదు కుటిలాలకలారా నే? నెటులతాళుదు

ఇటమెలగుచువలపనగా నెటులోనేనెరుగకుంటి- మటు యీయలదేవుడిటుల- మరువెతలోద్రోచిచనియె॥ ఎటులతా॥

ఉబుసుజనదుమదికెంతయు-నుల్లమువానినెదలచును- అబలలారవాడుమరల- నబ్బువెరవుగనుదెడ్డియె॥ ఏటులతా॥

ఇందువదనలారమీర-లెటులైనవానిగాంచి-సుందరినీవలనమిగుల-గుందుజెందెననిదెలుపరె॥ ఎటులతా॥

గరుడగిరినివిహరించే-పరమపురుషుడయిననృహరి- కరుణనుతావచ్చిమరలగైకొనగాజేయగదరె॥ ఏటులతా॥

చెలులు!— ఓసఖీవినుము!

చ॥ మునులకుగానరాడుగడు- మూఢులమెట్టులగానవచ్చు
మా॥ కనలమునర్వదారువుల- యందునిగూఢతనున్న
యట్లువస్తునిచయమందడంగియతి- సూక్ష్మతనుండుసు
దేవుడట్టివానినిగనుకన్నవాడుకరు-ణించినగాకజవించ
దేరికన్॥

ఉ॥ ధ్యానతపస్సమాధులను- దంచితభక్తినిగొల్చువారికి
న్। గానిగనంగరాడతడు- కన్నెరొసీవుభవాంతరంబు
నన్। మానితసత్త్వపోవ్రితస- మాధిసమర్చనలెంతొ
జేసియో। మేనునవాఃజూచితివి- మేలొనగూడెనరో
జలోచనా॥

చెంచతి?— దేవునుద్దేశించి! మహాప్రభూ దేవదేవా ప్రాణేశ్వరా మ
హాబలేశ్వరా!

చ॥ తగరునినుంగనుంగొనవి- ధాతయురుద్రుడునింద్రుడా
దిగా॥ జగములనేలుపోడ్రడలుపి-సన్నుడవైననోకానొ
కప్పుడే। గగనమునందుఁకొ్రిమ్మెరుపు- కైవడిగన్పడికన్మొ
రంగుదో। నగధరనీరుపార్షదులనంతఖగేశ్వరసైన్య
పాలకుల్॥

పరాత్పరుండవగునిన్ను మును లుగాక సేవింపనేరికినధికారంబు లేదని పెద్దలు దెల్పుదురు. ఇట్టిదుర్లభుండవగునీవు అకారణంబుగానీచజన్మనగు నాకు దర్శనంబిచ్చితివి. నీదర్శనామృతంబున మునింగిసుఖించునాకునీపు శను మొరంగుటచే విరహదుఃఖంబునప్రాణంబులువిడచిపోయిన సంగెచాలు నను సంతాపంబుగల్గియున్నది ప్రాణేశ్వరా!

క। నీవెవ్వరికింగానగ?
రావటుగావునను దేవ- రంగనిదెలుపం?
దేవానాప్రాణములనె?
భావించెదదూతికలుగ- బంపెదగొనుమీ॥

శరణాగతనగునన్ను రక్షించుటనీకున్యాయంబు నీవెంటద్రిప్పకొము. నీపాదసేవజేసెద. (ఈలాగున చెంచతివేడుకొనగా దేవుండు గానవచ్చి యంతర్ధానంబయ్యెను.) చెంచతి?—

పాట సావేరీ ॥తా॥ రూపకము*

అదిగదిగో గానవచ్చెనే- నాప్రాణనాథు-డదిగదిగో గానవచ్చెనే॥
అదిగదిగో గానవచ్చె- పొదచాటున ప్రాణనాథు- డెదపైతులసి
యుకౌస్తుభ-మిందిరయునుసొబగుజూప। అదిగదిగో॥

శిరమునశిఖిపింఛమొప్పగా- కెందామరలకు- నెరవు
గరవు। కన్నులొప్పగా। పరమకృపారససారము చిరునవ్వైయూరు
కులుకుక-దరమొకకై యరియొకకై మెరయగపీతాంబరుడయి।
అదిగదిగో

పూలగుత్తి విసరిదోలగనే- జిగిబంగరు? చేలమూగులా
రమెలగనే-లీలతోడతొంగిచూచి- లేతనవ్వుపెదవినొప్ప- పూ
లపొదలలోనజొచ్చె బాలలార వెతుకరమ్మ॥ అదిగదిగో॥

గరుడశిఖరినుండివచ్చెనే- నాయితరచింత। లరసపట్టిపె
రికివుచ్చెనే సరసిజములబోలుదివ్య- చరణములనుదీముగట్టి
నరసింహాకవీంద్రుబట్టు నారాయణుడైననృహరి॥అదిగది॥

అని చెలులతోగూడ దేవుని వెతుకుచు!

ఉ॥ గానగవచ్చియున్ మరల- గానరావిపుడెందుడాగితో।
గానినృసింహనిన్నలచు- కామినినిట్లులవంతమొంచగా।
మానసమెట్టులో చేనస- మానదయాళుడవంచునిన్
బుధుల్। బూనివచింతురప్పలుకు- జొంకొనరించెదెన
న్నుబ్రోవకన్॥

అని పువుతీగెలంజూచి!

ఉ॥ జవ్వనమొప్పువాడు విర- జాజివిరుల్ నెరిజుట్టువాడు లే।
నవ్వుమొగంబువాడు వద- నంబునకస్తురిదిద్దువాడు న।
న్నెవ్వగముంచియే గెరమ-ణీయగతిన్ పువుదీగెలారమీ।
పువ్వులకైమిముంగవయ- బోలునెరింగినవానిజూపరే॥

శంకరాభరణం । తా॥ రూపకచాపు*

చూపరె వానీ లతలార మీరు జూపరెవానీ॥

చూపరెలతలారవాని జూపినందుకింతుకాన లావుజేసి
మంచితరుల- కాపురంబుగూర్తు మీకు॥ చూపరె॥

కోపులెరుగనట్టివాని కోవిదులకు దెలియువాని పాపము
లుహరించువాని-భక్తుల వెనుదగులువాని। చూపరె॥

మెల్మి వలువగల్గువాని- మెలతరొమ్మున మెలగువాని- బ
లి సంశ్రితులకు తెగని- భవబంధము లూడ్చువాని। చూపరె॥

లీలగాసృజించువాని- మేలుకై జనించువాని పాలకడలి
మించువాని భవగహనము దుంచువాని॥ చూపరె॥

ప్రాపుతనకు లేక తానె ప్రాపై జగమేలువాని- రూపుత
నకు లేకమెల్ల- రూపులు తానైనవాని। చూపరె॥

ఓపజాలవిరహతాపమున్న చోటనుండజాల కోపగించి
మరుడు పడచు- కుసుమశరము లకృసుక్కితి। చూపరె

గరుడశిఖరినున్నవాని కమలకుమరుగన్నవాని నరసిం
హాకవీంద్రు కొంకునామడి పొంగిలినవాని। చూపరె॥

కానదిరుగు మృగములార కలసిమెలగు ఖగములార నా
నావిధనగములార నారసింహుడెటడాగెనో॥ చూపరెవాని॥

ఇష్టరాగము ఏకతాళము*

వెతుకరమ్మా దేవుని వెతుకరమ్మా

వెతుకరమ్మా వెలదులార మది కతుకమెడలినే వెతకు
పాలయితి॥ వెతుక

చెంచువేషమున చేరవచ్చినను పంచశరునకపడించినక
పటిని॥ వెతుక॥

సింగపుకొను బెడంగగు రొమ్మును బంగరునల్వాహారంగ

గునాధుని॥ వెతుక॥

ఎదసిరితులశియు- నెగసిగబర్హము- పదములరతన
పు- పావలదేని॥ వెతుక॥

స్వీయకవిగనర- సింహునిచేకొని బాయనికృపగనపర
చుదయాళుని॥ వెతుక॥

పాట జంఝోటీ తా॥ చాపు*

జూపరె వాని। పొదలారమీరు। జూపరెవాని॥
ఓపజాలవిరహభార,మున్నచోటనుండజాల।కోపగించిమ
రుడువిడచు- కుసుమశరములకుస్రుక్కితి। జూపరె॥
కానదిరుగుమృగములార- గలసిమెగయుఖగములార-
నానావిధనగములార- నారసింహుడెందేగెనో।జూవరె॥

జంఝోటి రూ చాపు*

దర్శనంబొసంగిమరలధన్యగానుజేయవే- దర్శనా
మృతమునహృదయ- తాపముచల్లార్చవే॥దర్శనంబొసంగి॥
కరచిసమకరంబుదునిమి- గజరాజునుగావవే- శరణను
పాంచాలిమాన- సంరక్షణసేయవే। దర్శనం:
కరుణతోడమున్నునన్ను- గైకొనగావేడవే- అరమర
యొక్కింతలేనియట్టిమాటలాడవే- దర్శనం
కనకకశిపుడనుమనుక్కు- కంబంబునవెడలవె- ఘనత
తో-ప్రహ్లాదుగాచి- గరుడగిరినివెలయువే॥ దర్శనంబొసంగిదేవ
ధన్యగానుజేయవే॥ దర్శనంబుజన్మదురిత- కర్శనంబుమో
హతిమిర- మర్శనంబు కరకలితసు- దర్శనంబు దేవ దేవ॥
దర్శనంబొసంగిమరలధన్యగానుజేయవె॥
స్పర్శవేదియినుముబోలెజాతితప్పదీర్చవె॥ దర్శనంబు॥

(ఇట్లు చెలులతో వెతుకుచుండగా! ఘృతాచి!— యూ
ర్వశింగూడ తీసుకొని మింటనుండిదిగుట? ఘృతాచి కొంతదూరంబుననుండి

యూర్వశికి చెంచతింజూపుమజూచితి వేయీయద్భుతరూపంబు? ఊర్వశి.—
ఓహో ఏమిదీనిసౌందర్యంబుట్టిపొంకంబెందుంగానను నాకిదిగడుముద్దువచ్చుచున్నది కాని సఖీ? కన్నీరుగారసఖులతో వెఱవలెబాడుచు వెక్కివెక్కియేడ్చుచుకానవెంటవెతుకుచుదిరుగుచున్నది. ఇదియేమి? ఘృతాచి? సఖీ నేనుయీరేయి అహోబలదేవుని సేవకేగితి ఈరేయిమీ సేవవలదని సెలవయ్యెననిసునందుండువాతో జెప్పెఇదియేమి యని నేనడిగితి అందుకతండేమియనకలోనికేగె? ....పిదప నేనుమహాలక్ష్మీసన్నిధికేగితి అచటపరిచారికయైయున్న వనదేవతనన్ను జూచి దేవికినేడుల్లాసంబులేదుపొమ్మనియె అందుకు కారణంబేమని దానినడిగితి. అదినవ్వుచు నుత్తరంబీయదాయె దానిలాలించి మరల మరల నడిగితి అదిదెల్పె దేవుండువేటకేగియందొక చెంచుకన్యను జూచిమోహించివచ్చె చారికలవలన దేవికదిదెలసి దేవియలిగిచీకటిశయ్యపై పడియుండె దేవునికామోహంబగ్గలంబయ్యెనట! ఏకాంతభక్తులకయినసమయంబియ్యలేదు. నీసేవచిత్తగించెవాయనియె లేదనిచెప్పి నేనచటగదిలివచ్చినినుదీసుకొనియిటవచ్చితి ఇచటయిటులున్నది. సరిసరి మరియేమియుగాదు కావలె దేవుండు దీనికి దర్శనంబిచ్చియుండును పిదపదానివీడియంతర్ధానంబైయుండును. మన్మథమన్మథుంజూచిమోహితరాలైయీలేమ యీయున్మాదదశంజెందెనింతియెనిజంబుపదము మనమేగిదీనిసేదాతుము అనిడాయుట.

చెంచతి!— ఎదిరిమోహమ్ముగ్రమ్మికొని అచ్చలలస్రముక్కుట!
అచ్చరలు?— ఓహో

క॥ రూపాహంకృతిగలమన
మోపద్మాక్షికడకోప మించుకలేకే।
రూపించగతల్లులవలె।
కాపాడెదుప్రీతిమదిని గందుముగనుడీ॥

క॥ నెలతలనేవలసించెడు।
లలనకురూపింపపురుషు లనులోగొనుట।
గ్గలమగునె దేవదేవుడు।
దలపగపురుషోత్తముడుగ దావదలునోకో॥

గీ॥ వలసివలపించునేర్పరివనజనాభు।
డీనెలంతుకవలపించెనిదినిజంబు।
సుందరుండయిజూపట్టెసుదతినిట్టి॥

వెతలువెట్టఁగవిడనాడివెడలఁబోలు॥

ఘృతాచి మరల!

గీ॥ వినుఁడుగడచినరేయిగోవిందుకడకు।
సేవకై యేగిఁజూచితిశేషశయను।
విరహతాపాతిరేకంబువిస్మయముగ।
పోల్చుకొనిపార్షదులువిన్నఁబోయిరందు॥

క॥ చెంచుజవరాలినంటుట।
పంచమకులజాతనంటుభంగియెయనిలో॥
నెంచుచుఁగుమదిసంకో।
చించుచుఁబ్రకటించకార్తిజెందెనృహరిదాన్॥

క॥ సిరిమోముచిన్నఁబోయెను।
ధరణికిముఖదర్పణంబుతద్దయుమాసెన్।
మరినీలముగ్ధగావున।
నెరిగియుఁబ్రకటించదీసునితరులకలుకన్॥

అనంతరగరుడాద్యాంతరంగికభృత్యులెరుంగుదురోయని దేవుండు భీతుండైయుండు ఇప్పటికచటనేనెరింగినదింత ఇచటజూడ పెనుఁబ్రళయంబుగానున్నది, ఎంతలోవలపుమట్టుపువచ్చెనయ్యయ్యో! ఇటులని ఘృతాచి చెంచతిని కేల్బట్టి లాలించి యూర్వశికడకుదెచ్చిమ్రొక్కించిన యూర్వశిచేర దీసిముద్దుగొనియేమనుచున్నది.

క॥ ఎన్నఁగశిరీషపుష్పము?
కన్నసుమృదువైనమేను గలయీనెలతన్?
కన్నులవిలతుఁడుగఁడునా?
పన్నగనొసరించెమిగుల పరుసదనమునన్॥

పిదప చెంచతింగూర్చుండబెట్టి దానిసఖియలొకవైపును తామొకవైపునుగా అచ్చరలుగూర్చుండిరి, యూర్వశి!

ఉ॥ మోమిటువాడెనూరుపుల ♦ ముమ్మిరివాతెరయెండెగుండి
యల్॥ వేమరుగొట్టసాగెగడు ♦ విన్నదనంబుగనంగ
నమ్యోసీ। కోమలమైనరూపునన ♦ గోచరమిందుకుకా

రణంబునీ! కేమియుశంకలోవలదు ♦ హేతువమాకరి
గింపుకోమలీ॥

చెంచతిసిగ్గుపడుట! ఊర్వశి!

ఉ॥ తియ్యనివింటితుంటరియె-తీరనిగుందొనగూర్చెసేకునీ?
నెయ్యముదేవునందయిన-నిక్కముదెల్పుముదెత్తుమా
తనిన్? ఈయ్యెడనేలనీకుమది-కోర్కెలుదీర్చెడుమే
ముగల్గగా? తొయ్యలిమోమువంచకుము-ద్రోయుము
సిగ్గుమనంబుదెల్పవిరా॥

చెంచతి!— ఏమిజెప్పుదునచ్చర జనులారా? సఖియలతోగూడి నేనువనవిహారముజేయుచుండ ఒకచెంచుకొమరుండుపోలె వచ్చి ఏమేమో తక్కులుజూపి నామనసుదొంగిలించి నాతోకొంతదాకవచ్చి నాచుతేనెపట్టిచ్చి జూచుచుండగాబుగ్గముద్దుగొని యంతర్ధానంబయ్యె ఆపురుషసింహుండు నరసింహుండని తెలియంబడె నదిమొదలువానిమరలజూడగోరి మనంబుతల్లడించుచున్నది మానవసాధ్యుండుగాడు. నాపుణ్యంబుచే మీరచ్చికరుణించితిరి. ఇక నేబ్రతికెదనని ధైర్యంబుదోచుచున్నది. నావెతయిట్టిదట్టిదని చెప్పజాల శరణాగతనగునను గాచుభారంబుమీది(అని వెక్కి వెక్కి యేడ్చుట) అచ్చరలు—

పాట కమాచి చాపు*

వెక్కి వెక్కి యేడ్వగనేలా-నీ- చక్కనిమేముండగ బేలా ॥మి॥ వె
క్కి వెక్కియిటులయేడ్చెదు చక్కనగునీమోముపాడెను। పెక్కు
వెరవులుపన్ని మోబళునొక్కత్రుటిలోదెచ్చియిత్తుము। వెక్కి।
వానిదెచ్చినీకువశముజేసెదము-మానసమునచింతమా
నవేతల్లి॥ మి॥ లేనిపోనితలంపులేటికి లేమతోయిటుజూడుమోబ
ళు-గానములలోబరచిచెలినీ-యానవేగమెదెచ్చియిత్తుము॥ వెక్కి
(అనితమపయ్యెద చెంగులకన్నీరుదుడచి ముద్దుగొని ఎదబేర్చుకొని బోధించుట) చెంచతి!—

పాట కాంభోజి చాపు*

ఎంతోమాయవాడెంతమోసకాడెంతటక్కులాడే మిసే

తుహా - ఎంతో సేవుదా - చెంతనుండినా - యంతరంగమిా - చింత
గొల్పెహా॥ ఎంతో॥

తలపులోనదా - మెలగుచున్న వా - డెలమి కాడుబల్ - వల
పుగొల్పెహా॥ ఎంతో

చెంచురూపము - జెందిమోహము - బెంచిక్లేశ మొం - దిం
చెనయ్యయో॥ ఎంతో

మానసంబులో - వాని చెవులు - మానకమ్మలై - హానిగొ
ల్పెహా॥ ఎంతో

వాని వెంటనే - మానసంబుదా - మానకేగగా - ప్రాణ
మేలహా॥ ఎంతో

గరుడశైల(శ్రీ) - కాంతు దెచ్చువా - రరయమిారెగా కన్య
లుందురె॥ ఎంతో॥

చిత్రరేఖ? ఊర్వశింజూచి!— సఖీ దేవునియూరువువలనబుట్టినదా
నవు నీవు, నీవలన నీ చెంచతికి కార్యంబుగావలయు.

~~మేనక! — అగును ఊరుపుత్రి ఊరుసంభవ వల్ల నే గావలసియు
న్నది. అందరును నవ్వుదురు!~~

ఊర్వసి?— మిారును నాకుతోడుగానుండుడు, కార్యంబు నెరవేర్చ
ము మహాలక్ష్మీ వలనభయంబు శంకించవలసియున్నది, నారదుండొకడు తంటా
లు దెచ్చువాడున్నాడు, ఎట్టులనో పాట్లుపడి నెరవేర్త్తము, అనిచెంచతినిదగ్గరదీ
సికనికరంబుగా!

క॥ అక్కటనిను దేవుడుమరు।
చిక్కులలోద్రోచి కఠిన చిత్తుడు చిచ్చై।
మక్కువమదిదరికొనగద।
ఘక్కున మెరసివడిదొలగి లోగొనదగునే॥

గీ। ఏలవెక్కివెక్కి - యేడ్చెదు వాతల్లి।
నేనె కార్యము నకు - పూనుకొంటి।
చూడునాదుమహిమ - సుదతి దేవునినీకు।
నాటమొకము జేతునంబుజాక్షి॥

(అచ్చరలందరునుల్లాసముచే చప్పటులు చరచుట)

ఊర్వసి!— అమ్మా చెంచతీ నీవింటికిప్పటికిబొమ్ము. నేనిపాటుగానే దేవునికడకేగి మాటలాడి కార్యంబునెరవేర్చెద. (అనియనుమతిబొంది అచ్చరలంతర్ధానంబగుట! చెంచతియిలుజెందుట)

Act IV - Sc 4.

చతుర్థప్రవేశిక

అమరుజాడు తెరలో చికిరాజు మంత్రులు ప్రవేశము.

చికిరాజు!— సత్యపాత్రా? ఈనడుమశల్యశూలుడువచ్చుటయును వచెంచలిని తనకొడుకునకడుగుటయును దేవునికర్పించబడిన బసవరాలుగానన టుజరుగదనిహాచే జెప్పబడియూరకబోవుటయును మీరెరుంగుదురుగదా? ఇప్పుడు దైవప్రేరితమగు గగనవాణిచే మనకన్యను పరిస్తుతము దేవుండిపటికితానే వచ్చి చేకొనునటుల తెలిసి పెళ్లికితగుప్రయత్నము మనము జేయుచున్నారము. ఇట్టివో వాడును వానికొడుకును కొందరువొంగలతోడు చేర్చుకొనివచ్చి దగ్గిర నందికనుమలలో కాచియున్నారట మనకన్యనపహరించుకొని పోయెదుకున్ట్రలోనున్నారట చూచితిరా?

సత్యపాత్రుడు!— పరిభ్రూచారులవలననాకుం దెలసినది. వాళ్లతర మాఁటునక తునకలుగొట్టి గద్దలకు వేయమా? వాళ్లేపాటివాడు!

చికిరాజు!— అయినను అరణ్యదుర్గద్వారములందు చాలాజాగ్రత చేయవలయును.

సత్యపాత్రుడు!— జాగ్రత అయేయున్నది. ఇంకాజాగ్రత చేసెదను.

చికిరాజు!— దేవునిస్వయంవరవివాహమునకు సన్నాహమేలాగు ననున్నది.

సత్యపాత్రుడు!—

చ॥ పురిసల్ దిక్కులపుష్పగోపురములున్ - పుష్పప్రపాతో
రణో। త్కరముల్ భిత్తిసుధాసులేపములునూ- త్నస్ఫా
రరంగస్థలీ। పరివేషాంచితసూత్రసంవృతిలస- త్ప్రాచీన
ముల్ తూర్యముల్। పురనారీశుభనూత్నవేషములుసం
పూర్ణార్ఘముల్ సిద్ధముల్॥

ప్రభూ సర్వమున్ను సిద్ధము. ఏలోపమున్ను లేదు.

చికిరాజు!— సత్యపాత్రా! శల్యశూలుండును వానికొడుకుసంగూడ

నందికనములగాచి ద్రోహము సేయదొడరియున్నారు. గాన వాళ్లమనపై రాక మున్నె మనమీరాత్రి యీచటికేగి వాళ్లనుగడతేర్చుటయుక్తము.

సత్యపాత్రుడు!— చిత్తము చిత్తము. అదియే యుక్తము అని నిష్క్రమింపుట.

(పిదప తెరలో నందికనములు-మరీమృజునిపౌజును చికిరాజు సేనయు ట్టుకొనుట ఘోరయుద్ధము)

(చికిరాజు!— శల్యశూలునింపను యుటం. మరీమృజుండు చికిరాజు ఏనుగురుకొమ్ము పట్టుంగూడమూర్ఛనొట్టుట. చికిరాజు త్వష్టయిద్విపవధను వచ్చే వాని సైన్యంబంతయును జంపుట మరీమృజునిమూర్ఛగొట్టి విరచిపట్టి తీసుకువచ్చి, బందీలోబెట్టుట, ఇటుల బందీలోబెట్టి బోనులో నేనియ్యమను జేయనేంక పులివలెనిట్టూర్పులిచ్చు చుదిరుగుచున్న యామరీమృజునిజూచి!)

చికిరాజు!

చ॥ అలనరసింహదేవునకు- నపరాణగానిడియున్న కన్నియ
న్। చులకనబుద్ధిచేతగొన- జూచినదొంగవు చిక్కితేమి
గా। గలవికచూముఖడ్గమిదె- కానకునిన్నొనిపోయి శే
యినీ। తలదెగగోసి కాళికిము- దంబలరంబలియిత్తుమ
రత్తి॥

నీతండ్రి శరణంబనన్నాచే గూలె. శేపురేయి నీవు వానింగలపికొనిమె దవు. దురాత్ములైనసమసిలోపముని మెదింగియు మూఖుండవై దైవంబునమ్మక బలగర్వంబు చేతద్రోహంబు సేయానమకట్టియున్న నీవు పోరంబావకమూర్ఛిల్లిపట్టుబడితివి. యిప్రవయిన దైవంబెక్కడనియూహింపుము. ఊహించిద్రోహబుద్ధి విడచినన్ను శరణుజెందితివేని నిన్ను విడచెద!

మరీమృజుండు!—

గీ॥ ఓయి చికిరాజదొరకడియుంటిగాన।
నిట్టిమాటలకవకాశమి।
వుడుగలిగె-బోనువిరుగంగ,
దన్నెడఘోరశక్తి-నేడజేరిటనిక నేమి సేయగలవు॥

గీ॥ లోహదండంబులెడలించిలోననుండి।
వెలికురికి నిన్ను నెల్లబలిమిబట్టి।
చంపిఘోరాఘుడల చెదసత్యమింత।

బలిమింకీకూతుగొనిపోవగలనుసమ్ము॥

(అనవిని, చికిరాజు ఉగ్రుండై, ఓ భటులారా వీనిబోనతో గూడభద్రకాళిగుడికిఁ గొంపొండు, రేయి బలియిత్తము. మంచినరబలియాగంటిమి. అందుకు తగుసన్నాహంబు సేయుండు అని నిష్క్రమించుట)

(పిదప మరీమృజుండు తనయిష్టదేవతయగు బేతాళుని ప్రార్థించుట)

ఓం నమో భేతాళ భూతరాజ శత్రుసంహార మహాబలపరాక్రమ ఏహి ఏహి బంధాన్మోచయ మోచయ హుంఫట్. (ఇట్లు ప్రార్థింపగా ఆబోన లోనుండి వదలి వెలిబడునట్లు భేతాళుడు జేయుట చికిరాజును భటులును కలవిలబడుచు ఆయుధహస్తులయి వానికై బయపడుట. మరీమృజుండు చెంచతినిహరించుతలపుతో వీరినెదిరించక అడవిబట్టియుండుట)

చికిరాజు?—

క॥ ఎటులనో బంధమువీడ్వడి।
తటుకుననుమరీమృజుండు తా బారెను వా।
డటవీప్రదేశములలో।
నెటనుండిన వెతకిబట్టుడెంతయుకడకన్॥

అందెచ్చటలేక వాడుబరచెనేని మరల నిందు రాకుండునట్లు వాల్ల దెసలగా పులిదుండు. (కిరాతులటు జేయుటకైయరుగుట)

చతుర్థాంకము సమాప్తము*

పంచమాంకము
ప్రథమ రంగము

A-uII .sci

(తెరలో ప్రవేశము) శ్రీస్వామివారు పరమశయ్యాగతులైయుంటి గానుంటు, పయినవ్యాసపాలకులు ఇంకమట్టుకు నపనచేది. పిదప ఊర్వశి వచ్చిద్వారమందునిలచి ఓ వేత్రహస్తరా? నా రాక దేవునికెరుంగింపుము.

వేత్రధరుడు— ఇపుడు స్వామివారు ఏకాంతముగానున్నారు. మనవిచేయసమయము కాదు.

ఊర్వశి— నీకీమాటరాదు. ఊర్వశి విద్దెనొ నెనకళ్ళ జయిన కార్యమును మనవిచేయవచ్చి ద్వారంబున కాచియున్నది. అనిమనవిచేయుము.

వేత్రధరుడు— కొంత ప్రేడపు సేయుట.

ఊర్వశి— వేత్రధరా? నీవుయిపుడు మనవిచేయకున్న అపరాధివగుదువు. నిన్ను దేవుండాగ్రహించియిచటినుండి తప్పించును. నామాటవినుము పోమ్ము మనవిచేయుము.

వేత్రధరుడు— తెరలోనికిపోయి మహాప్రభూ సర్వేశ్వరా ఊర్వశి దర్శనముగోరిద్వారమునందున్నది.

దేవుడు— ఒక్కతె నేరమ్మను.

వేత్రధరుడు— పయికివచ్చి ఊర్వశీ ఒక్కనీకే ఆజ్ఞ! పొమ్ము.

(ఊర్వశి— పోయి సాష్టాంగముచేసి చేతులుజోడించినిలచె.)

దేవుడు—ఏమిఊర్వశి ఏమిసమాచారము,

ఊర్వశి— మహాప్రభూ భక్తవత్సలా ఏమిచెప్పుదును ఈగిరికానన౦బుననొక చెంచుకన్యను చూచితిమి.

దేవుండు— ~~ఆనవాని~~(లేచికూర్చుని) ఊర్వశీదగ్గరకురాగూర్చుండుము. మెల్లనగాజెప్పుము.

ఊర్వశి!— మహాప్రభూ ఆకన్యకకు చెంచువేషముతో యేలిన వారుదర్శనమిచ్చినది నిజమేనా! శ1:22 నర.

దేవుండు!— అగును. అదియిపుడెటులున్నది?నీవుదానితోమాటలాడితివా!

9792

ఊర్వశి!— మహాప్రభూ,తొలుతఘృతాచి దానిజూచి దానిరూపలావణ్యసద్గుణాదులకచ్చెరువొంది పరిచయముచేసికొనినన్నుకూడా తీసుకువచ్చిపరిచయముచేయించినది. నేనుకలుసుకొనేటప్పటికి అదివిరహాక్రాంతయై దేవరను వెతికుచూ నేడ్చుచున్నది. చూచి నాకుకనికరమై దేవరతోనైన దానిమేళనవృత్తాంతము అంతయుదానివలనవింటిని. విరహముచేనది జీవించేటట్లుగానరాక,దానిప్రార్థనచేదేవరతో దానిగూర్చినొప్పుకొని మనవిసేయవచ్చినదాన ~~...~~ వునిప్పుడే దేవరవారితో గూడ వనములోనికివిచ్చేయవలయును. దానిని దేవరకిగాని తెచ్చెద!

స్వామివారు!—(వికసితముఖులై)మంచిది నీవుబోయి తొలుతనాలేఖను మీవిహారగుహదరినుంచుము. నేనలకరించుకొని వేగమేవచ్చెద,అచ్చరలున్ననుండనిమ్ము.గంధర్వులుండగూడదు. వేగబొమ్ము!

ఊర్వశి!— మొక్కివెడలుట! అంతటమహాలక్ష్మిపరిచారికత్వరగాలోనికిబోయి మహాప్రభూ మహాలక్ష్మివారుచాలాసంతాపముగానుండిరి. అపుడువిమల ధన్వంతరినిస్మరించె, ఆయన వచ్చిచూచి ఇది~~అధి~~వ్యాధికాదు, దేవునిహస్తస్పర్శచేనివారణగునని చెల్పి,యుతెహితుండయ్యె అంతకంతకుతాపమధికమాయి మూర్ఛిల్లిపలుకకున్నారు. వేగవిచ్చేయవలయును. దేవుండదరిపడి జనుట!

(~~...~~ శయ్యనైనమహాలక్ష్మిని దేవుండుహస్తముచేస్పృశించుట. మహా

లక్ష్మికి తెలివివచ్చుట- ~~దేవుండు లేవనెత్తి తనపైని వేసికొనుట లక్ష్మికన్నీరు గార్చుట?~~

దేవుండు?

గీ॥ నిన్ను దలచినమాత్ర నేనిఖిలదుఃఖ।
వారణంబగు జనులకు వనజసదన।
నీకు గుందెట్లు గలిగెనో నీలవేణి।
పనుపు జేసెద నెద్దైన పద్మగంధి॥

(మహాలక్ష్మి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చుట దేవుడు ముద్దుగొనుచు) నావలన నెద్దియైనా తప్పుండిన క్షమియింపుము ఇటుపైని వుగోరినట్లు నడచెద విచారింపకుము నీకోర్కె ఏమో దెల్పుము నెరవేర్చెద!

మహాలక్ష్మి!— మహాప్రభూ దేవరవలన ఎన్నడును తప్పు లేదు. నా కోర్కె సేతునని వరంబు ననుగ్రహించితిరి అది తప్పకుండే నాకీదుఃఖంబు బాయును, లేకున్న విడువదు.

దేవుండు!

క॥ కోరుము వేగ నొనర్చెద।
వారిజసుకుమారమయిన- వదనము వాడెన్॥
గారెడు కాటుక కన్నుల।
నీరళికచ గుబ్బదోయి- నింపగ నేలా॥

శ్రీ మహాలక్ష్మి —

క॥ నాయనుమతి గాకుండిన।
నేయుపతి నిగూడననుచు- నింపు వరంబున్।
బాయుమది చింత దాసన్।
శ్రీయుతవిభ కెపుడు సేవ- జేసెద మీకున్॥

దేవుండు!— లోనదిగులొందియు!

గీ॥ నీవు దక్క వేరె నెలతలు నాకేల।
నట్టి శంక మనసు- నందు వీడు।
మొదల పల్కు లేలయుల్లంబులోనను।
నటులె యొసగినాడ నబలవరము॥

నీవు వలదనగా వేటకేగివచ్చితి. అప్పటినుండియు నీవు కోపముగా గావచ్చెదవు. నావలనత ప్పిద్దియును లేదు. నీయనుమతిలేక నేనే నెలంతలనుగూడను. తొలినినీకను మానమున్నను, ఇకనిశ్శంకముగానుందుము. (అనిదానినవ్వతోలాలించి దేవుండనుమతిగొని స్వస్థానముజేరివిరహశయ్యంబడి దపించుచుంట)

దేవుండు!

క॥ నారదుదారాత్త్యంబిది|
నీరేజాలయకుదెల్పె- నిశ్చితమిదియా|
కారణమున చెంచతిపై|
కూరిమినడచంగవలసె- కొనకేటులగునో॥

క॥ పంపితినూర్వశినిపుడే|
చంపకగంధినటకుంజ- సవిధంబునలా|
లింపుచునుంచుమటంచుని|
లింపమునిఘటించెకేను- లేనెలతుకకున్॥

గావున నీనారదుండును స్త్రీ మోహాక్రాంతుండై చెంచతిపనిసార వేరునంతదాక నిర్లజ్జుండై దీనుండై స్త్రీకైదిరుగుచు దానిచేనవమానితుండై జూచువారికి నగుబాటగుగాక! అనియిటుశపియించివిమియుందోచక నిట్టూర్పులిడ్చుచుండుట ఇంతటయూర్వశి చెంచతినిసఖులతోగూడతమవిహారగుహాదరిని జేరితయు- నచ్చటలుసా దానును గూడి చెంచతినను నయించుచుండ నంత పలంతియుపలమానయును నిరువురు దేవునిపరిచారికలువచ్చి యూర్వశింగలసికొనుట! (ఊర్వశీ?) ఏమేపలంతి పలమాన మీరేమివచ్చితిరి పలమానచేతిలోనున్న పేటికయేమిటి పలంతిక? కొంచెమిటులరా దెల్పెద!

ఊర్వశీ?— గొంచెము దూరమేగివారలతో నిలచుట!

పలంతిక?— ఊర్వశీ నీవు దేవునిపనుపున నిటురాగా వెంటనే మహేంద్రునగ్గిమండి యునాగ్నిదినివచ్చి దేవముఖిలైనని దెలపి దేవునిత్వరగాగొనిపోయెను అటుపైనేమిజరిగెనో గానిదేవుడటుండివచ్చి మమ్ముంబిలచివేగముగా మీయూర్వశికడికేగుడు ఇటులదెల్పుడు. నేను చెంచతినీదిక్కంబున చేకొని క్రీడింపదలచితిని గాని అదిసాగకుండెనిప్పుడుబుగ నచ్చిగాన చెంచతిని నీవుమీగుహాకడిదెచ్చితివేని మరలనిటకిదిగబెట్టి వెంటనేనాకడిపుము; ఈసమయంబున నేనచ్చెడననె ప్రతిజ్ఞనత్యంబగుటకును అదియుపాశ్యర్థముకేదొండకుండుటకును ఈప్రతిరూపముగల చిత్రపటంబిచ్చి రమ్మాదార్చుము. ఈచిత్ర

పటంబుసర్వోపద్రవములవలనం దానిందప్పించిరక్షించుచుండు దీనినిదుపకుం
డు మరిచెప్పుము నీవువచ్చుపిదపవాలోచించి వచ్చువిఘ్నములనుదొలంగించవల
యును పిదప చెంచతిననుగ్రహించెద అనిచెల్వగావలమానపటంబిచ్చుట ఊ
ర్వశి ఆపటముపుచ్చుకొని చింతించుట చెంచితికద్దికివచ్చి యూర్వశి?—

పాట ఆఠాణా రూపకం*

కంటివెయీచిత్రపటము- కాంతుడు నీకనిపెన్। తుం
టవిలతుడగయునెర్రితో వపూచిలుకులకునొచ్చి। కంటివె॥

కానవ్రాలసరియురమున- కటితటమునరత్నకాంచి- కా
నునమణికవకపట్టి- కయునమరగను- సూనాస్త్రునిసానకత్తి- సాబ
గునను కటారిదిద్ది- మేనగందమలదెజూడు- మేఘమేచకశరీరుడు।
కంటివెయీచిత్రపటము॥

పంచశరునిగనినసొగసు- బాగవిడిపయికురుకులురుక-
చంచలకిరవైనరోమ్ము- మించి విరుగగా- చెంచతినివవలసి
నేడు- చెంచువేపమూసినాడు- కంచుపదునుమసువాడు- గరు
డాచలముసరుకేడు। కంటివే॥

మొగులచాయమేనసమర- ముద్దునగవుమోవినలర-
వగలొందుగ్రువాలుగనులు- తగులుగొలుపగ- జిగిబిగిగలనుడు
ట్రికురికి- శిఖిపింఛికముద్దులిరగ- వగుణలమదిదిగులుదీర్చు- మ
న్మధమన్మధునిరూపు। కంటివే॥

అమ్మా! చెంచతీ యీచిత్రపటము చెప్పడు నేమరక నీవద్దనుంచి కాపా
డుకొమ్ము దీనిపూజించికొనుము ఇదినీమనోరథంబు నెరవేర్చగలదు.
ఈపటంబునిన్నెప్పుడుంగాపాడునని వారము యించిపినాడు ఇకనిన్నేలుట కేమి
యును సంశయంబులేదు నేనాకన్యకద్దకిబోయి కార్యశేషంబు నెరవేర్చుకొని
వచ్చెద సెలవిమ్మ నీయింటికిజనుము అనిసాగనంపి శబర్కన్యారలం దానునం
గూడనంతర్ధానంబగుట చెంచతితోవలో నాపటంబుకప్పి చెలులతో గూడ
జనుచు నేమనుచున్నది.

ఉ॥ తానదొలింగనంబడియు- గానగరాకబిరానమాయమై।
మానసశరార్తి- ద్రోచిననుసక్కగజేసితిచింతలోనసి।

మానసమెట్టులంగరగె-మాయలవాడగటావటంబులో।
నైననుగానవచ్చితివె-యచ్చునగుద్దినయట్టిహావుతోన్

పాట బిళావురీరాగము త్రిపుట*

కొంతప్రాణమునిలచె చెలులారా। యీరూపుజూచి। యెంతోమదియూరడిలెనఖులారా॥

కొంతప్రాణమునిలచె నాకిక- వంతవలదిసుమంత యేనియు- కాంతునకుమదిగరగెనికమరి- యెంత తొలివలవంతవోలగద। కొంత॥

వింత వింతగపూపొదలుబూయ- తుమ్మెదలుమ్రోయ- పొంతలను తెమ్మెరలుసుడిసేయ- కోయిలలుగూయ- అంతరంగములోనదరికొను- నలరువిలతునిచిలుకుమంటల-కెంతయునుభరియింపజాలక- యెగ్గుజేసికొనంగజూచితి। కొంత॥

మొగమునను మొగముంచుకొనవచ్చు- ముద్దాడవచ్చు నగవునకువత్రినగవుగనవచ్చు- లాలించవచ్చు- దిగులుదీరగ నెదను జేరిచి బిగువుకౌగిటబట్టవచ్చు- నగలుబెట్టగవచ్చు-గారుడ-నగవరుడుమాటాడకుండిన। కొంత॥

చెలికత్తెలు!— సఖీ దేవుండు ప్రస్తుతవినోదమునకు ధీనిబంపె ఊర్వశీదూత్యంబున రేపటెల్లుంట నే ప్రత్యక్షముగానను గ్రహించగలడు. అనియుల్లాసముగానడచుచునుండ వెనుకకానంబట్టియున్న మరీమృగాను చెంచతింజూచి త్వరితంబుగాధాయవచ్చి నిలువరించుట! చెలులతో గూడచెంచతిజడియుట!

మరీమృగాండు?

గీ॥ సరసిజాక్షి నీవుజడియంగబనిలేదు।
భృత్యుమాత్రిలనేలబెదురునీకు।
పనుచుపనులనెల్లనెనరుతో జేసెద।
సేవకుడనునన్ను జేచుకొనుము॥

చెంచతి!— నీవెవండవునా సేవతో నీకేమిపని పొమ్ముతొలగుము

త్రోవయిడుము.

మరీమృజుండు!

గీ॥ తొల్లినుండి నేనుపల్లవపాణిరో।
నిన్ను గోరియుంటినీరజాక్షి।
నేమరీమృజుడను నీకుదగ్గరవాడ।
నన్ను జేచుర్కొనుము నలిననేత్రా॥

చెంచతి మిగులవడకుచు చిత్రపటముం జూచి మొగంబున మ్రొక్కి—

క॥ నాకగును పద్రివములను।
బోకార్చెదవంచు దెలిపి పురుషోత్తము చే।
వాకబ్బితినిగదాయిక।
నీకన్నను గాచుదిక్కు నేనెరుగజుమీ॥

గీ॥ చిత్రరూపుడవయ్యును శేషశయన।
దుష్టుడగువీని వేగముదునిమి నన్ను।
గావగదవయ్య గరుడాద్రిగరుడగమన।
యబలలను గాచుబిరుదు నీకమరుగాదె॥

మరీమృజుండు!—

ఉ॥ కంటినిన్ను కన్నగవ- కష్టముదీరెను చంచలాక్షి పూ।
వింటిమిటారవుం దొరప- విన్గొనలుంచినదంటతూపు
లన్। గటుంలోనచ్చేమేనునిను- కౌగిట జేచేర్చెదను
నాశప్రాణముల్। కంటకభంగిలోసిలచె కామినియార్త
నిబోవగాగదె॥

చెంచతి!

క॥ ఔరౌరి నృసింహుల నరుప।
హారంబుగ నిద్దకన్యసని దెలియుముసీ।
కోరిక నెరవేరదుపో।
రోరితులు వ్రరిత్త జచ్చుటుచితంబగునే॥

క॥ ఇదెనాథనువివెయమ్ములు।
మదమణగించెదనునిన్ను మార్గణవితతిన్।
గదులుమూడాయగ రాకిటు।
మదసజనకుసొమ్ముగొనగ- మనుజునివశమె॥

అనిథగా వెక్కిడి సంరంభినియై చెంచతినిలువ సఖియలందరుమిథ నువులెక్కలిడి యిటులనుచున్నారు.

క॥ బందువిదలించుకొనిమొటు।
లందొలగితో లేకయున్న- లక్షించియసిన్।
ముందుగనీతలనరబలి।
నొందదెమా కాళిదేవి- యోరిదురాత్మా॥

మాపలుకులువిని దొలగి బ్రతుకుము లేక మాచెలిపైనరికితివేని నిన్ని ప్రుడే తునక తునకలు సేయుదుము.

మరీమృజుండు!— ఓచెంచతలారా బేతాళప్రసాదంబువలన బందివదలించుకొనియీనెలంతకైయీ కానంగాచియుండితి వానత్రప్రసాదంబున కోలగుండు కత్తి మొదలగు నాయుధములు దాకవు తాకియున్నే మియు సేయజాలవనియెరుంగుడు ఇపుడు చెంచతినెత్తుకొనిపోయెద మీరేమి సేయగలరు (అని పెద్దకేకలువేయుచుకలియబడుట అంత చెంచతికడనున్న చిత్రపటరూపంబౌక మహాపురుషుండై వెడలి మరీమృజునిబట్టుట ఉభయులకును కుస్తీ జరుగుట చిత్రపురుషుండు వానింబడద్రోచి తలయూడ్చి పుచ్చి గగనంబునకువిసరి యంతర్ధానంబగుట ఆశ్చర్యపడుచు చెంచతియుం జెలులును ఇలుజేరి చికిరాజుతో యీవృత్తాంతము దెలుపుట చికిరాజు, మంత్రులు, కొమాళ్లుంగూడ అచటికేగి జూచి వానింబాలించి చెంచతియందు దేవునకుగల దయకు ఆశ్చర్యమొందుట ఇది జరిగించేది.)

Act I. Sc.

ద్వితీయ పేరిక్షిక*

అంత చెంచతివద్దికి యూర్వశివచ్చుట చెంచతిలేచి ప్రీతితో మ్రొక్కి- పర్యంకమునసంగూచుండబెట్టుకొనుట- చెలులు చామరములు వీచుట
చెంచతి!— దేవుండునినుబిలచినపనియెద్దియోవినంగోరుచున్న దినామనస్సు?

ఊర్వశి!— అమ్మా చెంచతిఅదివెనుక దెలిపెద గాని నిన్ను నేవిడచిజనుపిదప నెవ్వండో ఒకకిరాతునిచే మీకుబాధకలిగినట్లున్న అదిఅప్పటి కప్పుడావిభవించి యొకమహాపురుషుండు నివారణచేసినట్లున్న వనదేవతవ

లనవింటిని చాలాతల్లడించితిని అదియెట్టిదో దెలుపుము (చెంచతి)

శ్రీశైలమందు మరీమృజుండనెడు వాడు ఒకకిరాతుండుగలడు.
వాడుతనకునన్నిమ్మని మాతండ్రినడిగి మాతండ్రిచే ప్రత్యాఖ్యాతుండైయానడు
మ నందికనుమలంగాచియుండినన్ను బలిమి హరింపయత్నములొనరించె ఆక
పటముమాయయ్య చారులవలననెరింగి యొకరేయి యోధులతోగూడివాడు
న్నచోటుముట్టడించి వానితండ్రిని జంపిమూకలదునుమాడి వానిఁబట్టిగొని మా
వన దుర్గకు బలియిచ్చుటకు బంధించిడియె. ఎటులనో వాడుబందినుండిపో
లగిపోయె ప్రాణభీతిచే శ్రీశైలమునకేపారిపోయెనని యూరకుండిరి. ఇట్టిచో
వాడిచ్చటనె ఎక్కడనోడాగియుండి నన్ను తోటవద్దగించుకొనిబలిమిగొ
నిపోవదలకొనె అపుడు చెలులును నేనునుంగూడ ధనువులెక్కిడికోలలసంధిం
చితిమి వాడుతనకుఖేతాళుపరిసాదంబునసమ్మలునాటవనిచెప్పికోలవేటులకుజడి
యకకలియంబడె నంతనీవోసంగుపటంబుకందు ఒక మెరుపుమెరసె దానితో
ననొకమహాపురుషుండుబొడమి భయమొందకుమని నన్నూరడించివానిపయిం
కలియంబడియె నంతనాయిరువురుసు అద్భుతంబుగామల్లయుద్ధంబుసలిపిరి అం
తనామహాపురుషుండు వానింబడద్రోచి వానిశిరంబూడ్చి గగనంబునకువిసరి
సింహనాదంబుజేసియంతర్ధానంబయ్యె? మేముభయకంపంబునుహర్షంబును
ఆశ్చర్యంబునుంగూడ జెందుచునింటికివచ్చి మాతండ్రికెరిగించితిమి మాతండ్రి
యు అచ్చోటికి జనిచూచివచ్చి అచ్చెరలయనుగ్రహంబిది వారిదూతయొ ఆపు
రుషుండుకావచ్చును. మరీమృజుండు రావణునంతవాడు వాడుజచ్చె నింక
నిర్భయంబుగామాకన్య మెలంగవచ్చునని సంతసించె. నేనీరాకకెదురుజూ
చుచున్నదాన నీదర్శనంబయ్యెను.

ఊర్వసి!— అమ్మా వాడురావణుని అంశమని నారదుండు దెలిపె
వానిని దేవుండుగాక యితరులు జంపజాలరు పటంబిచ్చినపుడు నీఅంగరక్షు
యీపటంబొనరించునని దెల్పలేదా దానదేవుండేయట్లావిర్భవించినినురక్షించె
నీయందతనికున్న యనురాగ మెంతని దెల్పగలను. వినుము.

చ॥ సమయమొసంగదేరికిని- సాంద్రతమోగృహాగర్భ
మందునన్। సుమమయశయ్యలంబొరలు- చూడడుడా
సినభృత్యవర్గమున్। క్రమఘనమైనతాపమున- కాం
తిదొలంగినమేనుగల్గెరే। విమునమునిద్రలేకమది- నిన్నె
దలంచుచునుండునూర్చుచున్॥

క॥ నీచిత్రములనెవ్రాయుచు।
జూచుచుబవలెల్లబుచ్చు- నూరడలనైనం।

జూచునదివిడచెలోనం।
గాచెదుకామజ్వరమువి- కారమొనర్పన్॥

ఏమిసేచితివమ్మా? నిరంజనునకు నీపైమోహంబుబోదమె ఇట్టిసంతాపంబులోమండి నీకడనున్ననన్ను అపుడువచ్చిన వలంతి, వలమానలనువన దేవతలచేరప్పించుకొని నేడాసి ఊర్వశిని పలికి (మొక్కకనులెత్తిచూచి దేవుండు ఓపుత్రి) ఏమిసేతు చెంచతినిసంతోషపరిచెదమీగ:హా (మోలికిదెండువచ్చెదన నియొప్పకుంటి ఇంతలో మహాలక్ష్మి మూఛగాల్లె ననియచ్చటిపరిచారిక సంభ్రమమునదెల్పి నన్నుగొనిపోయె నేనేగిపర్యంకమునన్నిశ్చేష్టయైపడియున్న ప్రాణప్రియపెత్తిరొమ్ముపైనిడికొంటి, అంతనామనోహారి తెలివినొంది దు:ఖితయై కన్నీరుగార్చె అందుకు నేను ఓప్రాణప్రియా నావలనతప్పేమియున్న క్షమింపుము. ఇకనట్టితప్పునడువదు. కోపముశరంజెద్దినైననోగంగాదనంటి. అంతనామహారాణి తనయనుమతిగానుండనేనెలంతనుగూడనుండుటకు వగంబడిగావల్లెనంటి పిదపనిందువచ్చితినన్నునమ్మిన చెంచతినెటులికపాలించువాడ ఇట్టిపనికితానెటుసమ్మతించునా పెసమ్మతించక చెంచతినేలుటయెటులగునని దరిలేనిచింతాసముద్రమునమునుంగుచుంటి, ఇకనేనేమిసేయువాడ చెంచతిగూడనున్న నీయవతారంబెచాలించెద ఇంతచిక్కు నారదునివలనవచ్చె నారదుండులక్ష్మికిగుట్టుచెప్పెనట నారదునికియిట్టిప్రేమోహముగలిగి యదియాభాసమైనట్లురును నవ్వనాగాక యనిశపియించితి. ఇక నారదునికాభాసబోదముబోవును. ఇటులనిట్టూర్పులిచ్చి కన్నులనీరుదెచ్చె నేనును కంటనీరుదెచ్చుకొనియుంటి ఓదేవా! యూర్వశియుండ ఇట్టిచింతలలదు. మహాలక్ష్మినిసమ్మతింపజేసితిమ్ము చెంచతితోగలసెద నానేర్పుజూతురుగాని ఇప్పుడిట్టినుడువనేల సెలవిండని వెడలి మహాలక్ష్మికడ్డకివచ్చి (మొక్కి ఆమెచె సాదృశ్యయై యిట్లంటి ఓతల్లీ ఒకదివ్యకన్యకు నృత్యగీతములు నేమప్పితి. విద్యాసమాప్తియయ్యెగాన తమయెదుట నేటికుకద్రివారసేవలో దానియాటజుపుట కాజ్ఞప్రార్థించెద ఇటువిన్నవింప! దేవి మంచిది కానిమ్మనియనుమతిచ్చె గావున నిటురమ్ము నీకు గాంధర్వ సరస్వతీమంత్రింబుపదేశించెద! చెంచతి యూర్వశితోజనుట, ఊర్వశి చెంచతి దయుడమచెవిని ఉపదేశమిచ్చుట!

(గాంధర్వ విద్యా: సరస్వతీ దేవత) చెంచతికి సాక్షాత్కరించుట చెంచతి మొక్కిచేతులుమోడ్చుట! (సరస్వతి)

క॥ నృత్యముగానముసర్వము।
నిత్య: బుగనీకుగల్గు- నీరజనయనా।
యత్యాశ్చర్యముగనునీ।
నృత్యము జూచెదరుసర్వ- నిర్జరవరులున్॥

నీవు సర్వనాట్యవేదనంబును తత్క్షణంబుస్ఫురింపననుగ్రహించితి తొలుతమాయత్త మోహిల నృత్యకౌశలంబుజూపుదుగాక ఆమెచేవరంబులందు గాక యని యాశీర్వదించియంతర్ధానంబగుట.

ఊర్వశి!—(మానవులకగోచరంబగు దేవలోకంబునకు నినుగొనిపోయెదరమ్మ; (తెర, శ్రీమహాలక్ష్మి సభ, శుక్రవారసేవ, గంధర్వులు, అచ్చరులు, మృదంగము, ఉపాంగము, తెర, పాట, మేలగింపు తెరవెలువడి చెంచతి)

పాట భైరవి ఆదితాళం*

ఏలుకొమ్మా- గరుడగి- రీశు కొమ్మ॥

ఏలుకొమ్మా! జాలమేలమ్మా నమయుమిది యెనుమాత్ర- పాలించ। ఏలుకొమ్మా॥ పాలవెల్లిమును- పటుశక్తి సిదను- జాలితోడసురలమృతముదరువగ- పాలిమిారసి- వందుబొడమిజగ- మేలువానిహృద- యేశుగగొంటివి॥ ఏలుకొమ్మా॥

ఎల్లజగములకు నేలికయగుహరి- యుల్లమెల్లరంజిల్లగనీవ ద- పల్లవములుగొనియుల్లసముద్దిను- కల్లగాదనుమికంజాక్షి- చల్లగజూడుముతల్లిసుగుణసుమ- వల్లిభక్తసురవల్లి కృపారస- వెల్లితదృష్టులుపల్లవితములై- యెల్లెడబరువగ- జల్లిబోవగదే॥ ఏలుకొమ్మా॥

ఇట్లుపాడుచు నాట్యముచేయగా శ్రీమహాలక్ష్మి!

గీ॥ ఇంతముద్దైనసోయగం- బెందు లేదు।
కంఠమాధుర్యమునులాస్య-- కౌశలంబు।
నంగహారాభినయమృదు- భంగిజూడ।
డెండమున కెక్కుడైనయా- నందమెసగె॥

మహాలక్ష్మి—ఊర్వశీ మాకమిగులమెప్పువచ్చినది. ఈలాగున యీ బాలనటని తీసుకొనిరా?

(ఊర్వశి!— చెంచతిని వడిచేతకౌగిటబట్టి యెదుటకుదోడ్చుకొని పోవుచు దానిచెవిలో ఏకాంతము జెప్పుట! పిదప చెంచతి మహాలక్ష్మికి మొక్కి- చేతులుజోడించినమ్రయైనిలచుట)

మహాలక్ష్మి!— ఓబాలా నీగానము నవీను నాట్యము నవీను మె

ఉన్మాదిని— స్వామీ అక్కరలేదు. మీసిద్ధిఅణగిననునష్టము లేదు చిన్నవారుకావచ్చును అనితనసెంపుడు మకశాటినిపిలచి చూపి ఇది పిల్లిమొగ్గలుబాగా వేయగా మహాలక్ష్మీదీనికివరమిచ్చినారు. ఈకోతితోయె వడు ముసలివాడుసంయోగించినా సద్యః యౌవనమొందునని గనుకతాము దీనితోకొంతవినోదించుడు వయసువచ్చును ఆపైనచూతము అని ఆకోతిని సంజ్ఞ చేయగా నారదుని నదిబట్టుకొని బుగ్గముద్దుగొనుట!

నారదుడు— అస్మోకరవగలదు నీవయతిహత్యవచ్చునుసుమా!

ఉన్మాది— అయితేమహాలక్ష్మీవారివద్దికిపోదమురండు.

నారదుడు— అయ్యోఇదితెలిస్తే నాకుమరిమర్యాదావుండునా శ

ఉన్మాదిని— అయితేయీపనిదాగదుగదాస్వామివారికితెలిస్తేనూ

నారదుడు— తెలిస్తె కెలుస్తుంది (యథారాజాతథాప్రజాః) తానిపుడు చెంచువానికైపాటులుపడుచుండలే! అందరదిన్ని శరీరమొకటే

ఉన్మాదిని— అయితేఅలాగునసేకాని తాము గగనగంగలో స్నా నంచేసుకొని, గడ్డం చక్కగా రంభచేయువ్వించుకొని, మంచిబట్టలుకట్టుకొని, పు ష్పములుముడుచుకొని, గంధముపూసుకొని, కామధేనువపాలు తాగి, నానుకొన్ని ప ట్టుకొని ఒక్కరెండు శిష్యులన్నివట్నిన్నీ కూడా లేకుండా పొండినేనున్న స్నా నాదులుతీచుకొనిసిద్ధముగానుండెదను. అనినారదునిపుట తోసివేసలుట

తెరలోఒక పుష్పవనము అందుచెంచెతి సఖులున్ను పరిచారికలు న్నా! పరిచారికలు. ఓపల్లవికా పొదరిళ్లలోపల్లవశయ్యలు బరచితివా!

ఓపుష్పికా నానావిధపుష్పములచే సురటులు, మాలికలు, అలంకారములున్ను న్నూనిర్మించితివా, ఓపత్రికా కుంజద్వారంబులందు తోరణంబులుకట్టితివా, ఓశాఖికా పుష్పగుల్మశాఖలనుచీదర గాకుండాబంధించితివా ఓస్కంధికా వి హారవృక్షస్కంధంబులందులతకూనలూడ్చితివా ఓఫలికా మధురఫలంబుల దెచ్చితివా ఓముకుళికా కుంద ముకుళ హారంబులుగూర్చితివా!

ఘృతాచీ— ఊర్వశీ! వీరనడుమగా చెంచెతి పరివేశమైనట్టూర్పునిగు

డించియూర్వశితో చెంచతి!

క॥ నామదిలో సంతాపము।
కోమలికోమిగులహెచ్చె- కుటిలాలకినీ।
వేమొసరించితివిజగ।
ద్ధాముడిటకుమాయమానితగవచ్చునొకో।

శంకరాభరణం ఆటచాపు*

ఏమననే- శ్రీవిభుడునీతోడ। నేమననే॥

కామునిశింజిని- వేమరుమొరయగ- కామినివూశయ్య నేమరియున్నదనిన। యేమననే శ్రీవిభుడునీతోడ నేమననే॥

చల్లనిగాలులుపెల్లుగవీవగ- తల్లడమొందెర- వల్లభరమ్మనిన- యేమననే॥

తుమ్మెదగుంపులు- ఝుమ్మనిమొరయగ- యిమ్మెయిభామిని- సొమ్మసిలెర- యననిన॥ యేమననే॥

ఊర్వశి... అమ్మా చెంచతికొంచెముఓర్చుకొనుము వినుము

ద్విపద॥ నీకువరంబిచ్చినిఖిలలోకేశి- ఆకులమతియయియరిగ
లోనికిని। విదపనేనివార్త ప్రీతితోదెల్ప- ముదమొందె
శ్రీహరిముదితరోవినుము। సెలవిచ్చెనాతోడశీఘ్రంబు
గాను- కలికిచెంచతిగూడగావత్తునిపుడె। కానకుగొని
తెమ్ముకంజాక్షినీవు- మానితాలంకారమహితుడనగు
చు। వేవేగనేవత్తువిరిబోణినమ్ము- నీవేగిచెంచతినెవ్వ
గదీర్చు। మిటులదేవుడుచెప్పియిటకునన్నంపె-తటుకు
నతావచ్చుతథ్యంబునమ్ము। ఊరకదపియింపనుచితంబు
గాదు- శ్రీరమావరుడిదెవచ్చెరవచ్చు॥

చెంచతి!

క॥ తొలివచ్చినవిఘ్నమువలె।
కలికిరొమరియేమియడ్డుగలిగెనొకో తా।

బలికినసమయము దప్పెను.
జలజాక్షి రో బలితమయ్యె సంతాపమెదన్ ॥

ఊర్వశి:— అమ్మా చెంచెతీ రహస్యంబుగలదువినుము.

గీ॥ ఎంతభక్తులమదిలోన నెక్కు తాప।
మంతకును ప్రతి తాపంబు లడరుహరికి।
జాగుసేయడు విభుడు సం శయము మాను।
మద్దెసను జూడు మొకప్రభయుడ రెమిగుల॥

అంతలో పాంచజన్యధ్వనివినవచ్చుట గరుడుని క్లీంకారమును వినవచ్చుట దివ్యబ్రహ్మపరిమళము వీచుట!

ఊర్వశి:

ఉ॥ వచ్చుచునున్నవాడు హరి వామవిలోచనచూడుచూ
డుసీ। యొచ్చములెల్లవీడుమరి యూర్వశినేడుశ్రీతా
ర్ధక్ష మేఘవి। ద్యుచ్చలనంబులోడుఘన తోయదవర్ణు
నిమేననాడుపాం। బచ్చనివల్వజూడుమదె పార్షదవర్గ
ముతోడువచ్చెడిన్ ॥

ఊర్వశి— అమ్మా చూచితివా వైకుంఠపార్షదులందరుంగూడవచ్చుచున్నారు మహాలక్ష్మియుంగూడ వచ్చునేమోయని నాకుశంకబొడమె అమెయొకతియె గానరాదు దేవుండుతా జెప్పినవేళ కొంతదప్పివచ్చుచున్నాడు దీనజూడనాకొకటి తోచినది వినుము! మహాలక్ష్మితనయాను మతిలేక దేవియుపతినింగలయుకొండవరము పుచ్చుచున్నది. గావున నేనుబోయి దేవునికి మహాలక్ష్మినీకొసగిన వరంబు దెలుపుపిదప నన్నునిన్నిచ్చటికి దెచ్చుటకైపంపి తానులక్ష్మికడకేగియనుమతింజేయుటకై కొంతలాలన జేసినను మతిగొనియుండును లేకున్న నింత దడవౌటకునిమిత్తంబు వేరలేదు. నీభాగ్యం బెంతనినుతింపనగును. పూర్ణైశ్వర్యంబుతో దర్శనంబొసంగవచ్చుచున్నవాడు ఎదురేగిదోడ్చుకవత్తము పదుము.

చెంచతి—

క॥ నేనెంతదాసభామిని।
శ్రీనిధియగునృహరినీదుసిద్ధకరుణచే।

గానంగవచ్చెసూరివి।
తానముగొలువంగనిపుడుతద్దయుఁబ్రీతిన్॥

ఘృతాచి— ఓహో చెంచతీచూడుమమ్మా దేవుండు పార్షదుల తోఁగూడుకొని గరుడుమైమెరయుచు మెల్లనవచ్చుచున్నవాఁడు నీయదృష్టమే మనవచ్చునమ్మా!

ద్విపద॥ చెంచతిః భాగ్యసంపదనెటుల- నెంచగాశక్యమానిపు
డుమూఁకహాహా। యోగివర్యులుమహాయోగధారణల-
నేగరుడధ్వజునీక్షింపలేరో। అట్టిసర్వేశుడవాదియనం
తు-డిట్టులనప్రత్యక్షమెలమిఘటించె। కమలవాసినియొ
క్క-గరితయేలేదు-సుమహితులగుతక్కు-సూరులుగలరు॥
కమలాదిశక్తులువిష్ణుచిహ్నములు- రమణిరోనినుజూడ
రాఁగూడవచ్చె। దేవదేవునికిక దేవివయ్యెదవు- మావం
టివారలమరువకుమమ్మ। వేదమయుండగువిహగేశుమీఁ
దపాదపద్మములుంచిపరమేశ్వరుండు। శంఖచక్రములు
హస్తములనుమెరయ- పుంఖితహర్షులైపొగడుచు
చుట్టు। సందడిపార్షదుల్ సద్భక్తినడువ- నందసునందు
లానందంబుమీరి। కనకదండంబులుకరములబట్టి- ఘన
తరజయశబ్దగర్జనొనర్ప। భూరిహర్షంబునపొంగిపై
కెగసి- వారాశిమర్దలవైఖరిమ్రోయ। వడిమిన్ను
పుష్పముల్ వర్షించదొడర- బెడగారుఛత్రంబుపెం
పువహింప। చామరకాంతులుచంద్రికల్ గాయ- శ్రీ
మీరుబంగరుచేలంబుమెరయ। మణికిరీటముఁరవిమాం
ట్కి-జూపట్ట- ఘృణులుగ్రమ్మెడురత్నకేయూరఖళులు
దాకకుండలములు తళతళమెరయ- లోకనాథుడువచ్చె
లోలాక్షిగనుము। నీదుభాగ్యముపండెనీలోత్పలాక్షి-
వేదాంతవేద్యుండువెలదినిన్గొనును॥

ఇటులని యార్యశింజూచి సఖీ పూర్ణముగ నీశ్వరచిహ్నములతో దర్శనమిచ్చుట ప్రస్తుతకార్యమునకుచితముగాదే ముగ్ధయగుమనచెంచతిఇం తఃట్టుగాంచిభయముజెందునే దేవుండిటుతెలజేసెను.

ఊర్వశి— సఖీ నేనొకభంగినూహించెదఁజూడు పూర్ణైశ్వర్యము తోదర్శనంబిచ్చుట ప్రభువుభృత్యునితనతో సమతనొందించుతలఁపుచేతనయి యోకంబునంగానవచ్చును. ఇపుడిటుల దేవుండుదర్శనమిచ్చుట మనచెంచెతి నిప్రధానదేవులలోనొకతిగా నొనరించుట కని తోచుచున్నది. మనచెంచె తిసంకోచించకుండ నిపుణుండు గాన డాయునపుడింతయునుపసంహరించును నితోచుచున్నది.

(ఘృతాచి— ఆనందించుట) ~~సఖీ చేబాసునీయహాహాచేబాసు అం~~
~~తటు~~చెంచెతి ~~యుభయత్యులను చూచి యేమనుచున్నది~~.

ఉ॥ కంటివిప్రాణవల్లభుని- కన్నులకున్ వెతదీరఁగానినా।
వంటిపుళిందకామినికిపావనపావనులోకనాథునిన్।
జంటగగోరుకొంటకెటు- జాలుశిరంబిదిదోచదాయెనా।
కంటకుడైనతుంటవిలు- కానిహుటాహుటిచాలఁస్రుక్కు-
లన్॥

ఓసఖియలా వావినుడు కనులుమిరిమిట్లుగొనునప్రాకృతదివ్యతేజో రూపుడగుదేవుండేడ ప్రాకృతనిస్తేజోరూపనగు నేనేడ శునిహకాక్తిక చతురం తయాశమునపరుసుపోల్కినిట్టిదేవునితోడయెక్కుడలంచితి ఇదియెంతతప్పు ఇ ట్టిబ్రహ్మాండంబులనేకంబులొక్కమొగి సృజింపబెంపలయింపనొకడొకండై చాలియున్న మహాపురుషు లనేకులందేవుపోల్కి చతుర్భుజాలు శంకచక్రగ దాదిధరులుపీతాంబరులు రవిప్రభులు అనేకులుసేవింప శంఖ చక్రగదాసిశా ర్ఙతూణ బాణాది దివ్యాయుధధరుండును కిరీటమకుట చూడావతంసగ్రై వేయహారకేయూరకరవల యాంగుళీయకౌస్తుభ కనకరత్నకాంచ్యుదర బం ధమణినూపురాది సామోదమ్రుదుస్పర్శ దివ్యభూషణభూషితుండును పూ ర్ణచంద్ర చంద్రికానుకారి దివ్యచామర ప్రసారధవళితాఖిలదిగ్విభాగుండు ను, వ్యాలోలధూలముక్తాజాలజాలకమాంసలితపయోడిండీరపాండురదివ్యాత పత్రస్వచ్ఛచ్ఛాయాశోభ్యమాననిజదివ్యోత్తమాంగుండును అధిగతపూరుషా కారసానురాగసవిభకోరూయమాణ నానావేదశాఖాసంస్తూయమాననిజవిభూ తిమహిమవిక్రీడితవిష్టాకై వల్యుండును దివ్య సువర్ణచేలసంవరణరమణీయమ హేంద్రనీలవి నీలప్రస్రుమరబ్రహ్మగంధ మనోజ్ఞ నానంద ఘనదివ్యమంగళ విగ్రహుండును పుండరీక మనోహరవిశాలలోచనుండును ఆయతదివ్యకర్ణ పాశుండును దివ్యచంపకమనోహరోన్నతనాసుండును సింహాకృష్యుండును వి శాలవక్షస్థలుండును సువృత్తసుదీర్ఘబాహుండును సురాసురమునివరశిరో ధార్యదివ్యపాదారవిందుండును కోటిమన్మథలావణ్యుండును మనోయానవా జ్మనసగోచరదివ్యవైభవుండును అగునహోబలనారసింహదేవుదేవదేవు నక

టాఅతినికృష్టనగునేను నాప్రాలికిటుల రప్పించుకొంటి అకటాయెరుగ కెంతయపరాధమొనరించితి దీనికినిష్కృతింగా ననిది గాక దేవుడశిక్షించివిస్మ యంబొందియొడలెరుంగకున్న దాన నాపరాత్పరుతోగలసి మెలంగుతలంపు బొడమించుకొనునంతనే లజ్జయుభయంబునెక్కు మొగిబొడజూపి యొడలెల్ల వడకింపదొడంగె నన్ను విడుడు విడుడు వడిబరచియీశుంజంబుదూరి కనులు మూసికొంతదడవు మనంబూరడించుటకై బడియుండెద ఇచటనికనిలు వజాల (ఇటులని చెంచతిదటాలున కుంజంబుదూరి, కమలుమూసిబోరిగిలంబడి యుండుట, అంతట శ్రీస్వామివారు పరిజన ఛత్ర చామరాదివిభూతిని అంత ర్ధానముజేసి ఒక్కరుగానే ఆకుంజమువద్దనిలచుట నిలచి అచ్చటిఅప్సర సలనుజూచుట, అచ్చరలు (మొక్కుట) స్వామివారు; ~~యేమనుచున్నారు~~.

ఉ॥ నారదుకొండెపుంబలుకు? నన్ సిరికింబొడజూపునల్కచ
ల్లారవరంబువేడుమని? యంటిమిదేవియుసంతసించితా।
గోరెవరంబుమమ్మునెర? కొమ్మలనాదునను జ్ఞలేనిచో।
మీరికముట్టరాదనుచు? మీనవిలోచనలారవింటిరే॥

పరభామలతిచయానుమతిలేకముట్టనుంత వరంబువేడిన మేమునె వంగకతీగదాయె. చెంచతిని పరిగ్రహింప ప్రతిజ్ఞ జేసియున్నారము. ఇక నది యెటుల నెరవేరునని తల్లడించి యేమియుందోచకుంటిమి. ఇట్టిచో ఓ యూ ర్వశీ ఎంతసూక్ష్మబుద్ధికమ్మా?

చ॥ వరమిటులిచ్చిచాలమది వగచురి చెంచతిలోదలంచు
చున్। వెరవొకయింతయుంగనక వేడురి వేసరినిన్నుగో
రిత। త్రరఘునకానకన్నియల తామరసాక్షిరోనీదుమ్రో
లికిన్। బరవుటగాదెనీయుక్తి భంగడువంగననవ్యే
వేదనన్॥

ఉ॥ నీదగుబుద్ధికౌశలము నీయభిమానమునీయుపాయ
మున్। నీదువిశుద్ధమంత్రవిధి నీతినియోగమునుప్రయో
గమున్। లేదుమరెందుచిత్రమువ లీలఘటించితివెట్టిలో
కొయు। త్పాదితమైనకార్యమిది సంతసమొందితి
మెంతోనెమ్మదిన్॥

ఊర్వశి! (బుగ్గలుగొట్టుకొని చేతులుజోడించి) మహాప్రభూ దేవరపా దుకయీదేహము దేవరపాదము నొవ్వకుండాపనిసేయుట దీనియదృష్టమే

మరియొకపొదకదొడుగకదీని నే దేవరదొడుగుట చేదినియదృష్టము పల్లవించి నది దేవరయవలంబమే ఆంతయుంజేయుగానిదీనిలో నేమున్నది.

శ్రీస్వామివారు!— ఊర్వశీ! ఏది చెంచతి?

ఊర్వశి!— నవ్వుచు ఏమివిన్నవింతు మహాప్రభూ దూరవుబంటు చెంచతి దగ్గరపిరికి!

శ్రీస్వామివారు! అదియెట్లు?

ఊర్వశి!— దేవరదర్శనమిచ్చుటకు వెనుకమాతో నేమన్నదంటె

చ॥ వలచిననాదుబల్ వెతల- వంబుగణింపక జాగు చేసితా।
వలపువజీరుసేరిపులి- వాతసునన్నిటులందియిచ్చునే।
నెలతుకలారజూడుడిక- నేనెటు సేతునోడాయనిందునా।
బలితపుఁరొమ్ము గుబ్బలులబల్మియురమ్మునజూపకుందు నే।

ఈలాగుననియున్నది దేవరదర్శనముకాగానే అట్టిధైర్యమెల్ల దొలంగి భయమును సిగ్గునుంగూడ జెంది యీకుంజముదూరి దాగియున్నది. భయముదీర్చి దానినను భవించు నేర్పు దేవరకుసిద్ధమయేయున్నది. మహాప్రభూ పరివారముతో దర్శనమిచ్చితిరే ఆపరివారమేది,

శ్రీస్వామివారు!— మహాప్రభువునద్దికి సామంతరాజు కొలువవచ్చినపుడు తనయాయత్తుపరివారముతో వచ్చి పయిని పరివారమునువదలిగాదా ఒంటిగాతాను అధిపతిని కొలువవచ్చేది. (ఊర్వశి మొదలుగా నందరున్న నవ్వుకొనుట)

ఊర్వశి!—(కుంజముదరికేగి) అమ్మా చెంచతీ ఇదివరలో నీమహిమయెరుగమమ్మా ఇపుడు తెలసె ఈశ్వరేశ్వరివమ్మా నీవుఖిలభువనాధిపతి యగునహోబలేశ్వరుండు నీపయిగోయుండై సఖులపరివారమును పయినవదలినీ సన్నిధిజేరి నీకుంజభవనద్వారంబున నీదర్శనంబునకై కాచియున్నాడు. అయననిటుల దేరననుమతియిత్తువు గాక పని చెంచతిసిగ్గునుక్కిరిబిక్కిరై మరింతముడిగి నోరాడకూరకుంటట?

ఊర్వశి?— ఏమియుంకానమునములేదని దెల్పుదుమా!

చెంచతి!—(కోపముగాజూచి మెల్లనగా) ఊర్వశి ఏమిటీలాగంటి హాస్యములు

ఊర్వశి!—(పయికివచ్చి శ్రీస్వామివారికి చేతులుమోడ్చి) మహాప్రభూ నిలక్షత్న్యముగా పులులను వేటాడే చెంచతి దేవరనుజూచి భయపడి కుంజముదూరి కిక్కురు మక్కురుమనకుండా డాగియున్నది.

ఘృతాచి!— నవ్వుచు ఇదియుక్తమే సుమా యూర్వశీ ఏమంటివా పులివేటయే గాక సింహపువేట మొదవరలో యెరుగదుగదా? నవ్వి యూర్వశి చేబాను ఘృతాచీ గుహాలోనుండే సింహమునను పంజరమునదూరుట సులభమే గదా చెంచతి సింగి? యీ యడనసింగము ఇప్పుడిరవురకును నఖదంతములే ఆయుధములు ఈసింగము పంజరము జొచ్చినచో పోరాటంబు సిద్ధంబు దాన మనమిచట దొలగుట మేలు అనిదేవునకు సంజ్ఞచేసి వువ్వులుగోయబోవుట! పిదప దేవుండు ఒయ్యారంబుగా పంజరంబు జొచ్చుట చెంచతి కొనగంట జూచి సంభ్రమించుట (నిహారప్రాయమగు తెరవేసేది) దేవుండు చప్పున చెంచతిని కేలంగ వుగలించి ముద్దుగొనుట, శ్రీస్వామివారు నవ్వుచు?

గీ॥ లోభగిరి మా విభుడు లోనడాగినబోక!
లోభిమైన యధికా లోసజొచ్చి!
పీకబెట్టుబ భంగి పీడావతీనేడు!
నిన్ను విడువబోడు నృహరిచూడు॥

అనియెత్తి తనరొమ్మున చెంచతిం ఘటించుట!
చెంచతి ఆత్మగతంబున కామునుద్దేశించి!

చ॥ తెరువగ నీదు కన్నుగవ- తీయని వాతెర యానసీదుసుం,
దరు మొగమింత జూతు నన- తద్దయు నాదలబట్టి శంచుమా!
త్సః ణిదురాత్మ రాక్షసిపి- శాచిదలంపగ లజ్జవీగితే!
పిరివిలు కాడ లేమకడ- వీర్యము దక్కి తెయేల బింకముల్ ।

(ఈ పద్యము చెంచతికనులుమూసి స్వగతముగా మెల్లనగా ఇదువు కొనవలసినది. (నాటకముగనుకవినబడేటట్లుజదివేది.)

(దేవుండిడిపిని సరసతకు సంతసించి రసోద్రేకము చే రొమ్మున నదువుకొని మొగంబు మూర్కొనివా తెరయానుచు పల్లవశయ్య ద్రోయగమకించుట చెంచతి ద్రోయంబడక బిగిసి చిట్టున తేచి వదలిపించుకొని పయికి బారిపోదాడంగ దేవుండు పంజద్వారంబు దాటకుండనే లంఘించి పయ్యెదంబట్టి నిలిపికౌగళించి తమకంబాచజాలక మరలవాతెరయానుచు పల్లవశయ్యకడకుదోకొనిరానచట నిలచి) చెంచతి యేమనుచున్నది—

ఉ॥ పయ్యెదనీట్చి పట్టినను- పజ్జను నిల్వగబెట్టి కౌగిటన్।
సయ్యన జేటిగారొమ్మదుమసాగె- దువాతెరపంట నొక్కెద
మ్మయ్యయి దేటిదుండగము- యూరెయొయారము చాలు

చాలునీ! నెయ్యపుటక్కులార- యెటునేర్చితో మెచ్చి
తివీడు మ్రొక్కెదన్॥

దేవా నామనవి మన్నింపుము ఇదిసమయంబుగాదు వాచెలులును అచ్చరులును కుంజంబుజొట్టుకొనియున్నారు కుంజంబ నేకచ్ఛిద్రయుక్తంబు ఇటులబయలగునటుల నబలనగునాపై నిరుపమబలుండవగు నీవుజులుము సేయుటనీకున్యాయంబుగాదు నీకువెయివేల దండంబులు ఇప్పటికినన్ను విడువుము అని మ్రొక్కవంగుట!

దేవుండు!— యెత్తి ముద్దుగొని?

ఉ॥ కోరిక హెచ్చిహెచ్చిమరు- కోలలకుంగడునొచ్చినొ
చ్చిక! న్నీరులుగార్చిగార్చినిశి- నిద్దురగానక గుండిగుం
డియా! హారముకొంచెమున్ సయిన- కారడితాపము
జెందిజెందినీ! చేరువజేరుభాగ్యమిట జేకురెగాదెకురం
గలోచనా॥

ఉ॥ పేదకుపెన్నిధానమున- పీనపయోధరనేటికెంతొనం!
మోదముమీరనబ్బితివి- ముద్దియనిన్నికవీడజాలహృ!
త్ఖేదముదీర్చి ప్రీతినను- కింకరుగాగొని యేలుకొమ్ముసీ!
మీదనెప్రాణముంచుకొని- మీదునుకిందునెఱుంగకుం
డితిన్॥

చ॥ ఇదెగనువీడుమన్న విడ?దింతయు నాభుజశాఖకాంక్షచే!
పదలుమొకింతయన్న నిదె? వక్షముసోఁదగుగబ్బిగుబ్బలం!
గదియుచుగాని నందిడదు? కామినినీపను పెట్లొయక్లై!
నేవదలితినమ్ము గేడుపరివారము మెడ్డినచోకదధు॥

సర్వేశ్వరునకు చెంచుముద్దియయేమనుచున్నది, ఎంతటక్కులాడ వయ్యా నాకు కింకరుడ వయ్యెదవేమి అబ్బబ్బా ఈయపరాధ మేలాగుభరియింతును ఇట్లనవచ్చునా ఎంతరసికుడవయినను యిట్టిపలుకులా అయ్యో యీనీచకీటకమెక్కడ అనంతకోటిబ్రహ్మాండనాధుడవగునీ వెక్కడ అయ్యో నేనేల పుట్టితిని అని చెవడలుకొట్టుకొనుట మహాప్రభూ భక్తవత్సలా దోపభోగ్యైకాంతకామినీజిత అత్యుత్కట శృంగార రసానుకార శరణు శరణు మహాప్రభూ నామనవిచిత్తగింపవలయును ఇపుడొక్కనిముసంబునిదువన న్నగ్రహింపుము కుంజములోపయినవస్త్రము జారిపడియె తొడవులుకొన్ని రాలిప

శిగమెను విడచిననచటికిజని చక్కగవస్త్రంబుధరియించుకొనికొప్పుగట్టిపూలు బెట్టితొడవులుబెట్టికొని పిదపనీసేవజేసెద?

దేవుండు! కనికరించిముద్దుగొనివిడమట, చెంచతి! కుంజములోన లంకరించుకొనుట. దేవుండును తొడవులంగొన్నియందిచ్చుట!

చెంచతి?— మహాప్రియానాంపగుండియలెట్టుల కొట్టుకొనుచున్న వో చిత్తగింపుడు. ఒక్కగడియనేనొంటిగా మనంబూరడింపుకొనియెద నను మతింపుడు ఇంతలోననుజాల్యముసేయకుండవలయునని ప్రార్థించెద?

దేవుండు!

ఉ॥ ఒక్కతిరైనలేదిచట? నూర్వశియుంజన్నెనేలగొంకుని।
న్నక్కనజేచిన ప్రాణముల- కార్తియొకించుకదీచిన
కొంటినో। చక్కరబొమ్మయూజులును సైపుమువిక్క
మునేనుగానునా। మక్కువజుల్మొనచేత- ననుమన్నన
సేయుముచాలవేడెదన్॥

దే. ప్రాణప్రియా కొంతదడవిచటనూరడిల్లుము. నేనుపయిఁజల్లగాలిం దిరిగాద అనిదేవుండీవల పంచరించుట! (చెంచతిచీరగట్టి, తొడవుల ముడుకొని కొప్పుగట్టి పింఛము బెట్టి, ధనుర్బాణములుబట్టి, అమ్ములపొదివె నుకను గట్టి, కుంజముదొలంగి పొదలంచిమెల్లనపయికివచ్చుట! అదియెరింగి దేవుండు నవ్వుచు కేలంగొగిటంబట్టి యేమనుచున్నాడు)

ఉ॥ కుంజములోననీవుమది- గూటనుబెట్టుకవత్తునంటివో।
మంజులవాణియప్పలుకు- మాయయటంచునెరుంగనా
మెసీ। కుంజముఖంబునందునిను- గోరివసించినవన్ను
మీరిపో। నంజలిడందొదంగెదవె- యట్లైటుసాగునృ
సింహుచెంగటన్॥

అని కుంజములోనికి గొంపోవగా చెంచతి మొగంబువంచి?

చ॥ విడువుమునీకుమ్రొక్కెదనువెన్నుడ? జుల్మటుసేయజె
ల్లునా। విడుపదునామదిన్ బెగడు? విశ్వమనోహరమా
యమాటగా। దొడలువడంకెజూడుమిదెయొంటిగగూట
ఘటించుకొంటకై। దొడరితిగానియబ్బెగడు- దుర్గ
కే హెచ్చెదు నేమిసేయుదున్॥

దేవుడు?

క॥ బెగడున్న దీర్చియేలెడు।
మగనిక సన్ బెగడుజూపు- మగువలలోకుల్।
వగలాడులందురదిపయి।
తగులాటమి లేమి దెల్పు- తలపగుదలపన్॥

(ఇటులని దేవుండేమరియుండ చెంచతి మెరుపుబోలె విరానగౌగిలి
వదలించుకొనిపారిపోవుట దేవుడు వెంబడిపరుగిడిపట్టగమకించుట

చెంచతి— దొరకకపొదలంటగిరకలువెట్టుట)

దేవుడు—

గీ॥ కనకమంజీరకింకిణుల్- కలసిమ్రోయ।
పూబొదలచుట్టుబరవెడు పువ్వుబోడి।
సోయగముకనుపండునసేయజొచ్చె।
నీవిలాసంబెకొంతసేపెసగుగాత॥

అంతట దేవుండుకొంచెము నిలువగా యొకపొదచాటున చెంచ
తినిలచి స్వగతంబున నేమనుచున్నది.

సీ॥ కాంతుండునను బట్టి కౌగిలిగొనినచో- ప్రేమయేమయ్యె
నో బెగడుపుట్టె। ముద్దిడినా మోముమూర్కొనునంతనే
వలపెందుబోయెనో వడకుబోడమె; రొమ్మురొమ్మున జే
ర్చి సమ్మతిసొక్కుచో- కోర్కెయెందేగెనో గుండెయ
దరె। అతిప్రేమ చేమోవియానంగదొడరుచో- బాళి
యందేగెనో భయము హెచ్చె। ఎరిగిసఖులూర్వశియు జా
రుచెరుకపడియు। నొరులుజూచెదరనుశంకయురుకులు
రుకు। వీడితక్షణమా యెమదికెంతొవేదనాయె? మగల
బెగడాయెమదికోర్కె మరలదాయె॥

అని ప్రకటంబుగా నేమనుచున్నది.

క॥ మది బెగడుదీరకున్నది।
ముదితకునిశ్శంకబొడము- మోహముగనిశా॥

గదియుదగునురసికునకున్।
కుదురగునేబలిమిగొనుటకోవిడవంద్యా॥

క॥ తుంటరివలెమూనకవెను।
వెంటంబడుగిడుచువచ్చి- వెనబట్టినవాల్।
గంటికివలపుబాడమునను।
కొంటెవాసిలునిలుముచాలు- కొంచెతనంబుల్॥

చ॥ తలపుమునిన్నునీవునిబు- ధ్రవవరుల్నినుగొల్చిగాదె
యు।జ్వలమగుబుద్ధియున్బలము- సంపదయున్పదము
న్లభించిరి। కల్పలశేపయోధిశస్యయును- గన్గొనినివ్వరి
యుంచిమించెచెం। చులజవరాలిచేకొనిన- చుల్కనగా
దెభపత్నిశస్త్రికిన్॥

చ॥ పొదలనుమూల్గికులంగనుగు- పూతనెవంబునసవ్యజా
చ్చపెం। పువొలగనీవుసేయుపని- పోలదుపోలదటం
చుగాలిచే। గదలెడుశాఖికాకరని- కాయములందరు
లూదిజూపెను। స్మదమధుపాళియున్ప్రతిసు- మంబు
నటుంజనిదెల్పెపెన్రొదన్॥

గీ॥ లజ్జయగ్గలమయివిభుపజ్జనిల్వ।
తేఁబిగికౌగిలినివదలించిబరచు।
భీరువులవెంటబడిబట్టగోరదగునె।
యుచితమిదిగానుమరలుమహాంబలేశ॥

ఉ॥ వేటలలోనదీరివన- వీథులద్రిమ్మరితుప్పదూఁడులం।
దాటుచుమోళ్లముళ్లనక- దారియుతెన్నునులేనికోనల
న్। మాటికిపర్వువెట్టిటలు- మాకెగదానమహాఁజంబులి
ట్టిచో। నీఁకరిపీవుమోటుతరు- ణిన్బరుగెత్తిగొనంగడం
గదె॥

చ॥ కులిశనఖుండవీవగుట- కోవిదవందితజూడువారమొదల్।
తలికుజలించుపోల్కి-గడు- తల్లడమొందివడంకజొచ్చె।
గిరులిడకగోరులుండునెయు- రోజములందుకు బెగ్గడిల్లు
డం। ష్ట్రలుదలపోయవారెరకు- చాలభయంబగునేమి
సేయుదున్॥

పాట సౌరాష్ట్ర చాపు*

పట్టరాకుపోపోరా- చెంచు- భామనొందుటనీకు మేరా॥
పట్టపగలెవెన్క-బరచియల్లరసేయ ॥మి॥ నెట్టుకుంటివిరట్టుదాటినదిట్టరివి నీగుట్టుదెలసెను॥ పట్టరాకు॥

వగకాడవౌదువులేరా-మంచి-మగువలునీయొద్దలేరా-తగులామినామెడనేలా- నీకు-తగనిలేమతో పొందదేలా- వగలచేనినుచాలావలపించివలచెడు- ॥మి॥ మగువలెందరోగలిగజగముల- పొగడుగనుగడు సొగసుకాడవు॥ పట్టరాకు॥

ఏమోమదికిదిగులాయె? దాన నెక్కటినినువీడనాయె- ప్రేమసీపైబోవదాయె- సిగ్గుపెంపుః నిటుసేయనాయె- కామునిమాయయాక్రమమునపెనుపాయె ॥మి॥ శ్రీమనోహరపిదపసీఫద- సేవజేసెదమరలుమీయెడ॥ పట్టరాకు॥

(ఇటులవేడుచున్న చెంచుముద్దియకు) సర్వేశ్వరుండేమనుచున్నాడు

ఉ॥ ఆమ్ములువిల్లుబూనిమృగ- యాకుతుకమ్మునసెల్లకాన
లన్। ద్రిమ్మరిగొంటిమైపులు లధీరతనేసెదుసట్టిదిట్టవై।
యిమ్మెయిబారెదేలమది- కేటుణయమ్మరువేటజంకకో।
నమ్మితినిల్వుమీక్షణము- చాలునుమెప్పెదసట్టివేట
యున్॥

చెంచెత—(విని మిగులమనంబున చమత్కృతయై స్వగతంబుగా జేమనుకొనుచున్నది.) ఈదేవుండు అతిచమత్కారి ఇతండు భూనీశాదిది

వ్యదేవీసహస్రవల్లభుండని పెద్దలుదెలుపుదురు శ్రీకృష్ణుండయి యనేకగోప కామినులన్ తొలుత తనవల ద్రోచితాను రాజయి వారలవిడనాడి మధు రాపురంబునను ద్వారకయందును సుఖంబుగానుండె ననియును వినబడుచున్న ది. ఇట్టిచో కిరాతినగు నన్నటు లేజేయుగాని ప్రకటంబుగా యావజ్జీవంబు త న్నపొలనిడికొని యేలునని తోచదు, గావున దైవయోగంబున నాయందితనికి మోహంబుగలిగి ననుబట్టుకొనసాతురండై వెనువెంట పర్విడు చున్నవాడు. ఇ ట్టికక్కురగల యప్పుడె మరలనన్ను విడువకుండసత్యంబు చేయించుకొనవలయు. దీపము ఉండగానే వెతుకుకొనవలె గాని పిదనేమగును అందువలనముప్పు డు నేనులోనుబడకూడదను. ఇంతట దేవుండు పట్టవచ్చుట చెంచతి పొదచు ట్టును నాట్యముచేదొరకకపంట దేవుడు ఏమనుచున్నాడు.

గీ॥ వలపుబట్టలేక వనజాక్షినినుబట్టి।
వేడుకొనుచునుండ వెలదినీవు।
వదలుమిపుడుమరలవచ్చెదనంటివి।
మాటదప్పదగు నెమంజువాణి॥

చెంచతియేమనుచున్నది.

ఉ॥ ఎప్పటికట్టియొత్తుని- యొగ్గుదొలంగుటనీతిగానసే।
జెప్పితినప్పుడట్లుమఱిచేకొననిన్నికమాయవాడనా।
చెప్పినబాసలిచ్చిననుచేకొననొప్పనుగానిబల్మిచే।
జొప్పడునేమిటారులను- జల్లునగైకొనుమెంతవారికిన్।

దేవుండునవ్వుచు॥

చ॥ నిలునిలుమిట్లుబొంకతగు- నే తొలినాడిమెరుంగుబోడి
గ। జెలుగళుగళ్లునన్ మొరయు- చెంతలద్రిప్పులు పెట్టజె
ల్లనా। బలితపుమోహమట్లుబికి- బల్మినినుక్కగొనజేసె
గానినే। జాలుమొనరించలేదయిన- సుందరితప్పుతుమిం
పగాదగున్॥

(ఇటులబలికి దేవుండు నవ్వుచుఃట్టుటకై వెంటపర్విడుచున్న చెం చతిదొరకకపూపొదలచుట్టును దిరుగుచునేమనుచున్నది నాట్యమునంబాడు చున్నది.)

పాట జంఝూటి రూపకము*

యికదొరకనుపోపోరా- యికదొరకనుపోరా॥

ప్రికటంబుగ చెలులు దెలసి పకపక నగనీవుసేయు॰ తెక్క
వికలకుమనసునొచ్చె తాళుతాళు చాలుధూర్త॥ యికదొరక
ను॥

బెదురునపాదదూరెననుచు- మది నెరిగియుగొంకుమా
ని- గదసిపట్టిగదలనీక పెదవిపంటగంటిడియెదె॥ యికదొర
కను॥

పయిపయినచ్చరలుచెలులు- బలు వేసుకగనగమెలగ-బ
యలగుపనుశంకవీడి- బలిమిపయింబడెదేధూర్త॥ యికదొర
కను॥

అదనుదప్పిదొరికితినని- యుకటబిగియకౌగిలించి? మ
దిదీరగ పెన్నురముననది మేదిమే నెంతనొచ్చె॥ యికదొరకను॥

వెనువెనుక నెవచ్చెదేల- కనుబట్టగగలవెయికను- మును
గోపవధూమణులను- మోసపుచ్చుగడునపోర॥ యికదొరకను॥

గరుడాచలసింహాచలగహనేచరకమలావర- పరమేశ్వ
రప్రాణేశ్వరనరసింహవచోగోచర॥ యికదొరకనుపోపోరా యి
కదొరకనుపోరా॥

దేవుడు స్వగతంబుగా నేమనుచున్నాడు.

చ॥ దొరకెకబారుజారియుటు- తొంగికనుంగొనగొంధిసిగ్గ
నక్॥ మరువునడాగుడాగిపోద- మాటునమాటికిచూ
టిక్- జిల్కులం॥ తరమునునాటగాబరపి- నవ్వునయారె
యొయారిజూడన॥ చ్చెదువగుసిగ్గుమ్మారువయి- జెచ్చె
రడీకొనిక్రిందుమీదగుక్॥

ఇటులనుకొని చెంచతితో నేమనుచున్నాడు!

కం॥ నిలచితినిజూడుచెంచతి।
యలసితివికబరువబోకుమాచటనిలుముకో।
కిలకంఠినీదుశ్లేమే।
సలజడిబడిచమటగ్రమ్మెనదెగనుమకటా॥

కం॥ నీపై సమ్మతిజూపిన।
చోసచ్చెదగాని- లేనిచోనినుడాయక।
నావచనమింటనమ్ముము।
భా సభ పుష్పసాక్షి నిజము బల్కితికరుణా॥

(కనికరించి దేవుండిట్లుబలికిన) చెంచతియేమనుచున్నది!

ఉ॥ చెంచులకుర్రిభంగిమును- జేరగవచ్చితివప్పుడట్లనే। యెం
చివలంచితిక- సొగసునీదనుజాతియునొక్కటంచుమా।
యెంచునెరుంగ లోకముల- కన్నిటికేలికవీవుదేవనే।
చెంచులకన్నియన్గొనగ- జెల్లునెనీకుజగంబునవ్వదే॥

ఉ॥ అక్కరదీరగోపికల- యట్టులెనన్విడనాడితేనియా।
చక్కరవిల్తుజిల్కులకు- సైపగనాతరమానెపొమ్మునా।
చక్కికిరాకునీపెదవి- చక్కెరపల్కులతీపిచాలునే।
చిక్కనునీదుమాయలకు- చిత్రవిహారయహోబలే
శ్వరా॥

(మరియు నేమనుచున్నది.)

గీ॥ వల్లదప్పినట్టివశమైతినప్పుడు।
బరచియిపుడునటులెబట్టజోరకు।
ధనువుగనుము దేవదానవుల్ గణగిన।
తృణముసుమ్ము నాకు దేవదేవ॥

నేనునిజ్జంబుగా గావలసిన నీకు నేనొకటిదెల్పదనుము!

కం॥ నాకులమువృత్తియుంగొని।
గాకవనుంజేకొసంగగనజొప్పడదీ।

లోకులునవ్వరెజారన్।
గైకొనిపైనిడ్డపిటునికైవడియైనన్॥

దేవానీవు నాకూడుగుడచి నాఫలంబొందితివేని నీకునాకును జతపడదు, ఇపుడువీటుడు గూఢంబుగాజారిణింగలయు పోల్కిగలయంబొడ రితి విధియుక్తంబుగాదు. ఇదిగాక నీవునాయెడకొన్నిబాసలుసేయవలయు అటులయిననిన్నంగీకరించెద లేకున్నవచ్చినదారినె తక్షణంబవెడలుము. అని వింటకోలందొడంగి నిలచియున్న చెంచుముద్దియంజూచి దేవుండుయేమనుచున్నాడు.

సీ॥ నీకూడుగుడచెదనీఫలంబొందెద- చెంచుపాలాబడనా
డుచిగురుబోణి! నినుపెండ్లియాడెదనెనరుతోమాయిం-
టనెల్లకాలంబుందునిందువదన। బంధకిగలసిసభంగినిస్సల
యంగ- భావింపగాలేదుపద్మగంధి। పరకాంతలనిగోప
భామలవీడితి- నటుతెలసివాదువంబుజాక్షి। తెలుపుమె
టువంటిబాసలోతెరవమిన్న। గొంకకన్నియునిచ్చెదకో
మలాంగి। పరుగిడుటనొచ్చెనడుగులుబట్టవత్తు। గినిసివ్రే
సినవ్రేయుముకీరవాణి॥

మ॥ వెడవిల్కాడుకడంకపూములుకులన్- వేమారునామే
నుజ। లైడనాదూటులజేసెజూడుమిదెగే- లిస్నివు
వన్నెసిసన్।బడునత్తూటులదారిదూరిజనునో- పద్మాక్షి
నీచేతజా। వ్వడదింతైననునొప్పినాకుప్రియతా- ప్రాయం
బుసేకిన్కయున్॥

ఇటులనుటవిని చెంచతి భక్తవశతకు విస్మితయై యేమనుచున్నది.

ఉ॥ ఒక్కడవైయవిశ్రమసుఖోల్బణనిత్యచిదంబురాశివై।
యొక్కెడనిజ్జగంబులసముత్సుకతన్సృజియించిచెంచునీ।
నిక్కపుభక్తవత్సలతనేడుపరీక్షకునిల్చెదేవనీ।
టక్కులుగాంచగోరిపిక- టంబుగబబ్కితిసైపగాదగున్॥

ఉ॥ నీపయిప్రేమజూపిగననేరకగుండెడుపూపలేమలన్।
నైపుణిమాపుజూపిద్విగు- ణంబుగప్రేమవహించిదాసత।

త్పాపము లెల్లబాపిసరి- పాలనజేతువు దేవరాగసం।
లేపము లేహాసీకుమరిలీలమొ- గాకయహాంబలేశ్వరా॥

క॥ నిత్యానందవినిమ్న।
ప్రత్యయముదపుసికు వేరెవని లేదరయన్।
భృత్యుల నేలుటలీలా।
కృత్యముచిన్నదుబ్రకృతికిన్ పరుకవజా॥

ఉ॥ ఒక్కనిగల్గునట్లనుగు- నన్ను పరంబులో సంగిలొంగినా।
చక్కనిసిల్చి వేడుకొను? చాట్పువనము త్రితజూపె దారనీ।
టక్కుటమారముల్ గడుచు- టల్ పదిరాత్రుల కేరిక
య్యెనే। ఇక్కతిగొమ్ముగెకొనగ- చెంతకురమ్ము చరా
చరేశ్వరా॥

చ॥ తెలివొక యింత లేదుమును- దేవరదర్శనమిచ్చునంత
నే। వలపుజనించి పొందుకయి- వందుకొలందిన దెట్లొ
దేవబల్। తెలిసితి భాగ్యమింబునప్పి- దీపము బోలెజ
నించిమించెని। చ్ఛలవిడిగొమ్ముసొమ్ముయితి- సర్వశరణ్యా
మకేలనొంకికన్॥

దేవా పరమపావనుండవగు పరాత్పరుండవని యెరింగినది మొ దలు కైలాసమగు నేను నీయందే నను తలంపున బెగడువుట్టి యబ్బెగడు వదలకేయుం న్నది దానినట్లపరాధినియైతి ఇదితమియించి నీయంతిన నీ వేన న్నేలుకొ నుము అటులయిన నాకిర్తృశ్వరేమియుంగలుగదు దాననాపమనస్సంకో చబడెంగు నటులపరిసన్నుండవై యున్నను నాకేమో మనంబునసిగ్గుబొడ మి తలచెత్తి నీయన్న యది పదుగిడి రయంబైనను డాగవలెనని తలంపుబొడము చున్నది ఇకనేని సర్వేశ్వరుండవు సాక్షాత్కారంబు గాని నాయందేమియుతే దు మహాప్రభో నన్ను పరిగ్రహించి నీపాలవదలకుండ ననుగ్రహించ ప్రార్థనం చెను (ఇటులనిపించిలి దహింపడు నట్టూర్పులిచ్చుచునిలచుట అంత దేవుండు కిరాతదాసి చెంపలిబట్టుకొని యుత్తపూర్వకుంజములోన నిలచి యెటు లసత్యముచేయుచున్నాడు.) దేవుడు.

చ॥ వసుధజలంబువహ్నియును- వాయువు నిష్టపదంబునా
త్మిన। ర్యసురలతో దసింద్రుడును- వారిరుహప్రభవుం

ముసాక్షియా। బిసరుహపత్త్రలోచనమ- బెండిలిగాఁగ
యుకొందువీడనె। ట్టినసమయమందునేనియున- టించెద
దీనిమనోనుకూలతన్॥

(ఈపద్యమునువిని! ఉర్వసి మొదలు! అత్సరలు పూవులుజల్లుట)
చెంచతి?

క॥ మాయయ్యమనదుపెళ్లికి।
నాయత మొనరిచెనఖిల- మటుజరుగక నే
యీమెడనీపుననుంగొని।
పోయిననత డేమిదలచు- భూరివివేకా॥

దేవుండేమనుచున్నాడు?-

క॥ సంధాపూర్వకముగనీ।
గాంధర్వంబడవిలోనగానిమ్ముపయిన్।
బంధువునై యింటికిసం।
బంధమునకువత్తుమరలవరియింపుమటన్॥

(ఇటులనిదేవుండుచెంచతివిపూసెజ్జంజేర్చుట తెరపడుట ఈవల
అత్సరలు!)

ఉ। ఈతరిచంచతిన్ జగదధీ- శుడుగై కొని కేళిసేయుటన్।
జాతముకుంజరంధ్రముల- సుందరులారబిరానరంచుని।
ధూర్తనుబలౌనుపాపములు- తోయజలోచనునిట్టిచె
పులన్। ప్రీతినిగాంచలందలప- పెంపుఘటించెదునెట్టి
వారికిన్॥

(అని అత్సరలు చిరినవ్వులతో కంజముచుట్టును జూచునట్లులా
స్యముజరుపవలెను.)

అత్సరలు?

చ॥ హరిసిరితోడమున్నగల- యంజనియించినకామదేవు
డా। హరునియమంబడంచియచ- లాత్మజపైనలపిం

చిరుద్రను! ధ్రునిటఃగ్నిదగ్ధుడయి- దూలియసంగతి
గాంచెగాదెయూ! కౌరతనునేను చెంచతిని- గూడినృ
సింహుడుదీర్ఘగావుతన్॥

సందులనుండిచూచిరేమనుచున్నాడు.

ఉ॥ చిక్కులువెట్టివెట్టివిభు- చేతికిలోనయిముద్దుగుమ్మతా।
గ్రక్కుననాధుడప్పుడిడి- గంగనుదోయిబిరానమూసిమి।
న్నెక్కినలజ్జడీలువడ- సిగుడౌన చెక్కడుమారుకేళిలో।
చొక్కొడలెక్కనైమరచి- పోలెనికేమనదే మొనర్చినన్॥

మఱియునవ్వుకొనుచు నేమనుచున్నారు!

క॥ రుచినెన్నడెరుగకుండిన।
విచికిలగంధులకువలపు- విభుపైనున్నన్।
కుచజఘనంబులుగప్పుట।
లుచితమువురిపింపవలపు- లూబుకుమగలకున్॥

(అంతటదేవుండు నెలతంగ్రతాధకసెనరించినబాడగని యచ్చరలు అచటఁదొలగి వేరెచోట పూవులు గోయుచు పొదలలోతియగబోవుట? తెర అందుకొంతవేషభేదముతో చెంచతితోగూడ దేవుండుపూపొదలలో విహరించుట తెరతీయుట అంతట అచ్చరలును చెంచలిసఖులునుగూడ డాసి అతిసంతోషము ముఖములంగానరాగ దేవునకు మొ్రక్కికేలోడ్చినిలచుట) దేవుండునృతాచిని ఊర్వశినిఉద్దేసించి?

చ। నిముసముదీనినేవిడువ- నేరనునీానిరుపాధికాభిమా।
సమునతాంగితోగలసి- నాడనయోగిమనోజవహ్నితా।
పనుముదినాడెగానియిక-పద్మదళాక్షినియిల్లుజేచుకాడు।
త్రముముగతల్లిదండ్రులకు- తద్దయువేట్కగపెల్లియయ్యె
దన్॥

అచ్చరలు?
ఏమిచెంచతీ? వచ్చెదవా యింటవిడచెదము అనినవ్వుకొనుట.
చెంచతి! చెలికత్తెలు! రమ్ముపక్షీయింటికిపోవుదము.

చెంచతి!

జీవని మోముజూచి అనుమతిగొనినటుచుటు.

సౌరపడుటు.

ఇది చెంచతి గాంధర్వవివాహసంకేతము

(పిదప తెరలో స్వయంవరనివాహప్రదేశము సత్యపాత్రుడు మొదలగు మంత్రులతో గూడ చికిరాజు ప్రవేశము తెరతీసెది చికిరాజు సత్యపాత్రా భాగణ్ణవముని వారు వివాహ ప్రయత్నము చేయుమని సెలవిచ్చినట్లు సిద్ధపరచితిమి ఈదినమున పెండ్లికుమార్తె దొరికివచ్చునన్ని మన చెంచతిని స్వీకరించుమన్నన్ని నిశ్చయముగా చెప్పినారు. మనము ఆదినమ్మియుట్లు నిరీక్షించుచున్నాము రేమునకుమా తెలియదు. మా యమ్మికమున్నగాని బయటదిన రూపముగా కత్తుల్, ఇట్లానుండగా ఊర్వశి కృత్తాచి మొదలగు సచివులతో గూడ భాగణ్ణవముని వారు వచ్చుట చికిరాజు లేచి ఎదురేగి నమస్కరించి తీసుకవచ్చి ఉచితాసనములందుగా చుణ్ణంపెట్టుట భాగణ్ణవముని చికిరాజును రహస్యముగా పిలిచి ఊర్వశియాను ఇంకతక్కువారును అప్పాలు దేవుండు కిరిని చలికించెను తాను ఇక ఒకముహూర్తంబున వత్తునని సెలవిచ్చినటు చెంచతినిముంగిట సేనముతో నిటువచ్చి నిలుపుము చెంచతికి తమను దర్శనమిచ్చినయా సముతో ని ప్పుడు దర్శనమిచ్చినాటు నమ్మని జన్మసఫలంబాయెను అనిముంగిట స్థానమున కు వచ్చి సుఖముగా గూర్చుండుటు అంతట చెంచతియును సఖిజనములును గూడ వచ్చి అప్పరలంగొని యొకచోట కూర్చుండుటు అంతట చికిరాజు నొద్ద లికి ఒకభృత్యుడువచ్చి యేమనుచున్నాడు. మహాప్రభో అడవిని వేటకు పో బడిన సర్కారు యేనుగులలో కాహినీయనే అడవి యేనుగను ఆబటు ఒక అడవియేనుగ వచ్చి దానిని వెంబడించి ఇప్పుడు యేనుగులశాలకు వచ్చి దానిని వ దలకయున్నది ఏనుగులవాళ్లు దానికి చిక్కి యేనుగులను కట్టలేక భయపడి యొ క చెప్పకొనవచ్చిరి కట్టలేక యేనుగులన్ని దానితో పోటులాడుచు ఉన్నవై బ డ్డవి ఆ అడవియేనుగు కాహినీనిఅనుసరించగా అదిపిప్పక బయలుదేరుటకు పారిపోగా వెంబడి అదిన్ని పరుగెట్టుచు ఇప్పుడు దేవర దగ్గరికి వచ్చినది అన్ని యేనుగులు కాహినీకితోడై దానిని కొట్టసాగినది దాని దెబ్బలకు పారుచున్నవి. మనుష్యులనెవరను చంపలేదు ఇక ఉపేక్షించిన ఉపద్రవము కలుగును ఇవిఇక రాజు చూచుటకు పోవుట తెరలో యేనుగుల తొండముల సింహనాదము వినబడెను.

తెరతీసెది!)

చికిరాజు!

(మంత్రులను జూచి) ఓహో యీరోజు నని దేటివిఘ్నము గలిగెను చేసి

అడవి మేమగను చంపండి.

భాగవతముని!

వదువదు! వినుము చికిరాజాయిపుడు దేవుండు వచ్చు నీకన్యను దీనినిలాంగదిసికట్టి వేయుట ఈల్కముగా సేర్పకతము దేవుడువచ్చిచక్క జేయును.

చికిరాజు!— చిత్తము (అని మరలివచ్చి సభస్థానంబున గూర్చుండుట అంతట చెంచు రైతాదివచ్చు పుండరీక వామన శంకుకర్ణ సర్ప వేతు లతో గూడ విల్లముల్గొంబట్టి శిక్షింపఁ బమునుమట చెంచు కిరాతకుమారు పోలిక దేవుండు వచ్చుట అందరు లేచి యుచ్చరు వొందుట. ~~ఉర్వశి~~
~~తిలకా ఇట్టివన్నా నారదునను దేవునిజాతముచే మరి జెపిచుండుట లేపగాన నారదుండు గూడ దేవునిపిల్లినా దవచ్చెను?~~)

ఊర్వశి! నారదునకు మొక్కు!

స్వామీ బుద్ధిస్వస్థత గానున్నదా?

నారదుడు! అమ్మా స్వస్థతగా నేయున్నదిగాని దేవుడు కొంచెము ట్లునమ్మనవచ్చు.

(అప్సరలు వచ్చుకొనుట!)

ఊర్వశి ప్రుణా చిత్తో మెల్లగా దాని పేరెత్తితివయితే ఈయన కిప్పుడే వెర్రియెత్తును అట్లైమియుం జేయబోకుము కాంత్యవిరోధము సగ్రబుద్ధి జాపబోకుము అటులేమి జేసినను మిమ్మతిని మింపక నరలోకమున బుట్టశపియించెదను సుంము జాగర్త.

(ఊర్వశియును చికిరాజును తక్కువారును వెనుకరాయెదురేగి దేవునికేల్పట్టితో దెచ్చి దంతమయమయిన మిగులవిలువయిన యాసనము పైగూర్చుకొండబెట్టుట యూర్వశి చెంచతికడకేగి శంబుక మొదలుచెంచు ఆడువారివిన లవ హస్తముచేజాపి యేమనుచున్నది.)

ఉ॥ కొంచెపుకోనుబల్ వెడద- గుండియ జానువులంటు చేతు
లుణ్ణ! మించనొప్పవల్వ చెవి- మేరలమీరినతళ్కుకె
న్నులో! క్రించుక నవ్వకోముసు- మొయిల్ సొబగొ
ప్పునొడల్ గలగట్టియో! చెంచుకుమారు జూచితిరె- చ
క్కదనంబిటులున్న యెచ్చటన్॥

చెంచతి త్వరపడి తల్లికో?

క॥ అమ్మాయతడేయిూతడు।
సుమ్మామునుగన్నుగవకు- జూపట్టినవా।
డమ్మాయటమాయమ్మయి।
క్రమ్మరనేడిచటమనకు- గానగవచ్చెన్॥

ఊర్వశినవ్వుచు! అమ్మానీవు యితండుపరిచితుండేనా? (చెంచత లజ్జించుట)

ఊర్వశి? చూడుము నీస్వయంవరమునకు ఎందరు ఆశించివచ్చి వేత్రాసనంబులంగూర్చుండియున్నారో నీవుస్వయంవర పుష్పమాలికం జేకొని వరులున్నచోటికివచ్చి యొక్కొకరినిజూచి వారి వారి కులగోత్రపౌరుషాది గుణంబులుమావలనవిని నీయిచ్చవచ్చినసుమారునివరించి యతనికంఠంబునపుష్ప మాలికవేయవలసియున్నది గాని ప్రకృతంబునమీతండ్రి నీస్వీకారంబునకు ఒకకట్టుబాటుచేసియున్నాడు నీవుయువనిమనసునగోరినవాడు ఆకట్టుబాటు దీర్చవలయును.

చెంచత? ఆకట్టుబాటేది! ఊర్వశి॥ ఒకవనగజంబు మాయేనుగులలో నొక ఆడయేనుగను కామించి వెంబడించివచ్చియారంబడి యల్లరిజేయుచున్నది. నీవుగోరినవరుండు ఆవనగజంబును తననేర్పువలన ఒట్టిబంధించవలసియున్నది. అందుకీతండుతగియున్నట్లుతోచుచున్నది.

చెంచత! ఓయూర్వశీ నాతండ్రికి పరాధీననైన అట్టి కట్టుబాటు నెరవేర్చునో వానినేవరించెద. వినను యీకూర్చున్న వారెవరో తెలియవలసియున్నది

ఊర్వశి? వినుము దేవలోకంబులందు నీస్వయంవరమగుననిచాటితిమి. అదివినిదేవగంధర్వకిన్నర యక్షసిద్ధ విద్యాధరకుమారులునాపేసద్దరులైవచ్చి కూర్చునియున్నారు ఇట్టివారి...పరీక్షయగును గనుము.

ఇట్లుండగా! చికిరాజా? భార్గవాదుల అనుమతిపైన కుమారులను ద్దేశించి యేమనుచున్నాడు.

చ॥ వనకరికానమేతకయి-పర్తిలుమాకరిణిన్। వలంచిపై
కొనియదియోర్వకతారుబోర- కూడనెవచ్చి భయంబు
జేసెనూ। జనులకుగానెవ్వడు- నుసత్త్వమునంజనిదా
నిగట్టినా। ఘనుడౌమదీయపుత్రికకు- గట్టెదుమంగళసూ
త్రమిమ్మునన్॥

ఆ వనకరిని బంధించివచ్చిన వరుని కీతంబునమా చెంచతిస్వయంవ

రమాలిక వేయుచేకొని సిద్ధంబు గానున్నది. పదుడు కుమారులారా ఆయేమం గు మెలంగు చోటుజూపెదు (ఇటులనిఅందరును లేచూట తెరపడుట శిల్పవనగజ ము తక్క నంగరుమమాలి కాహస్త యుగుచంచతి అత్సరసలు తక్క స్త్రీలును ఒకచోట! తెరతీసేది ఒకొక్క దెగజమంజూచి భయమందినిరాశదైపోవుట)

అంతట చెంచతి!

చ॥ మృదపరిణామకుమారకుడు— మేఘములంటెడునీగజం
బుడు। గ్రదమిది మెట్టికానోకొయు— మానుమశక్తి యిత్థ
తండటంచునా। హృదయమెరింగియున్నెదురు— నేమొ
కొదైవమసినా మొక్కెదన్। నుదకరిదుర్గ్ఘదంబడమ
మాటక్కకుమారునమగ్రహింపుమిా॥

(ఇటులపలంచి మొక్కుచుండుట అంతట మాయాచంచునకుమారుం డు లేచినట్టిగట్టి వవగరంబు నెదిరించి తనసింహరూపంబు జానికి గానబరచి సిం హగర్జితంబొనరించి గజపాలకంబతి భయంబుబొడమియు చేతనంబును కూలబడి మూర్ఛిల్లెనంత స్త్రీ ముఖంబులు చెప్పించి గజపాలుర చేత నెబంధింపించె. పుష్పవర్షంబుగురిసె మంగళస్వరసంగంబుననందరుంగూడుకొండిరి. అంత టచంచతివచ్చి మాయచెంచుకుమారుని కంఠంబునమంగళ పుష్పమాలికను వేసె ను. అందరును పుష్పములుజల్లిరి. మంగళవాద్యములు మ్రోగెను. ఇటుల చెంచతిం గైకొని అచటగదలిపోవ బలం చెడుమాయావరుని తలంపు తెలుసుకొని భాగవ నారదులు చికిలాజాను దేవు మోలికితో వచ్చుకువచ్చి మొక్కించి) (నాగదులు)—

శ్లో॥ అహోబలేశ సర్వేశ భక్తవత్సల శాశ్వత।
శ్రీలేయంభవతః శ్లాఘ్యా కృతార్థా నయమిాక్షణాత్॥

మహాపత్రిగ్రహ వీనియింటిలో రాత్రియథామిధిగా ఈరూపముతో పీటలపైనకూర్చుని పెళ్లిచేసుకొని ఈభక్తులనుసంతోషపరచి పిదప చంచతిని తీసుకొని స్వస్థానమునకు వేంచేయవచ్చును. మా ప్రార్థనము చెల్లించవలసినది స్వామివారు మంచిది. (తెర పెళ్లిసన్నాహము పీటలపైనచంచతీ నరసింహ లుకూర్చుంటు భాగవతమునివివాహము చేయుంచుటచూపెది) (సంకల్పము, మంగళాష్టకాలు, ఆశీర్వాదము, వాద్యములు, ఊర్వశ్యాదులనృత్యము, నారద గానము ఇత్యాదికముచూపవలెను.) మంగళహారతి ఆశీర్వాదమున్నూ చూపిం చేది వధూవరులు లేచుట!]

పంచమాంకము సమాప్తము*

Act VI - Sc 1

(పిదప తెరలో ఆస్థానమునందు మహాలక్ష్మి సభయున్న అందు విభూతి, ఉన్నతి, కాంతి, తుష్టి, కీర్తి, సన్నతి, పుష్టి, ఉత్కృష్టి, బుద్ధి, అనేకులో మహాంతులగు పరిచారికలు చామరములు పట్టుకొని యుండవలెను. ఇటులుండగా తెరతీసెదరు) శ్రీమహాలక్ష్మి! విభూతీ! నేను నుడువనున్నా. ఓ విభూతీ స్వామివారు వనవిహారమునకు నామసంకీర్తనలతో గూడ వెంచేసిరట ఇంకా రాలేదు. ఇంత విలంబమునకు కారణమేమో తెలియదు.

విభూతి!— నమస్తే భగవతి సర్వేశ్వరి భక్తపావనులుగదా అట్టి భక్తులవలో బడియుండి పోయిరో నిమ్మళంగా వెంచేసెదరు (ఇంతట ద్వారపాలిక! సాష్టాంగము చేసి లేచి చేతులు జోడించి) ఓ దేవీ భగవతి పరమేశ్వరీ సర్వమాతా నారదమునిదర్శనార్థియై ద్వారమందున్నవాడు! మహాలక్ష్మి! తీసుకురా నారదముని వచ్చి సాష్టాంగము చేయుట

(మహాలక్ష్మి సమీపమున చేరుట మాపుట అలదుకొని చూచుట)

మహాలక్ష్మి!— ఏమి నారదా! స్వామివారి వృత్తాంతమేమైనా తెలుసునా!

నారదముని!— చిత్తము నేను ఆ వృత్తాంతము చెప్పుటకే వచ్చితిని. మనవి చేయుటకు సెలవైతే ఏకాంతముగ మనవి చేసెదను.

మహాలక్ష్మి.— పరివారమును సంజ్ఞగా పంపుట పరివారము తొలగుట!

నారదముని!— సర్వమాతా తమరులేనపుడు మనసునొచ్చే వ్యాపారము జరిగిపోయినది తాము క్షమించుకోనవలెను.

మహాలక్ష్మి!— చెప్పుము!

నారదముని!— ఈ అరణ్యములో నొక పర్ణకుటీరము కట్టుకొని ఒక రాజని యొక చెంచు రాజు గలడు వానికొక గుణవతియగు కన్యగలదు అది వేటకుపోయిన స్వామివారు దానిని మోహించినారు. ఆ కన్యక కేలాగున నొప్పు తాపి యయోగ్య శీ మొదలగు సర్పగణముతో నతిస్నేహము కలిగినది దాని మూర్ఖ స్వభావంబున నా చెంచుకన్యతో తోలి నరణ్యంబున దేవునకు సంభోగంబు కలిగినది. పిదప ఆ మరునాటి రాత్రి ఆ చెంచురాజు చేయు పెళ్లియింటికి చెంచు సమూహముతో దేవుండు వచ్చి పల్లకిమున నిడిన కనకరంబు బంధించి యా కన్యచే స్వయంవర పుష్పమాలిక కంఠంబున వేయంబడి శుభముహూర్తంబున భాగ్యముని వివాహకర్మ సవివాహమై దానిని గొనిపోయి మయినవారు ఇంతటికి వచ్చిరనుకొంటిని రాలేదు దానిపై నతిమోహముగానున్నారు దివ్యంబులగు నేకవనంబులున్నవి అందు దానిగూడి విహరించుచుండునని తలంచెద కొంతపడియుండుగు

[illegible] గాని వెంటనే [illegible]హించెను.

మహాలక్ష్మి!— చిన్నబోయి మొగముదించుట.

నారదుడు!— [illegible] ఏమి చింత [illegible]

మహాలక్ష్మి!— నారదా [illegible] సన్నిధిం [illegible] చేయరాని పెద్ది [illegible] ఇది నాకిప్పుడు [illegible] లేక మహాపాపమో తెలియదు [illegible] సర్వలోక సంచారివి ఇది అంతయు [illegible]

నారదుడు!— [illegible] నాకు సర్వత్రా [illegible] తెలి[illegible] అందుచే నేనిప్పు [illegible]

మహాలక్ష్మి!— (ఆలోచన చేసి) దేవుమాయాకు [illegible] పనికి మాలినది [illegible] తెలియకుండా చేసినది. దేవుని [illegible] దానిని [illegible] మంచిది నారదా [illegible] చెప్పి చేసితివే. [illegible]

నారదుడు [illegible]

విభూతి [illegible]

మహాలక్ష్మి!— ఓ విభూతి [illegible] వింటిరా నారదుడు పలుకు [illegible] దేవుండున్న కేయి కిరాతిం వెళ్లి యాడిదా [illegible] చింత [illegible]

విభూతి [illegible]— [illegible] అట్లాయెనా! ఇక [illegible] [illegible]

మహాలక్ష్మి!— తలవంచుక [illegible] ఎరుగనట్లూరకొనుట [illegible]

విభూతి!— [illegible] దానిని వటికి తెచ్చునంటే యేమి [illegible]

మహాలక్ష్మి!— [illegible]

విభూతి!— [illegible] ఏమిటు [illegible] చెప్పెను.

మహాలక్ష్మి!— నారదుశాపము వెనుక [illegible] దాని పోకం[illegible] (అని చింత చెలేచి [illegible] తెరపడుట) (అందు [illegible] పుండరీక, వామన, [illegible] శ్రీస్వాములవారు [illegible] అనంత [illegible] విమలాదిశక్తులు

సాధకజ్ఞానమై రాజ్యైశ్వర్యములను విమలజ్ఞానాన్ని కోరుచున్నారు.)

శ్రీస్వామివారు!— ఓ కుమారా నీవు మహాలక్ష్మి వద్దనిబోయి నీయొక్క మనస్థితైన సేవను స్వీకరించిన దెంతటిది తీసుకువచ్చితిమి అతినీచకాకనము చేసి నిన్ను నమస్కరించుటలయు అందుకతీసుకొని నేము మచ్చుమన్నారమునిమన వినెపిరా!

విమల— (నోము దించుకొని కళ్ళ(త్రిప్పి) మహాప్రభూ జగదీశ్వరి ఒక ముహూర్త మాత్రము విభూత్యాదులతో గూడి అంతఃపురము వెడలి వేదాద్రి పైకి వెంచేసినారు.

శ్రీస్వామివారు— అది యేమి విహారార్థమా లేక కోపమా?

విమల— ముఖ్యముగా కోపము సేకానవచ్చినది

స్వామివారు— ఇప్పుడు వేదాద్రియందె వెంచేసియుండునో తెలుసునా

విమల— ఇప్పుడే అద్భుతముగా జ్ఞాన మన్నా కిరాతురాల్నా కనబడె కంపించినాను వీళ్లు ఇక్కడ వచ్చి వారి ఇంటిలో దేవతలు వెంచేసినారు.

శ్రీస్వామివారు— ఏమే జ్ఞానా ఏమిటి క్రొత్తవార్త లేదా (ఇట్లు అని చాటుకు తీసుకొనిపోయి మాటాడును.)

జ్ఞాన— మహాప్రభూ శ్రీమహాలక్ష్మి వారు వేదాద్రియందు మహాప్రభూ దళితపతారువుగా నొక చరియందు సపరివారముగా గూర్చొని కన్నీరు గార్చుచున్నారు.

విభూతి— ఉన్నతి శాంతియు కన్నీరు దుడుచుచు ఓదార్చుచున్నారు. అమ్మవారు శ్రీరాజ్ఞికి ఇంచె సెలవుని సెలవిచ్చుచున్నారు విభూత్యాదులు నివారించుచున్నారు ఇంతటగరుడాద్రి భవనాశని కొండయుపన దేవతలును గూడవచ్చి దూరముగా నమస్కరించి భయపడుచు చేతులు జోడించుకొనియున్నారు. శ్రీజగదీశ్వరి సెలవిచ్చిన గేమంటే అహోబిలమఠ ప్రభులగు స్వామివారు కిరాతిని పరిగ్రహించినారని వినుచుండగా వారి వన్నెలు చేసుకొని నేనెలా గున చూతును నా చెవులతో వింటూ ఉండ నేలాగ సహింతును అయ్యో ఎంతమాన హానివచ్చెను ఈలాగునన గా భవనాశని వచ్చి మహేశ్వరీ ఆకిరాతి కేవలకిరాతి కాదు తల్లీ దేవరయంశచే జన్మించినది కేవలకిరాతి దెవ్వరంటిన, కళ్లు, తలాల నిలుమనా వెనుక బ్రహ్మ మోహినిలాముచేయగా మోహిని నిలిచి బ్రహ్మ సెలవిచ్చె మోహిని గరుడాద్రియందు ఒక కిరాతునకు మహాలక్ష్మి యంశతో పుడుము దానిని వారించి శ్రీనరసింహుని అకస్మాయమునందు రాగవంతుని గా జేసి యుగ్రము శమింపజేయుము పొమ్ము అని అధికారముగా శ్రీస్వామివారు దీని విపరిగ్రహించియున్నారు పదిగాక దేవరయనుమతినిబొంది స్వామివారు పరిగ్రహించియున్నారు ఇట్టివో సర్వజ్ఞులు నిత్యప్రసన్నులగు తాము పరిగ్రహించితో

క్షేమముగా హాంగుటపోవ నిశేము కాదు. (ఇటులనగా అమ్మవారు సంజ్ఞ నామా
చిరి. వెంటనే ఉత్కృష్టమైన అనేక శోత్రిమాంసములు ఆభరణాలనిమిత్తముగా
తీసివేసిరి గరుడాద్రివాలావిహారపడిరే. ఈలాగంటి అగ్రహబహుశేషముగా
నున్నది.

విమల— మహాప్రభూ ఈ అగ్రహము సైని అంతర్ధానముగా
ని అయినప్పటికి పూర్వమంటబోలె లోకోపద్రవముగలుగునని తోచుచున్న
దిగన్న త్వరగా దేవరవారు ఒంటిగాపోయి దేవరమాయామహిమచే ప్రస
న్నగా జేసి మాకల నంతశ్శుభంబు జేయవలయును

స్వామివారు— ఓ పెంచలతీ! (పంచలతి దాయచవ్చుట) నీవు నన్నే
యొందనుము. ఈ పరివారమంతయును నిన్నే సేవించునట్లు వారి ఐశ్వర్యమంతయు
నిచ్చెదను. ఒకముహూర్తములో వచ్చెదను.

పంచలతి— నాథా నిన్ను విడిచియొక నిమిషము తాళజాల కూడవ
చ్చెద,

స్వామివారు— వద్దు. పంచలతివద్దు. ఇప్పుడే వచ్చెద.(ఇంప నాప్రతి
కృతి. ఈ విమలాదులు నిరయిచ్చటి చిత్రములనుచూచెదరు.)

ఓ విమలా ఉత్కృష్టిణీ జ్ఞానా క్రియా యోగా చ పంచలతికి ఇకన్న
డి విత్రిములను నాప్రాణము నుడు ఇప్పుడే వచ్చెదను (అని యొంటిగా వెడలుట (తెర
ఎందు మహాలక్ష్మి శేషాద్రియందొక సంజగర్భమునలో కన్నీరొలుక నలిగిపడి
యుండుట స్వామివార పటికిజనుట. ఆమె ఎదిగికనులుజూడక వెక్కి వెక్కి యే
డ్చుట)

స్వామివారు— నుద్దుకొనుట

ఉ॥ ఏటికి వెక్కి వెక్కి యిటు లేడ్చెదు పల్లవకోమలాంగిరో!
మాట కెదిర్చి సేయునని మామనముందు నిరించు టైనలే!
దేటికి కిన్క మాపలన నెగ్గొనగూడిన యట్లులెన్నిమో!
మోటమి చేసెల భ్ర తా త్యాగ నున్నది గొంకక దెల్పు వీ
ణాదన్ ॥

మహాలక్ష్మి— ఉత్తరంబీయక మరియును వెక్కి వెక్కి యేడ్చుట

విభూతి— వేమాలంబో డించి మహాప్రభూ రహస్యమునుగ్రహించ
వలయును

స్వామివారు— మహాలక్ష్మి పద్దినుండి కొంచెము చాటుకు వచ్చుట

విభూతి... మహాప్రభూ పిలిసవారు కెంచు దానిని పరిగ్రహించిరి

త్రిపురములో జేయుచు చాలా అవమానము గాంచి పరమేశ్వరికి ఇట్టి శోకము అవశ్యముగా అనుభవించవలె తాను ఒకరాత్రి సహించవలసినది. శ్రీ [illegible] పరమే శ్వరి యోగాభ్యాసములో మునిగి [illegible] గలదు.

స్వామివారు ([illegible]) విభూతి [illegible] మహాలక్ష్మి [illegible] సర్వజ్ఞు [illegible] [illegible] వట్టియజ్ఞానము [illegible] క్రమ్మిన [illegible] యున్నాము [illegible] గట్టి [illegible] చేసినాను అందువలన [illegible] స్త్రీ మోహమును [illegible] ఒక స్త్రీయం దు మోహము కలిగి ఆ స్త్రీ అంగీకరించక [illegible] చూతురు గాని ఇది [illegible] పరమేశ్వరి అనుమతి [illegible] అనుమతి [illegible] ఆ పంచ తికి [illegible] అనుమతి [illegible] [illegible] మాని వారణ [illegible].

విభూతి!— శ్రీ మహాలక్ష్మి [illegible] విజయ పరమేశ్వరి మహాలక్ష్మి [illegible] సర్వజ్ఞ [illegible] మహామాతా కోంచెము [illegible].

మహాలక్ష్మి.— కొంచెము [illegible] అంగీకరించుట.

విభూతి!— తల్లీ [illegible] మహాప్రభు వు [illegible] ఊరించుము [illegible].

మహాలక్ష్మి!— మాకు జ్ఞాపకము లేదు!

విభూతి!— మహామాత్రా [illegible] కన్యకకు వరమియ్య లేదా!

మహాలక్ష్మి!— అగును జ్ఞాపకము వచ్చినది వరమిచ్చినాను ఆ యితే ఇపుడు నీ వేమనియెదవు.

విభూతి!— తల్లీ పరమేశ్వరీ అట్టి వరమియ్యబడ్డ కన్యక [illegible] తమ అనుమతి [illegible] శ్రీ స్వామివారు తీసుకొని వచ్చినారు [illegible] కిరాతిని [illegible] అనుమతి [illegible] స్వామివారికై [illegible] చితము కాదు అలుక విడచి దేవుని యందు ప్రసన్నులై [illegible] యచేయవేడెద.

మహాలక్ష్మి!— [illegible] విభూతీ నీవు చెప్పునది [illegible] గాని [illegible] నామనసు [illegible] దే [illegible].

న దేవరయానతిందాటుట స్వరూపచ్యుతి కారణంబుగాన నటులెన్నడుం గాదు, అయినను స్త్రీస్వభావంబతి దుష్టంబుగాన నంతఃకాలుష్యంబు సవాసనంబుగా వదల కొనుటకైయిచ్చోటనే కొంతకాలంబుండ ననుగ్రహించిత తీంచవలయును.

స్వామివారు! వామనా నీవేగివిష్వక్సేనునితో దెల్పి విమలాది పరిచారికలతోగూడ అష్టసఖీపరివృతయగు చంచతిని శిబికనిడి మహాలక్ష్మీవ శేషావాధకంబుగాతోడితెండు.

వామనుడు! చిత్తం మహాప్రభూ (అనివెడలుట ఇంతలో అచ్చటచంచతి విమలాది భగవత్పరిచారికలును, మూలిక, స్కంధిక, శాఖిక, ప్రవాళిక, పత్రిక, పుష్పిక, ఫలిక, స్వాదిక యనుఅష్టసఖీలును భవనాశనికొందరువనదేవతలును గూడనడువ వనరమణీయతనుజూచుచు స్వామివారుతడవుచేసిరనిసంతాపముపొడమి విమలతో నేమనుచున్నది.)

ఓభగవతీ శ్రీస్వామివారు ఒకముహూర్తంబునకువచ్చివేతుమని చెప్పి నన్నిచట విడచివెళ్లిరి రెండుమూడుముహూర్తంబులాయె నిప్పటికిని రాకున్నారు. ఎచ్చటికిపోయిరి యేమిప్రయోజనమది ఇంతవిలంబమునకుకారణమేమమ్మా?

విమల! అమ్మాచెంచతీదేవి వచ్చెదరు ఇకనట్టె విలంబము కానేరదు. శ్రీమహాలక్ష్మీవారు వేదాద్రిని ఆహ్లాదవనములో స్వపరివారముతోగూడపుష్పాపచయమునకు వెళ్లియున్నారు వారినికలుసుకొని యింటికితీసుకొనివచ్చి నిన్నుఆమెకు కనబరచిమొక్కించి సన్మానముచేయించుతలంపునపోయియున్నారమ్మా అచ్చట కొందరుకొండెముచెప్పే దుష్టచేటికలున్నారు. ఏమిభేదపెట్టియుందురో దానకీపాటివిలంబమయియున్నది. మహాలక్ష్మీవారుఈదినము యిచటికి రారని తోచుచున్నది. మనచటికితోట్చుకొని రమ్మకబురువచ్చుగా మనముయింటివద్దకిపోదము పదుండు-

చంచతి! నిట్టూర్పు యిచ్చి-

చ॥ సొగసగుకాననంబులనుసొంపగుకోనలగహ్వరంబులన్।
గగనచరత్వమిచ్చినను- గైకొనిది మ్మరిమేరుమందరా।
ద్యగములజూపుచున్ విబుధు- లందుమెలంగెడుచోట్లు
దెల్పుచున్। మిగులగప్రీతిజూపెనిట- మీదటవల్లభు
డేమిసేయునో॥

ఓసఖియలారా మహామహిముడైన సర్వేశ్వరుని వెంబడిమనము తనుగ్రహసిరంబగు గగనగమనశక్తిగలిగిఎట్టి ఎట్టి వినోదములుజూచితిమి అట్లు

ప్రీతిజేసిన ప్రాణేశ్వరుండు ఇపుడు మననిందువీడివిందేగ నూకానరాడామె. క్షణము యుగమయి మనంబునకుమిగుల దిగులుజేయుచున్నది.

సఖియలు? తల్లీ దిగులు పడనేల భగవతి పలుకులువింటివి గాదా అంతటఒకవృద్ధవనదేవతవచ్చి చెంచతితో అమ్మా చెంచతీకొంచెమురహస్యమిమ్ము నీప్రియునివృత్తాంతముదెల్పెద

చెంచతి? నీవెవ్వరవ్వా అమ్మా నేను నీతల్లి కంబుకమన్నేహితురాలను గహ్వారిణియను వనదేవతను చంచతి కొంచెముచాటుకురాగా-

గహ్వారిణి? అమ్మాదేవుడు వేదాద్రికిపోయి హ్లాదవనములోతనపరివారముతోగూడాఅలిగి యొకపాదరింటపడియున్న మహాలక్ష్మినిచూచిచాలాసేపుఆమెకోపముచల్లార్చుటకై పాటులుపడుచుకోవక ఏలాగైతేనేమిశాంతిపొందించినాడు ఆమెవెనుకతనభర్తయే నీకనుభర్తయగుటకు వరమిచ్చెనట ఆమాటఆమెకోపముచేమరచిపోయ్యుద్ది అందుచేనిన్ను తెచ్చుకున్నాడనేక్రోధముచేచూచిమాటాడినదికాదు.

పిదప దేవుండు? దేవీ నీవె చెంచతికివరమిచ్చి మరలకోపగించెదవాయని తెలుపగా,యాదివచ్చి శాంతపడ్డదిగాని యింటికిరమ్మంటె కోపశేషము వదలక యిప్పుడురానన్నది అప్పుడునిన్నుగొంచురమ్మని వామనుని బంచియున్నాడు ఇంటికదిగివాడువచ్చియుండును-

చంచతి! అవ్వావినుము-

చ॥ పరిమిళకాననంబులను- బాయక నెత్తుకద్రిప్పినన్నునుం।
దనుడిటతోడితెచ్చితన- ధామమునందలియాత్మభృత్యులా। దరమునగాంచినమ్మిలయి- తద్దయుగొల్వగనిల్లుజేర్చిచె। చ్చెరజనెనన్వనన్విడచి- సిద్ధములక్ష్మికిలోనభీతిలెన్॥

గీ॥ నాకుజడియనేల- నలినవాసినిమోహిల।
జడిపనేసితాను- జడియుగాక।
మగడుతానోకండె- మాకునిర్వురకును।
వయసుబట్టిమ్రొక్క- వలయునింతె॥

వాకామెకుమ్రొక్కంబనిలేకున్నను మగనియాజ్ఞంబట్టియు వయసుంబట్టియుమ్రొక్కెదనంతియగాక ఆమెయవమానించిన క్షమియింపబోననియోరుంగుము-

వనదేవత! చచ్చాము చంచతి చచ్చాము మమ్మంతఃపుర మునకు బోదము (అని అంతఃపురము ప్రవేశించుట. తెరలో శ్రీవిష్వక్సేనుల వారు? వాయుసుతు విష్వక్సేనులవారిచెవిలో ఏకాంతము! విష్వక్సేనులవారు శిబిక తెచ్చి ఏనుగులాది పరివారము వెంటనుంచి చంచతినందుగూర్చుండబెట్టి తా లఘుగా వేదాద్రికి లక్ష్మియున్న చోటుకు తీసుకు వెళ్లుట స్వామివారు శిబిక వద్దికి వచ్చి చంచతిని చేయిబట్టి తోడ్కొనిపోయి మహాలక్ష్మి పాదములకు మొక్కించుట చక్కగా చంచతి మొక్కకుండుట అందుకు లక్ష్మికి కోపము వచ్చుట స్వామివారు మరల చక్కగా మొక్కించుట)

మహాలక్ష్మి! —

చ॥ ఇదిమును పెద్దపిన్న యని - యేమి యెరుంగని చెంచుజా
తిలో। నుదయము జెంది పుణ్యమున - నున్నతి గాంచె ను
దేవ యేలనా। పదములబట్టి మ్రొక్కదు - బోధ యెరుం
గనిముద్దుగుమ్మకున్। మదము వనేలు డింక యను - మో
దము సోదరిగాగ జేసితిన్॥

స్వామివారు (అమ్మవారికి అంతరంగమందు గలిగిన వైరస్యమును సహజంపు బొడమి యేమనుచున్నారు) ఓ చెంచతి నీవు మొక్కుటకు సంకోచ మొందినట్టులు తోచినది నీవట్లు గర్వించితివా లేక, మొక్కుటకు లజ్జించితివా నిజము దెల్పుము.

చంచతి! చెంచురాజా మాతండ్రి మాకొకరు మొక్కుటయే గాని మేమొకరికి మొక్కుట యెరుగము - ఇపుడు తాము మొక్కించగా యెరుగని మొక్కు మ్రొక్కితి నింతే కాక మరియేమియు లేదు.

స్వామివారు! అయితే యెరుగనని చేతులు జోడించి మూపుమా చెప్పకో

చంచతి స్వామివారి చేతులు జోడించి పట్టి తమమూపుమెట్టులచెప్పకొనుట దెలుపుమనుట.

(మహాలక్ష్మి నవ్వుట) స్వామివారు —

గీ॥ ఇట్టిబుద్ధి లేని - యిలనాగ యిదిగాన।
దిద్దవలయునీవె - ముద్దుగుమ్మ।
మించ దెచ్చుకొంటి - చెంచులకల్యను।
నాదు తప్పు సైపు నలిననదనా॥

చంచతి —

గీ॥ సవతి మోహలనన్ను - చౌక జేసెద వేల।
నేలనోడుగ వలయునీమ కేను-।
నిన్ను పెట్టబట్టెనిచతనాకేల।
నను నిరోస జేయున్యాయము గనే।

మహాలక్ష్మి మెడగ ముడిచుకొని-

క॥ సుతిమించి రాగమా యెను।
మతిబోయి నపనుల జేసి- మాహ్యాదగానన్।
పెడి కాడినఘటింయించునె।
వెతలకుపాల మ్యొబ్రతుకు వేయనేలా॥

(అని మహాలక్ష్మి అచ్చటగదలి పోకే చోటికిజనుట)

దేవుండు— చంపతిపైకోపించి నీవుపరమేశ్వరిని చక్కగా పెం కకక మకలగరోప్పిస్తులాడితివి అమెకాగ్రహంబుగలిగె ఆమెను నీవు ప్రసన్నం జేసుకున్న గాని నేనునిన్ను గైకొనని యెరుంగుము

చంపతి— ఇది న్యాయంబుగాదు- ఇంత పెళ్లమునకు పిరికిపడే నా డెవ్వనన్నెల చెప్పితివి నీవుజేసిన ప్రమాణంబులేమయ్యె నన్ను గైకొనకనీకే వరవునిద్రబోగదవు!

స్వామివారు— చెంపతిని చెయివిడలించి తోసివేసి మహాలక్ష్మి యున్న చోటికిపోయి అమెవంటిమాచుకొనుట!

చంపతి— అచ్చటికిపోయి

క। సవతులకులోబడను నే।
సవమానము జేసి రేని- యువమానింతున్
నవతికలోనయినన్నిటు।
లవమానించెద పెదేవయన్యాయముగన్

మహాలక్ష్మి— ఓ చెంచుదానా నామోలికెలపచ్చితివి?

చంపతి— ఓ సవతీ నామగడెందుండెననందువచ్చెదను నామగని విడువుము

మహాలక్ష్మి— సవతీ యానినను మాటిమాటికి పిలచెదవు నీకునాకు నుసాపత్యమేమిటి నామగడని దేవునిబలికెదవు అదియెట్లగును.

149

గీ॥ మగడుమతిజెడిశబరిపై తగులుజెందు।
సంతమాత్రైన సాపత్న్యమగునెజూడ।
చెంచుదానవునీవునేక్షీరవార్ధి।
కన్యనంతరువెఱిగిబల్కంగవలయు॥

చెంచెతి— అగును చెంచుకన్యను నేను క్షీరాబ్ధికన్యవునీవుఅగుదువు ననీకును నాకును మగడుఒక్కడేగనుక సపత్నియనిబలికితిని దీననేమితప్పుగలదు.

గీ॥ నిన్నునేనేమనగలేదునీవెనన్ను।
చెంచుదానవటంచును చిన్నబుచ్చి।
మీదిమిక్కిలినిన్నునేమించనాడు।
నటులనాపాదనముజేసె దద్భుతంబు।

మహాలక్ష్మి, చెంచెతి యిద్దరి వివాదము_

పాట శంకరాభరణం ఆది*

లక్ష్మి, ఎందరిమగలనులోవేసుక ముదమొందగలవె చెం
చులకన్యా॥
చెం, సుందరాంగి నృపులెందరైనసరెజూరకొందుసంబు
ధికన్యా॥
లక్ష్మి, కాంతువెంటబడి కొనుబట్టుకొనుగయ్యాళివె చెం
చులకన్యా॥
చెం, ఇంతెగాదురోమ్మెక్కి దిగనడిగనెరుగవద్దియంబుధి
కన్యా॥
లక్ష్మి, మగనిలోబరచుమందెరిగిన నదిమాకుదెలువు చెం
చులకన్యా॥
చెం, మగనిగుండెపైమడికవేయునది మందుగుణమెయ్యం
ధికన్యా॥
లక్ష్మి, విభునిబెట్టుకొని విపినంబులజనునిభగమనవు చెం

చులకన్యా।

చెం, విభునివుట్టుగులవెతుకుచు వెంబడిపరిభవించెదవం
బుధికన్యా।

లక్ష్మి, కూడునుకూడా గుడిపించితివా కోడకానిచెం
చులకన్యా॥

చెం, కూడెడదివనికూడనడ చివిభు బీడించితి నంబుధి
కన్యా।

లక్ష్మి, ధనముదోచికొనదారులుగాచే పనిగలదా చెంచుల
కన్యా॥

చెం,, ధనముతోలువలకెదయుతో నొసగేపనియునదం
గు మంబుధికన్యా॥

లక్ష్మి, మోదముననుడవ్వగొట్టి బాకాలూదగలవ చెం
చులకన్యా।

చెం, మోదితినెదడప్పునోటిబాకా లూదితినాదంబుధిక
న్యా।

లక్ష్మి, వెదుగన్నమురుచి విభుడుమరిగెనికవిడునలేదు
చెంచులకన్యా॥

చెం వెదురవపుజని వెలదికోయునెడ వెదురన్న మొయం
బుధికన్యా॥

(ఇటుల ఇరువురు వివాదపడగా స్వామివారు చెంచతినిఆవోటు
తొలగించుటకై దాయరాగా చెంచతిస్వామివారినడ్డిపట్టుకొనెను)

చ॥ సవతికిలోనుగానుసుమి- సారసలోచన బాసలిచ్చితి।
న్ననసితివెప్పుడున్ విడక- నైకొనుదంచదినమ్మివచ్చితిన్।
దపిలిన దానవంచు పెర- దానికిలీతొ నరించితేనియా।
యనమతినైపజాలవిను- మంగముపీడెద ప్రాణవల్లభా॥

(స్వామివారు— చెంచతి పాదకరకు మొక్కించుకొనిన యాని
శోకముదాదినై యుండగా నీదేమితప్పు మహాలక్ష్మి రావిడనివతిభక్తి గానుండు
దాకమాదకీనాంబోసగుదివ్యదృష్టికిని తప్పించినాము. (ఇట్లనంతనే చెంచ

151

తికి దివ్యదృష్టిదొలగి మానవదృష్టిమాత్రిమే శేషించినది. అప్పుడు దేవుండునూవను హాలక్ష్మియును పరివారంబునుగూడ గానరాక స్వప్నమందోలెగిన్నాయెను. గరుడాద్రి వైకుంఠతుల్యంబుగా కనక మణివిమానంబులతో దివ్యస్త్రీపురుషులతో దివ్యవనములతో కానవచ్చునది లోకదృష్టికి గానవచ్చునట్లు వనము రాళ్లు పేదళీను కిరాతులు సామాన్య మృగ పక్షులును గానవచ్చె)

చెంచతి — అయ్యో అయ్యో యేమిది ఇంతదాక కలయావచ్చెనిజమనుకుంటి. దేవుడేడి పరివారమేది? ఓయయ్యో నా సఖియలారా ఎచటనున్నారే? మాలిక మొదలగు సఖియలు వచ్చిరి.

చెంచతి — సఖియలారా దేవుడు గానరాడు నే నేమి సేతును!

సఖియలు — సఖీ దేవుని మ్రోల చెప్పినట్లు వినక యింత తెచ్చుకున్నావు. ఈ అడవిలో నెంచుకుండేది దేవునను గ్రహంబున్నంతవట్టు ఈ ప్రదేశంబంతయు వైకుంఠంబె. దేవుని యనుగ్రహంబు దప్పించుకొంటివి. ఇక నేమున్నది? పులులు తినివేయకుండా యిల్లుజేరుట దుర్లభంబె. (చెంచతి మూర్ఛబోయి హా నాథా హా నాథా యని మూర్ఛిల్లుట సఖులుపచారములు సేయుట కొంతవడకు నకు మూర్ఛదేరి చెంచతి)

ఉ॥ అయ్యయొ ప్రాణనాథ కరు- ణాకరసన్నిధ నాథ న్యాయ
మా। మొయ్యెడ దాగితో యకట- యెచ్చట నే వెతుకా
డు దానపో। నయ్యక బట్టికొంటినని- నెమ్మది నమ్మినపట్టు
పట్టులా। గయ్యడనుండ నేను యితి- వారడి బెట్టితివంత
రంగమున్॥

ఉ॥ మోసము సేయబోవకుచు- ముందు వనమందున నేయున
ట్టియూ। బాసలు నమ్మియుంటినిసిరి- పట్టినోన చిన్న తప్పుబ
ట్టినన్। బాసితివింత వచ్చునని- వంతపు నెమ్మది నోచదా
యెనే। జేసినతప్పు సైచియిక- చెచ్చెరదర్శనమిచ్చి
బ్రోవవే॥

ఉ॥ నీదు పరిగ్రహంబు నజ- నించిన నూత్నమతంబు పెంపున
న్। మీదికి కన్న లేగిసను- మించిన తేమ తలేరటం చుదు।
ర్వాదములాడితి క్షపరిభవ- వల్లభ యూసిరితోడ తప్పుదా।
మోదర సైచి యేలుకొను- మొప్పని చెప్పులు సేయనన్న
దున్॥

పాట జంఝూటి రూపకం చాపు

దర్శనంబొసంగిపరలధన్యగానను జేయవే। దర్శనా
మృతమునహృదయ-తాపముచల్లార్పవే। దర్శనం॥
స్పర్శవేదియినుముబోలెజాతిత్వాదీపరావే। దర్శ॥
కరచినమకరంబుదునిమి- గజరాజునుగావవె- శరణను
పాంచాలిమాన-సంరక్షణసేయవే॥ దర్శనం।
కరుణతోడమున్నునన్ను- గైకొనగావేడవే। అరమర
యొక్కింతలేని- యట్టిమాటలాడవే॥ దర్శనం॥
కనకకశిపుదనుమనుజ్ఞ- కంబంబున వెడలవే- ఘనత
తో ప్రహ్లాదుగాచి-గరుడగిరిని వెలయవే॥ దర్శనం।
దర్శనంబుజన్మదురిత- కర్శనంబు మోహతిమిర- మ
ర్శనంబుకరకలితసుదర్శనంబు దేవ దేవ। దర్శనం॥

(ఇటులప్రార్థించి కన్నీరుయేరులై కారయేడ్చుచుండుట- దేవుండదృశ్యుండై సపరివారంబుగా నదృశ్యుడైయున్న లక్ష్మితోగూడ వ్యామహామహదంబు జెందియుండి నవ్వుచుమహాలక్ష్మితో నేమనుచున్నాడు)

దేవుడు:
గీ॥ నేపరిగ్రహించినెనరుంచనుతిమించి।
నీవానంగువరము నెలతసురది।
గర్వమొందిదుఃఖగహనంబుననుగూలె।
చెంచుకన్యనేడు చెలువజూడు॥

నీమహిమదెలియుట నాకేనియునశక్యంబు. బ్రహ్మాదులెరుంగజాలరు. ఇట్టిచో చెంచుదియేమి తెలుసుకొనగలదు? నీయెడతప్పజేసి ఆధోగతిబడినది, దీనికి విలాససాధనంబుగా జ్ఞానంబొసగక యజ్ఞానంబిడితిమి. దాన పాపరిగ్రహంబునగర్వించి నీయెడనపరాధమొనరించె. నాయెడ నేయుతప్పు చేసినను నక్షణంబుదప్పించవచ్చు, నీయెడ నేయునపరాధమునకు కీడు నేదప్పింపజాల!

శ్రీమహాలక్ష్మి— మహాప్రభూ అది తెల్పుచున్నది, నేనిచ్చాల లజ్జానురాలు నాకుచాలా సిగ్గుకరముగుచున్నది.. రక్షించవేడెద!

స్వామివారు— రక్షించుట నీయధీనంబుగాని నాయందు లేదు.

మహాలక్ష్మి— ఓయీ ఉన్మాదినీ చంచతి పాపము చాంద్రామని రోదిస్తున్నది. వినజాలవీ వాదానికిగా నవచ్చి రీతులయిన వాని రోదిస్తున్నాం త్రుడు.

ఉన్మాదిని— చిత్తము ప్రసాదము. (అనిమిగులనుంచెరరూపము తో చెంచతి మూర్ఛిలికిపోయి రోమను మన్నది.) ఏమి చెంచుకన్యా ఎందుకేడ్చె దవు.

చంచతి— నా మగడు నన్నొడవి దిగవాడికావరాడు. అందుకే డ్చెద?

ఉన్మాదిని— నీ మగడెవడు?

చంచుకన్య— మహాలక్ష్మి మగడే నా మగడు!

ఉన్మాదిని— అయితే మహాలక్ష్మిని వేడుకొనుము నీ మగనినీకిచ్చును,

చంచు— మహాలక్ష్మి వద్దినుండి నావద్దికి వచ్చినా చేగట్టిగనము కపట్టుబడియు నా కౌగిలిలోనె మాయమయ్యె మహాలక్ష్మియుంగా నరాదు. ఆ పరివారము లేదు అశృంగారమును లేదు, ఉత్త అడవి గానున్నది. మహాలక్ష్మి నెటుల వేడుకొందు?

ఉన్మాదిని— నేచూపెద వేడుకొందునా!

చెంచతి— ఓసఖి బుద్ధిమానసమును గర్వించి మహాలక్ష్మితో వాదమాడి యింత దెప్పుచుంటె, మరల మహాలక్ష్మికి కోపము తీరునా!

ఉన్మాదిని— వేడుకొంటె వేసకోపము దీరి అనుగ్రహించును. దానన మగడు నీకబ్బు.

చంచతి— ఓసఖి చూపుము వేడుకొనియెద.

ఉన్మాదిని— కొంచెము తాగము [illegible] రెండుపున్నైరామ ధిపతికి తెచ్చెద (ఇట్లు [illegible] విట్టునాం [illegible] వము విని దిగుట. ఓవద్దకై [illegible] ఉన్మాదిని [illegible]

నారదుడు... (దానిగనసంతోస మాటిబోయి)

శ్లో॥ ఎవతెన [illegible] ॥
బుద్ధి [illegible] నక [illegible] ॥
యుద్ధర [illegible] లో [illegible] —
[illegible]

పరించు చంద్రుడు॥

క॥ కొన్నిన్న నవిలతునిరేనుగ।
గున్న వలెన్న డచుచున్న - కోమలికేవిన్।
బున్న కగన్న కొలదియును।
కన్నులనుక్తితనివిసనదు - గదు వేడుకగుచు॥

దాయ నేగి జూచె, తప్పేమి అని నారదుడు ఉన్మాదినితో ప్రవాదము గాదిగుట,

ఉన్మాదిని... ఈముసలివాడు మరలనిచ్చటికి గూడ వెంబడించి నాడు. ఇంతకాలము లేని కామగుణము వీనికి మహాలక్ష్మి మోహిలనే నాయెడ బొడమె, ఇప్పుడు రూపభేదమొందియుంటి అయినను వెంబడించినాడు అని ముందుజూచి ఓ ముసలితాతా! తోవలో లెండి!

నారదుడు... నీవెవరవమ్మా!

ఉన్మాదిని... చెంచెత సఖియనయ్యా!

నారదుడు... ఓహో యున్మాదినినిగూడమించియున్న కేయేమిసా గనుగానున్నది. అహా గడుసా, పోనీ కొంతసేపుదీని వెనుకదిరిగి యడిగెద, అని తోవవసలి నిలచుట. అంతట ఉన్మాదినిని వెతుకుకొనుచు, దాని వెంపుడుకోతి వచ్చెను.

ఉన్మాదిని... మరకటీ యీస్వామికి మొక్కు, మరకటి మొక్కుట!

నారదుడు... (ఉహో హోయని సంతోషపడుట.)

ఉన్మాదిని... స్వామీ మెచ్చటికి పోతారు_

నారదుడు... మింటదిరుగు మునులము, మేము ఇచట మీ చంచలి [illegible] బడి అదియేమో తెలిసికొని యూడాగ వచ్చితిని, నీవు యిటు రాజాచి [illegible] సౌందర్యంబులు సమ మనోహరము యిన నడకయున్నను బలి [illegible] వచ్చితి_ ఓహో నీయందె [illegible] జూడలేము, మే [illegible] నన్ను కామ [illegible] బాధించుచున్నాడు.

ఉన్మాదిని... (స్వగతముగా) ఈ ముసలి దెయ్యము మారురూపు వేసు [illegible] నేను [illegible] లక్ష్మితో [illegible] చెప్పినందున [illegible] శపియిం [illegible] అదేయిది [illegible] (అనినవ్వుకొనుచు) ఏమి స్వామీ మీకు [illegible]

నారదుడు... అనుకవిమ్మా మా కంటివాళ్లము సంతోషపడదికే నీను పుణ్యముగలుగును-

ఈ వ్యాదిని... అయితే అలాగున నేచూచెదగాని నేనుమూలికతెచ్చెద మీరే గిచెంచతిమోదార్చుచుండుడు (అని నారదునంపుట. నారదుండుజూచిచెంచతి మరియుశోకించుట.)

నారదుడు... ఏమమ్మాచెంచతి, స్వామినిపటలిపోయింటి గా నడవిలో నేడ్చెదవేమి. స్వామివారేరి॥

చెంచతి.

గీ॥ ఏమిదెల్పుదుమునినాథ- యిపుడుదేవు।
డిందిరనుగూడినమువీడి- యేగెనెటకొ।
కావగారాడునన్నిట్లు- కానవిడచి।
యేమిసేయుదునాకిక నెద్ది తెరవు॥

నారదుడు... ఏమితప్పుజేసితివమ్మా?

చెంచతి... స్వామివారు మహాలక్ష్మికినన్ను (మొక్కించితే బాగా మొక్కకపోతినందుపైననా మెకునునాకున్ను వాగ్వాదమయినది. ఇటుకాగా నన్నిందుపీడిగానరాకపోయె. ఏమిసేతుమునీంద్రా (అనియేడ్చుట)

నారదుడు... యేడ్వకమ్మానీచెలియొక తె నీకనులకంజనముచేసి దేవుజూపెదననియోషధికై పోయియున్నది.

చంచతి... అగునురాలేను. మీకెచటగానవచ్చెనో. ఆతోవనుజ వాడాని తీసుకురాగలరా,

నారదుడు... మంచిది అనిదానివైపునకుజనుట (ఇంతలో చెంచతి తనచెలులతోగూడ దేవునివెతుకనారంభించుట.)

చ॥ విరహాముసైపజాలవిరి- విల్తుడుతూంటరితుంటవింటత।
త్తరమునపూవుములుల్కలదె- తద్దయునిదర్యుద్వేయ
జొచ్చెని। త్తరిభరియింపజాలజను- దారులవానియ
డుంగుగట్టుడీ। సరసిజచక్రశార్ఙపాణి- శంఖముఖాంక
ములుండువానిపై॥

పాట దన్యాసి అటతాళము*

ఇవివానియపుంగులు- ఓనఖులారా ఏగెవాడిత్రోవను
భవభుజంగమభంజనంబులు- పద్మసదనారంజనంబులు
భువనభవ్యకాసంజనంబులు- భూరితరబోధాంజనంబులు॥ ఇవి
సరసిజోదరకోమలంబులు-సాధుయోగవరీమళంబులు-
పరిహృతాశ్రితధీకులంబులు-పాదుకితవేదామలంబులు॥ ఇవివా
గరుడగిరివనభూషణంబులు- కలుషవననిధిశోషణంబు
లు- దురితరక్షోభీషణంబులు- దుష్టభవనిష్పేషణంబులు॥ఇవి

గీ॥ నిముసమొకవత్సరంబాయె- నెలతలార।
సుందరునిబాసిక్షణమైన- సుఖముగాన।
నేగెనీజాడవెంబడి- వేగపడుడు।
మనుగువెడలించుమత్స్యంబు- మాట్కియైతి॥

పాట పున్నాగవరాళి ఆదితాళము*

జాగాయెనే ఏ ఏ ఏ ఏ- నాథుడేగి- జాగాయెనే ఏఏఏ
జాగాయెగానా రాడాయె॥ బాగాయె బ్రతుకువేడి- లోగాయునె
టుతాఅలఘుదుమద- నాగాయుతఘునబలుడెటకేగునో॥ జాగా॥
ఏకానల ఆ ఆ ఆ కేగెనోవా-। డేకానల- ఏకాన
లాకేగెనోవా-డేకానాలమూయేమది। నాకాశమొరగినయట్లా
యె- పాకారిసునందితపదుజూపరె॥ జాగాయెనే॥
కోయిలాలు- ఉ ఉ ఉ- గూయదొణగె। కోయిలాలు।
కోలయిలాలు- గూయదొణగె కాయజాజుపువ్వుకోల। లేయాగ
ణగనేమిసేతు। మాయావియేయడపిడాగె॥ జాగాయెనే॥
గరుడాచలా ఆ ఆ ఆ- దేవుజూపరె- గరుడాచలా। గ

రుడాచలాదేవ్రజూపరె। కరుణాకరు శరణాగత। భరణాదరభరి తాంతరు। పరేశు- సురేశు- ధరేశు- హరీశు॥ జాగారమొనే॥

(ఇటులనున్మత్తుడై వెదుకగా యొకవృద్ధసదేవతవచ్చి యేమనుచు న్నది)

గీ॥ మగనిపైనింతవలపైన? మగువమిన్న।
నన్ను వెండ్రుకను నేజూచి యెరుగనమ్మ।
నిమునమెడబాయకెటులుండు? నెలతమగడు।
మెడనుగట్టుకతిరుగునా? మెలతనిన్ను॥

చంచలి... గినిసి ఓముసలిదానా వృద్ధనారీపతివ్రతాయన్నట్లుగా నున్నది. నీకన్నీ తీరినవిగనుక యిట్టిపాటుపుమాటలాడెదవు. నీకాలాననీ పెన్నిపడివాట్లుబడియుండవా? మెడగట్టుకొననేమి వినుము ॥క॥ ఒకదేవుడాలును రమున నొకదేవుడు మొగమునందు నొకదైవముదాని నొకపక్క-నొప్పలనడెనసి ప్రకటంబెకనక్క-సొలబచరించదవే॥

వృద్ధ... అగునమ్మా అగునుతల్లీ క్షమింపుము. నేనును నాకాలమందు ఇట్టిభావములనుభవించియుండియు ఇపుడుమరచి యిటులంటినో. అమ్మా చంచలీ అటుజూడుము, అగడ్తపుముని ఒకదివ్యకన్యతో వెంబడించగానదినవ్వుచున్నది. కోతియొకటిఅతని కడుపుకౌగలించుకొనియున్నది. అతడు మొరపెట్టుచున్నాడు ఆకన్యనవ్వుచు పరిలించుచున్నది, మరియొక కోతియొకటిఅతని వల్లరజేయుచున్నది (అని ఈలాగున చెల్పుచుండగా ఉన్మాదినిమూలికపట్టుకొనివచ్చి చెంచతినిగురించి జూచితివా చెంచతీ అలుమగలను అని కోతికిసంజ్ఞ చేయుట. కోతినారదునికౌగలించుకొనుట, నారదుడు మొరయిడుట. ఉన్మాదిని చెంచతిచెవిలో గుసగుసగాచెల్పుట)

చెంచతి...(కొంచెమునవ్వి) స్వామీ, మీకీకన్యయందు మోహమ యితే మీయందికోతికిమోహమట. దీనిమోహముతొలిని మీరుతీర్చితే, మీకువయసువచ్చునట పిదపనీకన్యమిమ్ము నంగీకరింతునంటున్నది.

నారదుడు... సిగ్గుపడి లేదుచెంచతీ లేదు,ఈకన్య వెంక నన్ను హాస్యము చేయుచున్నది.

ఉన్మాదిని తెచ్చినమూలికపిండి చెంచతికన్నులపసెట్టును,

చెంచతి... ఓదివ్యకన్యకా అల్లదిగో మహాలక్ష్మి అదిగో స్వామివారు బాగాకానవచ్చుచున్నారు. ఎంత ఉపకారము చేసితివమ్మా-నీవే,నాకు

సు మహాలక్ష్మి కిని రాజీజేసి దేవునితో గలుపుటకు వేడుకొనియెద?

ఉషాస్త్రదిని— దేవునికడకేగుట! దేవా చెంచలికిగర్వంబడంగనే మిజేయుచున్నది జేసెదనన్నది. క్షమించికలుసుకొనవలెను-

స్వామివారు... వచ్చి సత్యముగా మహాలక్ష్మికి మొక్కి దవడ లుగొట్టుకొని క్షమాపణ చెప్పుకొమ్మనుము. లేకున్న తనతండ్రికడకుపొమ్మనుము.

ఉషాస్త్రదిని... చెంచలికడ్డికివచ్చి ఓచెంచలీ స్వామివారునీకుబుద్ధి వచ్చెనాయని యడిగిరి, నీవువారితోవచ్చి మహాలక్ష్మిపాదమునబడి దవడలుకొట్టుకొని క్షమాపణ చెప్పుకొనుము, లేకున్న నీతండ్రికడకుపొమ్మనె-

చంచలి... ఓసఖీ చెప్పినట్లుచేసెదను. (చెంచలి మహాలక్ష్మి పదములబడి లేచి కేలొగ్గి)

ఉ॥ అంబుధికన్యవీవు సక- లామరవందితపాదపద్మ నా।
శంబరశాతనుంగనినచక్కనితల్లివి దేవదేవనీ।
లాంబుదచంచలాయితము. హాస్తనుపల్లివిసర్వమంగళా।
లంబనపారసంపదన- లంబవృతస్వాయమింపునీశ్వరీ॥

ఉ॥ దేవునిమున్న నగాగడము- దించిలి నేనసనెంతనీకునక్కా।
భావమునవాక్యసారసమా- బర్వగజూచి క్షమించిబ్రోచినక్క
దేవుసుబంతసించుమరి- దేవవరుల్ నినుమెత్తురార్తులకా।
బ్రోవగగాదెపల్లభుని భూరిభుజాంతరమెక్కితీశ్వరీ॥

ఉ॥ దేవుడునిన్నుబట్టిజగ- దీశతగాంచెనుగానిలేనిచో।
దేవుకిడశక్తి జగదీశ్వరినీవుసమస్తలోకముల్।
బ్రోవగ దేవుతక్షమున- బాల్చెనుసర్వశరణ్యసర్వసం।
భావితనన్ను బ్రోవగదే- పాపవినాశినిపద్మవాసినీ॥
(ఇట్లు స్తోత్రము జేయుచుండగా విమలచేతులుజోడించి జగదీశ్వరితో నేమనుచున్నది)

ఉ॥ నీయంశాంశము లేని కామినులపై- నీకేజపత్రాక్షిని।
రాయుండాహరిప్రీతిసేయుడుదలం పక్షజూడుమీదీని
తెరా। గాయత్ర్యాంతరదృష్టిదృష్టమగు- నీయంశాంశసం
భూతిమా। క్షేత్రయంబున్యలక్షించహాస్యముజగ- చ్చేయ

స్వ-రం బారయన్।

(ఇటుల విమలాశక్తి విన్నవింపదివ్యదృష్టి చే చెంచతిని తనయంశప్రథ
వగా గాంచినవ్విమ డాయనిలచియున్న నారదుంజూచి)

క॥ ఇదియెల్లనీమహిమనా।
రదయున్నాదినియొనచుస రాక్షసిచర్యన్।
మదిజెడిశపించితివినన్।
న్నదనిదిఫలభుక్తి కయ్యె- నఖిలముదెలసెన్॥

దానికి ప్రతిఫలంబనుభవింపుము. (అనినయున్నాదిని నార
దునికేలుగొనిచాటుకుగొనిపోవుట).

(నారదుడు— సంతోషపడుట)

మహాలక్ష్మి —(స్వామివారిమోముజూచి) దేవా ఇదిశాకేరరూపి
ణిగా యోగప్రణిధానంబునగానవచ్చె. వెంటసేకోషంబడంగ, నాశిరంబునను
న్నయదియేగదా (అనినవ్వుచు చెంచతికేలునీడ్చికొని పర్యంకంబునగూర్చుండ
బెట్టిముద్దుగొనుట. పుష్పవర్షము దేవదుందుభులున్న ఊర్వశిమొదలగునర్త
కులనృత్యము) దేవుండునవ్వుచు?

గీ॥ పెళ్లికూతురుచెంచతి, పెళ్లికొడుకు,
నీవుగాదొచెనొకచోట- భానములర।
గూరుచున్నట్టిమిముజూడ- గోరిరాగ।
నన్నుగనిలేవగానేల- నలినదనా॥

(మహాలక్ష్మి— దేవునితమనడుమ గూర్చుండబెట్టి చంచతికొకచామ
రమిచ్చి తానొకచామరముబట్టివిసరుట అంతటఅతిసంతోషముగామహాలక్ష్మి
చెంచతియురవునితో కూర్చుని నారదుడుతమశాపము చేమలిబోయి పడ్డవెంబడి
దిరుగుము సలియెద్దుబోలియున్నాదిని వెంటబడిదిరుగుచుదానికసురులుబడు
చు కోతియొకటినడుమనల్లరిచేయనానా ఆభాసపడుచుండజూచి దేవుండు
ఉన్నాదినిపిలుచుట ఉన్నాదిని వెంటకోతియు ఆవెంటనారదుడుగూ
డవచ్చుట)

160

[అప్పుడు భగవంతుడు అనుగ్రహించి [illegible] తోలిదించుట [illegible] కల [illegible] పెట్టుము [illegible] [illegible]]

(స్వామివారు — నవ్వు ముఖముపెట్టుకొని)

నాగయ్య... [illegible] మహా ప్రభూ నా కేమో కలవచ్చినది [illegible] ఎన్ని [illegible] లేనిదికాని [illegible] [illegible] తిరిగితి. కొంత జ్ఞానము [illegible] కొంత లేదు. ఇది [illegible] గారి [illegible] కాదు. మరల [illegible] వచ్చి [illegible] మహాప్రభు రక్షించవలెను.

~~స్వామివారు — నారాయణుడు [illegible] చేయలేవా అందుకిది ప్రతి~~

నాగయ్య... మహాప్రభూ క్షమించవలెను. రక్షించవలెను (ఇంత [illegible] మహాప్రభూ చెంచుకన్య తండ్రి తల్లి పరివారమున్నూ సారె తెచ్చి కనిపెట్టుకున్నారు.)

స్వామివారు... మంచిది మా ఆలయమునకుపోయి మా ఆజ్ఞ మా

తీర్థానిసేవించియచ్చట సమర్పణజేయతీసుకొనిపొందు మేమచ్చటవాళ్లను చూచియాదరించెదము (అనగాద్వారపాలురుఅట్లుజేయుట)

(తెర శ్రీఅహోబలము మంటపము అందువిగ్రహరూపముగాఅనంతవిష్వక్సేనాదులతోగూడ దేవునిసన్నివేశము . చెంచుచికిరాజు శంబుక సత్యపాత్రుడుమొదలుమంత్రులు చెంచుపరివారము ఘంటలువాయించుకొనుచు ప్రవేశము తెరతీయుట! చెంచులు స్వామినిసేవించితీర్థ శఠగోపములుపుచ్చుకొనుట అపుడుచికిరాజు శంబుక స్వామివారినిప్రార్థనా

గీ॥ అష్టసఖులతోడ- నఖిలేశ నాకూతు।
దెచ్చికొంటివిప్రుడు- దేవదేవ।
కూతుగానబరచి- కుతుకంబురక్షించి।
సారెగొమ్ముపికచ- సారసాక్షు॥

ఇటులప్రార్థించగా విగ్రహమునుండి వాక్కుబయలుదేరుట!

ఓ శ్రీస్తోత్ర మాగరుడస్తంభమువద్దనున్న తులసియొక్కపత్రములు పిండి యీచెంచురాజునకును వీనిభార్యకును కన్నులకు లేపనముచేసి తీసుకొని త్రిస్రోత్రుడంను నదీతటమునకు తీసుకొనివచ్చుట. చికిరాజున్ను శంబుకయును దేవుని శ్రీభూనీళాదులతోగూడ సచేతనదివ్యరూపంబుతో వుండువానిగాంచారు) (చికిరాజు) ఓహో అత్యాశ్చర్యము వైకుంఠంబిదియు కాబోలు నులక్ష్మిదియు సువర్ణవిమానములు, అన్నియుకల్పవృక్షములు, దివ్యపరిమళము, దివ్యపక్షులు, మాణిక్యస్తంభములు, మణిసోపానములు, ఓహో దివ్యశ్రీ ఇందుమనచెంచతి గానరాదు.

శంబుక— అష్టసఖులతోగూడ దేవునిడమ మొక దేవి కూర్చుండియున్నయది మనచెంచతి యేమోయనిదోచుచున్నది. దేవుండు చెట్టుబట్టుటచేత దేవత్వముకలిగినది. తేజంబధికమయినను రూపుమారకే గానవచ్చుచున్నది-

చికిరాజు— అగునగును అష్టసఖులుంగూడ నటులేయున్నారు తల్లిదండ్రులమగు మనకీయదృష్టముబట్టలేదు.

శ్రీస్వామివారు— మహాలక్ష్మికి సంజ్ఞ జేయుట!

మహాలక్ష్మి— ఓచెంచతి నీవునీతలిదండ్రులమొద్దికిబోయి వారికివందనముచేసి వారినికొంతసల్లాపముచేసంతోషపరచి వారిచ్చుకానుకలందు వారినంపిమరలరమ్ము!

(చెంచతి... అష్టసఖులతోగూడ లేచి తలిదండ్రులవద్దికివచ్చుట వారు అతిసంభ్రమముగా నెదురుకొనుట వారలకిది మొక్కుట కన్నీరుగారగా వారుకౌగలించుట తండ్రిశిరంబుమూర్కొనివిడువగా, తల్లితోడనిడుకొ

నిముద్దుబెట్టుము నాతల్లిసంతోషముగానున్నావా మమ్మువదలినబెంగలేదుగదా అని మంచిచీరెలు రవికెలు పసుపు కుంకుమ నగలును ఇచ్చుట ఈలాగున వేడుకను తగుసందర్భముగా నడుపవలయును. పిదపడోవారికడు ఓచికిరాజా ఆజ్ఞ అయినదిరమ్ము!)

చికిరాజా—(స్వామివారియెదుటుకిపోయి సాష్టాంగముచేసిచేతులుజోడించి)

క॥ మాకన్యను జేకొంటిరి।
ప్రాకటముగ మాకులంబు- పావనము య్యెన్॥
మాకన్యయ ప్పుడప్పుడు।
రాకయుపోకయుగొనన్ వ- రంబొసగవలెన్॥

స్వామివారు— చికిరాజా అదినీకన్యయిష్టమే మాఅటంకములేదు. నీపును, నీభార్యయును ఇంకకొంతకాలంబుండుడు పిదపమాసాన్నిధ్యంబొసగెదము. ఇకమీస్వస్థానంబుజేరుడు ఇకజనుము-

చికిరాజా— శ్రీవాద్ధశరణు విచిత్రప్రభావ సర్వజ్ఞ సర్వేశ్వర వరదశరణు॥ (ఇత్యాదిగాశ్లోకము చదివి తీర్థము శఠగోపము తులసి చందనము న్ను బహుమానముగాపొంది భార్యసహితుడై కూతురుని కౌగలించి [illegible] ముద్దాడి జాలిసొంది [illegible]) చెంచితి!

ఉ॥ చెంచుకులంబుపావనతఁ జెందగ దేవుడునన్ను రాణిగా।
మించినప్రేమగైకొనియె? మాకొకచింతయు కేలకూ
తుసిం! గాంచినమేలుమీకయిన? కైవడియొందునులే
దుముందుగ। స్వించెదమీరుగోరునెడ? బ్రీతిని-మీక
లలందుమాటికిన్॥

మీలేనియునిక పండ్రెండు వత్సరంబులు నిరంతరభక్తితో నీదేవునిగొలచుచు, ~~కలలందుదేవునితోగూడనున్న~~ను గలుసుకొనుచు, యీగరుడాద్రిపవంబున విజనివాసంబుననుండి, భవసాగరనిస్తారకపాతకపంకులయి పిదప దేవునిసాన్నిధ్యంబు జేరగలరు. ఇకనింటికిపొండు (అని వెక్కి వెక్కి యేడ్చుతల్లిని యోమచున్నది)

క॥ ఆమ్మా విచారమొందకు।
మమ్మా యనినన్ను బిలచి? నప్పుడెప్రీతిన్।

సమ్మతిపలుకుచుఛాయవి।
ధన్మునగానంగవత్తు? తల్లివిజగచే॥

అప్పుడు దాసి గరుడాద్రి, భవనాశనియును చంచలి గురించి.

సీ॥ మా మాలతీమాల? మందునతోలినుండి। బాడమినతే
ము? పుష్పబాణి। మాకాసలనుపేట? మాగరంబుల
మెలంగి! తీరినబంటప్రు? తెరపవిన్న! మాఝురంబుల
సిడు? మా టెకిచక్రోలి। మచ్చుకొందుపుసప్రు? మచ్చె
కంటి। మావృత్తుములసిడు? మలయమారుతములు। కల
రుచుందుపుసప్రు? లలితగాత్రి। ఇవ్విటులుండసమ్మకలో
కేశ్వరుండు। మానవంబునసికబ్బె? మంజువాణి। కన్న
మున్నంతకుకుసీపు? కాంతిగూడి। రమణమముపిట్ట
కుండెవ? రంభాసంగ॥

చంచలి (నవ్వుచు) ఓగరుడాద్రి, ఓభవనాశనీ మీరారున్న [illegible]కులవింప్రెల. మీయాశీర్వాదము చేతనే దేవునిపాదం [illegible] మీయాజ్ఞ ప్రసన్నుడును దాటు దానమూగాను. [illegible]గున [illegible] మ[illegible]విన[illegible]ంచెద. [illegible] అమగో విమల, విభూతియుంగూడి బిలుచుచున్నా[illegible]సికి పోవుట. తెరపడుట సమాప్తి॥.

చ॥ జయజయకౌస్తుభాభరణ- సర్వశరణ్యసమస్తదేవతా
భయహారశంఖచక్రధర- పాపవిదారణతత్త్వవేదనో।
జయచణరూపసంస్మరణ- తామరసేక్షణపాహిదశనితా
భయకరసత్ప్రభోజ్జ్వల- పద్ధర దేవల[illegible]బతేశ్వరా.

ఇది. శ్రీమద్భగవత్ విముఖుండం బన్నృసింహాచార్యస్వామి
విరచితంబగు శబరీన్నృసింహనాటకము.

శ్రీనృసింహార్పణమస్తు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ

చ్చినాము వరము కోరుము?

చెంచెత!— ఓ పరమేశ్వరీ శ్రీ అహోబలనరసింహదేవుండు నాకు భర్త అగునటుల వరము ననుగ్రహింపవలెను.

మహాలక్ష్మి,— (ఆత్మగతముగా ఇదియెవతెయని దివ్యదృష్టి చే చూచుట! నిట్టూర్పు విడచుట!) మంచిది అట్లా నీకు దేవుండు భర్త అగును పో (అని పోవుట)

A-ct V . Sc 3. తృతీయ ప్రకరణిక *

తెర? (నారదుండు, ఉన్మాదిని ఇరువురి వేషములు.)

నారదుడు?— ఓ కన్యా నేను సాక్షాత్ బ్రహ్మపుత్రుండను నన్నంగీకరించి నా ప్రాణము కాపాడుము.

ఉన్మాదిని!— ఏమయా మీకింత కాలానికి బుద్ధి?

నారదుడు?— నీరూపమహిమయే!

ఉన్మాదిని!— మిమ్మెవరు మన్నించెదరు!

నారదుడు!— మాని నీవు మన్నించి తీరాలును!

ఉన్మాదిని?— నాకేమియిచ్చెదవు?

నారదుడు?— నావద్దనున్నవన్నీ నీవి మాకేం— నీకు భృత్యుడవయ్యెద

ఉన్మాదిని!— మీ కద్దనేమున్నది ? గడ్డమున్నది, తంబురనేయున్నది. స్వామీ యీ వికారమగడ్డము వెంట్రుక లేనా తీగెలు.

నారదుడు!— కావు కాదు లోహతంత్రులు.

ఉన్మాదిని?— అలాగునా నేను ~~[illegible]~~ మీరు ముసలివారు మీకు తగిన ప్రియురాలున్నది. అది తమకైన కన్నా పై నేయున్నది.

నారదుడు?— అదియెవరు?

ఉన్మాదిని?— మహాలక్ష్మి పట్టిన ల్లు దాని పట్టిన ల్లు. (అని వెకిలి అప్ప)
~~[illegible]~~

నారదుడు!— తెలిసినది అది నాకువద్దు. ఓ కన్యా నీకు చాలా పుణ్యము నా మనోరథము దీర్చుము.

ఉన్మాదిని!— స్వామీ మీరు చిన్నవయసువారైతే గాని వల్లపడదు.

నారదుడు— ఇప్పుడీ యీ కామదోషముచే కామరూపసిద్ధి యణగి పోయినది. నీకైన బహు ప్రేమగానున్నది. ఒకమారు నిన్ను ముద్దు పెట్టుకొని,